

HE 92/2026 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan välisen tehostetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi tehostetusta kumppanuudesta ja yhteistyöstä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan välillä kesäkuussa 2024 allekirjoitetun sopimuksen sekä lain, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.

Kirgisian kanssa tehty tehostettu kumppanuus- ja yhteistyösopimus on luonteeltaan sekasopimus, joka sisältää sekä jäsenvaltioiden että Euroopan unionin toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Uusi sopimus korvaa osapuolten vuonna 1999 tekemän kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen ja laajentaa osapuolten välistä sopimusperustaa. Sopimus on laaja-alainen yhteistyösopimus, joka sisältää määrittelyt poliittisen, taloudellisen ja sektorikohtaisen yhteistyön sekä vuoropuhelun muodoista. Sopimuksessa sovitaan yhteistyöstä muun muassa kaupan ja liiketoiminnan, talouskehityksen ja kestävän kehityksen sekä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aloilla. Sopimus sisältää myös Euroopan unionin ulkopoliittikan kannalta keskeisiä velvoitteita, muun muassa yleiset sitoumukset ihmisoikeuksista, demokratian periaatteista ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisesta, joukkotuhoukseiden leviämisen estämisestä ja terrorismin torjunnasta.

Sopimus on tarkoitettu tulemaan voimaan sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen tätä tarkoitusta varten tarvittavien sisäisten menettelyjensä päätökseen saattamisesta. Esitykseen sisältyy lakiehdotus sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan, kun sopimus tulee voimaan.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	4
2 Sopimuksen tavoitteet	5
3 Keskeiset ehdotukset	6
4 Esityksen vaikutukset	6
5 Lausuntopalaute	6
6 Sopimuksen määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön	8
7 Voimaantulo	18
8 Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumus	18
9 Toimeenpano ja seuranta	19
10 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys	19
10.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus	19
10.2 Käsittelyjärjestys	24
LAKIEHDOTUS	25
Laki Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan tehostetusta kumppanuus- ja yhteistyösopimuksesta	25
SOPIMUSTEKSTI	26

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Euroopan unionin (EU) ja Kirgisian suhteet perustuvat vuonna 1999 tehtyyn Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan väliseen kumppanuus- ja yhteistyösopimukseen (SopS 78/1999, Partnership and Cooperation Agreement PCA). Euroopan unionin ja Kirgisian väliset suhteet ovat kehittyneet vuoden 1999 kumppanuus- ja yhteistyösopimusta pidemmälle, eikä aiempi sopimus ole enää kaikilta osin ajantasainen. Tehostettu kumppanuus- ja yhteistyösopimus tulee korvaamaan vuoden 1999 PCA-sopimuksen.

Uuden tehostetusta kumppanuudesta ja yhteistyöstä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan välillä tehdyn sopimuksen (Enhanced Partnership and Cooperation Agreement, EPCA-sopimus) tavoitteena on parantaa yhteistyömahdollisuuksia kaupallistaloudellisella alalla sekä kehittää poliittista, alueellista ja kansainvälistä yhteistyötä. Tehostettu sopimus kattaa vuoden 1999 sopimusta useampia yhteistyöaloja ja tarkoittaa osapuolten sitoumuksia. Tehostettu sopimus jatkaa luontevalla tavalla Euroopan unionin ja Kirgisian välisten suhteiden kehitystä tilanteessa, jossa vuoden 1999 sopimus ei ole enää tarpeeksi kattava. Sopimus edistää 15.5.2019 hyväksytyn EU:n Keski-Aasian strategian täytäntöönpanoa.

Vuonna 2024 EU:n tavarakauppavaihto Kirgisian kanssa oli noin 2,8 miljardia euroa, EU:n kokonaisviennin arvon ollessa noin 2,7 miljardia euroa. Kirgisia on voinut vuodesta 2017 hyötyä yleisen tullietuusjärjestelmä GSP+:n myötä tullivapaasta tuonnista EU-alueelle suurella osalla tuotteistaan. EU:n vienti koostui pääasiassa koneteollisuuden tuotteista ja kuljetusvälineistä sekä kemianteollisuuden tuotteista. EU:n tuonnista lähes puolet koostui energia- ja mineraalituotteista.

Suomen ja Kirgisian välinen kauppa on vuosien aikaan ollut varsin vähäistä. Tullin tilastojen mukaan vuosina 2022 ja 2023 viennin määrä on ollut aiempaa suurempi, esimerkiksi tavaravienti vuonna 2022 noin 29 miljoonaa ja vuonna 2023 noin 113 miljoonaa euroa. Vuosina 2024 ja 2025 viennin määrä oli tullin tilastojen mukaan laskussa, vuonna 2024 noin 37,8 miljoonaa ja vuonna 2025 noin 30,4 miljoonaa euroa. Päävientituotteita ovat olleet koneet ja laitteet, metalliteollisuuden tuotteet ja kuljetusvälineet. Tuonti Kirgisiasta on vuosien mittaan ollut varsin vähäistä. Vuonna 2022 tuonnin tilastoarvo oli tullin mukaan noin 151 000, vuonna 2023 noin 179 000, vuonna 2024 noin 113 000 ja vuonna 2025 noin 123 000 euroa. Keskeisimpänä tuoteryhmänä jalkineet, vuonna 2025 myös puusta valmistetut tavarat.

Suomen ja Kirgisian välillä on voimassa sopimus sijoitusten edistämisestä ja suojaamisesta (SopS 162 ja 163/2004), sekä sopimus tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi (SopS 13 ja 14/2004).

EU on neuvotellut samankaltaisia sopimuksia esimerkiksi Kazakstanin (tehostettu kumppanuus- ja yhteistyösopimus voimaan vuonna 2020) ja Mongolian kanssa (kumppanuudesta ja yhteistyöstä tehty puitesopimus voimaan 2017) sekä Georgian, Moldovan

ja Ukrainan kanssa (assosiaatiosopimukset vuonna 2014). Itäisten kumppanimaiden assosiaatiosopimukset syventävät sektorikohtaista yhteistyötä EU:n kanssa kumppanuus- ja yhteistyösopimuksia enemmän, sillä ne sisältävät vapaakauppaosiot (Deep and Comprehensive Free Trade Agreement, DCFTA). Keski-Aasian maista EU on neuvotellut tehostetusta kumppanuus- ja yhteistyösopimuksesta myös Uzbekistanin ja Tadžikistanin kanssa, ja sopimus Uzbekistanin kanssa allekirjoitettiin 24.10.2025.

1.2 Valmistelu

Sopimuksen valmistelu

Euroopan unioni hyväksyi 9.10.2017 päätöksen luvan antamisesta aloittaa Kirgisian tasavallan kanssa neuvottelut tehostetusta kumppanuus- ja yhteistyösopimuksesta. Sopimusta koskevat neuvottelut käynnistettiin 19.12.2017. Euroopan unioni ja Kirgisian tasavalta saivat neuvottelut päätökseen seitsemän neuvottelukierroksen jälkeen kesäkuussa 2019. Tehostetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen teksti parafoitiin 6.7.2019.

Tämän jälkeen komissio antoi Itä-Euroopan ja Keski-Aasian työryhmälle (COEST) ensimmäisen päätösehdotuksen sopimuksen allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta. Komissio totesi päätösehdotuksessaan, että sopimus tulisi tehdä unionisopimuksena, mutta ehdotus ei saanut jäsenmaiden hyväksyntää. Jäsenmaat katsoivat, että sopimus tulisi hyväksyä sekasopimuksena, sillä sen katsottiin sisältävän jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä.

Euroopan unionin neuvosto teki sekasopimuksena päätöksen Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan tehostetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen allekirjoittamisesta unionin puolesta ja väliaikaisesta soveltamisesta 4.3.2024. EU ja Kirgisia allekirjoittivat EPCA-sopimuksen Brysselissä 25.6.2024.

Sopimusneuvotteluja käsiteltiin muilta kuin kaupallis-taloudellisilta osin Itä-Euroopan ja Keski-Aasian työryhmässä ja kaupallistaloudellisissa kysymyksissä kauppapoliittisessa komiteassa. Euroopan parlamentille on annettu tietoja sopimusneuvotteluista Euroopan unionin toimivallasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 218 artiklan 10 kohdan mukaisesti. Sopimus tulee edellyttämään parlamentin hyväksynnän hankkimista SEUT 218(6)(a) artiklan mukaisesti. Sopimus hyväksytään vielä jokaisessa jäsenvaltiossa, EU:ssa ja Kirgisian tasavallassa.

Kansallinen valmistelu

Ulkoministeriö on valmistellut asiaa yhteistyössä eri ministeriöiden ja muiden viranomaistahojen kanssa. Asiaa on käsitelty myös ulkosuhdejaostossa (EU3) ja kauppapoliittisessa jaostossa (EU2). Valtioneuvosto antoi eduskunnalle tietoja komission suosituksesta neuvottelujen aloittamiseksi EPCA-sopimuksesta E-kirjelmällä (E55/2017 vp). Eduskunnalle annettiin tietoja myös 23.8.2018 päivätyllä U-kirjelmällä (U79/2018 vp). Suuri valiokunta yhtyi ulkoasiainvaliokunnan mukaisesti valtioneuvoston U-kirjelmässä esittämään kantaan.

Ulkoministeriö pyysi 13.3.2024 lausunnot liikenne- ja viestintäministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, opetus- ja kulttuuriministeriöltä, oikeusministeriöltä, puolustusministeriöltä, sisäministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, ympäristöministeriöltä sekä valtioneuvoston kanslialta sopimuksen allekirjoittamisen tarkoituksenmukaisuudesta. Lausunnon antoivat sisäministeriö, valtiovarainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä puolustusministeriö.

Lausuntopyyntöön vastanneet ministeriöt totesivat, ettei niillä ole huomautettavaa sopimuksen allekirjoittamiseen.

Tasavallan presidentti myönsi valtioneuvoston yleisistunnon ratkaisuehdotuksesta 12.4.2024 valtuudet sopimuksen allekirjoittamiseksi Suomen puolesta. Suomi allekirjoitti sopimuksen Brysselissä 17.4.2024.

Hallituksen esitys on valmisteltu ulkoministeriössä. Hallituksen esitys oli lausunnoilla lausuntopalvelussa ajalla 2.2.-16.3.2026. Hallituksen esityksestä pyydettiin lausuntopalvelun kautta lausunnot liikenne- ja viestintäministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, opetus- ja kulttuuriministeriöltä, oikeusministeriöltä, puolustusministeriöltä, sisäministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, ympäristöministeriöltä sekä valtioneuvoston kanslialta sekä Ahvenanmaan maakunnalta. Myös muut tahot pystyivät antamaan lausuntoja lausuntopalvelun kautta. Lausuntomenettelyssä ei saatu muiden tahojen lausuntoja.

Lausuntomenettelyssä oikeusministeriö vastasi, ettei lausu asiassa. Ministeriöistä liikenne- ja viestintäministeriö, puolustusministeriö, sisäministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa asiassa. Lausunnon antoi ympäristöministeriö, muut ministeriöt eivät lausuneet asiassa. Ahvenanmaan maakuntahallitus antoi lausunnon 5. päivänä maaliskuuta 2026. Lausuntopalaute selostetaan jaksossa 5.

Vastaukset lausuntopyyntöön sekä muut edellä mainitut valmisteluasiakirjat ovat nähtävissä julkisessa palvelussa osoitteessa <https://valtioneuvosto.fi/hankkeet> tunnuksella UM005:00/2021.

2 Sopimuksen tavoitteet

Kirgisian kanssa tehty tehostettu kumppanuus- ja yhteistyösopimus kattaa laajan skaalan eri yhteistyösektoreita. Sopimus on sekasopimus eli sen osapuolina ovat sekä unioni että sen jäsenvaltiot. Sopimuksella pyritään kehittämään konkreettista yhteistyötä monilla alueilla. Sopimus antaa pohjan vahvemmalle EU:n ja Kirgisian poliittiselle dialogille ja yhteistyön syventämiselle eri aloilla.

Sopimus kattaa aiheita muun muassa kaupasta ja investoinneista, kestävästä kehityksestä, yhteyspolitiikasta, tutkimuksesta ja innovaatioista, koulutuksesta, ympäristöstä ja ilmastonmuutoksesta sekä oikeusvaltiosta, ihmisoikeuksista ja kansalaisyhteiskunnasta. Sopimus mahdollistaa yhteistyön syventämisen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa muun muassa konfliktien estoon ja kriisienhallintaan, kyberturvallisuuteen ja asevalvontaan liittyen.

Poliittisesta näkökulmasta EPCA-sopimus on merkittävä askel kohti EU:n roolin vahvistamista Keski-Aasiassa, esimerkiksi sellaisten yleismaailmallisten arvojen kuin demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen pohjalta. Tehostelulla kumppanuus- ja yhteistyösopimuksella on aiempaa sopimusta laajempi vaikutus ja sen odotetaan lisäävän EU:n ja Kirgisian välistä yhteistyötä sekä suhteiden vakautta ja ennustettavuutta. Sopimuksen tavoitteena on syventää EU:n ja Kirgisian yhteistyötä laaja-alaisesti.

Sopimuksen ohella merkittävää on Kirgisialle ollut sen jäsenyys Maailman kauppajärjestö WTO:ssa vuodesta 1998 alkaen. Tämä on tukenut maan integroitumista kansainväliseen sopimus- ja talousjärjestelmään. Kirgisia liittyi myös Euraasian talousliittoon vuonna 2015.

Sopimuksella pyritään tukemaan WTO-jäsenyyden ohella Kirgisian liiketoimintaympäristön kehittymistä.

Suomen suhteiden järjestäminen Kirgisiaan Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan tehostetulla kumppanuus- ja yhteistyösopimuksella on tarkoituksenmukaista. Sopimus luo pohjan myös Suomen ja Kirgisian välisen yhteistyön laajentamiselle.

3 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kirgisian välisen tehostetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen. Esitys sisältää myös ehdotuksen niin sanotuksi blankettilaiksi, jolla saatetaan voimaan sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset.

4 Esityksen vaikutukset

Tehostetulla kumppanuus- ja yhteistyösopimuksella pyritään edistämään osapuolten välistä poliittista vuoropuhelua ja parantamaan yhteistyömahdollisuuksia erityisesti yhdessä sovittujen arvojen pohjalta. Sopimuksen pyrkimyksenä on edistää osapuolten yhteistyötä useilla eri aloilla ja saada aikaan myönteisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia erityisesti Kirgisiassa. Sopimuksessa osapuolet sitoutuvat yhteisiin periaatteisiin demokratian ja ihmisoikeuksien edistämiseksi, joukkotuhousteiden leviämisen estämiseksi ja terrorismin vastaista toimintaa koskien. Sopimuksella voidaan arvioida olevan myönteistä merkitystä hyvän hallinnon, demokratian, kansalaisyhteiskunnan ja kansantalouden vahvistumiselle Kirgisiassa.

Sopimuksella ei arvioida olevan suoria vaikutuksia valtion talousarvioon. Sopimuksen kauppaa koskevan osan odotetaan lisäävän sääntelyn läpinäkyvyyttä ja hyvän hallinnon periaatteita sekä tukevan toimintaympäristöä, mikä helpottaa EU:n yritysten taloudellista toimintaa maassa. Sopimuksen myötä yritysten oikeudellinen toimintavarmuus Kirgisiassa kasvaa, mitä voidaan yleisesti pitää kauppaa ja investointeja lisäävänä tekijänä sopimusosapuolten välillä. Kaupan osalta sopimus ei pidä sisällään etuuskohtelua, eikä investointien suojaa.

Sopimuksella ei ole merkittäviä suoria vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Sopimuksella perustetaan institutionaalinen kehys, joka koostuu yhteistyöneuvostosta, yhteistyökomiteasta ja parlamentaarista yhteistyökomiteasta ja teollis- ja tekijänoikeuksien alakomiteasta, ja sen nojalla voidaan perustaa alakomiteoita ja muita elimiä yhteistyöneuvoston avuksi. Näistä johtuvat tehtävät voidaan hoitaa noudattaen tavanomaista käytäntöä ja nykyisellä henkilöstöllä.

Sopimuksella ei ole välittömiä ympäristövaikutuksia. EU ja Kirgisia sopivat kehittävänsä ja lujittavansa yhteistyötään ympäristökysymyksissä sekä edistävänsä kestävästä kehityksestä ja ympäristönsuojelun hyvää hallintotapaa. Lisäksi osapuolet sopivat kehittävänsä ja lujittavansa yhteistyötään ilmastomuutoksen torjumiseksi ja siihen sopeutumiseksi. Ympäristöalaa ja ilmastomuutokseen liittyvästä yhteistyöstä sovitaan tarkemmin näitä asioita käsittelevissä luvuissa ja niiden artikloissa.

5 Lausuntopalaute

Ennen sopimuksen allekirjoittamista annetun lausuntopyynnön yhteydessä lausunnon antoivat sisäministeriö, valtiovarainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö sekä puolustusministeriö. Puolustusministeriö katsoi lausunnossaan, että sopimusluonnoksen puolustuspolitiikkaa koskevan 7 artiklan osapuolilla viitataan ensisijaisesti Euroopan unioniin ja Kirgisian tasavaltaan ja niiden välisen vuoropuhelun tehostamiseen puolustuspolitiikan eri näkökohdat mukaan lukien. Puolustusministeriö kannatti osapuolien vuoropuhelun tehostamista siltä osin, kun esitetyt näkökohdat kuuluvat EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan piiriin. Valtiovarainministeriön lausunnon mukaan sopimuksen 36 artikla (Vientitullit, -verot ja muut maksut) sekä liite 2 vientitullien osalta ovat poikkeuksellisia verrattuna muihin vastaaviin sopimuksiin. Osapuolet voisivat ottaa käyttöön vientitulleja sopimuksen liitteessä 2 vahvistetun luettelon mukaisten tavaroiden osalta. Valtiovarainministeriön lausunnon mukaan lähtökohtaisesti mukaan vientitulleja ei kanneta vastaavissa sopimuksissa sopimuspuolten välillä. Työ- ja elinkeinoministeriön tarkastelun perusteella sopimus noudattaa laajalti samaa linjaa muiden vastaavien sopimusten kanssa, ja sopimuksen allekirjoittamista voitiin sikäli pitää tarkoituksenmukaisena. Sisäministeriö ei nähnyt estettä sopimuksen allekirjoittamiselle. Kuten muissakin vastaavissa eduskunnan hyväksyttäväksi saatetuissa kumppanuussopimuksissa, katsoi se käsillä olevan sopimuksen sisältää useita lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Esimerkiksi velvoitteen ottaa takaisin omat kansalaiset (15 artikla) katsottiin kuuluvan lainsäädännön alaan.

Hallituksen esityksen luonnoksen lausuntomenettelyssä oikeusministeriö vastasi, ettei lausu asiassa. Ministeriöistä liikenne- ja viestintäministeriö, puolustusministeriö, sisäministeriö ja työ- ja elinkeinoministeriö ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa asiassa. Lausunnon antoi ympäristöministeriö, muut ministeriöt eivät lausuneet asiassa. Ympäristöministeriön ohella lausunnon antoi Ahvenanmaan maakuntahallitus.

Ympäristöministeriö nostaa lausunnossaan esiin erityisesti näkemyksiä EU:n ja jäsenvaltioiden välisestä toimivallanjaosta. Ympäristöministeriön mukaan EU:lla voi olla toimivaltaa myös sopimuksen 259–265 artiklan osalta, sillä ympäristön ja ilmaston alalla sovelletaan unionin ja sen jäsenvaltioiden kesken jaettua toimivaltaa. Ympäristöministeriön lausunnon perusteella hallituksen esityksen jaksoa 10.1 ”Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus” täydennettiin.

Ahvenanmaan maakuntahallitus toteaa lausunnossaan sopimuksen kauppaa koskevilta osin, että osat kuuluvat pääasiassa EU:n yksinomaiseen toimivaltaan ja että Ahvenanmaan erityisasema on otettu huomioon kyseisen sopimuksen määräyksiä koskevissa neuvotteluissa (julkiset hankinnat, GATS-sopimuksen sitoumukset, varaumat ja poikkeukset). Maakuntahallitus toteaa edelleen, että Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 59 §:ssä säännellään kansainvälisen sopimuksen voimaantuloa Ahvenanmaalla seuraavasti: ”Jos valtiosopimus tai muu kansainvälinen velvoite, johon Suomi sitoutuu, sisältää määräyksen tämän lain mukaan maakunnan toimivaltaan kuuluvassa asiassa, maakuntapäivien on, jotta määräys tulisi voimaan maakunnassa, hyväksyttävä säädös, jolla määräys saatetaan voimaan.” Maakuntahallitus toteaa edelleen, että Kirgisian kanssa tehty kumppanuus- ja yhteistyösopimus sisältää artikloja määräyksistä, jotka kuuluvat jäsenvaltioiden kansalliseen toimivaltaan ja jotka itsehallintolain 18 §:n mukaan kuuluvat Ahvenanmaan lainsäädäntövaltaan. Lausunnon mukaan kyseessä olevat toimivalta-alueet ovat ainakin 18 §:n 6 kohta yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta, 10 kohta luonnon- ja ympäristönsuojelusta, 12 kohta terveydestä, 14 kohta opetuksesta, kulttuurista ja urheilusta, 15 kohta maa- ja metsätaloudesta, 17 kohta eläinten terveydestä, 21 kohta liikenteestä, 22 kohta elinkeinotoiminnasta ja 23 kohta työllisyydestä. Jotta sopimus tulisi voimaan Ahvenanmaalla, sille on siksi maakuntahallituksen lausunnon mukaan saatava Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyntä. Hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä

tuleekin pyytää Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumusta käsiteltävänä olevalle sopimukselle.

6 Sopimuksen määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön

Johdanto

Sopimuksen johdannossa osapuolet vahvistavat sitoutumisensa yhteisiin arvoihin ja huomioivat halun laajentaa kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen puitteissa solmittuja siteitä. Osapuolet ottavat huomioon sitoutumisensa Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (Etyj) periaatteiden ja määräysten sekä muiden kansainvälisen oikeuden normien täysimääräiseen täytäntöönpanoon. Johdannossa mainitaan lisäksi perusvapauksien ja ihmisoikeuksien edistämisen, poliittisen vuoropuhelun, markkinatalouden edistämisen sekä osapuolten välisten kauppaa- ja investointisuhteiden suotuisan ilmapiirin ja Maailman kauppajärjestön oikeuksien ja velvollisuuksien merkityksen. Johdannossa mainitaan myös muun muassa poliittisen vuoropuhelun edelleen kehittämisen, kestävän kehityksen periaatteiden ja Agenda 2030:n tavoitteiden, ympäristön suojelun varmistamisen ja rajat ylittävän yhteistyön edistämisen tarve.

I Osasto: Tavoitteet ja yleiset periaatteet

Sopimuksen I osastossa (1-2 artikla) käsitellään yleisiä periaatteita ja päämääriä. Osastossa painotetaan demokratiaa, ihmisoikeuksia, perusvapauksia sekä kestäväää kehitystä ja sen 2 artiklassa vahvistetaan kansainvälisten sopimusten määrittelemien demokratian periaatteiden ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen sekä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamisen olevan kummankin osapuolen sisä- ja ulkopoliittikan perusta. Osapuolet vahvistavat myös sitoutumisen hyvään hallintotapaan ja markkinatalouden periaatteisiin sekä torjumaan kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin ja joukkotuhoaseiden leviämistä. Demokratiaa, ihmisoikeuksia ja perusvapauksia sekä oikeusvaltiota koskeva kohta on määritelty myös sopimuksen olennaiseksi osaksi.

II Osasto: Poliittinen vuoropuhelu ja poliittiset uudistukset ja yhteistyö ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla

Sopimuksen II osastossa (3–12 artikla) käsitellään poliittista dialogia. Sopimuksen mukaan EU:n ja Kirgisian välillä käydään säännöllistä poliittista vuoropuhelua, jonka aiheina ovat esimerkiksi kansainvälinen rauha, vakaus ja turvallisuus, Kirgisian demokratian ja kehityksen vahvistaminen, mm. hyvän hallintotavan ja ihmisoikeuksien vahvistaminen ja konfliktien rauhanomaisen ratkaisemisen ja alueellisen yhteistyön edellytysten parantaminen. Osapuolet tekevät yhteistyötä demokratian periaatteiden ja oikeusvaltioperiaatteen varmistamiseksi, lainsäädännön ja oikeuslaitoksen uudistamiseksi oikeussuojan yhtäläisen saatavuuden varmistamiseksi, julkishallinnon vastuullisuuden ja vaaliprosessien parantamiseksi ja korruption torjumiseksi. Osapuolet tekevät yhteistyötä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien edistämiseksi ja suojelemiseksi sekä tehostavat vuoropuhelua ja yhteistyötä. Osapuolet tekevät yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan ja sen roolin vahvistamiseksi ja EU:n ja Kirgisian kansalaisyhteiskuntien kokemusten vaihtamiseksi. Osapuolet vahvistavat ulko- ja

turvallisuuspolitiikassa sitoutumisensa kansainvälisen oikeuden periaatteisiin ja normeihin ja tehostavat vuoropuhelua ja yhteistyötä ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla, mukaan lukien turvallisuus- ja puolustuspolitiikan eri näkökohdat, ja käsittelevät erityisesti konfliktien estämiseen ja kriisinhallintaan, riskien vähentämiseen, kyberturvallisuuteen, turvallisuusalan tehokkaaseen toimintaan, alueelliseen vakauteen, aseriisuntaan, asesulkuun sekä aseiden ja niiden viennin valvontaan liittyviä kysymyksiä. Lisäksi osapuolet varmistavat, etteivät vakavimmat kansainvälistä yhteisöä koskettavat rikokset saa jäädä rankaisematta ja edistävät Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön yleismaailmallisuutta. Osapuolet tekevät yhteistyötä konfliktien estämisen ja kriisinhallinnan alalla ja pyrkivät torjumaan alueellisia konflikteja ja tehostavat yhteisiä toimia parantaakseen alueellisen yhteistyön edellytyksiä useilla aloilla, kuten mm. vesi, energia ja ympäristö. Samassa yhteydessä vahvistetaan sitoutuminen kansainvälisen rauhan periaatteisiin mm. YK:n peruskirjan ja Helsingin päätöksiä mukaisesti. Osapuolet tekevät yhteistyötä joukkotuhoukset ja niiden kantolaitteiden leviämisen estämiseen liittyen. Osapuolet sopivat panevansa täytäntöön aseriisunta- ja asesulkusopimuksista johtuvat velvoitteensa ja noudattavansa niitä. Kyseinen määräys (11 artikla) on sopimuksen olennainen osa. Lisäksi osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ja osallistuvansa joukkotuhoukset ja niiden kantolaitteiden leviämisen estämiseksi mm. luomalla järjestelmän, jolla valvotaan joukkotuhoukset liittyen tuotteiden vientiä ja kauttakulkua, ml. Kaksikäyttötuotteiden loppukäytön valvonta. Kansallisesti vientivalvontajärjestelmästä on säädetty laissa kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta (500/2024) sekä laissa puolustustarvikkeiden viennistä (282/2012). Lisäksi osapuolet sopivat noudattavansa pienaseiden ja kevyiden aseiden sopimusten velvoitteita ja sitoutuvat yhteistyöhön tavanomaisten aseiden kaupan sääntelyn parantamiseen ja sopivat siihen liittyvän vuoropuhelun aloittamisesta.

III Osasto: Oikeus, vapaus ja turvallisuus

Sopimuksen III osastossa (artiklat 13-21) käsitellään oikeutta vapautta ja turvallisuutta. Osapuolet tunnustavat henkilötietojen suojan merkityksen ja sopivat tekevänsä yhteistyötä näiden suojaamiseksi ja täytäntöönpanemiseksi. Kirgisia pyrkii liittymään yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä 1981 tehtyyn Euroopan neuvoston yleissopimukseen ja sen 2001 tehtyyn valvontaviranomaisia ja rajat ylittäviä tietovirtoja koskevaan lisäpöytäkirjaan.

Osapuolet vahvistavat tärkeäksi käynnistää kokonaisvaltainen vuoropuhelu kaikista muuttoliikettä koskevista kysymyksistä, keskittyen mm. muuttoliikkeen taustasyihin puuttumiseen, lainsäädännön kehittämiseen, maahanpääsyä koskeviin sääntöihin ja maahantuloluvan saaneiden oikeuksiin, laittoman maahanmuuton ja mm. ihmiskaupan torjuntaan sekä mm. organisointiin ja parhaisiin toimenpiteisiin mm. muuttoliikkeen ja laittoman maahanmuuton alalla. Lisäksi osapuolet sopivat mm. kansalaisten takaisinottamisesta ja siitä, että osapuolet tekevät pyynnöstä takaisinottoa koskevista velvoitteista sopimuksen. Perustuslain 9 §:n 3 momentin mukaan Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan. Matkustus-oikeuden osoittamiseksi myönnettävistä asiakirjoista säädetään passilaissa (671/2006).

Lisäksi osapuolet tekevät yhteistyötä rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunnassa ja vaihtavat tietoja lainsäädäntönsä puitteissa. Lisäksi osapuolet tekevät yhteistyötä yhdennetyn lähestymistavan laittomiin huumausaineisiin. Osapuolet sopivat tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittavista yhteistyömenetelmistä ja että niiden on perustuttava asiaan liittyvissä huumausaineiden valvonnasta tehdyissä YK:n yleissopimuksissa vahvistettuihin yhteisesti

sovittuihin periaatteisiin sekä suosituksiin YK:n yleiskokouksen 2016 antamassa päätöslauselmalla A/RES/S-30/1 hyväksytyssä päätösasiakirjassa. Lisäksi osapuolet tekevät yhteistyötä rikollisten ja laittomien toimien torjumiseksi mm. erilaisissa salakuljetusaiheissa, laittomassa toiminnassa talous- ja rahoitusosalalla, väärennyksissä ja kyberrikollisuudessa, tehostavat lainvalvontaelinten kahdenvälistä, alueellista ja kansainvälistä yhteistyötä. Osapuolet panevat myös tehokkaasti täytäntöön asiaa koskevat kansainväliset normit ja tekevät yhteistyötä korruption torjumiseksi. Osapuolet vahvistavat terrorismin torjumisen ja ehkäisemisen merkityksen ja sopivat tekevänsä yhteistyötä ehkäistäkseen ja torjuakseen terrorismia, ja ovat yhtä mieltä siitä, että terrorismin torjunnassa on erittäin tärkeää kaikin tavoin kunnioittaa oikeusvaltioperiaatetta ja noudattaa kansainvälistä oikeutta, minkä ohella osapuolet vaihtavat tietoa ja kokemuksia. Yhteistyö perustuu käytettävissä oleviin asiaa koskeviin arviointeihin ja osapuolten keskinäiseen kuulemiseen. Osapuolet tehostavat keskinäistä oikeusapua ja rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa yhteistyötä asiaa koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Osapuolet kehittävät yksityis- ja kauppaoikeuden alan yhteistyötä erityisesti yksityisoikeudellista yhteistyötä koskevien monenvälisten yleissopimusten neuvottelemisessa, ratifioinnissa ja täytäntöönpanossa.

Minkä tahansa edustettuna olevan Euroopan unionin jäsenvaltion diplomaatti- ja konsuliviranomaiset tarjoavat suojelua sellaisten Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalaisille, joilla ei ole Kirgisian tasavallassa pysyvää edustustoa. Jotta voitaisiin luoda koordinoitu menettely, jonka avulla Kirgisian tasavallan kansalaiset voisivat saada konsuliviranomaisten antamaa suojelua niissä Euroopan unionin jäsenvaltioissa, joissa Kirgisian tasavallalla ei ole pysyvää edustustoa, joka pystyisi tiettyssä tapauksessa tosiasiassa antamaan konsuliviranomaisten suojelua, luovutaan Euroopan unionin jäsenvaltioon sijoittautuneisiin Kirgisian tasavallan konsuliedustustoihin sovelletusta vaatimuksesta antaa 1963 tehdyn konsulisuhteita koskevan Wienin yleissopimuksen 7 artiklan mukainen ilmoitus.

IV Osasto: Kauppa ja kaupan liitännäistoimet

Sopimuksen IV osastossa käsitellään kauppaa ja kaupan liitännäistoimia (22-247 artikla). Sopimuksella vahvistetaan osapuolten WTO-sitoumuksia ja parannetaan sääntelyn läpinäkyvyyttä ja syrjimättömyyttä ja luodaan yhteistyörakenteita osapuolten välille. Osasto sisältää seuraavat luvut: laaja-alaiset määräykset (1 luku) tavarakauppa (2 luku), tullit (3 luku), kaupan tekniset esteet (4 luku), terveys- ja kasvinsuojeluasiat (5 luku), palvelukauppa ja investoinnit (6 luku), pääomanliikkeet, maksut ja siirrot sekä tilapäiset suojatoimenpiteet (7 luku), teollis- ja tekijänoikeudet (8 luku), julkiset hankinnat (9 luku), kauppa ja kestävä kehitys (10 luku), kilpailun vastainen toiminta, yrityskeskittymien valvonta ja tuet (11 luku), valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, ja nimetyt monopolit (12 luku), avoimuus (13 luku), riitojen ratkaiseminen (14 luku), poikkeukset (15 luku).

1 Luku: Laaja-alaiset määräykset

Ensimmäisessä luvussa määrätään laaja-alaisista määräyksistä (22–30 artikla). Luku sisältää tavoitteita mm. kaupan laajentamisesta ja helpottamisesta sekä markkinoiden avaamisesta sekä annetaan osastoa koskevat terminologiset määritelmät. Lisäksi osapuolet vahvistavat WTO:n perustamissopimuksen ja muiden sellaisten sopimusten, joiden sopimuspuolia ne ovat, mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa toisiinsa nähden. Lisäksi määrätään mm. suhteesta muihin kansainvälisiin sopimuksiin, viittauksista säädöksiin ja määräyksiin sekä muihin sopimuksiin, kansallisen lainsäädännön mukaisesta kanneoikeudesta, kauppakokoonpanossa toimivan

yhteistyöneuvoston ja yhteistyökomitean erityistehtävistä, kuten mm osaston määräysten tulkinta, määrättyjen liitteiden muutokset ja mahdollisuus erilaisten alakomiteoiden perustamiseen. Lisäksi määrätään koordinaattoreista ja alakomiteoista.

Sopimuksen 26 artiklassa määrätään kansallisen lainsäädännön mukaisesta kanneoikeudesta. Määräyksen mukaan osapuoli ei saa tarjota kanneoikeusmahdollisuutta kansallisessa lainsäädännössään siitä, että toisen osapuolen toimenpide ei ole yhdenmukainen tämän sopimuksen kanssa. Artikla kuuluu jaettuun toimivaltaan siltä osin kuin se käsittelee rikosoikeudellista täytäntöönpanoa.

2 Luku: Tavarakauppa

Toisessa luvussa määrätään tavarakauppaa (31-47 artikla) koskevista soveltamisalasta ja täsmennetään lukua koskevia määritelmiä. Osastossa määrätään mm. suosituimmuuskohtelusta, kansallisesta kohtelusta, tuonti- ja vientirajoituksista, vientitulleista, -veroista ja maksuista, kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnan tietojen ja käytäntöjen vaihdosta, maksuista ja muodollisuuksista, uudelleenvalmistetuista tavaroista, tavaroiden väliaikaisesta maahantuonnista, kauttakuljetuksesta, tuonti- ja vientimonopoleista, alkuperämerkinnöistä, tuonti- ja vientilisensointimenettelyistä, kaupan suojakeinoista ja suojatoimien avoimuudesta.

3 Luku: Tulli

Kolmannessa luvussa määrätään tullikysymyksistä (48–50 artikla). Luku sisältää määräyksiä tulliyhteistyöstä, keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta ja tullausarvon määrittämisestä. Sopimuksen liitteenä olevassa pöytäkirjassa I sovitaan keskinäisestä hallinnollisesta avusta tulliasioissa. Pöytäkirjassa annetaan sitä koskevat määritelmät, määrätään soveltamisalasta, sovitaan avunannosta pyynnöstä tai oma-aloitteisesti, avunpyyntöjen muodosta ja sisällöstä, pyyntöjen täyttämistä, ilmoitettavien tietojen muodosta, osapuolten virkamiesten läsnäolosta toisen osapuolen alueella, tiedoksiannoista, tietojenvaihdosta, poikkeuksista, asiantuntijoista ja todistajista, kustannuksista ja täytäntöönpanosta.

4 Luku: Kaupan tekniset esteet

Neljännessä luvussa määrätään kaupan teknisistä esteistä (51–61 artikla). Luku sisältää määräyksiä tavoitteista, soveltamisalasta, suhteesta TBT-sopimukseen, teknisistä määräyksistä, standardeista, vaatimustenmukaisuuden arvioinnista, yhteistyöstä kaupan teknisten esteiden alalla, avoimuudesta, merkinnöistä, luvun soveltamisalaa koskevista neuvotteluista ja kaupan teknisiä esteitä käsittelevän koordinaattorin nimeämisestä ja tehtävistä.

5 Luku: Terveys- ja kasvinsuojeluasiat

Viidennessä luvussa määrätään terveys- ja kasvinsuojeluasioista (62–69 artikla). Luku sisältää määräyksiä tavoitteista, monenvälisistä velvoitteista, periaatteista, tuontiin liittyvistä vaatimuksista, eläinten ja kasvien terveyteen liittyvistä toimenpiteistä, tarkastuksista ja auditoinneista, tietojenvaihdosta ja yhteistyöstä sekä avoimuudesta.

6 Luku: Palvelukauppa ja investoinnit

Kuudennessä luvussa määrätään palveluiden kauppaa ja investointeja koskevista ehdoista (70–82 artikla). Palveluiden kaupan osalta osapuolet vahvistavat WTO:n perustamissopimuksen mukaiset sitoumuksensa ja sovitaan luvun soveltamista koskevista rajoituksista sekä annetaan lukua koskevat määritelmät.

Osapuolet sopivat suosituimmuuskohtelusta ja kansallisesta kohtelusta sekä palveluja koskevasta horisontaalisesta rajoituksesta. Osapuolten palvelukaupan yleissopimuksen (General Agreement on Trade in Services, GATS) erityissitoumusluettelot mukaan lukien varaumat ja Euroopan unionin osalta sen II artiklan poikkeuksia koskeva liite (luettelo suosituimmuuskohtelua koskevista poikkeuksista), liitetään tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi, ja niitä sovelletaan. Lisäksi sovitaan toiminnan vakauden ja luotettavuuden turvaamista koskevasta poikkeuksesta ja etujen mahdollisesta kieltämisestä, yrityksen sisäisesti siirretyistä työntekijöistä, mahdollisuudesta edetä investointien asteittaisessa vapauttamisessa ja vallitsevan tilanteen säilyttämisestä sekä rajat ylittävien palvelujen tarjonnasta. Lisäksi sovitaan yhteistyöstä markkinasuuntautuneen palvelualan luomiseksi Kirgisiassa ja määrätään meriliikenne- ja muista liikennepalveluista. Sopimus sisältää muun muassa meriliikenteessä lastinjakojärjestelyiden kiellon ja sitoumuksen pidättäytyä yksipuolisista toimenpiteistä, jotka voisivat peitellysti rajoittaa kansainvälisten meriliikennepalveluiden vapaata tarjoamista tai vaikuttaa niihin syrjivästi. Artiklat 81 (meriliikenne) ja 82 (muut kuljetuspalvelut) kuuluvat jaettuun toimivaltaan siltä osin kuin ne käsittelevät rikosoikeudellista täytäntöönpanoa.

7 Luku: Pääomanliikkeet, maksut ja siirrot sekä tilapäiset suojatoimenpiteet

Seitsemännessä luvussa määrätään pääomanliikkeistä, maksuista ja siirroista sekä tilapäisistä suojatoimenpiteistä (83–87 artikla). Luku sisältää määräyksiä vaihtotaseesta, pääomanliikkeistä, pääoman liikkeitä, maksuja ja siirtoja koskevan lainsäädännön soveltamisesta, tilapäisistä suojatoimenpiteistä. Osapuolet sopivat maksutaseeseen ja ulkoiseen rahoitukseen liittyvien vaikeuksien ilmetessä sovellettavista rajoituksista, että jos niillä on vakavia maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyviä vaikeuksia tai sellaisen uhka, voi tiettyjen vaatimusten mukaisesti ottaa käyttöön tai pitää voimassa rajoittavia toimenpiteitä (87 artikla). Artikla 84 (pääomanliikkeet) kuuluu jaettuun toimivaltaan siltä osin kuin se käsittelee rikosoikeudellista täytäntöönpanoa.

8 Luku: Teollis- ja tekijänoikeudet

Kahdeksannessa luvussa määrätään teollis- ja tekijänoikeuksista (88–154 artikla).

A jaksossa (88-91 artikla) määrätään yleisistä periaatteista. Luvun tavoitteena on helpottaa innovatiivisten ja luovien tuotteiden tuotantoa, ja kauppaa osapuolten välillä sekä saavuttaa riittävä ja tehokas teollis- ja tekijänoikeuksien suojan taso ja täytäntöönpano. Osapuolet sopivat velvoitteiden luonteesta ja soveltamisalasta. Osapuolet varmistavat niitä koskevien kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanon. Luku täydentää ja täsmentää osapuolten TRIPS-sopimuksen (89 artikla) ja muiden teollis- ja tekijänoikeuksia koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisia oikeuksia ja velvoitteita. TRIPS-sopimus sisältää rikosoikeudellista täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä. Rikosoikeudellinen täytäntöönpano kuuluu jaettuun toimivaltaan, mistä seuraa, että myös sopimuksen 89 artikla kuuluu jaettuun toimivaltaan.

Jaksossa määrätään osapuolten mahdollisuudesta säätää korkeammasta teollis- ja tekijänoikeuksien suojan ja täytäntöönpanon tasosta omalla lainsäädännöllä edellyttäen, että ne ovat luvun määräysten mukaisia. Lisäksi jaksossa määrätään teollis- ja tekijänoikeuksien sammumisesta ja kansallisesta kohtelusta.

B jaksossa (92-136 artikla) määrätään teollis- ja tekijänoikeuksia koskevista normeista.

Ensimmäisessä alajaksossa (92-103 artikla) tekijänoikeuden ja lähioikeuksien osalta määrätään annettavasta suojasta kansainvälisten sopimusten mukaisesti, tekijöiden oikeuksista, esittäjien oikeuksista, äänitteiden tuottajien oikeuksista, yleisradio-organisaatioiden oikeuksista,

kaupallisessa tarkoituksessa julkaistujen äänitteiden yleisradioinnista ja välittämisestä yleisölle, suoja-ajasta, jälleenmyyntioikeudesta, oikeuksien kollektiivisesta hallinnoinnista, oikeuksia koskevista poikkeuksista ja rajoituksista, teknisten toimenpiteiden suojaamisesta sekä oikeuksien hallinnointitietoja koskevista velvoitteista.

Toisessa alajaksossa (104-111 artikla) määrätään tavaramerkeistä. Niiden osalta määrätään kansainvälisistä sopimuksista, sellaisista merkeistä, jotka voivat muodostaa tavamerkin, tavaramerkeillä myönnettyistä oikeuksista (myös kauttakuljetetuille tavaroille), rekisteröintimenettelyistä, tunnetuista tavaramerkeistä sekä poikkeuksista tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin. Lisäksi määrätään menettämisperusteista ja vilpillisessä mielessä tehdyistä hakemuksista.

Kolmannessa alajaksossa (112-117 artikla) määrätään malleista. Niiden osalta sopimuksessa määrätään kansainvälisistä sopimuksista, rekisteröityjen mallien suojaa koskevista vaatimuksista ja oikeuksista, suoja-ajan pituudesta, rekisteröimättömille malleille myönnettävästä suojasta sekä suojaa koskevista poikkeuksista ja rajoituksista sekä mallien ja niiden suojan suhteesta tekijänoikeuteen.

Neljännessä alajaksossa (118-127 artikla) maantieteellisten merkintöjen osalta määrätään soveltamisalasta ja menettelyistä, sekä määrätään maantieteellisten merkintöjen luetteloiden muuttamisesta. Lisäksi määrätään maantieteellisten merkintöjen suojasta, käyttöoikeudesta ja suhteesta tavaramerkkeihin. Lisäksi sovitaan suojan täytäntöönpanon valvonnasta, yleisistä säännöistä ja siirtymämääräyksistä sekä teknisestä avusta Kirgizialle.

Viidennessä alajaksossa (128-131 artikla) patenttien osalta sopimus sisältää määräyksiä kansainvälisistä sopimuksista, patenteista ja kansanterveydestä, lääkkeiden lisäsuojasta, sekä kasvinsuojelutuotteille myönnetyn patenttisuojan pidentämisestä.

Kuudennessä alajaksossa (132-135 artikla) määrätään julkistamattoman tiedon suojasta. Alajaksossa sovitaan liikesalaisuuksien suojan laajuudesta ja soveltamiseen liittyvistä määritelmistä. Lisäksi määrätään liikesalaisuuden haltijoita koskevista yksityisoikeudellista menettelyistä ja oikeussuojakeinoista ja lääkkeitä ja kasvinsuojelutuotteita koskevista tietosuojista.

Seitsemännessä alajaksossa (136 artikla) määrätään kasvilajikkeiden suojaamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (UPOV-yleissopimus) mukaisesta suojasta.

C jaksossa (137-151 artikla) määrätään teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoa koskevista määräyksistä.

Ensimmäisessä alajaksossa (137-149 artikla) sovitaan yksityisoikeudellisesta ja hallinnollisesta täytäntöönpanosta ja niihin liittyen yleisistä velvoitteista, henkilöistä, joilla on oikeus pyytää toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, todistusaineistosta, tiedonsaantioikeudesta, väliaikaisista ja turvaamistoimenpiteistä, korjaavista toimenpiteistä, kieltotuomioista, vaihtoehtoisista toimenpiteistä, vahingonkorvauksista, oikeudenkäyntikuluista, oikeudellisten päätösten julkaisemisesta, tekijänoikeusolettamasta sekä hallinnollisista menettelyistä.

Toisessa alajaksossa (150-151 artikla) määrätään rajatoimenpiteistä sekä yhdenmukaisuudesta GATT 1994 -sopimuksen ja TRIPS-sopimuksen kanssa.

D jaksossa (152-154 artikla) osapuolet sopivat teollis- ja tekijänoikeuksien osalta loppumääräyksistä eli yhteistyöstä, vapaaehtoisista sidosryhmäaloitteista ja institutionaalisista määräyksistä. Jaksossa osapuolet sopivat perustavansa teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitean, joka seuraa luvun täytäntöönpanoa ja tehostaa osapuolten välistä yhteistyötä.

9 Luku: Julkiset hankinnat

Yhdeksännessä luvussa määrätään julkisista hankinnoista (155–174 artikla). Luku sisältää määräyksiä määritelmistä, soveltamisalasta, turvallisuudesta ja yleisistä poikkeuksista, yleisistä periaatteista, hankintajärjestelmästä tiedottamisesta, ilmoituksista, osallistumisedellytyksistä, toimittajien kelpoisuuden vahvistamisesta, teknisistä eritelmistä ja tarjouspyyntöasiakirjoista, määräajoista, neuvotteluista, suljetusta tarjouspyyntömenettelystä, sähköisistä huutokaupoista, tarjousten käsittelystä ja sopimusten tekemisestä, hankintatietojen avoimuudesta, tietojen julkistamisesta, kansallisista muutoksenhakumenettelyistä, soveltamisalan muutoksista ja oikaisuista, institutionaalisista määräyksistä sekä siirtymäkaudesta.

10 Luku: Kauppa ja kestävä kehitys

Kymmenes luku sisältää määräyksiä kaupan ja kestäväan kehitykseen liittyen (175–179 artikla). Luku sisältää määräyksiä taustasta ja tavoitteista, oikeudesta sääntelyyn ja suojelun tasosta, monenvälisistä ympäristösopimuksista ja työtä koskevista yleissopimuksista, kestäväan kehitystä edistävästä kaupasta ja kestäväan kehitystä edistävästä investoinneista sekä riitojen ratkaisemisesta.

11 Luku: Kilpailunvastainen toiminta, yrityskeskittymien valvonta ja tuet

Yhdestoista luku sisältää määräyksiä kilpailunvastaiseen toimintaan, yrityskeskittymien valvontaan ja tukiin liittyen (180–193 artikla). Luku sisältää määräyksiä periaatteista sekä kilpailuneutraliteetista ja taloudellisesta toiminnasta, johon lukua sovelletaan.

A jaksossa (183-187 artikla) määrätään kilpailunvastaisesta toiminnasta ja yrityskeskittymien valvonnasta. Jakso sisältää määräyksiä lainsäädäntökehyksestä, yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvistä palveluista, täytäntöönpanosta, yhteistyöstä ja sopimuksen luvun 14 riitojenratkaisemismenettelyn soveltamatta jättämisestä.

B jaksossa (188-193) määrätään tuista. Jakso sisältää määräyksiä määritelmistä ja soveltamisalasta, suhteesta WTO:hon, avoimuudesta, neuvotteluista, ehdollisista tuista ja tukien käytöstä.

12 Luku: Valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia ja nimetyt monopolit

Kahdestoista luku koskee valtion omistamia yrityksiä, yrityksiä, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia ja nimettyjä monopoleja (194–199 artikla). Luku sisältää määräyksiä määritelmistä, soveltamisalasta, yleisistä määräyksistä, syrjimättömästä kohtelusta ja kaupallisista näkökohdista, sääntelykehyksestä ja avoimuudesta.

13 Luku: Avoimuus

Kolmastoista luku koskee avoimuutta (200-207 artikla). Luku sisältää määräyksiä määritelmistä, tavoitteista, julkaisemisesta, tiedusteluista, yleisesti sovellettavien

toimenpiteiden hallinnoinnista, uudelleentarkastelusta, sääntelyn laadusta ja tuloksellisuudesta ja hyvästä sääntelykäytännöstä sekä erityismääräyksistä.

14 Luku: Riitojen ratkaiseminen

Neljästoista luku koskee riitojenratkaisua (208–243 artikla). Luvun tavoitteena on luoda tehokas ja toimiva mekanismi osapuolten välisten, tämän osaston tulkintaan ja soveltamiseen liittyvien riitojen välttämiseksi ja ratkaisemiseksi.

A jaksossa (208-210 artikla) käsitellään luvun kohdetta ja soveltamisalaa. Jaksossa sovitaan luvun tavoitteesta, soveltamisalasta sekä määritelmistä sovellettaessa 14 lukua ja liitteitä 14-A ja 14-B.

B jaksossa (211 artikla) määrätään neuvotteluista luvun soveltamisalan (209 artikla) mukaisten riitojen ratkaisemiseksi.

C jaksossa (212-232 artikla) käsitellään paneelimenettelyä. Jaksossa määrätään paneelimenettelyn aloittamisesta, paneelin asettamisesta, luettelosta paneelin jäsenistä, paneelin jäseniä koskevista vaatimuksista, paneelin toiminnasta, tehtävistä, päätöksestä asian kiireellisyydestä, väliraporteista ja loppuraporteista. Jaksossa määrätään myös toimenpiteistä raportin noudattamiseksi ja ilmoituksesta toimenpiteistä loppuraportin noudattamiseksi. Lisäksi määrätään myös raportin noudattamisen kohtuullisesta määräajasta, noudattamisen tarkastelusta, väliaikaisista korjaavista toimenpiteistä, väliaikaisten korjaavien toimenpiteiden jälkeen loppuraportin noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelusta, paneelin jäsenten vaihtamisesta, paneelin työjärjestyksestä 14 luvun ja liitteen 14-A mukaisesti, paneelin työn keskeyttämisestä ja päättämisestä, tietojen vastaanottamisesta, tulkintasäännöistä sekä paneelin raporteista ja päätöksistä. Osapuolten on hyväksyttävä paneelin raportit ja päätökset ehdoitta (231 artiklan 2 kohta). Lisäksi määrätään riidan ratkaisemista koskevan foorumin valinnasta.

D jaksossa (233-239 artikla) käsitellään sovittelumekanismia. Jaksossa sovitaan tavoitteesta, minkä ohella määrätään tietojen pyytämisestä, sovittelumenettelyn aloittamisesta, sovittelijan valinnasta, sovittelumenettelyä koskevista säännöistä, luottamuksellisuudesta ja sovittelumenettelyn suhteesta riitojenratkaisumenettelyihin.

E jaksossa (240-243 artikla) käsitellään yhteisiä määräyksiä. Jaksossa määrätään yhteisesti sovituista ratkaisuksista, määräajoista ja kustannuksista. Lisäksi sovitaan yhteistyöneuvoston voivan muuttaa liitteitä 14-A ja 14-B.

Siltä osin kuin riitojenratkaisumenettelyssä käsiteltäisiin sellaisen määräyksen tulkintaa tai soveltamista, joka kuuluu Suomen toimivaltaan, on riitojenratkaisumääräyksillä merkitystä myös Suomen toimivallan kannalta.

15 Luku: Poikkeukset

Viidestoista luku koskee poikkeuksia (244-247 artikla). Luvussa määrätään yleisistä poikkeuksista, verotuksesta ml. Kirgisian tasavallan ja Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden verosopimukset, tietojen julkistamisesta sekä WTO-poikkeusluvista.

V Osasto: Yhteistyö talouskehityksen ja kestävä kehityksen alalla

Sopimuksen V osastossa sovitaan yhteistyöstä talouskehityksen ja kestävän kehityksen alalla (248–283 artikla). Osastossa sovitaan yhteistyön yleisistä tavoitteista ja yhteistyön yleisistä periaatteista. Osastossa painotetaan esimerkiksi markkinatalouden periaatteita sekä kahdensivälisen yhteistyön merkitystä. Osastossa sovitaan julkisen talouden hoidosta, varainhoidon valvonnasta ja ulkoisesta tarkastuksesta painottaen yhteistyötä Kirgisian julkisen talouden hoidon kehittämiseksi (250 artikla), yhteistyöstä verotuksen alalla (251 artikla) ja tilastoalalla (252 artikla).

Osastossa käsitellään myös energia-alan yhteistyötä. Siinä sovitaan energiayhteistyön yleisistä tavoitteista, yhteistyöstä energia-alalla, uusiutuvista energialähteistä sekä energiatehokkuudesta ja energiansäästöstä (253-256 artikla). Liikennealan yhteistyössä sovitaan sen yleisistä tavoitteista ja katteesta (257-258 artikla).

Osastossa sovitaan yhteistyöstä ympäristöalalla ja ilmastonmuutosta koskien (259-265 artikla). Ympäristöalaa koskien sovitaan yhteistyön yleisistä tavoitteista, yhteistyöstä ja sen tarkoituksesta ja sisällöstä, ympäristönäkökohtien huomioon ottamisesta muilla aloilla sekä yhteistyöstä alueellisella ja kansainvälisellä tasolla (260-262 artikla). Ilmastonmuutoksen osalta sovitaan yhteistyön yleisistä tavoitteista, toimenpiteistä kansallisella, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla sekä ilmastonmuutosta koskevasta yhteistyöstä ja sen sisällöstä (263-265 artikla).

Teollisuus- ja yrityspolitiikan osalta osastossa sovitaan yleisistä yhteistyötavoitteista sekä yhteistyöstä ja sen sisällöstä (266-267 artikla), yhtiöoikeuden alalla sen yleisistä tavoitteista ja yhteistyöstä ja sen sisällöstä (268-269 artikla) ja rahoituspalvelujen ja -markkinoiden osalta sovitaan yhteistyön yleisistä tavoitteista (270 artikla).

Digitaalitaloutta ja -yhteiskuntaa koskien sovitaan yhteistyön yleisistä tavoitteista, yhteistyöstä ja sen sisällöstä sekä sääntelyviranomaisten yhteistyöstä tieto- ja viestintäteknologian alalla (271-273 artikla).

Matkailualan osalta sovitaan yhteistyön yleisistä tavoitteista, kestävää matkailua koskevan yhteistyön periaatteista sekä yhteistyöstä ja sen sisällöstä (274-276 artikla).

Osastossa sovitaan myös maataloutta ja maaseudun kehittämistä koskevan yhteistyön yleisistä tavoitteista ja yhteistyöstä ja sen sisällöstä (277-278 artikla). Kaivostoiminnan ja raaka-aineiden osalta sovitaan yhteistyön yleisistä tavoitteista sekä yhteistyöstä ja sen sisällöstä (279-280 artikla). Tutkimuksen ja innovoinnin alalla sovitaan yhteistyön aloista ja yleisistä tavoitteista, yhteistyöstä ja sen sisällöstä sekä pyrkimyksestä yhteisvaikutuksiin muiden toimien kanssa (281-283 artikla).

VI Osasto: Muut yhteistyöalat

Sopimuksen VI osastossa sovitaan muista yhteistyöaloista (284-309 artiklat). Osastossa sovitaan yhteistyöstä kuluttajansuojan alalla (284 artikla). Työllisyyttä, sosiaalipolitiikkaa ja yhtäläisiä mahdollisuuksia koskevan yhteistyön osalta sovitaan yleisistä tavoitteista (285 artikla), ILO:n yleissopimuksista ja sidosryhmien osallistumisesta (286 artikla) ja työllisyyttä, sosiaalipolitiikkaa ja yhtäläisiä mahdollisuuksia koskevasta yhteistyöstä ja sen sisällöstä (287 artikla). Lisäksi sovitaan toimitusketjujen vastuullista hallintaa koskevasta yhteistyöstä (288 artikla).

Osastossa sovitaan myös terveysalan yhteistyön tavoitteista ja yhteistyöstä ja sen sisällöstä (289-290 artikla), yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen alan yhteistyön yleisistä tavoitteista ja yhteistyöstä ja sen sisällöstä (291-292 artikla). Lisäksi sovitaan yhteistyöstä nuorisopolitiikan alalla ja sen tavoitteista (293-294 artikla), yhteistyöstä kulttuurialalla (295 artikla), yhteistyöstä tiedotusvälineitä ja audiovisuaalialaa koskevan politiikan alalla (296 artikla), yhteistyöstä urheilun ja liikunnan alalla (297 artikla), yhteistyöstä aluekehityksen alalla sekä aluepolitiikkaa koskevasta ja rajat ylittävästä yhteistyöstä (298-299 artikla). Osastossa sovitaan edelleen rajat ylittävästä yhteistyöstä muilla aloilla (300 artikla) sekä kestävästä yhteyksistä (301 artikla), yhteistyöstä lainsäädännön lähentämisen alalla (302 artikla) sekä edelliseen artiklaan liittyvästä teknisestä avusta (303 artikla). Osastossa katsotaan tärkeäksi lähentää Kirgisian lainsäädäntöä asteittain Euroopan unionin lainsäädäntöön.

Osastossa sovitaan rahoitustuesta ja teknisestä avusta. Osapuolet sopivat Kirgisian tasavallan voivan saada sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi rahoitustukea avustusten ja lainojen muodossa (304 artikla). Lisäksi määrätään rahoitustuen yleisistä periaatteista (305 artikla), avunantajien välisestä koordinoinnista (306 artikla), väärinkäytösten ennaltaehkäisystä ja viestinnästä (307 artikla), yhteistyöstä Euroopan petostentorjuntavirasto OLAF:in kanssa (artikla 308) sekä tutkinnasta ja syytetoimista (309 artikla).

VII Osasto: Institutionaaliset, yleiset ja loppumääräykset

Sopimuksen VII osastossa määrätään institutionaalisista, yleisistä ja loppumääräyksistä (310-327 artikla). Osastossa sovitaan yhteistyöneuvostosta ja sen tehtävistä (310 artikla), yhteistyökomiteasta ja alakomiteoista ja muista elimistä (311-312 artikla) sekä parlamentaaraisesta yhteistyökomiteasta (313 artikla). Yhteistyöneuvosto voi tehdä päätöksiä ja antaa aiheellisia suosituksia sopimuksen mukaisesti ja yhteistyökomitea voi tehdä päätöksiä sopimuksessa määrättyissä tapauksissa tai jos yhteistyöneuvosto on siirtänyt sille päätäntävallan. Osapuolet sopivat perustavansa parlamentaarisen yhteistyökomitean Euroopan parlamentin ja Kirgisian parlamentin Joghorku Kenešin suhteiden syventämiseksi ja näkemysten vaihtamiseksi (313 artikla), minkä ohella sovitaan mahdollisuudesta perustaa elin kansalaisyhteiskunnan kuulemiseksi ja sille tiedottamiseksi (314 artikla).

Sopimuksen 315 artiklassa määrätään sopimuksen alueellisesta soveltamisesta. Artiklassa 316 määrätään sopimuksen velvoitteiden täyttämistä, ja toimenpiteistä, joihin voidaan ryhtyä siinä tapauksessa, että sopimuksen velvoitteita ei täytetä. Artiklan 2 kohdan mukaan sopimuksen IV osaston velvoitteita koskien sovelletaan kyseisessä osastossa määrättyjä erityismekanismeja. Artiklan 3 kohdan mukaan, jos jompikumpi osapuoli ei ole täyttänyt sopimuksen 2 ja 11 artiklassa sopimuksen olennaisiksi osiksi määriteltyjä määräyksiä, toinen osapuoli voi ryhtyä aiheellisiin toimenpiteisiin, joihin voi sisältyä myös sopimuksen soveltamisen keskeyttäminen joko osittain tai kokonaan. Artiklan 4 kohdassa määrätään toimista muissa kuin artiklan 2 ja 3 kohtien tapauksissa. Sopimustekstin ruotsinkielisessä käännöksessä on 4 kohdassa havaittu tekninen käännösvirhe. Virhe on parhaillaan korjattavana EU:n neuvoston kääntäjillä. Kohdassa 5 määrätään, että kohtien 3 ja 4 aiheellisten toimien toteuttamisen on noudatettava kansainvälistä oikeutta ja oltava oikeassa suhteessa sopimuksen mukaista velvoitteiden noudattamatta jättämiseen.

Turvallisuuteen perustuvista poikkeuksista määrätään 317 artiklassa, jonka a) alakohdan mukaan minkään sopimuksessa ei pidä tulkita velvoittavan osapuolia luovuttamaan tai antamaan käyttöön tietoja, joiden ilmaisemisen se katsoo olevan keskeisten turvallisuusetujensa vastaisena. Salassa pidettävien tietojen käsittelystä säädetään laissa viranomaisen toiminnan

julkisuudesta (621/1999). Saman artiklan b) alakohdan mukaan minkään sopimuksessa ei myöskään pidä tulkita estävän osapuolta toteuttamasta toimenpiteitä, joita se pitää välttämättöminä keskeisten turvallisuusasetujensa suojelemiseksi ja jotka i) liittyvät aseiden, ammusten tai muiden sotatarvikkeiden tuotantoon tai kauppaan tai muiden tavaroiden ja materiaalien, palveluiden ja teknologian kauppaan ja niitä koskeviin liiketoimiin, joita toteutetaan suoraan tai välillisesti puolustuslaitosten tarpeita varten, ii) liittyvät fission tuotantoon ja fuusioituvaan ydinmateriaaliin tai materiaaleihin, joista edellä mainitut on johdettu, tai iii) toteutetaan sodan tai muun kansainvälisissä suhteissa ilmenevän hätätilanteen aikana. Alakohdan c) mukaan minkään sopimuksessa ei myöskään pidä tulkita estävän osapuolta toteuttamasta toimia täyttääkseen YK:n peruskirjan mukaiset kansainväliset velvoitteensa kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Lisäksi osastossa määrätään sopimuksen voimaantulosta ja väliaikaisesta soveltamisesta (318 artikla), osapuolten välisistä muista sopimuksista (319 artikla), liitteistä, pöytäkirjoista ja alaviitteistä (320 artikla) ja Euroopan unionin uusien jäsenvaltioiden liittymisestä sopimukseen (321 artikla).

Artiklassa 322 määrätään yksityisistä oikeuksista. Artiklan mukaan minkään sopimuksessa ei saa tulkita luovan henkilöille muita oikeuksia tai velvoitteita kuin osapuolten välillä kansainvälisen julkisoikeuden mukaisesti luodut oikeudet ja velvollisuudet eikä sallivan sitä, että tähän sopimukseen vedotaan suoraan osapuolten omissa oikeusjärjestelmissä.

Yleisön mahdollisuudesta tutustua virallisiin asiakirjoihin määrätään 323 artiklassa. Suomessa asiasta säädetään laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta.

Osastossa sovitaan lisäksi sopimuksen kestosta (324 artikla), osapuolen määritelmästä (325 artikla), sopimuksen irtisanomisesta (326 artikla) sekä todistusvoimaisista teksteistä (327 artikla).

7 Voimaantulo

Sopimuksen voimaantulosta määrätään sopimuksen 318 artiklassa. Sopimus tulee voimaan sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen tätä tarkoitusta varten tarvittavien sisäisten menettelyjensä päätökseen saattamisesta.

Sopimuksen 318 artiklan 2 kohdan mukaan osapuolet voivat soveltaa sopimusta väliaikaisesti kokonaisuudessaan tai osittain omien sisäisten menettelyjensä mukaisesti. Neuvoston päätöksessä (EU) 2024/2153 Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan tehostetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen allekirjoittamisesta Euroopan unionin puolesta ja sen väliaikaisesta soveltamisesta, on määritelty, mitä osia sopimuksesta unioni soveltaa väliaikaisesti. Väliaikaisen soveltamisen piiristä on jätetty pois ne määräykset, jotka joissa jäsenmailla on toimivaltaa.

Ehdotetaan, että esitykseen sisältyvä laki tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan, kun sopimus tulee voimaan.

Sopimuksen on tähän mennessä hyväksynyt kansallisesti seitsemän EU-jäsenvaltiota. Euroopan unionin neuvosto tekee päätöksen sopimuksen tekemisestä unionin puolesta todennäköisesti sen jälkeen, kun sen kaikki jäsenvaltiot ovat ensiksi ilmoittaneet kansallisten menettelyiden

loppuunsaattamisesta. Euroopan parlamentti on antanut hyväksyntänsä sopimuksen tekemisestä syyskuussa 2025. Kirgisia ei ole vielä ilmoittanut hyväksyneensä sopimuksen.

8 Ahvenanmaan maakuntapäivien suostumus

Sopimuksen kauppaa koskevat osat kuuluvat pääosin EU:n yksinomaiseen toimivaltaan. Ahvenanmaan erityisasema on otettu huomioon kyseisiä sopimusmääräyksiä neuvoteltaessa. Sopimuksen julkisten hankintojen soveltamisalaa koskevassa liitteessä 9 sen 5 jakson A alajaksossa määrätään, että Ahvenanmaan osalta sovelletaan Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen Ahvenanmaasta tehdyn pöytäkirjan N:o 2 erityisehtoja. Sopimuksen palveluiden kauppaa koskevassa artiklassa 73 todetaan, että osapuolten GATS-erityissitoumusluettelot, mukaan lukien varaukset ja Euroopan unionin osalta sen II artiklan poikkeuksia koskeva liite, liitetään sopimukseen ja otetaan sen osaksi. Suomen GATS-sitoumuksissa on huomioitu Ahvenanmaan asema ja erityisvaatimukset, jotka koskevat yritysten sijoittautumista ja palveluiden tarjoamista sekä kiinteän omaisuuden hankintaa Ahvenanmaalla.

Kauppaa käsittelevän IV osaston osalta unionin ja jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan kuuluu vain rikosoikeudellista täytäntöönpanoa sivuavat määräykset. Tältä osin rikosoikeudellista täytäntöönpanoa koskevat määräykset kuuluvat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 10, 12 ja 22 kohtien mukaan valtakunnan toimivaltaan.

Ainakin yleistä järjestystä ja turvallisuutta, palo- ja pelastuspalvelua, luonnon- ja ympäristönsuojelua, terveyttä, kulttuuria ja koulutusta, liikuntaa, maa- ja metsätaloutta, eläinten terveyttä, liikennettä, elinkeinotoimintaa ja työllisyyttä koskeviin artikloihin sisältyy kansalliseen toimivaltaan kuuluvia määräyksiä, jotka kuuluvat Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n mukaan myös Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaan. Sen vuoksi sopimuksen voimaansaattamissäännökselle tulee hankkia Ahvenanmaan maakuntapäivien hyväksyntä Ahvenanmaan itsehallintolain 59 §:n 1 momentin mukaisesti.

9 Toimeenpano ja seuranta

Sopimuksen tavoitteiden toimeenpanoa seurataan sopimuksen artiklan 310 perusteella perustettavassa yhteistyöneuvostossa. Se seuraa sopimuksen tavoitteiden saavuttamista ja valvoo sen täytäntöönpanoa, tarkastelee tähän sopimuksen puitteissa ilmeneviä tärkeitä kysymyksiä sekä kaikkia muita kahdenvälisiä tai kansainvälisiä yhteistä etua koskevia kysymyksiä. Yhteistyöneuvosto koostuu Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan edustajista. Sopimuksen velvoitteiden täyttämistä voidaan neuvotella yhteistyöneuvostossa artiklan 316 määräämällä tavalla.

10 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

10.1 Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus

Euroopan unionin ja jäsenvaltioiden välinen toimivallanjako

Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan välinen tehostettu kumppanuus- ja yhteistyösopimus on luonteeltaan niin sanottu sekasopimus, joka sisältää sekä unionin että jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Sopimuksen määräykset kuuluvat osittain jäsenvaltioiden yksinomaiseen toimivaltaan ja osittain unionin yksinomaiseen toimivaltaan tai unionin ja sen jäsenvaltioiden jaettuun toimivaltaan. Vakiintuneen käytännön mukaan eduskunta hyväksyy tällaisen sopimuksen vakiintuneen käytännön mukaisesti vain siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan (esim. PeVL 6/2001 vp, PeVL 31/2001 vp, PeVL 16/2004 vp, PeVL 24/2004 vp).

Käsiteltävänä olevan sopimuksen kaltaisten, osin varsin yleisluonteisten, osapuolten välistä yhteistyötä korostavien ja laaja-alaisen sekasopimusten määräysten toimivallan jakautumisesta unionin ja sen jäsenvaltioiden kesken on vaikea tehdä täysin yksityiskohtaista selvitystä. Toimivallan jakoa ei ole myöskään osoitettu sopimuksen määräyksissä. Neuvoston päätöksessä (EU) 2024/2153 sopimuksen allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta on toisaalta määriteltävä ne määräykset, joita sovellettaisiin väliaikaisesti siltä osin kuin ne kattavat unionin toimivaltaan kuuluvia kysymyksiä, mukaan lukien ne, jotka kuuluvat unionin toimivaltaan määritellä ja toteuttaa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Päätöksen perusteella Euroopan unionilla voidaan katsoa olevan toimivaltaa ainakin sopimuksen seuraavissa osissa: I osasto; II osasto: 3, 4, 6 ja 9 artikla; III osasto: 14 artiklan 1 kohta ja 15 artiklan 2 kohta; IV osasto, lukuun ottamatta 26, 81, 82, 84 ja 89 artiklaa siltä osin kuin kyseiset artiklat koskevat teollis- ja tekijänoikeuksien rikosoikeudellista täytäntöönpanoa; V osasto: 254–257 artikla, 258 artikla (lukuun ottamatta d alakohtaa), 259 artikla ja 260 artikla (lukuun ottamatta 1 kohdan a, c ja f alakohtaa) ja 261, 277 ja 278 artikla; VI osasto: 304–309 artikla; VII osasto (lukuun ottamatta 319 artiklan 1 ja 2 kohtaa), siltä osin kuin kyseisen osaston määräykset rajoittuvat siihen, mikä on tarpeen sopimuksen väliaikaisen soveltamisen varmistamiseksi; liitteet; keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta tulliasioissa tehty pöytäkirja. Lisäksi ympäristöministeriön näkemys lausuntokierroksella oli, että EU:lla voi olla toimivaltaa myös sopimuksen 259–265 artiklan osalta, sillä ympäristön ja ilmaston alalla sovelletaan unionin ja sen jäsenvaltioiden kesken jaettua toimivaltaa.

Sopimuksen II (poliittinen vuoropuhelu ja uudistukset, yhteistyö ulko- ja turvallisuuden alalla) ja III (oikeus, vapaus ja turvallisuus) osastoihin esimerkiksi ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä oikeuden, vapauden ja turvallisuuden osalta voidaan katsoa sisältyvän jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Näitä voidaan katsoa olevan mm. määräyksissä koskien joukkotuhoaseita, pienaseita ja kevyitä aseita sekä mm. vakavia kansainvälistä yhteisöä koskevia rikoksia koskevin osin. Myös määräyksiin kahdenvälisestä, alueellisesta ja kansainvälisestä yhteistyöstä sisältyy jäsenvaltioiden toimivaltaa.

Unionilla on sopimuksen kauppaa koskevien määräysten osalta toimivaltaa muun muassa SEUT 207 artiklan sekä SEUT 63–66 artiklojen perusteella. Lissabonin sopimuksella unionin yksinomaisen toimivallan ala laajeni ja kattaa tällä hetkellä tavarakaupan ohella palveluiden kauppaa, ulkomaisia suoria investointeja sekä teollis- ja tekijänoikeuksien kaupallisia näkökohtia koskevia kysymyksiä (SEUT 207 artikla). Toimivallan jakautuminen ei kuitenkaan ole ollut yksiselitteistä. Sopimuksissa ei ole määräyksiä, jotka osoittaisivat, miten toimivalta tarkkaan ottaen jakautuu. Suomessa voi myös edelleen olla ja onkin voimassa lain säännöksiä myös unionin toimivaltaan kaupan osalta yleisesti kuuluvilla aloilla. Euroopan unionin tuomioistuimen 2/15 lausunto selvensi toimivaltajakoa unionin ja jäsenvaltioiden välillä. Lausunnon mukaan unionilla on laajasti yksinomainen toimivalta kauppapolitiikassa. Jaettuun toimivaltaan kuuluu lähinnä investointien suojaa koskevat kysymykset, joita ei kuitenkaan sisälly käsillä olevaan sopimukseen.

Rikosoikeudelliset seuraamukset kuitenkin kuuluvat jaettuun toimivaltaan. Sopimuksessa viitataan Maailman kauppajärjestön TRIPS-sopimukseen, joka sisältää rikosoikeudellista toimeenpanoa koskevia määräyksiä, ja mahdollisiin muihin seuraamuksiin. Itse sopimuksessa ei kuitenkaan ole merkittäviä rikosoikeudellista täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä, vaikka sopimuksella näitä sivutaan. Näin ollen, kuten edellä on kuvattu, sopimuksen 26, 81, 82, 84 sekä 89 artiklat kuuluvat jaettuun toimivaltaan siltä osin kuin ne koskevat rikosoikeudellista täytäntöönpanoa.

Myös sopimuksen yhteistyötä talouskehityksen ja kestävän kehityksen alalla koskevaan V osastoon sisältyy jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Jäsenvaltioiden toimivaltaa on seuraavilla sektoreilla: taloutta koskeva vuoropuhelu, julkinen talous, verotus, tilastot, energia-alan yhteistyö, liikennealan yhteistyö, ympäristöä ja ilmastonmuutosta koskeva yhteistyö, teollisuuden ja yrityspolitiikkaan liittyvä yhteistyö, yhtiöoikeuteen liittyvä yhteistyö, rahoituspalveluja ja –markkinoita koskeva yhteistyö, digitaalitaloutta ja -yhteiskuntaa koskeva yhteistyö, sääntelyviranomaisten yhteistyötieto- ja viestintäteknologian alalla, yhteistyö matkailualalla, kaivostoimintaan ja raaka-aineisiin liittyvä yhteistyö, tutkimus- ja innovointitoiminnan yhteistyö.

Muita yhteistyöaloja koskevaan sopimuksen VI osastoon sisältyy myös jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä kuluttajansuojaan, ILO:n sopimuksiin, työllisyyteen, sosiaalipolitiikkaan ja yhtäläisiin mahdollisuuksiin liittyvään yhteistyöhön, toimitusketjujen vastuullisuuden liittyvään yhteistyöhön, sekä yhteistyöhön terveysalalla, yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen alalla, nuorisopolitiikan alalla, kulttuurialalla, tiedotusvälineitä ja audiovisuaalialaa koskevassa politiikassa, urheilussa ja liikunnassa, aluekehityksessä ja aluepolitiikassa, rajatylittävissä yhteistyössä, kestävässä yhteyksissä, yhteistyössä lainsäädännön lähentämisessä sekä teknisessä avussa.

Sopimuksen institutionaalista rakennetta ja yleisiä ja loppumääräyksiä koskeva VII osasto sisältää määräyksiä sopimuksella perustettavasta yhteistyöneuvostosta ja yhteistyökomiteasta, jotka voivat tehdä osapuolia sitovia päätöksiä sopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. Siltä osin kuin mainitut sitovat päätökset koskisivat jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia asioita, kuuluvat myös kyseiset yhteistyöneuvostoa ja yhteistyökomiteaa koskevat määräykset jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Sopimuksen VII osasto sisältää myös sopimuksen yleiset määräykset ja loppumääräykset. Siltä osin kuin osastoon sisältyvät yleiset määräykset tulevat sovellettavaksi yhdessä sopimuksen muiden määräysten kanssa, jotka kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan, myös kyseiset yleiset määräykset kuuluvat jäsenvaltioiden toimivaltaan.

Lainsäädännön alaan kuuluvat sopimusmääräykset

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun muassa sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan perustuslaissa tarkoitettu eduskunnan hyväksymistoimivalta kattaa kaikki aineelliselta luonteeltaan lain alaan kuuluvat kansainvälisen velvoitteen määräykset. Sopimuksen määräykset on luettava lainsäädännön alaan, 1) jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvattun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, 2) jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, 3) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla, taikka 4) jos määräyksen tarkoittamasta määräyksestä on voimassa lain säännöksiä tai 5) siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä

lailla. Kysymykseen ei vaikuta se, onko jokin määräys ristiriidassa vai sopuoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11, 12 ja 45/2000 vp).

Suuri osa EU:n ja sen jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan väliseen tehostettuun kumppanuus- ja yhteistyösopimukseen sisältyvistä määräyksistä ovat luonteeltaan yleisiä, tulevaa yhteistyötä mahdollistavia ja tukevia, eivätkä ne sisällä suoranaisia toimintavelvoitteita. Näin ollen ne eivät myöskään kuulu lainsäädännön alaan.

Sopimuksessa 2 artiklan 1 kohdassa todetaan, että demokratian periaatteiden, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen sellaisina kuin ne vahvistetaan erityisesti YK:n peruskirjassa, ihmisoikeusjulistuksessa, Helsingin päätössiakirjassa ja muissa asiaa koskevissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, joiden sopimuspuolia osapuolet ovat, sekä oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen ovat kummankin osapuolen sisä- ja ulkopoliittikan perusta ja olennainen osa tätä sopimusta. Perustuslakivaliokunta on katsonut (PeVL 45/2000 vp; PeVL 31/2001 vp), etteivät sellaiset yleispiirteiset ja julistuksenomaiset määräykset, joissa sopimuspuolet vahvistavat sitoumuksensa kunnioittaa ihmisoikeuksia, vaikuta Suomen kansainvälisten velvoitteiden sisältöön tai laajuuteen ihmisoikeuksien alalla. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut, että tällaisilla määräyksillä on sitovaa merkitystä sopimukseen sisältyvän neuvottelu- ja sanktiomenettelyn vuoksi, ja tämän takia sopimuksen ihmisoikeusmääräysten on katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan (ks. PeVL 31/2001 vp).

Perustuslakivaliokunnan viimeksi mainitussa lausunnossa käsittelemän sopimuksen neuvottelu- ja sanktiomenettelyä koskevassa 96 artiklassa oli nimenomaisesti mainittu sopimuksen soveltamatta jättäminen viimeisenä keinona, jota voidaan käyttää tapauksessa, jossa toinen osapuoli on rikkonut sopimuksen olennaiseksi osaksi määriteltyä ihmisoikeuksia sekä demokratian ja oikeusvaltion periaatetta koskevaa sopimusmääräystä. Nyt kyseessä olevan sopimuksen 316 artiklassa, joka koskee sopimuksen velvoitteiden täyttämistä, todetaan artiklan 3 kohdassa, että jos jompikumpi osapuoli katsoo, että toinen osapuoli ei ole täyttänyt jotakin 2 ja 11 artiklassa tämän sopimuksen olennaisiksi osiksi kuvattua velvoitetta, se voi ryhtyä aiheellisiin toimenpiteisiin. Tässä kohdassa tarkoitettuihin ”aiheellisiin toimenpiteisiin” voi sisältyä tämän sopimuksen soveltamisen keskeyttäminen joko osittain tai kokonaan.

Hallituksen käsityksen mukaan nyt kyseessä olevan sopimuksen 316 artikla mahdollistaa valtiosopimus-oikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen (SopS 33/1980) 60 artiklassa tarkoitettun valtiosopimuksen rikkomisesta johtuvan sopimuksen soveltamisen keskeyttämisen kokonaisuudessaan tai osaksi. Lisäksi on otettava huomioon, että kyseisessä 316 artiklassa 4 kohdassa edelleen määrätään, että kumpi tahansa osapuoli voi ryhtyä aiheellisiin toimenpiteisiin ja aiheelliset toimenpiteet on toteutettava noudattaen kaikilta osin kansainvälistä oikeutta, ja niiden on oltava oikeassa suhteessa tämän sopimuksen mukaisten velvoitteiden noudattamatta jättämiseen. Etusijalle on asetettava toimenpiteet, jotka häiritsevät vähiten tämän sopimuksen toimintaa. Tämän vuoksi valtioneuvosto katsoo, että sopimuksen 316 artiklan määräysten soveltaminen voi johtaa tilanteeseen, jossa sopimuksen olennaiseksi osaksi määritellyllä 2 artiklan 1 kohdalla on perustuslakivaliokunnan lausunnossaan (ks. PeVL 31/2001 vp) tarkoittamaa sitovaa merkitystä ja tämän vuoksi sopimuksen ihmisoikeusmääräysten on katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan.

Myös joukkotuhuoseiden ja niiden kantolaitteiden leviämisen estämistä koskeva 11 artiklan 1 kohta on määritelty sopimuksen olennaiseksi osaksi. Kohdan mukaan osapuolet katsovat, että joukkotuhuoseiden ja niiden kantolaitteiden leviäminen niin valtiollisille kuin valtioista riippumattomille toimijoille on yksi vakavimmista kansainvälisen vakauden ja turvallisuuden uhkatekijöistä. Tästä syystä osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ja osallistuvansa joukkotuhuoseiden ja niiden kantolaitteiden leviämisen estämiseen noudattamalla kaikilta osin

kansainvälisistä aseidenriisunta- ja asesulkusopimuksista johtuvat voimassa olevat velvoitteensa ja muut asiaa koskevat kansainväliset velvoitteensa ja panemalla ne täytäntöön kansallisella tasolla. Tämän sopimusmääräyksen rikkomisesta on kyse sopimuksen olennaisesta rikkomisesta, joka mahdollistaa sopimuksen 316 artiklan mukaisen menettelyn. Näin ollen määräyksellä voidaan edellä selostettujen perusteluiden valossa arvioida olevan perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 31/2001 vp) tarkoitettua sitovaa merkitystä, minkä vuoksi sen olisi katsottava kuuluvan lainsäädännön alaan.

Osapuolet velvoitetaan 11 artiklan 2 kohdan b) alakohdassa myös luomaan tehokkaan kansallisen vientivalvontajärjestelmän, jolla valvotaan joukkotuhoojaisiin liittyvien tavaroiden vientiä ja kauttakulkua, mukaan lukien kaksikäyttötekniikan loppukäytön valvonta ja joka sisältää tehokkaita seuraamuksia vientivalvonnan laiminlyönnistä.

Yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista on perustuslain 80 §:n mukaan säädettävä lailla. Perustuslain 8 §:n mukaan rikoksena rangaistava teko ja siitä seuraava rangaistus tulee määritellä lain tasolla. Näin ollen kyseinen sopimusmääräys, joka velvoittaa tehokkaan kansallisen vientivalvontajärjestelmän ylläpitämiseen, kuuluu lainsäädännön alaan. Kyseinen sopimusmääräys ei kuitenkaan edellytä kansallisia lainsäädäntötoimia. Vientivalvonnasta on myös annettu laintasoista kansallista sääntelyä laissa kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta (500/2024) sekä laissa puolustustarvikkeiden viennistä (282/2012).

Sopimuksen mahdollisiin rikosoikeudellisiin seuraamuksiin viittaavien artiklojen ja teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaamista koskevien rikosoikeudellisten seuraamusten määräysten osalta säädetään Suomessa rikoslaisissa (39/1889), tavaramerkkilaisissa (544/2019), patenttilaisissa (550/1967), mallioikeuslaissa (221/1971), tekijänoikeuslaissa (404/1961), laissa yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin (32/1991), toiminimilaisissa (128/1979) ja liikesalaisuuslaissa (595/2018). Kyseiset määräykset kuuluvat näin ollen lainsäädännön alaan, mutta eivät kuitenkaan edellytä lainsäädännön muuttamista.

Uusiutuvia energialähteitä koskevat määräykset sivuavat Suomessa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Uusiutuvan energian tuotteiden kauppaan ja tuotannon harjoittamiseen sekä energiaverkkoihin sovelletaan Suomessa muun muassa seuraavia säädöksiä: sähkömarkkinalaki (588/2013) ja maakaasumarkkinalaki (587/2017) sekä niiden nojalla annetut säädökset, kilpailulaki (948/2011), elinkeinotoimintalaki (565/2023), rakentamislaki (751/2023) ja alueidenkäyttölaki (132/1999), vesilaki (587/2011), laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta (603/1977), laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (252/2017) ja valtion maksuperustelaki (150/1992). Kyseiset määräykset kuuluvat näin ollen lainsäädännön alaan, mutta eivät kuitenkaan edellytä lainsäädännön muuttamista.

Yhteistyötä muuttoliike- ja turvapaikka-asioiden sekä rajaturvallisuuden alalla ja takaisinottoa ja laittoman maahanmuuton torjuntaa käsittelevien 14 ja 15 artiklan osalta lainsäädännön alaan kuuluu 15 artiklan 1 kohta, jossa määrätään osapuolten velvollisuudesta ottaa takaisin laittomasti toisen osapuolen alueella oleskelevat kansalaisensa sekä jossa määrätään lisäksi osapuolten velvollisuudesta antaa kansalaisilleen asianmukaiset matkustusasiakirjat heidän takaisinottoaan varten. Perustuslain 9 §:n 3 momentin mukaan Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan. Matkustusosoikeuden osoittamiseksi myönnettävistä asiakirjoista säädetään passilaisissa (671/2006) ja henkilökortin myöntämisestä henkilökorttilaisissa (663/2016). Kohta sisältää näin ollen lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Edellä mainitut kohdat eivät edellytä lainsäädäntömuutoksia. Lisäksi 14 artiklan 2 kohdassa todetaan yhteistyössä keskittyttävän mm. kansallisen lainsäädännön kehittämiseen, maahanpääsyä koskeviin sääntöihin ja tuloksellisiin ja ennaltaehkäiseviin toimintapolitiikkoihin. Yhteistyötä todetaan

tehtävän osapuolten asiaan liittyvän voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti, eikä siten edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Sopimuksen institutionaalista rakennetta ja yleisiä ja loppumääräyksiä koskeva VII osasto sisältää määräyksiä sopimuksella perustettavasta yhteistyöneuvostosta ja yhteistyökomiteasta, jotka voivat tehdä osapuolia sitovia päätöksiä sopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. On olemassa verrattain vähäisenä pidettävä mahdollisuus siihen, että yhteistyöneuvoston tai yhteistyökomitean päätökset koskettavat kysymyksiä, jotka unionin perustamissopimusten mukaan ovat jäsenvaltion toimivallassa ja Suomen perustuslain kannalta kuuluvat lainsäädännön alaan. Koska sopimusta hallinnoiva yhteistyöneuvosto ja yhteistyökomitea saavat kuitenkin osapuolia sitovaa päätösvaltaa, jolla voisi olla vaikutusta Suomen toimivaltaan ja lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten tulkinnassa, sopimuksen määräykset yhteistyöneuvoston ja yhteistyökomitean perustamisesta ja toiminnasta kuuluvat näiltä osin lainsäädännön alaan ja edellyttävät eduskunnan suostumusta (PeVL 31/2001 vp).

Osasto sisältää myös lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Tällainen määräys sisältyy 322 artiklaan yksityisistä oikeuksista. Sen mukaan minkään sopimuksessa ei saa tulkita luovan henkilöille muita oikeuksia tai velvoitteita kuin osapuolten välillä kansainvälisen julkisoikeuden mukaisesti luodut oikeudet ja velvollisuudet eikä sallivan sitä, että tähän sopimukseen vedotaan suoraan osapuolten omissa oikeusjärjestelmissä. Oikeudesta saada asiansa käsiteltyä toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa säädetään Suomessa perustuslain 21 §:ssä. Lisäksi tällaisia lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä sisältyy 323 artiklaan, jossa määrätään yleisön mahdollisuudesta tutustua virallisiin asiakirjoihin. Suomessa asiasta säädetään laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999).

Hallituksen esityksen liitteeksi ei ole otettu lainkaan sopimuksen liitteitä (liitteet 1-14-B) eikä siihen sisältyvää pöytäkirjaa. Vakiintuneen käytännön mukaan eduskunta hyväksyy kansainväliset sopimukset kokonaisuudessaan (esim. PeVL 13/2008 vp, ja PeVL 5/2007 vp), mikä vastaa perustuslain 94 §:n 1 momentin sanamuotoa. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin katsonut, että ei ole ehdotonta estettä sille, että eduskunnan hyväksyminen rajataan joissakin tilanteissa koskemaan vain eduskunnan hyväksymistä vaativia velvoitteen määräyksiä. Valiokunnan mielestä tällaisesta poikkeuksellisesta tilanteesta voi olla kyse ainoastaan, jos eduskunnan hyväksymistä vaativa velvoitteen osa muodostaa sen muista osista selvästi erillisen ja niistä niin teknisesti kuin asiallisesti riippumattoman kokonaisuuden. Eduskunnan hyväksymisen ulkopuolelle teknisesti rajattavissa oleviin velvoitteen osiin ei voi sisältyä lainsäädännön alaan kuuluvia - eikä niihin vaikuttavia - tai muutoin eduskunnan hyväksymistä vaativia määräyksiä (PeVL 18/2002 vp ja PeVL 16/2008 vp). Kyseessä olevat hallituksen esityksen ulkopuolelle jätetyt liitteet ja pöytäkirja ovat luonteeltaan lähinnä teknisiä. Liitteiden jättämistä hallituksen esityksen ulkopuolelle voidaan perustella myös sillä, että eduskunta hyväksyy sekasopimukset vakiintuneen käytännön mukaan vain niiltä osin kuin ne kuuluvat Suomen toimivaltaan. Koska nyt kyseessä olevat liitteet ja pöytäkirja kuuluvat unionin toimivaltaan, eivät ne vaadi eduskunnan hyväksyntää. Hallituksen käsityksen mukaan sopimuksen liitteet ja pöytäkirja muodostavat siten sellaisen edellä selostetun perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisen teknisesti ja asiallisesti eriävän osion, joka ei sisällä lainsäädännön alaan kuuluvia - eikä niihin vaikuttavia - tai muutoin eduskunnan hyväksymistä vaativia määräyksiä, joka voidaan jättää hallituksen esityksen ulkopuolelle. Liitteitä ja pöytäkirjaa ei siksi myöskään ole tarkoitus julkaista Suomen säädöskokoelman sopimussarjassa.

10.2 Käsittelyjärjestys

Koska sopimus ei sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tai 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, sopimus voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamislainsäätämislain sääntämismääräyksessä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään, että eduskunta hyväksyisi Brysselissä 25.6.2024 tehdyn Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan tehostetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen siltä osin kuin se kuuluu Suomen toimivaltaan.

Koska sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan tehostetusta kumppanuus- ja yhteistyösopimuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Brysselissä 25 päivänä kesäkuuta 2024 tehdyn Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan tehostetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Sopimuksen muiden kuin lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Tämän lain voimaantulosta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Helsingissä 21.5.2026

Pääministeri

Petteri Orpo

Ulkoministeri Elina Valtonen

**EUROOPAN UNIONIN JA SEN JÄSENVALTIOIDEN SEKÄ KIRGISIAN
TASAVALLAN TEHOSTETTU KUMPPANUUS- JA YHTEISTYÖSOPIMUS**

JOHDANTO-OSA

BELGIAN KUNINGASKUNTA,
BULGARIAN TASAVALTA,
TŠEKIN TASAVALTA,
TANSKAN KUNINGASKUNTA,
SAKSAN LIITTOTASAVALTA,
VIRON TASAVALTA,
IRLANTI,
HELLEENIEN TASAVALTA,
ESPANJAN KUNINGASKUNTA,
RANSKAN TASAVALTA,
KROATIAN TASAVALTA,
ITALIAN TASAVALTA,
KYPROKSEN TASAVALTA,
LATVIAN TASAVALTA,
LIETTUAN TASAVALTA,
LUXEMBURGIN SUURHERTTUAKUNTA,
UNKARI,
MALTAN TASAVALTA,
ALANKOMAIDEN KUNINGASKUNTA,
ITÄVALLAN TASAVALTA,
PUOLAN TASAVALTA,
PORTUGALIN TASAVALTA,

ROMANIA,

SLOVENIAN TASAVALTA,

SLOVAKIAN TASAVALTA,

SUOMEN TASAVALTA,

RUOTSIN KUNINGASKUNTA,

jotka ovat Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen sopimuspuolia, jäljempänä ”jäsenvaltiot”,

ja

EUROOPAN UNIONI

sekä KIRGISIAN TASAVALTA,

jäljempänä yhdessä ”osapuolet”, jotka

OTTAVAT HUOMIOON vahvat siteensä ja yhteiset arvonsa,

OTTAVAT HUOMIOON halunsa vahvistaa molempien edun mukaista yhteistyötä, joka on jo aiemmin pantu alulle Brysselissä 9 päivänä helmikuuta 1995 allekirjoitetulla kumppanuus- ja yhteistyösopimuksella kumppanuuden perustamisesta Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan kesken,

OTTAVAT HUOMIOON halunsa päivittää suhteensa vastaamaan uusia poliittisia ja taloudellisia realiteetteja ja kumppanuutensa kehitystä,

ILMAISEVAT yhteisen tahtonsa lujittaa, syventää ja monipuolistaa yhteistyötään kaikilla tasoilla yhteistä etua koskevista kahdenvälisistä, alueellisista ja kansainvälisistä kysymyksistä,

VAHVISTAVAT UUELLEEN sitoutumisensa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien edistämisen, suojelun ja täytäntöönpanon vahvistamiseen, demokratian periaatteiden, oikeusvaltioperiaatteen ja hyvän hallintotavan kunnioittamiseen sekä parlamentaarisen demokratian kehittämiseen,

VAHVISTAVAT sitoutumisensa periaatteisiin, jotka on vahvistettu Yhdistyneiden kansakuntien (YK) peruskirjassa, YK:n yleiskokouksen 10 päivänä joulukuuta 1948 antamalla päätöslauselmalla A/RES/217 (III) A hyväksytyssä ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa, jäljempänä ”ihmisoikeusjulistus”, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä (Etyj) ja erityisesti Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen (Etyk) yhteydessä 1 päivänä elokuuta 1975 hyväksytyssä Helsingin päätöksiäkirjassa, jäljempänä ”Helsingin päätöksiäkirja”, YK:n yleiskokouksen 16 päivänä joulukuuta 1966

antamalla päätöslauselmalla 2200A (XXI) hyväksytyssä kansalaisyhteisöoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa ja YK:n yleiskokouksen 16 päivänä joulukuuta 1966 antamalla päätöslauselmalla 2200A (XXI) hyväksytyssä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa, sekä kansainvälisen oikeuden periaatteisiin ja normeihin,

TOISTAVAT sitoutumisensa kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden aktiiviseen edistämiseen, tehokkain monenvälisiin suhteisiin ja riitojen rauhanomaiseen ratkaisemiseen, erityisesti tekemällä yhteistyötä YK:n ja Etyjin puitteissa,

OTTAVAT HUOMIOON halunsa kehittää edelleen säännöllistä poliittista vuoropuhelua yhteistä etua koskevista kahdenvälisistä ja kansainvälisistä kysymyksistä,

OTTAVAT HUOMIOON sitoutumisensa kansainvälisiin velvoitteisiin torjua joukkotuhoukset ja niiden kantolaitteiden leviämisen torjumista,

OTTAVAT HUOMIOON sitoutumisensa yhteistyön vahvistamiseen oikeuden, vapauden ja turvallisuuden alalla, myös korruption torjunnassa,

OTTAVAT HUOMIOON sitoutumisensa Kirgisian tasavallan poliittisen, sosioekonomisen ja institutionaalisen kehityksen edistämiseen tekemällä laaja-alaista yhteistyötä monilla yhteistä etua koskevilla aloilla,

OTTAVAT HUOMIOON halukkuutensa vahvistaa taloussuhteitaan vapaan markkinatalouden periaatteiden pohjalta ja luoda suotuisa ilmapiiri kahdenvälisen kauppaja investointisuhteiden ja yhteyksien laajentamiselle,

OTTAVAT HUOMIOON sitoutumisensa Maailman kauppajärjestön (WTO) jäsenyydestä johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien noudattamiseen sekä kyseisten oikeuksien ja velvollisuuksien avoimeen ja syrjimättömään täytäntöönpanoon,

OTTAVAT HUOMIOON sitoutumisensa kestävä kehityksen periaatteen kunnioittamiseen sekä sitoutumisensa edistämään yhdessä tavoitteita, jotka on vahvistettu päätöskirjassa ”Kestävä kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelma”, joka hyväksyttiin vuoden 2015 jälkeisen kehitysohjelman hyväksymiseksi järjestetyn YK:n huippukokouksen yhteydessä 25 päivänä syyskuuta 2015 annetulla YK:n yleiskokouksen päätöslauselmalla A/RES/70/1, jäljempänä ”Agenda 2030 -toimintaohjelma”, ottaen asianmukaisesti huomioon osapuolten sisäiset ohjelmat,

OTTAVAT HUOMIOON sitoutumisensa ympäristön kestävyden ja suojelun varmistamiseen ja niiden monenvälisen ympäristösopimusten täytäntöönpanon, joiden osapuolia ne ovat, sekä sitoutumisensa vahvistamaan yhteistyötä ympäristön, katastrofiriskien vähentämisen ja kaikilla ilmastotoimien aloilla 12 päivänä joulukuuta 2015 hyväksytyyn ilmastomuutosta koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimuksen, jäljempänä ”Pariisin sopimus”, tavoitteiden mukaisesti,

OTTAVAT HUOMIOON sitoutumisensa rajat ylittävän ja alueiden välisen yhteistyön edistämiseen,

PANEVAT MERKILLE, että jos osapuolet päättävät tehdä tämän sopimuksen puitteissa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta koskevia erillissopimuksia, joita Euroopan unioni tekee Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen, jäljempänä ”SEUT-

sopimus”, kolmannen osan V osaston nojalla tämän sopimuksen voimaatulon jälkeen, tällaisten tulevien erillissopimusten määräykset eivät sido Irlantia, ellei Euroopan unioni samanaikaisesti Irlannin kanssa ilmoita Kirgisian tasavallalle Irlannin aiempien kahdenvälisten suhteiden osalta, että tällaiset tulevat erillissopimukset sitovat Irlantia Euroopan unionin osana Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja SEUT-sopimukseen liitetyn, Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyn pöytäkirjan N:o 21 mukaisesti; Panevat myös merkille, että tämän sopimuksen täytäntöönpanemiseksi SEUT-sopimuksen kolmannen osan V osaston nojalla myöhemmin toteutettavat Euroopan unionin sisäiset toimenpiteet eivät sido Irlantia, jos se ei ole ilmoittanut haluavansa osallistua tällaisiin toimenpiteisiin tai hyväksyä ne pöytäkirjan N:o 21 mukaisesti; panevat lisäksi merkille, että tällaiset tulevat sopimukset tai näitä seuraavat Euroopan unionin sisäiset toimenpiteet kuuluisivat Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja SEUT-sopimukseen liitetyn, Tanskan asemaa koskevan pöytäkirjan N:o 22 soveltamisalaan,

OVAT SOPINEET SEURAAVAA:

I OSASTO

TAVOITTEET JA YLEISET PERIAATTEET

1 ARTIKLA

Tavoitteet

1. Tällä sopimuksella pannaan alulle osapuolten välinen tehostettu kumppanuus ja yhteistyö, jotka perustuvat yhteisiin arvoihin, yhteisiin etuihin ja haluun vahvistaa suhteita kaikilla sopimuksen soveltamisaloilla osapuolten yhteisen edun mukaisesti.

2. Tämä yhteistyö on osapuolten välinen prosessi, joka edistää kestävästä kehityksestä, rauhaa, vakautta ja turvallisuutta lisäämällä ulko- ja turvallisuuspolitiikan lähentymistä, tehokasta poliittista ja taloudellista yhteistyötä sekä monenvälisyyttä.

2 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

1. Demokratian periaatteiden, ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittaminen sellaisina kuin ne vahvistetaan erityisesti YK:n peruskirjassa, ihmisoikeusjulistuksessa, Helsingin päätössiakirjassa ja muissa asiaa koskevissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, joiden sopimuspuolia osapuolet ovat, sekä oikeusvaltioperiaatteen

kunnioittaminen ovat kummankin osapuolen sisä- ja ulkopoliitiikan perusta ja olennainen osa tätä sopimusta.

2. Osapuolet vahvistavat noudattavansa hyvän hallintotavan periaatteita muun muassa torjumalla korruptiota kaikilla tasoilla.

3. Osapuolet toistavat sitoutumisensa vapaan markkinatalouden periaatteisiin, kestävän kehityksen edistämiseen ja ilmastonmuutoksen torjuntaan.

4. Osapuolet sitoutuvat torjumaan kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin eri muotoja ja joukkotuhousteiden ja niiden kantolaitteiden leviämistä sekä edistämään tehokasta monenvälisyyttä.

5. Osapuolet panevat tämän sopimuksen täytäntöön ottaen huomioon yhteiset arvot, vuoropuhelun, keskinäisen luottamuksen ja kunnioituksen periaatteet, alueellisen yhteistyön, tehokkaan monenvälisyyden ja erityisesti YK:n ja Etyjin jäsenyydestä johtuvat kansainväliset velvoitteensa.

II OSASTO

POLIITTINEN VUOROPUHELU JA POLIITTISET UUDISTUKSET; YHTEISTYÖ ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIIKAN ALALLA

3 ARTIKLA

Poliittisen vuoropuhelun tavoitteet

Osapuolet kehittävät tehokasta poliittista vuoropuhelua kaikilla yhteistä etua koskevilla aloilla, mukaan lukien ulko- ja turvallisuuspolitiikka ja sisäiset uudistukset. Poliittisen vuoropuhelun tavoitteena on

a) lisätä poliittisen yhteistyön vaikutusta ja lähentymistä ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta ja edistää, säilyttää ja vahvistaa rauhaa sekä alueellista ja kansainvälistä vakautta ja turvallisuutta tehokkaan monenvälisyyden pohjalta;

b) vahvistaa demokratiaa sekä poliittista ja kestävää sosioekonomista ja institutionaalista kehitystä Kirgisian tasavallassa;

c) vahvistaa demokratian periaatteiden, oikeusvaltioperiaatteen ja hyvän hallintotavan sekä ihmisoikeuksien, perusvapauksien ja syrjimättömyyden periaatteen kunnioittamista ja lisätä yhteistyötä näillä aloilla;

d) kehittää vuoropuhelua ja syventää yhteistyötä turvallisuuden ja puolustuksen alalla;

e) edistää konfliktien rauhanomaista ratkaisemista sekä alueellisen koskemattomuuden, rajojen loukkaamattomuuden, täysivaltaisuuden ja itsenäisyyden periaatteita;

f) parantaa alueellisen yhteistyön edellytyksiä.

4 ARTIKLA

Demokratia ja oikeusvaltioperiaate

Osapuolet tehostavat vuoropuhelua ja yhteistyötä tavoitteenaan

- a) varmistaa demokratian periaatteiden ja oikeusvaltioperiaatteen soveltaminen;
- b) kehittää, lujittaa ja parantaa demokraattisten instituutioiden vakautta, vaikuttavuutta ja vastuuvollisuutta;
- c) uudistaa oikeuslaitosta ja lainsäädäntöä ja varmistaa instituutioiden tehokas toiminta lainvalvonnan ja oikeudenhoidon aloilla, jotta voidaan varmistaa oikeussuojan yhtäläinen saatavuus ja oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (mukaan lukien epäiltyjen, syytettyjen ja uhrien prosessuaaliset oikeudet) oikeuslaitoksen, syyttäjälaitoksen ja lainvalvonnan riippumattomuuden, vastuuvollisuuden, laadun ja tehokkuuden varmistamiseksi;
- e) edistää sähköistä hallintoa ja uudistaa julkishallintoa vastuullisen, tehokkaan ja läpinäkyvän hallinnon luomiseksi kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla;
- e) parantaa vaaliprosesseja ja vaaliviranomaisten valmiuksia;
- f) varmistaa tehokas korruption torjunta kaikilla tasoilla.

5 ARTIKLA

Ihmisoikeudet ja perusvapaudet

Osapuolet tekevät yhteistyötä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien edistämiseksi ja suojelemiseksi sekä tehostavat vuoropuhelua ja yhteistyötä tavoitteenaan

- a) varmistaa ihmisoikeuksien, syrjimättömyyden periaatteen sekä vähemmistöihin ja haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kuuluvien henkilöiden oikeuksien kunnioittaminen;
- b) varmistaa perusvapauksien, mukaan lukien sananvapaus, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus, tiedotusvälineiden vapaus ja uskonnonvapaus, suojele;
- c) edistää taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia;
- d) edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä edistää, suojella ja toteuttaa tyttöjen ja naisten oikeuksia muun muassa varmistamalla heidän aktiivinen osallistumisensa yksityiseen ja julkiseen elämään;

e) vahvistaa ihmisoikeusalalla toimivia kansallisia instituutioita muun muassa edistämällä niiden osallistumista päätöksentekoprosesseihin;

f) vahvistaa yhteistyötä YK:n ihmisoikeuselimissä ja YK:n ihmisoikeusneuvoston erityismenettelyissä muun muassa varmistamalla niiden antamien suositusten asianmukaiset jatkotoimet osapuolten kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

6 ARTIKLA

Kansalaisyhteiskunta

Osapuolet tekevät yhteistyötä vahvistaakseen kansalaisyhteiskuntaa ja sen roolia avoimen demokraattisen yhteiskunnan taloudellisessa, sosiaalisessa ja poliittisessa kehityksessä, erityisesti seuraavasti:

a) vahvistetaan kansalaisjärjestöjen valmiuksia, riippumattomuutta ja avoimuutta;

b) edistetään kansalaisyhteiskunnan osallistumista lainsäädäntö- ja päätöksentekoprosesseihin käynnistämällä avoin, läpinäkyvä ja säännöllinen vuoropuhelu yhtäältä julkisten instituutioiden ja toisaalta kansalaisyhteiskunnan edustajien välillä;

c) vahvistetaan yhteyksiä ja edistetään tietojen ja kokemusten vaihtoa muun muassa seminaarien ja kuulemisten avulla Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan kansalaisyhteiskunnan kaikkien alojen välillä, myös panemalla tämä sopimus täytäntöön.

7 ARTIKLA

Ulko- ja turvallisuuspolitiikka

1. Osapuolet vahvistavat sitoutuneensa noudattamaan kansainvälisen oikeuden periaatteita ja normeja, mukaan lukien YK:n peruskirjaan ja Helsingin päätössiakirjaan kirjatut periaatteet ja normit, ja edistämään kyseisiä periaatteita ja normeja kahdenvälisissä ja monenvälisissä suhteissaan.

2. Osapuolet tehostavat vuoropuheluaan ja yhteistyötään ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla, mukaan lukien turvallisuus- ja puolustuspolitiikan eri näkökohdat, ja käsittelevät erityisesti konfliktien estämiseen ja kriisinhallintaan, riskien vähentämiseen, kyberturvallisuuteen, turvallisuusalan tehokkaaseen toimintaan, alueelliseen vakauteen, aseidenriisuntaan, asensulkuun sekä aseiden ja niiden viennin valvontaan liittyviä kysymyksiä.

8 ARTIKLA

Kansainvälistä yhteisöä koskettavat vakavat rikokset

1. Osapuolet vahvistavat, että vakavimmat koko kansainvälistä yhteisöä koskettavat rikokset eivät saa jäädä rankaisematta ja että niiden osalta on varmistettava tehokas syytteenpano toteuttamalla toimenpiteitä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.

2. Osapuolet katsovat, että Kansainvälisen rikostuomioistuimen perustaminen ja tehokas toiminta ovat edistäneet merkittäväällä tavalla kansainvälistä rauhaa ja oikeutta. Osapuolet tehostavat yhteistyötään rauhan ja kansainvälisen oikeuden edistämiseksi. Osapuolet edistävät Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön yleismaailmallisuutta ja keskustelevat perussäännön ratifioinnista ja täytäntöönpanosta ottaen huomioon osapuolten oikeudelliset ja perustuslailliset kehukset.

3. Osapuolet sopivat tekevänsä tiivistä yhteistyötä estääkseen kansanmurhia, rikoksia ihmisyyttä vastaan ja sotarikoksia hyödyntämällä asianmukaisia kahdensivisiä ja monenvälisiä puitteita.

9 ARTIKLA

Konfliktien estäminen ja kriisinhallinta

Osapuolet tekevät yhteistyötä konfliktien estämisen ja kriisinhallinnan alalla ja pyrkivät torjumaan konflikteja alueella luodakseen rauhalliset ja vakaat olosuhteet.

10 ARTIKLA

Alueellinen yhteistyö ja konfliktien rauhanomainen ratkaiseminen

1. Osapuolet tehostavat yhteisiä toimiaan parantaakseen syvemmän alueellisen yhteistyön edellytyksiä sellaisilla keskeisillä aloilla kuin vesi, energia, ympäristö ja ilmastonmuutos, vesi- ja vesivoimaresurssien yhdenmukainen hallinta, rajat ylittävää henkilö- ja tavaraliikennettä helpottava rajavalvonta sekä demokraattinen ja kestävä kehitys, mikä edistää hyviä naapuruussuhteita sekä vakautta ja turvallisuutta Keski-Aasiassa. Osapuolet pyrkivät konfliktien rauhanomaiseen ratkaisemiseen.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitetuissa toimituksissa noudatetaan kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisen tavoitetta, sellaisena kuin se on vahvistettu YK:n peruskirjassa, Helsingin päätösasiakirjassa ja muissa asiaa koskevissa monenvälisissä asiakirjoissa, joita osapuolet noudattavat.

11 ARTIKLA

Joukkotuhoaseiden leviämisen estäminen

1. Osapuolet katsovat, että joukkotuhoseiden ja niiden kantolaitteiden leviäminen niin valtiollisille kuin valtioista riippumattomille toimijoille on yksi vakavimmista kansainvälisen vakauden ja turvallisuuden uhkatekijöistä. Tästä syystä osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä ja osallistuvansa joukkotuhoseiden ja niiden kantolaitteiden leviämisen estämiseen noudattamalla kaikilta osin kansainvälisistä aseidenriisunta- ja asesulkusopimuksista johtuvat voimassa olevat velvoitteensa ja muut asiaa koskevat kansainväliset velvoitteensa ja panemalla ne täytäntöön kansallisella tasolla. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että tämä määräys on tämän sopimuksen olennainen osa.

2. Osapuolet sopivat myös tekevänsä yhteistyötä ja osallistuvansa joukkotuhoseiden ja niiden kantolaitteiden leviämisen estämiseen

a) toteuttamalla toimia asiaa koskevien kansainvälisten asiakirjojen allekirjoittamiseksi, ratifioimiseksi tai niihin liittymiseksi tapauksesta riippuen ja niiden panemiseksi kaikilta osin täytäntöön;

b) luomalla tehokkaan kansallisen vientivalvontajärjestelmän, jolla valvotaan joukkotuhoseisiin liittyvien tavaroiden vientiä ja kauttakulkua, mukaan lukien kaksikäyttöteknologian loppukäytön valvonta ja joka sisältää tehokkaita seuraamuksia vientivalvonnan laiminlyönnistä.

3. Osapuolet sopivat käyvänsä säännöllistä poliittista vuoropuhelua edellä kuvattujen sopimuksen osien täydentämiseksi ja vahvistamiseksi.

12 ARTIKLA

Pienaseet ja kevyet aseet sekä tavanomaisten aseiden vientivalvonta

1. Osapuolet tunnustavat, että pienaseiden ja kevyiden aseiden ja niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laitton tuotanto, siirto ja liikkuminen sekä niiden liiallinen keskittyminen, huono hallinnointi, riittämättömästi turvatut varastot ja valvomaton leviäminen ovat edelleen vakava uhka rauhalle ja kansainväliselle turvallisuudelle.

2. Osapuolet sopivat noudattavansa voimassa olevien kansainvälisten sopimusten ja YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauseلمien mukaisia velvoitteitaan pienaseiden ja kevyiden aseiden sekä niissä käytettävien ampumatarvikkeiden laittoman kaupan torjumiseksi sekä muiden tällä alalla sovellettävien kansainvälisten asiakirjojen, kuten 20 päivänä heinäkuuta 2001 hyväksytyyn pienaseiden ja kevyiden aseiden laittoman kaupan kaikkien osa-alueiden ehkäisemistä, torjumista ja poistamista koskevan YK:n toimintaohjelman, puitteissa antamia sitoumuksia ja panevansa ne kaikilta osin täytäntöön.

3. Osapuolet toteavat, että sisäiset valvontajärjestelmät ovat tärkeitä tavanomaisten aseiden siirtämiselle voimassa olevien kansainvälisten normien mukaisesti. Osapuolet tunnustavat, että tällaisten valvontatoimien vastuullinen soveltaminen on tärkeää, sillä se edistää kansainvälistä ja alueellista rauhaa, turvallisuutta ja vakautta, vähentää inhimillistä kärsimystä ja estää tavanomaisten aseiden luvaton välitystä.

4. Osapuolet sitoutuvat sen vuoksi tekemään yhteistyötä ja varmistamaan tavanomaisten aseiden kansainvälisen kaupan sääntelemistä ja sääntelyn parantamista sekä laittoman

asekaupan ehkäisemistä, torjumista ja poistamista koskevien toimiensa koordinoinnin, täydentävyyden ja synergian. Osapuolet sopivat tähän sitoumukseen liittyvän ja sitä vahvistavan säännöllisen poliittisen vuoropuhelun aloittamisesta.

III OSASTO

OIKEUS, VAPAUS JA TURVALLISUUS

13 ARTIKLA

Henkilötietojen suoja

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää edistää yksityisyyttä ja henkilötietojen suojaa koskevia perusoikeuksia ja varmistaa ne, sillä niillä on keskeinen merkitys kansalaisten luottamuksessa digitaalitalouteen ja ne ovat ratkaiseva tekijä kaupankäynnin ja lainvalvontayhteistyön kehittämisessä edelleen.

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä varmistaa näiden oikeuksien tehokkaan suojelun ja täytäntöönpanon, myös terrorismin ja muiden kansainvälisten rikosten ehkäisemisen ja torjunnan yhteydessä. Yhteistyöhön voi sisältyä valmiuksien kehittämistä, teknistä apua sekä tietojen ja asiantuntemuksen vaihtoa ja muita yhteistyömuotoja.

3. Osapuolet tekevät yhteistyötä varmistaa henkilötietojen korkeatasoisen suojan vaihtamalla parhaita käytäntöjä ja kokemuksia sekä ottaen huomioon eurooppalaiset ja kansainväliset oikeudelliset asiakirjat ja normit. Yhteistyön helpottamiseksi Kirgisian tasavalta pyrkii liittymään yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä 28 päivänä tammikuuta 1981 tehtyyn Euroopan neuvoston yleissopimukseen ja sen 8 päivänä marraskuuta 2001 tehtyyn valvontaviranomaisia ja rajat ylittäviä tietovirtoja koskevaan lisäpöytäkirjaan sekä panemaan ne täytäntöön.

14 ARTIKLA

Yhteistyö muuttoliike- ja turvapaikka-asioiden sekä rajaturvallisuuden alalla

1. Osapuolet vahvistavat, että on tärkeää käynnistää kokonaisvaltainen vuoropuhelu kaikista muuttoliikettä koskevista kysymyksistä, mukaan lukien tarvittaessa laillinen maahanmuutto, kansainvälinen suojelu ja laittoman maahanmuuton torjunta sekä ihmisten salakuljetuksen ja ihmiskaupan torjunta.

2. Yhteistyö perustuu osapuolten keskinäisiin neuvotteluihin tehtävään erityiseen tarvearviointiin, ja sitä tehdään osapuolten asiaan liittyvän voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Siinä keskitytään erityisesti seuraaviin seikkoihin:

a) muuttoliikkeen taustalla oleviin syihin puuttuminen;

b) kansainvälistä suojelua koskevan kansallisen lainsäädännön ja käytäntöjen kehittäminen ja täytäntöönpano 28 päivänä heinäkuuta 1951 hyväksytyyn pakolaisten oikeusasemaa koskevan yleissopimuksen ja 31 päivänä tammikuuta 1967 tehdyn pakolaisten oikeusasemaa koskevan pöytäkirjan määräysten noudattamiseksi;

c) syyskuun 19 päivänä 2016 annetulla YK:n yleiskokouksen päätöslauselmalla A/RES/71/1 hyväksytty New Yorkin julkilausuma pakolaisista ja muuttajista;

d) maahanpääsyä koskevat säännöt ja maahantuloluvan saaneiden henkilöiden oikeudet ja asema, maassa laillisesti asuvien ulkomaalaisten oikeudenmukainen kohtelu ja kotouttaminen, yleissivistävä ja ammatillinen koulutus sekä rasismiin ja muukalaisvihan vastaiset toimenpiteet;

e) tuloksellisten ja ennalta ehkäisevien laitonta maahanmuuttoa, maahantulijoiden salakuljetusta ja ihmiskauppaa koskevien toimintapolitiikkojen vahvistaminen kiinnittäen huomiota myös siihen, millä tavoin ihmiskuljettajien ja ihmiskauppioiden verkostoja voidaan torjua ja tällaisen toiminnan uhreja voidaan suojella asiaankuuluvien kansainvälisten välineiden puitteissa;

f) organisointia, koulutusta, parhaita käytäntöjä ja muita operatiivisia toimenpiteitä koskevat kysymykset muuttoliikkeen ja erityisesti laittoman maahanmuuton hallinnan, asiakirjojen turvallisuuden, viisumipolitiikan sekä rajaturvallisuuden ja muuttoliikkeen tietojärjestelmien alalla.

15 ARTIKLA

Takaisinotto ja laittoman maahanmuuton torjunta

1. Laittoman maahanmuuton ehkäisyä ja käsittelyä koskevan yhteistyön puitteissa osapuolet sopivat, että

a) Kirgisian tasavalta ottaa takaisin kansalaisensa, jotka eivät täytä tai eivät enää täytä voimassa olevia edellytyksiä päästä Euroopan unionin jäsenvaltion alueelle tai oleskella tai asua siellä, kyseisen jäsenvaltion pyynnöstä ilman lisämuodollisuuksia;

b) kukin Euroopan unionin jäsenvaltio ottaa takaisin kansalaisensa, jotka eivät täytä tai eivät enää täytä voimassa olevia edellytyksiä päästä Kirgisian tasavallan alueelle tai oleskella tai asua siellä, Kirgisian tasavallan pyynnöstä ilman lisämuodollisuuksia;

c) Euroopan unionin jäsenvaltiot ja Kirgisian tasavalta myöntävät kansalaisilleen asianmukaiset matkustusasiakirjat tällaisia tarkoituksia varten tai hyväksyvät Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/1953 ⁽¹⁾ mukaisesti laaditun eurooppalaisen

---

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/1953, annettu 26 päivänä lokakuuta 2016, eurooppalaisen matkustusasiakirjan käyttöönotosta laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamista varten ja 30 päivänä marraskuuta 1994 annetun neuvoston suosituksen kumoamisesta (EUVL L 311, 17.11.2016, s. 13).

matkustusasiakirjan käytön palauttamista varten. Jos takaisin otettavalla henkilöllä ei ole kansalaisuuden osoittavaa asiakirjaa tai muuta todistetta, asianomaisen jäsenvaltion tai Kirgisian tasavallan toimivaltaisen diplomaatti- tai konsuliedustuston on Kirgisian tasavallan tai asianomaisen jäsenvaltion pyynnöstä tehtävä kaikin tavoin yhteistyötä, jotta henkilön kansalaisuus voidaan selvittää.

2. Osapuolet sopivat tekevänsä pyynnöstä Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Kirgisian tasavallan takaisinottoa koskevista erityisistä velvoitteista Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan välisen sopimuksen, joka sisältää yksityiskohtaiset määräykset muiden maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden takaisinotosta. Osapuolet voivat olosuhteiden salliessa harkita mahdollisuutta neuvotella Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan sopimus Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan kansalaisia koskevien viisumimenettelyjen helpottamisesta.

16 ARTIKLA

Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunta

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä estääkseen ja torjuakseen tehokkaasti rahoituslaitosten ja muiden kuin rahoitusallalla toimivien tiettyjen yritysten ja ammattilaisten käyttöä rikollisesta toiminnasta saatuun tuottoon liittyvään rahanpesuun ja terrorismin rahoittamiseen.

2. Tätä varten osapuolet vaihtavat tietoja lainsäädäntönsä puitteissa ja tekevät yhteistyötä varmistaakseen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaisen toimintaryhmän (FATF) antamien suositusten ja asiaankuuluvien kansainvälisten elinten hyväksymien muiden vaatimusten tehokkaan ja täydellisen täytäntöönpanon. Tällaiseen yhteistyöhön voi sisältyä muun muassa rikosten tuottoon perustuvan omaisuuden ja varojen tunnistaminen, jäljittäminen, takavarikointi, menetetyksi tuomitseminen ja takaisinperintä.

17 ARTIKLA

Laittomat huumausaineet

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä varmistaakseen tasapainoisen, näyttöön perustuvan ja yhdennetyn lähestymistavan laittomiin huumausaineisiin ja uusiin psykoaktiivisiin aineisiin.

2. Huumeisiin liittyvien politiikkojen ja toimien tavoitteena on lujittaa laittomien huumausaineiden ehkäisyyn ja torjuntaan liittyviä rakenteita, vähentää laittomien huumausaineiden tarjontaa, kauppaa ja kysyntää sekä puuttua laittomien huumausaineiden käytöstä aiheutuviin terveydellisiin ja sosiaalisiin seurauksiin vahinkojen vähentämiseksi. Osapuolet tekevät yhteistyötä estääkseen huumausaineiden kemiallisten lähtöaineiden kulkeutumista huumausaineiden sekä psykotrooppisten ja uusien psykoaktiivisten aineiden laittomaan valmistukseen.

3. Osapuolet sopivat 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittavista yhteistyömenetelmistä. Toimien on perustuttava asiaan liittyvissä huumausaineiden

valvonnasta tehdyissä YK:n yleissopimuksissa vahvistettuihin yhteisesti sovittuihin periaatteisiin sekä suosituksiin, jotka on esitetty YK:n yleiskokouksen 19 päivänä huhtikuuta 2016 antamalla päätöslauselmalla A/RES/S-30/1 hyväksytyssä päätösasiakirjassa ”Our joint commitment to effectively addressing and countering the world drug problem”, joka on viimeisin kansainvälisesti yksimielisesti hyväksytty kansainvälinen huumausainepolitiikka, jotta voidaan arvioida maailman huumeongelman ratkaisemiseksi ja torjumiseksi yhdessä tehtyjen sitoumusten täytäntöönpanoa.

18 ARTIKLA

Järjestäytyneen rikollisuuden ja korruption torjunta

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä muun muassa seuraavien, myös kansainvälisten, rikollisten ja laittomien toimien torjumiseksi ja estämiseksi, riippumatta siitä, liittyvätkö ne järjestäytyneeseen rikollisuuteen:

- a) maahantulijoiden salakuljetus ja ihmiskauppa;
- b) ampuma-aseiden, myös pienaseiden ja kevyiden aseiden, salakuljetus ja kauppa;
- c) laittomien huumausaineiden salakuljetus ja kauppa;
- d) tavaroiden salakuljetus ja laiton kauppa;
- e) laiton toiminta talous- ja rahoitusalalla, kuten väärentäminen, veropetokset ja julkisiin hankintoihin liittyvät petokset;
- f) kavallukset kansainvälisten avunantajien rahoittamissa hankkeissa;
- g) yksityisen ja julkisen sektorin aktiivinen ja passiivinen korruptio;
- h) asiakirjojen väärentäminen ja väärin lausuntojen antaminen;
- i) kyberrikollisuus.

2. Osapuolet tehostavat lainvalvontaelinten kahdenvälistä, alueellista ja kansainvälistä yhteistyötä, mukaan lukien koulutus ja kokemusten vaihto. Osapuolet panevat tehokkaasti täytäntöön asiaa koskevat kansainväliset normit, erityisesti ne, jotka on vahvistettu YK:n yleiskokouksen 8 päivänä tammikuuta 2001 antamalla päätöslauselmalla A/RES/55/25 hyväksytyssä kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisessa YK:n yleissopimuksessa ja sen pöytäkirjoissa.

3. Osapuolet tekevät yhteistyötä korruption ehkäisemiseksi ja torjumiseksi asiaa koskevien kansainvälisten normien, erityisesti niiden, jotka on vahvistettu YK:n yleiskokouksen 31 päivänä lokakuuta 2003 antamalla päätöslauselmalla A/RES/58/4 hyväksytyssä korruption vastaisessa YK:n yleissopimuksessa, sekä tähän yleissopimukseen liittyvien arviointien perusteella annettujen suositusten mukaisesti.

19 ARTIKLA

Terrorismin torjunta

1. Osapuolet vahvistavat terrorismin torjumisen ja ehkäisemisen merkityksen ja sopivat tekensä yhteistyötä kahdenvälisellä, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla ehkäistäkseen ja torjuakseen terrorismia kaikissa sen ilmenemismuodoissa.

2. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että terrorismin torjunnassa on erittäin tärkeää kaikin tavoin kunnioittaa oikeusvaltioperiaatetta ja noudattaa täysimääräisesti kansainvälistä oikeutta, myös ihmisoikeuksia koskevaa kansainvälistä oikeutta, kansainvälistä pakolaisoikeutta ja kansainvälistä humanitaarista oikeutta, YK:n peruskirjan periaatteita ja kaikkia asiaa koskevia terrorismin torjuntaan liittyviä kansainvälisiä välineitä.

3. Osapuolet korostavat kaikkien terrorismin torjuntaan liittyvien YK:n yleissopimusten ja pöytäkirjojen yleismaailmallisen ratifioinnin ja täytäntöönpanon tärkeyttä. Osapuolet sopivat edistävänsä vuoropuhelua kansainvälistä terrorismia koskevan kattavan yleissopimuksen luonnoksesta ja tekensä yhteistyötä YK:n yleiskokouksen 8 päivänä syyskuuta 2006 antamalla päätöslauselmalla A/RES/60/288 hyväksytyn YK:n maailmanlaajuisen terrorisminvastaisen strategian ja kaikkien asiaan liittyvien YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien täytäntöönpanemiseksi.

4. Osapuolet vahvistavat lainvalvontaan ja oikeuslaitokseen liittyvän lähestymistavan merkityksen terrorismin torjunnassa ja sopivat tekensä yhteistyötä terrorismin ehkäisemiseksi ja tukahduttamiseksi erityisesti

a) vaihtamalla tietoa terroristiryhmistä ja terroristeista sekä niiden tukiverkostoista (etenkin tietosuojaa ja yksityisyyden suojelua koskevan) kansainvälisen ja kansallisen oikeuden mukaisesti;

b) vaihtamalla kokemuksia terrorismin ehkäisemisestä ja tukahduttamisesta, keinoista ja menetelmistä ja niihin liittyvistä teknisistä näkökohdista sekä koulutuksesta sovellettavan oikeuden mukaisesti;

c) vaihtamalla näkemyksiä radikalisoitumisesta ja värväyksestä sekä tavoista torjua radikalisoitumista sekä edistää radikalismista luopumista ja yhteiskuntaan sopeuttamista;

d) vaihtamalla näkemyksiä ja kokemuksia terrorismista epäiltyjen henkilöiden rajat ylittävästä liikkumisesta ja matkustamisesta sekä terroriuhista;

e) jakamalla parhaita käytäntöjä, jotka koskevat ihmisoikeuksien suojelua terrorismin torjunnassa, etenkin rikosoikeudellisten menettelyjen osalta;

f) huolehtimalla, että terrorismirikokset kriminalisoidaan, ja toteuttamalla toimenpiteitä terrorismin rahoittamisen torjumiseksi;

g) toteuttamalla toimenpiteitä kemiallisen, biologisen, säteily- ja ydinterrorismin uhkaa vastaan ja toteuttamalla tarvittavat toimenpiteet, joilla estetään kemiallisten, biologisten, radioaktiivisten ja ydinainesten hankinta, siirto ja käyttö terroristitarkoituksiin sekä suuren riskin kemiallisten, biologisten, radioaktiivisten ja ydinlaitosten vastaiset laittomat teot.

5. Yhteistyö perustuu käytettävissä oleviin asiaa koskeviin arviointeihin ja osapuolten keskinäiseen kuulemiseen.

20 ARTIKLA

Oikeudellinen yhteistyö

1. Osapuolet tehostavat keskinäistä oikeusapua ja rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa nykyistä yhteistyötä asiaa koskevien kansainvälisten sopimusten pohjalta. Osapuolet vahvistavat nykyisiä mekanismeja ja harkitsevat tarvittaessa uusien mekanismien kehittämistä tämän alan kansainvälisen yhteistyön helpottamiseksi. Tällaiseen yhteistyöhön kuuluu tarpeen mukaan liittyminen asiaa koskeviin kansainvälisiin välineisiin ja niiden täytäntöönpano sekä läheisempi yhteistyö Eurojustin kanssa.

2. Osapuolet kehittävät oikeudellista yhteistyötä yksityis- ja kauppaoikeuden alalla erityisesti yksityisoikeudellista yhteistyötä koskevien monenvälisten yleissopimusten neuvottelemisen, ratifioinnin ja täytäntöönpanon osalta, mukaan lukien kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin yleissopimukset.

21 ARTIKLA

Konsuliviranomaisten antama suojelu

Minkä tahansa edustettuna olevan Euroopan unionin jäsenvaltion diplomaatti- ja konsuliviranomaiset tarjoavat suojelua sellaisten Euroopan unionin jäsenvaltioiden kansalaisille, joilla ei ole Kirgisian tasavallassa pysyvää edustustoa, joka pystyisi tietyssä tapauksessa tosiasiallisesti antamaan konsuliviranomaisten suojelua, samoin edellytyksin kuin kyseisen jäsenvaltion omille kansalaisille.

Jotta voitaisiin luoda koordinoitu menettely, jonka avulla Kirgisian tasavallan kansalaiset voisivat saada konsuliviranomaisten antamaa suojelua niissä Euroopan unionin jäsenvaltioissa, joissa Kirgisian tasavallalla ei ole pysyvää edustustoa, joka pystyisi tietyssä tapauksessa tosiasiallisesti antamaan konsuliviranomaisten suojelua, luovutaan Euroopan unionin jäsenvaltioon sijoittautuneisiin Kirgisian tasavallan konsuliedustustoihin sovelletusta vaatimuksesta antaa 24 päivänä huhtikuuta 1963 tehdyn konsulisuhteita koskevan Wienin yleissopimuksen 7 artiklan mukainen ilmoitus.

IV OSASTO

KAUPPA JA KAUPAN LIITÄNNÄISTOIMENPITEET

1 LUKU

LAAJA-ALAISET MÄÄRÄYKSET

22 ARTIKLA

Tavoitteet

Tämän osaston tavoitteet ovat seuraavat:

- a) osapuolten välisen kaupan laajentaminen, monipuolistaminen ja helpottaminen erityisesti tullimuodollisuuksien ja kaupan helpottamista, kaupan teknisiä esteitä sekä terveys- ja kasvinsuojelutoimia koskevien määräysten avulla säilyttäen samalla kummankin osapuolen oikeus säätää lakeja yleisen edun mukaisten tavoitteiden saavuttamiseksi;
- b) osapuolten välisen palvelukaupan ja investointien helpottaminen muun muassa juoksevien maksujen ja pääomien vapaan siirrettävyyden avulla;
- c) osapuolten julkisten hankintojen markkinoiden avaaminen tehokkaasti ja vastavuoroisesti;
- d) innovoinnin ja luovuuden edistäminen varmistamalla kaikkien teollis- ja tekijänoikeuksien riittävä ja tehokas suoja;
- e) sellaisten olosuhteiden edistäminen, jotka tukevat vääristymätöntä kilpailua osapuolten taloudellisessa toiminnassa, erityisesti niiden välisen kaupankäynnin ja investointien osalta;
- f) kansainvälisen kaupan kehittäminen tavalla, joka tukee kestävästä kehitystä taloudelliselta, sosiaaliselta sekä ympäristön kannalta;
- g) tehokkaan, oikeudenmukaisen ja ennakoitavan riitojenratkaisumekanismin perustaminen tämän osaston tulkintaa ja soveltamista koskevien riitojen ratkaisemiseksi.

23 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä osastossa

- a) ”maataloussopimuksella” tarkoitetaan WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 1A sisältyvää sopimusta maataloudesta;
- b) ”tuontilisensiointisopimuksella” tarkoitetaan WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 1A sisältyvää sopimusta tuontilisensioinnin menettelytavoista;

c) ”polkumyyntisopimuksella” tarkoitetaan WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 1A sisältyvää sopimusta tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen 1994 VI artiklan soveltamisesta;

d) ”päivillä” tarkoitetaan kalenteripäiviä, myös viikonloppuja ja vapaapäiviä;

e) ”energiaperuskirjasta tehdyllä sopimuksella” tarkoitetaan Lissabonissa 17 päivänä joulukuuta 1994 tehtyä sopimusta Euroopan energiaperuskirjasta;

f) ”voimassa olevalla” tai ”nykyisellä” tarkoitetaan tämän sopimuksen voimaantullessa voimassa olevaa;

g) ”GATT 1994 -sopimuksella” tarkoitetaan WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 1A sisältyvää tullitariffeja ja kauppaa koskevaa yleissopimusta;

h) ”GATS-sopimuksella” tarkoitetaan WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 1B sisältyvää palvelukaupan yleissopimusta;

i) ”toimenpiteellä” ⁽²⁾ tarkoitetaan mitä tahansa osapuolen toimenpidettä, joka voi olla lain, säännöksen tai määräyksen, säännön, menettelyn, päätöksen tai hallinnollisen toimen muodossa tai missä tahansa muussa muodossa;

j) ”osapuolen toimenpiteillä” ⁽³⁾ tarkoitetaan toimenpiteitä, jonka toteuttavat tai pitävät voimassa

i) keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelimet tai viranomaiset; ja

ii) julkishallinnon ulkopuoliset elimet käyttäessään keskus-, alue- tai paikallistason hallintoelinten tai viranomaisten niille siirtämiä valtuuksia;

k) ”henkilöllä” tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä;

l) ”tarkistetulla Kioton yleissopimuksella” tarkoitetaan Kiotossa 18 päivänä toukokuuta 1994 tehtyä tullimenettelyjen yksinkertaistamista ja yhdenmukaistamista koskevaa kansainvälistä yleissopimusta sellaisena kuin se on muutettuna;

m) ”suojalausekesopimuksella” tarkoitetaan WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 1A sisältyvää sopimusta suojalausekkeista;

n) ”tukisopimuksella” tarkoitetaan WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 1A sisältyvää tukia ja tasoitustulleja koskevaa sopimusta;

o) ”SPS-sopimuksella” tarkoitetaan WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 1A sisältyvää sopimusta terveys- ja kasvinsuojelutoimista;

---

² Selkeyden vuoksi todetaan, että ilmaisulla ”toimenpide” tarkoitetaan myös toimimatta jättämistä.

³ Selvyyden vuoksi todetaan, että ilmaisulla ”osapuolen toimenpiteet” tarkoitetaan sellaisia j kohdan i ja ii alakohdassa lueteltujen tahojen toimenpiteitä, jotka toteutetaan tai pidetään voimassa ohjeistamalla, ohjaamalla tai valvomalla suoraan tai välillisesti muiden tahojen toimintaa kyseisten toimenpiteiden osalta.

- p) ”TBT-sopimuksella” tarkoitetaan WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 1A sisältyvää sopimusta kaupan teknisistä esteistä;
- q) ”kolmannella maalla” tarkoitetaan maata tai aluetta, joka on tämän sopimuksen maantieteellisen soveltamisalueen ulkopuolella;
- r) ”kaupan helpottamissopimuksella” tarkoitetaan WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 1A sisältyvää sopimusta kaupan helpottamisesta;
- s) ”TRIPS-sopimuksella” tarkoitetaan WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 1C sisältyvää sopimusta teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista;
- t) ”valtiopimusoikeutta koskevalla Wienin yleissopimuksella” tarkoitetaan Wienissä 23 päivänä toukokuuta 1969 tehtyä valtiopimusoikeutta koskevaa Wienin yleissopimusta;
- u) ”Maailman tullijärjestön Arushan julistuksella” tarkoitetaan tulliyhteistyöneuvoston julistusta tullialan hyvästä hallintotavasta ja rehellisyydestä, sellaisena kuin se on viimeksi tarkistettuna kesäkuussa 2003;
- v) ”WTO:lla” tarkoitetaan Maailman kauppajärjestöä;
- w) ”WTO:n perustamissopimuksella” tarkoitetaan Marrakechissa 15 päivänä huhtikuuta 1994 tehtyä Maailman kauppajärjestön perustamissopimusta.

24 ARTIKLA

Suhde muihin kansainvälisiin sopimuksiin

1. Osapuolet vahvistavat WTO:n perustamissopimuksen ja muiden sellaisten sopimusten, joiden sopimuspuolia ne ovat, mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa toisiinsa nähden.
2. Tämän sopimuksen ei saa tulkita edellyttävän kummankaan osapuolen toimivan tavalla, joka olisi ristiriidassa sen WTO:n perustamissopimuksen mukaisten velvoitteiden kanssa.

25 ARTIKLA

Viittaukset säädöksiin ja määräyksiin sekä muihin sopimuksiin

1. Kun tässä osastossa viitataan säädöksiin ja määräyksiin joko yleisesti tai viittaamalla tiettyyn säädökseen, asetukseen tai direktiiviin, viittaus koskee säädöksiä ja määräyksiä sellaisina kuin ne ovat muutettuina, jollei toisin mainita.
2. Kun tässä osastossa viitataan muihin sopimuksiin tai oikeudellisiin asiakirjoihin tai niiden osiin tai kun siihen liitetään viittaamalla muita sopimuksia tai oikeudellisia asiakirjoja tai niiden osia, tällaisten viittausten katsotaan sisältävän, jollei toisin mainita,

a) kyseisten sopimusten tai oikeudellisten asiakirjojen liitteet, pöytäkirjat, alaviitteet, tulkintaa koskevat huomautukset ja selittävät huomautukset; ja

b) jatkosopimukset, joiden sopimuspuolia osapuolet ovat, tai muutokset, jotka sitovat osapuolia, lukuun ottamatta tapauksia, joissa viittauksella vahvistetaan voimassa olevat oikeudet.

26 ARTIKLA

Kansallisen lainsäädännön mukainen kanneoikeus

Osapuoli ei omassa lainsäädännössään säädä kanneoikeudesta toista osapuolta vastaan sillä perusteella, että toisen osapuolen toimenpide ei ole yhdenmukainen tämän sopimuksen kanssa.

27 ARTIKLA

Kauppakokoonpanossa toimivan yhteistyöneuvoston erityistehtävät

1. Kun yhteistyöneuvosto suorittaa sille annettuja tähän osastoon liittyviä tehtäviä, se koostuu osapuolten edustajista, jotka vastaavat kauppaan liittyvistä asioista osapuolten oikeudellisten kehysten mukaisesti, tai heidän nimeämistään henkilöistä.

2. Kauppakokoonpanossa toimiva yhteistyöneuvosto

a) valtuutetaan tekemään päätöksiä, joilla saatetaan ajan tasalle tai muutetaan seuraavia tämän sopimuksen osia yhteisymmärryksen pohjalta edellyttäen, että osapuolten omassa lainsäädännössä säädetyt sisäiset menettelyt on saatettu päätökseen:

i) liite 2;

ii) liitteet 8-A, 8-B ja 8-C;

iii) liite 9;

iv) liitteet 14-A ja 14-B;

v) pöytäkirja;

tällaiset päivitykset ja muutokset vahvistetaan ja ne tulevat voimaan osapuolten välisellä diplomaattisten noottien vaihdolla, elleivät osapuolet toisin sovi;

b) voi tehdä päätöksiä tämän osaston määräysten tulkinnasta;

c) voi päättää perustaa tässä osastossa perustettujen alakomiteoiden lisäksi muita alakomiteoita, jotka koostuvat osapuolten edustajista, ja osoittaa niille tehtäviä toimivaltansa

rajoissa; se voi myös päättää muuttaa perustamilleen alakomiteoille osoitettuja tehtäviä ja lakkauttaa kyseisiä alakomiteoita.

3. Kauppakokoonpanossa toimiva yhteistyöneuvosto tekee päätöksiä ja antaa asianmukaisia suosituksia sen jälkeen, kun osapuolten omassa lainsäädännössä säädetyt sisäiset menettelyt on saatettu päätökseen.

4. Jos yhteistyöneuvoston ei ole mahdollista kokoontua, 2 kohdassa tarkoitettut päätökset voidaan tehdä kirjallisella menettelyllä.

28 ARTIKLA

Kauppakokoonpanossa toimivan yhteistyökomitean erityistehtävät

1. Kun yhteistyökomitea suorittaa sille tässä osastossa annettuja tehtäviä, se koostuu osapuolten edustajista, jotka vastaavat kauppaan liittyvistä asioista, tai heidän nimeämistään henkilöistä.

2. Kauppakokoonpanossa toimivalla yhteistyökomitealla on erityisesti seuraavat tehtävät:

a) avustaa yhteistyöneuvostoa sen hoitaessa kauppaan liittyviä asioita koskevia tehtäviään;

b) vastata tämän osaston asianmukaisesta täytäntöönpanosta ja soveltamisesta; tältä osin, ja rajoittamatta 14 luvussa vahvistettuja oikeuksia, kumpi tahansa osapuoli voi saattaa minkä tahansa tämän osaston soveltamiseen tai tulkintaan liittyvän kysymyksen yhteistyökomitean käsiteltäväksi;

c) valvoa tämän osaston kehittämistä tarpeen mukaan edelleen ja arvioida sen soveltamisesta saatuja tuloksia;

d) selvittää sopivia tapoja ehkäistä ja ratkaista ongelmia, joita saattaa muutoin ilmetä tämän osaston soveltamisalaan kuuluvilla aloilla; ja

e) valvoa kaikkien tämän osaston nojalla perustettujen alakomiteoiden työtä.

3. Suorittaessaan tämän artiklan 2 kohdan mukaisia tehtäviään yhteistyökomitea voi tehdä ehdotuksia tarpeesta tehdä päätöksiä 27 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen päivitysten tai muutosten tekemiseksi tai 27 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen tulkintojen antamiseksi, vaikka yhteistyöneuvoston ei olisi mahdollista kokoontua.

4. Kauppakokoonpanossa toimiva yhteistyökomitea tekee päätöksiä ja antaa asianmukaisia suosituksia sen jälkeen, kun osapuolten omassa lainsäädännössä säädetyt sisäiset menettelyt on saatettu päätökseen.

29 ARTIKLA

Koordinaattorit

1. Euroopan unioni ja Kirgisian tasavalta nimittävät kumpikin koordinaattorin tätä osastoa varten 60 päivän kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta ja ilmoittavat toisilleen koordinaattoreiden yhteystiedot.

2. Koordinaattorit laativat yhdessä yhteistyöneuvoston ja yhteistyökomitean kokousten esityslistat ja tekevät kaikki muut tarvittavat kokousvalmistelut tämän luvun mukaisesti sekä huolehtivat tarvittaessa tällaisten elinten antamien päätösten jatkotoimista.

30 ARTIKLA

Alakomiteat

1. Alakomiteat koostuvat Euroopan unionin edustajista ja Kirgisian tasavallan edustajista.

2. Alakomiteat kokoontuvat vuoden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulopäivästä ja sen jälkeen kerran vuodessa tai kumman tahansa osapuolen tai yhteistyökomitean pyynnöstä tarkoituksenmukaisella tasolla. Kokoukset, joissa osanottajat ovat henkilökohtaisesti läsnä, pidetään vuorotellen Brysselissä ja Biškekissä. Kokoukset voidaan pitää myös mitä tahansa osapuolten käytettävissä olevaa teknistä välinettä hyödyntäen.

3. Alakomiteoiden puheenjohtajina toimivat yhdessä molempien osapuolten edustajat.

2 LUKU

TAVARAKAUPPA

31 ARTIKLA

Soveltamisala

Ellei tässä sopimuksessa toisin määrätä, tätä lukua sovelletaan osapuolten väliseen tavarakauppaan.

32 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa

a) ”konsulitoimilla” tarkoitetaan menettelyä, jossa viejäosapuolen tai jonkin kolmannen osapuolen alueella olevalta tuojaosapuolen konsulilta hankitaan konsulilasku tai konsuliviisumi kauppalaskulle, alkuperätodistukselle, tavaraluettelolle, laivaajan vienti-ilmoitukselle tai muille tulliasiakirjoille, joita vaaditaan tavarantoiminnan yhteydessä;

b) ”tullilla” tarkoitetaan mitä tahansa tavarantoiminnasta kannettavia tai tavarantoimintaan liittyviä tulleja ja maksuja; määritelmä ei sisällä mitään seuraavista:

i) 34 artiklan mukaisesti kannettua sisäistä veroa vastaava maksu;

ii) GATT 1994 -sopimuksen, polkumyynnin sopimuksen, maataloussopimuksen, tukisopimuksen tai suojalausekesopimuksen mukaisesti sovelletut polkumyynnin tullit, erityiset suoja-toimet, tasoitustullit tai muut suojatullit;

iii) tavarantoiminnasta tai siihen liittyen kannetut maksut, jotka on rajattu tarjottujen palvelujen likimääräisten kustannusten määrään;

c) ”vientilisensiointimenettelyllä” tarkoitetaan hallinnollista menettelyä, joka edellyttää hakemuksen tai muiden asiakirjojen (muiden kuin tulliselvitystä varten yleensä tarvittavien asiakirjojen) jättämistä yhdelle tai useammalle asiaankuuluvalla hallintoelimelle ennakkoodellytyksenä viennille viejäosapuolen alueelta;

d) ”osapuolen tavaramerkillä” tarkoitetaan GATT 1994 -sopimuksessa tarkoitettua kotimarkkinatavaraa;

e) ”harmonoidulla järjestelmällä” tarkoitetaan maailman tullijärjestön kehittämää harmonoitua tavarankuvaus- ja koodausjärjestelmää kaikkine oikeudellisine huomautuksineen ja muutoksineen;

f) ”tuontilisensioinnilla” tarkoitetaan hallinnollista menettelyä, joka edellyttää hakemuksen tai muiden asiakirjojen (muiden kuin tulliselvitystä varten yleensä tarvittavien asiakirjojen) jättämistä yhdelle tai useammalle asiaankuuluvalla hallintoelimelle ennakkoodellytyksenä tuonnille tuojaosapuolen alueelle;

g) ”uudelleenvalmistetulla tavaramerkillä” tarkoitetaan harmonoidun järjestelmän ryhmään 84, 85, 87 tai 90 tai nimikkeeseen 9402 luokiteltua tavaraa,

i) joka koostuu kokonaan tai osittain aiemmin käytetyistä tavaroista otetuista osista;

ii) joka vastaa suoritus- ja toimintakyvyltään vastaavaa uutta tavaraa; ja

iii) jolla on samanlainen takuu kuin vastaavalla uudella tavaramerkillä.

33 ARTIKLA

Suosituimmuuskohtelu

1. Kumpikin osapuoli myöntää suosituimmuuskohtelun toisen osapuolen tavaroille GATT 1994 -sopimuksen I artiklan, mukaan lukien sen huomautukset ja lisämääräykset, mukaisesti, jotka liitetään soveltuvin osin tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi.

2. Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta etuuskohteluun, jonka jompikumpi osapuoli myöntää kolmannen maan tavaroille WTO:n perustamissopimuksen mukaisesti.

34 ARTIKLA

Kansallinen kohtelu

Kumpikin osapuoli myöntää kansallisen kohtelun toisen osapuolen tavaroille GATT 1994 -sopimuksen III artiklan, mukaan lukien sen huomautukset ja lisämääräykset, mukaisesti. Tätä varten GATT 1994 -sopimuksen III artikla ja sen huomautukset ja lisämääräykset liitetään soveltuvin osin tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi.

35 ARTIKLA

Tuonti- ja vientirajoitukset

Kumpikaan osapuoli ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa tullien, verojen tai muiden maksujen lisäksi mitään toisen osapuolen jonkin tavaran tuontiin tai toisen osapuolen alueelle tarkoitettuun jonkin tavaran vientiin tai vientimyyntiin sovellettavia kieltoja tai rajoituksia, jotka toimeenpannaan kiintiöiden, tuonti- tai vientilisenssien tai muiden toimenpiteiden muodossa, paitsi jos ne ovat GATT 1994 -sopimuksen XI artiklan, mukaan lukien sen huomautukset ja lisämääräykset, mukaisia. Tätä varten GATT 1994 -sopimuksen XI artikla ja sen huomautukset ja lisämääräykset liitetään soveltuvin osin tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi.

36 ARTIKLA

Vientitullit, -verot ja muut maksut

1. Kumpikaan osapuoli ei saa ottaa käyttöön tai pitää voimassa mitään toiseen osapuoleen suuntautuvaan tavaran vientiin sovellettavia tai siihen liittyviä tulleja, veroja tai muita maksuja tai muita vaikutukseltaan vastaavia toimenpiteitä, paitsi tämän sopimuksen liitteessä 2 vahvistetun luettelon mukaisten tavaroiden osalta. Tätä määräystä ei sovelleta GATT 1994 -sopimuksen V artiklassa tarkoitettuihin osapuolen alueen kautta kuljetettaviin tavaroihin eikä tavaroihin, jotka on Kirgisian tasavallan ja kolmannen osapuolen välisen kansainvälisen sopimuksen mukaisesti tuotu Kirgisian tasavaltaan soveltamatta vientitulleja, jotka kyseinen kolmas osapuoli olisi muutoin voinut määrätä Euroopan unioniin suuntautuvassa viennissä tapauksen mukaan kyseisen kolmannen osapuolen GATT 1994 -sopimukseen liitetyn

myönnytysluettelon tai Euroopan unionin kanssa tehtyjen kahdenvälisen sitoumusten mukaisesti.

2. Tämän artiklan määräykset eivät estä osapuolta määräämästä tavarain viennille toiseen osapuoleen 38 artiklan nojalla sallittua maksua tai palkkiota.

37 ARTIKLA

Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonta

Osapuolet vaihtavat kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevia tietoja ja hyviä käytäntöjä tarkoituksenaan edistää Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan vientivalvonnan lähentymistä.

38 ARTIKLA

Maksut ja muodollisuudet

1. GATT 1994 -sopimuksen VIII artikla ja sen tulkintaa koskevat huomautukset sekä kaikki WTO:n perustamissopimuksen nojalla sovellettavat, GATT 1994 -sopimuksen VIII artiklassa määrättyt velvoitteita koskevat poikkeukset ja vapautukset liitetään soveltuvin osin tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi.

2. Kumpikin osapuoli julkaisee viipymättä kaikki tuonnin tai viennin yhteydessä kantamansa maksut siten, että viranomaiset, talouden toimijat ja muut asianosaiset voivat tutustua niihin.

3. Kumpikin osapuoli tarkastelee säännöllisesti soveltamiaan maksuja ja palkkioita vähentääkseen mahdollisuuksien mukaan erilaisten maksujen ja palkkioiden määrää.

4. Kumpikaan osapuoli ei edellytä konsulitoimia, mukaan lukien niihin liittyviä palkkioita ja maksuja, toisen osapuolen tavaroiden tuonnin yhteydessä.

39 ARTIKLA

Uudelleenvalmistetut tavarat

1. Osapuoli pyrkii myöntämään toisen osapuolen uudelleenvalmistetuille tavaroille vähintään yhtä suotuisan kohtelun kuin se myöntää vastaaville uusille tavaroille.

2. Jos osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa käytettyjä tavaroita koskevia tuonti- ja vientikieltoja tai -rajoituksia, se pyrkii olemaan soveltamatta kyseisiä toimenpiteitä uudelleenvalmistettuihin tavaroihin.

3. Osapuoli voi edellyttää, että uudelleenvalmistetut tavarat nimetään sellaisiksi sen alueella tapahtuvaa jakelua tai myyntiä varten ja että ne täyttävät kaikki sovellettavat, vastaavia uusia tavaroita koskevat tekniset vaatimukset.

40 ARTIKLA

Tavaroiden väliaikainen maahantuonti

Osapuoli myöntää toiselle osapuolelle vapautuksen väliaikaisesti tuotujen tavaroiden tuontimaksuista ja tulleista niissä tapauksissa ja niiden menettelyjen mukaisesti, joista määrätään muissa sitä sitovissa tavaroiden väliaikaista maahantuontia koskevissa kansainvälisissä yleissopimuksissa. Kyseistä poikkeusta sovelletaan kummankin osapuolen lainsäädännön mukaisesti.

41 ARTIKLA

Kauttakuljetus

GATT 1994 -sopimuksen V artikla sisällytetään tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi. Osapuolet toteuttavat kaikki tarpeelliset toimenpiteet energiatuotteiden kauttakulun helpottamiseksi vapaan kauttakulun periaatteen sekä energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen 7 artiklan 1 ja 3 kohdan mukaisesti.

42 ARTIKLA

Tuonti- ja vientimonopolit

Kumpikaan osapuoli ei nimeä tai pidä voimassa tuonti- tai vientimonopoleja. Tässä artiklassa tuonti- tai vientimonopoleilla tarkoitetaan yksinoikeutta tai osapuolen jollekin yhteisölle myöntämää yksinomaista lupaa tuoda tavaraa toisesta osapuolesta tai viedä tavaraa toiseen osapuoleen. ⁽⁴⁾

43 ARTIKLA

Alkuperämerkintä

---

⁴ Selvyyden vuoksi todetaan, että tämä artikla ei rajoita 6 luvun soveltamista, eikä se sisällä oikeutta, joka johtuu teollis- ja tekijänoikeuden myöntämisestä.

1. Jos Kirgisian tasavalta vaatii alkuperämerkin Euroopan unionin tavaroiden tuonnissa, se hyväksyy alkuperämerkinnän ”Made in EU” tai vastaavan merkinnän Kirgisian tasavallan alkuperämerkintää koskevien vaatimusten mukaisella kielellä vähintään yhtä suotuisin ehdoin kuin Euroopan unionin jäsenvaltioiden alkuperämerkkeihin sovellettavat ehdot.

2. Käytettäessä alkuperämerkintää ”Made in EU” Kirgisian tasavalta kohtelee Euroopan unionia yhtenä alueena.

44 ARTIKLA

Tuontilisensiointimenettelyt

Kumpikin osapuoli ottaa käyttöön ja hallinnoi tuontilisensioinnin menettelytapoja koskevan sopimuksen 1, 2 ja 3 artiklan mukaisia tuontilisensiointimenettelyjä. Tätä varten tuontilisensioinnin menettelytavoista tehdyn sopimuksen 1, 2 ja 3 artikla liitetään soveltuvin osin tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi.

45 ARTIKLA

Vientilisensiointimenettelyt ⁽⁵⁾

1. Kumpikin osapuoli varmistaa toimivaltansa mukaisesti ⁽⁶⁾ vientilisensiointimenettelyjen läpinäkyvyyden ja julkaisee kaikki uudet vientilisensiointimenettelyt tai nykyiseen vientilisensiointimenettelyyn tehdyt muutokset siten, että viranomaiset, talouden toimijat ja muut asianosaiset voivat tutustua niihin. Kyseiset tiedot on julkaistava mahdollisuuksien mukaan viimeistään 30 päivää ennen uuden vientilisensiointimenettelyn tai nykyisen vientilisensiointimenettelyn muutoksen voimaantuloa ja joka tapauksessa viimeistään sinä päivänä, jona tällainen menettely tai muutos tulee voimaan.

2. Vientilisensiointimenettelyistä julkistettaviin tietoihin on sisällyttävä

a) vientilisensiointimenettelyiden tai niihin tehtyjen muutosten tekstit;

b) kunkin vientilisensiointimenettelyn kohteena olevat tavarat;

c) kunkin menettelyn osalta kuvaus vientilisenssin hakuprosessista ja mahdollisista kriteereistä, jotka hakijan on täytettävä voidakseen hakea vientilisenssiä, kuten vaatimus

---

⁵ Selvyyden vuoksi todetaan, että mikään tässä artiklassa ei edellytä osapuolelta vientilisenssin myöntämistä tai estä osapuolta toteuttamasta YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien sekä monenvälisten asesulkujärjestelmien ja vientivalvontajärjestelyjen mukaisia velvollisuuksiaan tai sitoumuksiaan.

⁶ Kirgisian tasavallan osalta tätä artiklaa sovelletaan ainoastaan toimenpiteisiin, joita Kirgisian tasavalta soveltaa yksipuolisesti alueellaan sovellettavien säästöjen ja määräysten mukaisesti.

toimiluvasta, investoinnin tekeminen tai ylläpitäminen tai tietty sijoittautumismuoto toiminnan harjoittamista varten osapuolen alueella;

d) yhteyspiste tai -pisteet, joista henkilöt, joiden etua asia koskee, voivat saada lisätietoja vientilisenssin saannin ehdoista;

e) hallintoelin tai -elimet, joille hakemus tai muu asiaan liittyvä asiakirja-aineisto on toimitettava;

f) kuvaus mahdollisesta toimenpiteestä tai mahdollisista toimenpiteistä, jotka vientilisenssiintimenettelyllä pannaan täytäntöön;

g) kunkin vientilisenssiintimenettelyn voimassaoloaika, ellei menettely jää voimaan, kunnes se lakkautetaan tai sitä tarkistetaan uudella julkaisulla;

h) jos osapuoli aikoo käyttää vientilisenssiintimenettelyä jonkin vientikiintiön hallinnoimiseen, kiintiön kokonaismäärä ja, soveltuviissa tapauksissa, arvo sekä kiintiön alkamis- ja päättymispäivät; ja

i) mahdolliset vapautukset tai poikkeukset vientilisenssin hankkimisvaatimuksesta, tiedot kyseisten vapautusten tai poikkeusten hakemisesta ja käytöstä sekä niiden myöntämiskriteerit.

3. Kumpikin osapuoli ilmoittaa nykyiset vientilisenssiintimenettelynsä toiselle osapuolelle 45 päivän kuluessa tämän sopimuksen voimaantulopäivästä. Osapuolen, joka ottaa käyttöön uuden vientilisenssiintimenettelyn tai muuttaa nykyistä vientilisenssiintimenettelyä, on ilmoitettava menettelystä tai muutoksesta toiselle osapuolelle 60 päivän kuluessa menettelyn tai muutoksen julkaisemisesta. Ilmoituksessa on mainittava niiden lähteiden viitetiedot, joissa 2 kohdassa edellytetyt tiedot on julkaistu, ja soveltuviissa tapauksissa asiaankuuluvan viranomaisen verkkosivuston osoite.

46 ARTIKLA

Kauppan suojakeinot

Osapuolet vahvistavat oikeutensa ja velvoitteensa, jotka perustuvat seuraaviin:

a) GATT 1994 -sopimuksen XIX artikla;

b) suojalausekesopimus;

c) maataloussopimuksen 5 artikla;

d) GATT 1994 -sopimuksen VI artikla;

e) polkumyntisopimus; ja

f) tukisopimus.

47 ARTIKLA

Kaupan suojatoimien avoimuus

1. Osapuolet ovat yhtä mieltä siitä, että kaupan suojatoimia (polkumyynnin ja tukien vastaiset toimet ja maailmanlaajuiset suojatoimet) olisi käytettävä asiaa koskevien WTO:n vaatimusten mukaisesti ja oikeudenmukaisen ja läpinäkyvän järjestelmän mukaisesti.

2. Osapuolet varmistavat, että ennen polkumyynnin vastaisia toimenpiteitä tai tasoitustoimenpiteitä koskevan lopullisen päätöksen tekemistä ilmoitetaan kaikki olennaiset tosiseikat, joihin päätös toimenpiteiden soveltamisesta perustuu, sanotun kuitenkin rajoittamatta polkumyynnisopimuksen 6 artiklan 5 kohdan ja tukisopimuksen 12 artiklan 4 kohdan soveltamista. Asianosaisille on annettava riittävästi aikaa ilmoitusta koskevien näkemystensä esittämiseen.

3. Kaikille asianosaisille on annettava tilaisuus esittää näkemyksensä polkumyyntiä ja tasoitustulleja koskevien tutkimusten aikana, kunhan tämä ei tarpeettomasti viivästytä tutkimusten suorittamista.

4. Tähän artiklaan ei sovelleta tämän osaston 14 lukua.

3 LUKU

TULLI

48 ARTIKLA

Tulliyhteistyö

1. Osapuolet tiivistävät tullialan yhteistyötään varmistaakseen avoimen kaupankäyntiympäristön, helpottaakseen kauppaa, parantaakseen toimitusketjun turvallisuutta, edistääkseen kuluttajien turvallisuutta, pysäyttääkseen sellaisten tavaroiden virran, jotka loukkaavat teollis- ja tekijänoikeuksia, ja torjuakseen salakuljetusta ja petoksia.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi käytettävissä olevien resurssien rajoissa osapuolet tekevät yhteistyötä, jonka päämääränä on muun muassa

a) parantaa tullilainsäädäntöä sekä yhdenmukaistaa ja yksinkertaistaa tullimenettelyjä tullimenettelyjen ja kaupan helpottamisen alalla sovellettavien kansainvälisten yleissopimusten ja normien, joita ovat laatineet muun muassa WTO (mukaan lukien kaupan helpottamissopimus) ja Maailman tullijärjestö (erityisesti tarkistettu Kioton yleissopimus), mukaisesti ja ottaen huomioon Euroopan unionin kehittämät välineet ja parhaat käytännöt, mukaan lukien tullitoiminnan ohjeet;

b) perustaa nykyaikaiset tullijärjestelmät, mukaan lukien nykyaikaiset tulliselvitysteknologiat, määräykset valtuutetuista talouden toimijoista, automatisoidut riskiperusteiset analyysit ja tarkastukset, yksinkertaistetut tavaroiden luovutusmenettelyt, jälkitarkastukset, läpinäkyvät tullausarvon määrittämiskäytännöt ja määräykset tullin ja liiketoiminnan kumppanuuksista;

c) helpottaa uudelleenlastausmenettelyjä ja kauttakuljetuksia ja varmistaa niiden tehokas valvonta osapuolten alueilla, varmistaa kaikkien asianomaisten viranomaisten ja virastojen välinen yhteistyö ja koordinointi osapuolten alueilla kauttakulkuliikenteen helpottamiseksi ja selvittää tarvittaessa ja aiheellisin osin mahdollisuuksia edistää osapuolten passitusjärjestelmien yhteensopivuutta;

d) edistää tiukimpien ammattietiikkaa koskevien vaatimusten noudattamista erityisesti rajoilla soveltamalla Maailman tullijärjestön Arushan julistukseen sisältyvien periaatteiden mukaisia toimenpiteitä;

e) vaihtaa parhaita käytäntöjä ja antaa teknistä tukea suunnitteluun ja tiukimpien ammattietiikkaa koskevien vaatimusten noudattamisen varmistamiseen;

f) vaihtaa tarvittaessa asiaankuuluvia tietoja kunnioittaen arkaluonteisten tietojen luottamuksellisuutta ja henkilötietojen suojaamista koskevia kummankin osapuolen sääntöjä;

g) toteuttaa tarvittaessa ja aiheellisin osin osapuolten tulliviranomaisten välisiä koordinoituja tullitoimia.

49 ARTIKLA

Keskinäinen hallinnollinen apu

Osapuolet antavat toisilleen keskinäistä hallinnollista apua tulliasioissa pöytäkirjan mukaisesti, sanotun kuitenkaan rajoittamatta muita tämän sopimuksen ja erityisesti 48 artiklan mukaisia yhteistyömuotoja.

50 ARTIKLA

Tullausarvon määrittäminen

1. Tavaroiden tullausarvon määrittämisessä osapuolten välisessä kaupassa noudatetaan WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 1A sisältyvän GATT 1994 -sopimuksen VII artiklan soveltamisesta tehdyn sopimuksen 1–17 artiklaa. Nämä määräykset liitetään soveltuvin osin tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi.

2. Osapuolet tekevät yhteistyötä, jotta päästään yhteiseen toimintatapaan tullausarvon määrittämiseen liittyvissä kysymyksissä.

4 LUKU

KAUPAN TEKNISET ESTEET

51 ARTIKLA

Tavoite

Tämän luvun tavoitteena on helpottaa osapuolten välistä tavarakauppaa ehkäisemällä, tunnistamalla ja poistamalla tarpeettomia kaupan teknisiä esteitä.

52 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä lukua sovelletaan kaikkien sellaisten TBT-sopimuksessa määriteltyjen standardien, teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen valmisteluun, hyväksymiseen ja soveltamiseen, jotka voivat vaikuttaa osapuolten väliseen tavarakauppaan.

2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, tätä lukua ei sovelleta

a) valtion elinten omia tuotanto- tai kulutusvaatimuksiaan varten laatimiin hankintaeritelmiin; tai

b) tämän sopimuksen 5 luvun soveltamisalaan kuuluviin terveys- ja kasvinsuojelutoimiin, sellaisina kuin ne on määritelty SPS-sopimuksen liitteessä A.

53 ARTIKLA

Suhteet TBT-sopimukseen

Osapuolet vahvistavat voimassa olevat TBT-sopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa toisiaan kohtaan ja sopivat, että mainittu sopimus liitetään soveltuvin osin tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi.

54 ARTIKLA

Tekniset määräykset

1. Kumpikin osapuoli suorittaa suunniteltujen teknisten määräysten sääntelyvaikutusten arvioinnin kyseiseen osapuoleen sovellettavien sääntöjen ja menettelyjen mukaisesti ja ottaen huomioon käytettävissä olevat ehdotetun teknisen määräyksen sääntelylliset ja muut vaihtoehdot, joilla voidaan saavuttaa osapuolen oikeutetut tavoitteet, TBT-sopimuksen 2 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

2. Kumpikin osapuoli käyttää asiaankuuluvia kansainvälisiä standardeja perustana omille teknisille määräyksilleen, paitsi jos osapuoli voi osoittaa, että tällaiset kansainväliset standardit olisivat tehoton tai epäasianmukainen keino asetettujen oikeutettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

3. Jos osapuoli ei ole käyttänyt kansainvälisiä standardeja teknisten määräystensä perustana, sen on toisen osapuolen pyynnöstä toteutettava toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että mahdolliset merkittävät poikkeamat asiaa koskevista kansainvälisistä standardeista yksilöidään, ja selitettävä syyt, joiden vuoksi tällaiset standardit on katsottu epätarkoituksenmukaisiksi tai asetetun tavoitteen kannalta tehottomiksi.

4. Kumpikin osapuoli tarkastelee teknisiä määräyksiään lähentääkseen niitä asiaankuuluviin kansainvälisiin standardeihin ottaen huomioon muun muassa asiaankuuluvien kansainvälisten standardien viimeisimmän kehityksen tai olosuhteiden muutokset, joiden vuoksi asiaankuuluvasta kansainvälisestä standardista on poikettu.

5. Laatiessaan merkittäviä teknisiä määräyksiä, joilla voi olla huomattava vaikutus kauppaan, kumpikin osapuoli toteuttaa toimenpiteitä varmistaa omien sääntöjensä ja menettelyjensä mukaisesti, että käytössä on menettelyjä, joilla henkilöt voivat osallistua julkiseen keskusteluun, lukuun ottamatta tapauksia, joissa ilmenee tai uhkaa ilmetä kiireellisiä turvallisuuteen, terveyteen, ympäristönsuojeluun tai kansalliseen turvallisuuteen liittyviä ongelmia, ja että tällaisten keskustelujen tulokset julkistetaan.

55 ARTIKLA

Standardit

1. Jotta standardit voitaisiin yhdenmukaistaa mahdollisimman kattavasti, kumpikin osapuoli kannustaa alueelleen sijoittautuneita standardointielimiä sekä alueellisia standardointielimiä, joiden jäseniä osapuoli tai sen alueelle sijoittautuneet standardointielimet ovat,

a) osallistumaan omien resurssiensa rajoissa asiaankuuluvien kansainvälisten standardointielinten toteuttamaan kansainvälisten standardien valmisteluun;

b) käyttämään asiaankuuluvia kansainvälisiä standardeja pohjana kehittämilleen standardeille, paitsi silloin, kun tällaiset kansainväliset standardit olisivat tehoton tai sopimaton keino esimerkiksi suojelun riittämättömän tason tai oleellisten ilmastollisten tai maantieteellisten tekijöiden taikka oleellisten teknologisten ongelmien vuoksi;

c) välttämään kansainvälisten standardointielinten työn toistamista tai päällekkäisyyttä niiden tekemän työn kanssa;

d) tarkistamaan säännöllisin väliajoin kansallisia ja alueellisia standardeja, jotka eivät perustu asiaa koskeviin kansainvälisiin standardeihin, jotta niitä voidaan lähentää tällaisiin kansainvälisiin standardeihin;

e) tekemään yhteistyötä toisen osapuolen asiaankuuluvien standardointielinten kanssa kansainvälisen standardointitoiminnan yhteydessä; kyseistä yhteistyötä voidaan tehdä kansainvälisissä standardointielimissä tai aluetasolla; ja

f) edistämään kahdenvälistä yhteistyötä toisen osapuolen standardointielinten kanssa.

2. Osapuolten olisi vaihdettava tietoja standardointiprosesseistaan sekä kansainvälisten, alueellisten ja pienempien alueiden standardien käytön laajuudesta kansallisten standardiensa perustana.

3. Jos standardien vaatimuksista tehdään pakollisia teknistä määräystä koskevassa luonnoksessa tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyssä, tämän sopimuksen 58 artiklassa ja TBT-sopimuksen 2 tai 5 artiklassa vahvistetut avoimuutta koskevat velvoitteet on täytettävä.

4. Kansainvälisen standardisointijärjestön, sähköalan kansainvälisen standardisointijärjestön, Kansainvälisen televiestintäliiton ja YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön perustaman Codex Alimentarius -komission hyväksymiä kansainvälisiä standardeja pidetään TBT-sopimuksen 2 ja 5 artiklassa ja liitteessä 3 tarkoitettuina asiaankuuluvina kansainvälisinä standardeina, tämän kuitenkaan estämättä muiden kansainvälisten standardien käyttöä.

5. Myös muun kansainvälisen järjestön laatimaa standardia voitaisiin pitää TBT-sopimuksen 2 ja 5 artiklassa ja liitteessä 3 tarkoitettuna asiaa koskevana kansainvälisenä standardina edellyttäen, että:

a) sen on laatinut standardointielin, joka pyrkii yksimielisyyteen joko

i) niiden osallistuvien WTO:n jäsenten kansallisten valtuuskuntien kesken, jotka edustavat kaikkia niiden alueella toimivia kansallisia standardointielimiä, jotka ovat hyväksyneet tai joiden odotetaan hyväksyvän standardeja aiheesta, johon kyseinen kansainvälinen standardointitoiminta liittyy; tai

ii) osallistuvien WTO:n jäsenten valtiollisten elinten kesken; ja

b) se on laadittu TBT-sopimuksen 2 ja 5 artiklaan ja liitteeseen 3 liittyvien kansainvälisten standardien, ohjeiden ja suositusten kehittämisen periaatteita koskevan WTO:n komitean päätöksen mukaisesti.

56 ARTIKLA

Vaatimustenmukaisuuden arviointi

1. Teknisten määräysten laatimista, hyväksymistä ja soveltamista koskevan 52 artiklan määräyksiä sovelletaan soveltuvien osin myös vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyihin.

2. Jos osapuoli edellyttää vaatimustenmukaisuuden arviointia takeena siitä, että tuote on teknisen määräyksen mukainen, osapuoli valitsee vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt (⁷), jotka ovat oikeassa suhteessa riskinarvioinnin perusteella määritettyihin riskeihin, mukaan lukien soveltuviissa tapauksissa toimittajan vaatimustenmukaisuusvakuutuksen käyttö.

3. Jos osapuoli edellyttää kolmannen osapuolen suorittamaa vaatimustenmukaisuuden arviointia erityisenä varmuuksena siitä, että tuote on teknisen määräyksen mukainen, eikä osapuoli ole varannut tätä tehtävää 4 kohdassa tarkoitetulle valtion viranomaiselle, osapuoli

a) käyttää akkreditointia ensisijaisena keinona vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten hyväksymiseksi;

b) hyödyntää mahdollisimman hyvin akkreditointia ja vaatimustenmukaisuuden arviointia koskevia kansainvälisiä standardeja sekä kansainvälisiä sopimuksia, joihin osapuolten akkreditointielimet osallistuvat, esimerkiksi ILAC:n (International Laboratory Accreditation Cooperation) ja IAF:n (International Accreditation Forum) mekanismien avulla;

c) harkitsee liittymistä tai kannustaa tapauksesta riippuen vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksiaan liittymään kaikkiin voimassa oleviin kansainvälisiin sopimuksiin tai järjestelyihin, jotka koskevat vaatimustenmukaisuuden arvioinnin tulosten yhdenmukaistamista tai niiden hyväksymisen helpottamista;

d) varmistaa, että talouden toimijoilla on mahdollisuus valita vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksista, jotka osapuolen viranomaiset ovat hyväksyneet tiettyä tuotetta varten;

e) varmistaa, että vaatimustenmukaisuuden arviointilaitokset ovat riippumattomia valmistajista, tuojista ja muista talouden toimijoista ja ettei akkreditointielimillä ja vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksilla ole eturistiriitoja;

f) sallii vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksille alihankkijoiden käytön vaatimustenmukaisuuden arviointiin liittyvien testien tai tarkastusten suorittamiseen; ja

g) julkaisee yhdellä verkkosivustolla luettelon laitoksista, jotka osapuoli on nimennyt suorittamaan tällaista vaatimustenmukaisuuden arviointia, ja asiaankuuluvat tiedot kunkin tällaisen laitoksen nimeämisalasta.

4. Edellä olevan 3 kohdan f alakohdan ei saa tulkita estävän osapuolta edellyttämästä, että alihankkija täyttää samat vaatimukset kuin sen kanssa sopimuksen tehneen vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksen on täytettävä, jos se suorittaisi sopimukseen kuuluvat testaukset tai tarkastukset itse.

5. Mikään tässä artiklassa ei estä osapuolta edellyttämästä, että tiettyjä tuotteita koskevan vaatimustenmukaisuuden arvioinnin suorittavat osapuolen määrittelemät valtion viranomaiset. Tällaisissa tapauksissa osapuoli

a) rajaa vaatimustenmukaisuuden arvioinnista perittävät maksut tarjotun palvelun likimääräisten kustannusten määrään ja selittää vaatimustenmukaisuuden arviointia hakevan

---

⁷ Kirgisian tasavallan osalta vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt vahvistetaan teknisillä määräyksillä.

pyynnöstä, miten osapuolen tällaisesta vaatimustenmukaisuuden arvioinnista määräämät maksut on rajattu tarjotun palvelun likimääräisten kustannusten määrään; ja

b) julkistaa vaatimustenmukaisuuden arvioinnista perittävät maksut.

6. Kolmen vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta osapuolet aloittavat keskustelut toimittajan vaatimustenmukaisuusvakuutuksen hyväksymisestä todisteeksi voimassa olevien teknisten määräysten noudattamisesta erityisesti seuraavilla aloilla:

a) sähkö- ja elektroniikkalaitteiden turvallisuusnäkökohdat;

b) koneiden turvallisuusnäkökohdat;

c) laitteiden sähkömagneettinen yhteensopivuus;

d) energiatehokkuus, mukaan lukien ekologista suunnittelua koskevat vaatimukset; ja

E) tiettyjen vaarallisten aineiden käytön rajoittaminen sähkö- ja elektroniikkalaitteissa.

57 ARTIKLA

Yhteistyö kaupan teknisten esteiden alalla

1. Osapuolet tehostavat yhteistyötään standardien, teknisten määräysten, metrologian, markkinavalvonnan, akkreditoinnin ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen alalla, jotta ne voisivat lisätä toistensa järjestelmien tuntemusta ja helpottaa pääsyä toistensa markkinoille. Tätä varten osapuolet pyrkivät yksilöimään ja kehittämään tiettyihin kysymyksiin tai tietyille aloille soveltuvia yhteistyömekanismeja ja -aloitteita, joihin voi sisältyä

a) teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen valmistelua ja soveltamista koskevien tietojen ja kokemusten vaihtoa;

b) yhteistyön edistämistä metrologian, standardoinnin, vaatimustenmukaisuuden arvioinnin ja akkreditoinnin aloilla toimivien osapuolten elinten välillä; ja

c) tietojen vaihtoa asiaan liittyvillä alueellisilla ja monenvälisillä foorumeilla tapahtuneesta kehityksestä standardien, teknisten määräysten, vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyiden ja akkreditoinnin alalla.

2. Edistääkseen keskinäistä kauppaa osapuolet

a) pyrkivät vähentämään eroja, joita niiden välillä on teknisten määräysten, metrologian, standardoinnin, markkinavalvonnan, akkreditoinnin ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen aloilla, myös edistämällä kansainvälisesti sovittujen asiaa koskevien välineiden käyttöä;

b) edistävät akkreditoinnin käyttöä kansainvälisten sääntöjen mukaisesti vaatimustenmukaisuuden arviointilaitosten teknisten valmiuksien arvioinnin ja niiden toiminnan tukemiseksi; ja

c) edistävät Kirgisian tasavallan ja sen asiaankuuluvien kansallisten elinten osallistumista standardien, vaatimustenmukaisuuden arvioinnin, akkreditoinnin, metrologian ja näihin liittyvien tehtävien alalla toimivien eurooppalaisten ja kansainvälisten järjestöjen toimintaan sekä mahdollisuuksien mukaan niiden liittymistä kyseisiin järjestöihin.

58 ARTIKLA

Avoimuus

1. Lukuun ottamatta tapauksia, joissa ilmenee tai uhkaa ilmetä kiireellisiä turvallisuuteen, terveyteen, ympäristönsuojeluun tai kansalliseen turvallisuuteen liittyviä ongelmia, osapuoli antaa toiselle osapuolelle mahdollisuuden toimittaa kirjallisia huomautuksia vähintään 60 päivän ajan siitä, kun ilmoitus ehdotetuista teknisistä määräyksistä tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyistä on toimitettu WTO:n ilmoitusten keskusrekisteriin. Osapuolen on harkittava kohtuullista pyyntöä, joka koskee huomautusten esittämiselle asetetun määräajan pidentämistä.

2. Jos osapuoli saa toiselta osapuolelta kirjallisia huomautuksia ehdottamastaan teknisestä määräyksestä tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelystä, osapuoli

a) keskustelee toisen osapuolen pyynnöstä kirjallisista huomautuksista toimivaltaisen sääntelyviranomaisensa kanssa ajankohtana, jona huomautukset voidaan ottaa huomioon; ja

b) vastaa huomautuksiin kirjallisesti viimeistään päivänä, jona se julkaisee teknisen määräyksen tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyn.

3. Kumpikin osapuoli julkaisee verkkosivustolla vastauksensa huomautuksiin, jotka se saa 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen jälkeen, viimeistään päivänä, jona osapuoli julkaisee hyväksytyyn teknisen määräyksen tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyn.

4. Kumpikin osapuoli antaa toisen osapuolen pyynnöstä tietoja sellaisen teknisen määräyksen tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyn tavoitteista, oikeusperustasta ja perusteista, jonka osapuoli on hyväksynyt tai jonka hyväksymistä se ehdottaa.

5. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen hyväksymät tekniset määräykset ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyt julkaistaan verkkosivustolla, jolla ne ovat maksutta saatavilla.

6. Kumpikin osapuoli antaa tietoja teknisten määräysten tai vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen hyväksymisestä ja voimaantulosta sekä hyväksytyistä lopullisista teksteistä WTO:lle toimitettuun alkuperäiseen ilmoitukseen tehdyllä lisäyksellä.

7. Teknisten määräysten julkaisun ja niiden voimaantulon välillä on oltava kohtuullinen aika, jotta toisen osapuolen talouden toimijoilla on aikaa sopeutua. Ilmaisulla ”kohtuullinen aika” tarkoitetaan vähintään kuuden kuukauden ajanjaksoa, lukuun ottamatta tapauksia, joissa tämä olisi tehoton keino saavuttaa tavoitellut oikeutetut tavoitteet.

8. Osapuolen on suhtauduttava myönteisesti toisen osapuolen esittämään kohtuulliseen pyyntöön, joka on saatu ennen 1 kohdassa tarkoitetun ehdotetun teknisen määräyksen ilmoittamista WTO:lle seuraavan huomautusten esittämisjakson päättymistä ja joka koskee kyseisen teknisen määräyksen hyväksymisen ja sen voimaantulon välisen ajan pidentämistä, lukuun ottamatta tapauksia, joissa viivästys olisi tehoton keino saavuttaa tavoitellut oikeutetut tavoitteet.

59 ARTIKLA

Merkinnät

1. Osapuolet sopivat, että tekninen määräys voi sisältää tai niissä voidaan käsitellä yksinomaan merkintävaatimuksia. Tällaisissa tapauksissa osapuolet soveltavat TBT-sopimuksen 2 artiklan 2 kohdan periaatteita.

2. Jos osapuoli edellyttää tuotteiden pakollista merkitsemistä, sovelletaan seuraavia edellytyksiä:

a) osapuoli edellyttää ainoastaan tietoja, jotka ovat merkityksellisiä tuotteen kuluttajien tai käyttäjien kannalta tai tarpeen osoittamaan, että tuote vastaa pakollisia teknisiä vaatimuksia;

b) osapuoli ei edellytä tuotteiden merkintöjen ennakkohyväksyntää, rekisteröintiä tai sertifiointia taikka maksujen suorittamista edellytyksenä sille, että sen markkinoille saatetaan tuotteita, jotka muuten täyttävät asetetut vaatimukset, ellei tämä ole tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien terveydelle tai elämälle, ympäristölle tai kansalliselle turvallisuudelle aiheutuvan riskin vuoksi;

c) jos osapuoli edellyttää, että talouden toimijat käyttävät yksilöllistä tunnistenumeroa, sen on myönnettävä tällainen numero toisen osapuolen talouden toimijoille viipymättä ja syrjimättömästi;

d) edellyttäen, että alla luetellut seikat eivät ole harhaanjohtavia tai ristiriitaisia tai aiheuta sekaannusta suhteessa tavaroiden tuojaosapuolen vaatimiin tietoihin, kyseinen osapuoli sallii seuraavat:

i) tavaroiden tuojaosapuolella vaadittavan kielen lisäksi muilla kielillä annettavat tiedot;

ii) kansainvälisesti hyväksytyt nimikkeistöt, kuvat, symbolit tai grafiikka; ja

iii) tavaroiden tuojaosapuolella vaadittavien tietojen lisäksi annettavat lisätiedot;

e) osapuoli hyväksyy, että merkinnät, mukaan lukien lisämerkinnät tai merkintöihin tehtävät korjaukset, voidaan tehdä tullivarastoissa tai muilla tähän tarkoitukseen osoitetuilla alueilla vaihtoehtona alkuperämaassa tehdyille merkinnöille; ja

f) osapuoli harkitsee tarvittaessa ei-pysyvien tai irrotettavien merkintöjen hyväksymistä tai sellaisten merkintöjen hyväksymistä, jotka ovat tuotteiden mukana seuraavissa asiakirjoissa eivätkä fyysisesti tuotteeseen kiinnitettyinä.

60 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Osapuoli voi pyytää neuvotteluja toisen osapuolen kanssa mistä tahansa tämän luvun soveltamisalaan kuuluvasta kysymyksestä toimittamalla kirjallisen pyynnön toisen osapuolen kaupan teknisiä esteitä käsittelevälle koordinaattorille. Osapuolet pyrkivät kaikin tavoin ratkaisemaan asian molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla, ja ne voivat kutsua koolle yhteistyökomitean tätä tarkoitusta varten.

2. Selvyyden vuoksi todetaan, että tämä artikla ei vaikuta 14 luvun mukaisiin osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

61 ARTIKLA

Kaupan teknisiä esteitä käsittelevä koordinaattori

1. Kumpikin osapuoli nimeää kaupan teknisiä esteitä käsittelevän koordinaattorin ja ilmoittaa toiselle osapuolelle, jos koordinaattori vaihtuu. Kaupan teknisiä esteitä käsittelevät koordinaattorit työskentelevät yhdessä helpottaakseen tämän luvun täytäntöönpanoa ja osapuolten välistä yhteistyötä kaikissa TBT-sopimukseen liittyvissä asioissa.

2. Kaupan teknisiä esteitä käsittelevän koordinaattorin tehtäviin kuuluvat seuraavat:

a) tämän luvun täytäntöönpanon ja hallinnon seuranta, mukaan lukien kaikki kysymykset, jotka liittyvät standardien, teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen kehittämiseen, hyväksymiseen, soveltamiseen tai noudattamisen valvontaan;

b) yhteydenpito toisen osapuolen kaupan teknisiä esteitä käsittelevän koordinaattorin kanssa osapuolten tekemistä aloitteista, joiden tarkoituksena on tehostaa yhteistyötä standardien, teknisten määräysten ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjen kehittämisen ja parantamisen alalla sekä vaihtaa tietoja standardeihin, teknisiin määräyksiin ja vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyihin liittyvien valtioista riippumattomien, alueellisten ja monenvälisten foorumien viimeaikaisesta toiminnasta.

3. Kaupan teknisiä esteitä käsittelevien koordinaattorien on kommunikoitava keskenään kaikilla sovitulla koordinaattorien tehtävien suorittamisen kannalta asianmukaisilla menetelmillä.

5 LUKU

TERVEYS- JA KASVINSUOJELUASIAT

62 ARTIKLA

Tavoite

Tämän luvun tavoitteena on vahvistaa periaatteet, joita sovelletaan terveys- ja kasvinsuojelutoimiin osapuolten välisessä kaupassa sekä eläinten hyvinvointiin, kasvien suojeluun ja mikrobilääkeresistenssiin liittyvään yhteistyöhön. Osapuolet soveltavat tässä luvussa vahvistettuja periaatteita tavalla, jolla helpotetaan kauppaa ja vältetään perusteettomien esteiden luomista osapuolten väliselle kaupalle säilyttäen kuitenkin kummankin osapuolen soveltama ihmisten, eläinten tai kasvien elämän ja terveyden suojelun taso.

63 ARTIKLA

Monenväliset velvoitteet

Osapuolet vahvistavat SPS-sopimuksen mukaiset oikeutensa ja velvollisuutensa.

64 ARTIKLA

Periaatteet

1. Osapuolet varmistavat, että terveys- ja kasvinsuojelutoimia kehitetään ja sovelletaan suhteellisuuden, avoimuuden, syrjimättömyyden ja tieteellisen perusteltavuuden periaatteiden mukaisesti ja ottaen huomioon kansainväliset standardit (Roomassa 6 päivänä joulukuuta 1951 allekirjoitettu kansainvälinen kasvinsuojeluyleissopimus, jäljempänä ”IPPC”, Maailman eläintautijärjestö, jäljempänä ”OIE”, ja Codex Alimentarius -komissio, jäljempänä ”CAC”).

2. Kummankin osapuolen on varmistettava, että sen terveys- ja kasvinsuojelutoimet eivät aiheuta mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää sen oman alueen ja toisen osapuolen alueen välillä, jos alueilla on voimassa samanlaiset tai samankaltaiset olosuhteet. Terveys- ja kasvinsuojelutoimia ei saa soveltaa tavalla, joka johtaisi osapuolten välisen kaupan peiteltyyn rajoittamiseen.

3. Kumpikin osapuoli varmistaa, että terveys- ja kasvinsuojelutoimet, -menettelyt ja -tarkastukset pannaan täytäntöön ja toisen osapuolen toimivaltaiselta viranomaiselta saadut tietopyynnöt käsitellään viipymättä ja siten, että tuontituotteille myönnetään vähintään yhtä suotuisa kohtelu kuin vastaaville kotimaisille tuotteille.

65 ARTIKLA

Tuontiin liittyvät vaatimukset

1. Tuojaosapuolen tuontiin liittyviä vaatimuksia sovelletaan viejäosapuolen koko alueeseen, jollei 64 artiklasta muuta johdu.

2. Osapuolten välisessä elintarvikkeiden ja maataloustuotteiden kaupassa mahdollisesti vaadittavissa todistuksissa esitetyt tuontiin liittyvät vaatimukset, perustuvat IPPC:n, OIE:n ja CAC:n periaatteisiin ja niiden asiaa koskeviin standardeihin, paitsi jos tuontiin liittyvien vaatimusten tukena on sovellettavien SPS-sopimuksen kansainvälisten sääntöjen mukaisesti toteutettu tieteellinen riskinarviointi.

3. Kirgisian tasavallan myöntämässä tuontiluvissa esitetyt vaatimukset eivät saa sisältää tiukempia terveys- tai eläinlääkintäalan ehtoja kuin ne, jotka on esitetty 2 kohdassa tarkoitetuissa todistuksissa. Kummankin osapuolen olisi sovellettava yhdenmukaistettuja tuontitodistuksia, joita hallinnoidaan keskustasolla ja joita sovelletaan viejäosapuolen koko alueella.

66 ARTIKLA

Eläinten ja kasvien terveyteen liittyvät toimenpiteet

SPS-sopimuksen sekä asiaankuuluvien IPPC:n, OIE:n ja CAC:n standardien, suuntaviivojen ja suositusten mukaisesti

a) osapuolet tunnustavat käsitteinä tuholaisista tai taudeista vapaat alueet sekä alueet, joissa esiintyy vain vähän kasvintuhoojia tai tauteja;

b) tuojaosapuoli perustaa viejäosapuoleen, jonka alueella esiintyy kasvintuhoojia tai tauteja, sovellettavat terveyteen liittyvät toimenpiteensä viejäosapuolen tekemään vyöhykejakopäätökseen edellyttäen, että tuojaosapuolen asianmukainen suojelun taso saavutetaan;

c) määrittäessään kasvintuhoojista tai taudeista vapaita alueita tai alueita, joilla esiintyy vain vähän tuholaisia tai tauteja, osapuolten on otettava huomioon sellaiset tekijät kuin maantieteellinen sijainti, ekosysteemit, epidemiologinen seuranta sekä terveys- ja kasvinsuojeluvalvonnan tehokkuus tällaisilla alueilla.

67 ARTIKLA

Tarkastukset ja auditoinnit

Tarkastukset ja auditoinnit, joita tuojaosapuoli suorittaa viejäosapuolen alueella viejäosapuolen tarkastus- ja sertifiointijärjestelmien arvioimiseksi ja tunnustamiseksi, suoritetaan asiaankuuluvien IPPC:n, OIE:n ja CAC:n standardien, suuntaviivojen ja suositusten mukaisesti. Tarkastukset ja auditoinnit suoritettava osapuoli vastaa tarkastusten ja auditointien kustannuksista.

68 ARTIKLA

Tietojenvaihto ja yhteistyö

1. Osapuolet keskustelevat ja vaihtavat tietoja voimassa olevista terveys- ja kasvinsuojelutoimista ja eläinten hyvinvointia edistävästä toimista sekä niiden kehittämisestä ja täytäntöönpanosta. Tällaisessa keskustelussa ja tietojenvaihdossa on otettava tarpeen mukaan huomioon SPS-sopimus sekä IPPC:n, OIE:n ja CAC:n standardit, suuntaviivat ja suositukset.

2. Osapuolet sopivat tekensä yhteistyötä elintarvikkeiden turvallisuuteen, eläinten terveyteen, eläinten hyvinvointiin, kasvien terveyteen, kasvinsuojeluun ja mikrobilääkeresistenssiin liittyvissä kysymyksissä vaihtamalla tietoja, asiantuntemusta ja kokemuksia valmiuksien kehittämiseksi kyseisillä aloilla. Tällaiseen yhteistyöhön voi sisältyä teknistä apua.

3. Kun jompikumpi osapuoli sitä pyytää, osapuolet aloittavat viipymättä terveys- ja kasvinsuojeluasioita koskevan vuoropuhelun tarkastellakseen terveyteen ja kasvinsuojeluun liittyviä ja muita tämän luvun soveltamisalaan kuuluvia kiireellisiä kysymyksiä. Yhteistyökomitea voi hyväksyä tällaista vuoropuhelua koskevat säännöt.

4. Osapuolet nimeävät tämän luvun soveltamisalaan kuuluviakysymyksiä koskevaa yhteydenpitoa varten yhteyspisteet, joita koskevat tiedot ne pitävät ajan tasalla.

69 ARTIKLA

Avoimuus

Kumpikin osapuoli

a) pyrkii avoimuuteen sellaisten terveys- ja kasvinsuojelutoimien osalta, joita sovelletaan kauppaan ja erityisesti toisen osapuolen tuontiin sovellettaviin terveys- ja kasvinsuojeluun liittyviin vaatimuksiin;

b) ilmoittaa toisen osapuolen pyynnöstä ja kahden kuukauden kuluessa tällaisen pyynnön päivämäärästä tiettyjen tuotteiden tuontiin sovellettavat vaatimukset sekä mahdollisen riskinarvioinnin tarpeen; ja

c) ilmoittaa toisen osapuolen yhteyspisteelle viipymättä postitse, faksilla tai sähköpostitse kaikista vakavista tai merkittävistä riskeistä eläinten tai kasvien terveydelle, mukaan lukien osapuolten väliseen tavarakauppaan liittyvät elintarvikkeita koskevat hätätilanteet.

6 LUKU

PALVELUKAUPPA JA INVESTOINNIT

70 ARTIKLA

Tavoite ja soveltamisala

1. Osapuolet vahvistavat WTO:n perustamissopimuksen mukaiset sitoumuksensa ja määräävät tarvittavista järjestelyistä palvelukaupan ja investointien vastavuoroisten ehtojen parantamiseksi.

2. Tätä lukua ei saa tulkita siten, että sillä asetettaisiin velvoitteita 9 luvun soveltamisalaan kuuluvien julkisten hankintojen osalta.

3. Tätä lukua ei sovelleta jommankumman osapuolen myöntämiin tukiin.

4. Osapuolet vahvistavat uudelleen oikeuden toteuttaa alueillaan sääntelyä sellaisten oikeutettujen politiikkatavoitteiden saavuttamiseksi, joihin kuuluvat muun muassa kansanterveyden, sosiaalipalvelujen, julkisen koulutuksen, turvallisuuden, ympäristön, ilmastonmuutos mukaan lukien, ja julkisen moraalien suojeleminen, sosiaalinen suojeleminen tai kuluttajansuoja, yksityisyyden suoja ja tietosuoja sekä kulttuurin monimuotoisuuden edistäminen ja suojeleminen.

5. Tätä lukua ei sovelleta osapuolten työmarkkinoille pyrkiviin luonnollisiin henkilöihin vaikuttaviin toimenpiteisiin eikä kansalaisuutta tai vakituista asumista tai työpaikkaa koskeviin toimenpiteisiin.

6. Tämä luku ei estä osapuolta soveltamasta toimenpiteitä, joilla säännellään luonnollisten henkilöiden pääsyä sen alueelle tai heidän väliaikaista oleskeluaan sen alueella, mukaan lukien toimenpiteet, joita tarvitaan osapuolen rajojen koskemattomuuden suojelemiseksi ja jotta varmistettaisiin luonnollisten henkilöiden asianmukainen liikkuminen sen rajojen yli, sillä edellytyksellä, että tällaisia toimenpiteitä ei sovelleta siten, että ne mitätöisivät ne edut, joita toinen osapuoli saa tämän luvun nojalla, tai heikentäisivät kyseisiä etuja. Pelkästään sen seikan, että viisumi vaaditaan tietyn maan luonnollisilta henkilöiltä eikä muiden maiden luonnollisilta henkilöiltä, ei katsota mitätöivän tai heikentävän tämän luvun nojalla saatuja etuja.

7. Tätä lukua sovellettaessa ei oteta huomioon osapuolen myöntämää kohtelua, joka johtuu

a) sellaisesta sopimuksesta, jolla olennaisesti vapautetaan palvelukauppaa (mukaan lukien sijoittautuminen palvelujen alalla) ja joka täyttää GATS-sopimuksen V ja V bis artiklan perusteet, tai sellaisesta sopimuksesta, jolla olennaisesti vapautetaan sijoittautumista muun taloudellisen toiminnan alalla ja joka täyttää samat kriteerit tällaisen toiminnan osalta;

b) tunnustamista koskevista toimenpiteistä, mukaan lukien vaatimukset tai perusteet, jotka koskevat luonnollisen henkilön tai yrityksen toimilupaa, lisenssiä tai sertifiointia taloudellisen toiminnan harjoittamista varten, tai vakavaraisuustoimenpiteet.

8. Tätä lukua ei sovelleta audiovisuaalialalla.

71 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa

a) ”julkista valtaa käytettäessä harjoitetulla toiminnalla” tarkoitetaan toimintaa, mukaan lukien palvelujen tarjoaminen, jota ei toteuteta kaupallisesti eikä kilpailtaessa yhden tai useamman talouden toimijan kanssa;

b) ”sivuliikkeellä” tarkoitetaan osapuoleen sijoittautunutta toimipaikkaa, jolla ei ole oikeushenkilöllisyyttä mutta jonka toiminta on luonteeltaan pysyvää, kuten toiseen osapuoleen sijoittautuneen emoyhtiön laajentuma, ja jolla on oma johto ja aineelliset edellytykset liikeneuvotteluihin kolmansien osapuolten kanssa siten, että tällaisten kolmansien osapuolten ei tarvitse neuvotella suoraan tällaisen emoyhtiön kanssa, vaan ne voivat harjoittaa liiketoimintaa emoyhtiön laajentuman toimipaikassa tietoisina tarvittaessa syntyvästä oikeussuhteesta emoyhtiöön, jonka päätoimipaikka on toisessa osapuolella;

c) ”rajat ylittävällä palvelujen tarjonnalla” tarkoitetaan palvelujen tarjontaa

i) osapuolen alueelta toisen osapuolen alueelle; tai

ii) osapuolen alueella toisen osapuolen palvelujen käyttäjälle;

d) ”taloudellisella toiminnalla” tarkoitetaan kaikkea luonteeltaan teollista, kaupallista tai ammatillista palvelua tai toimintaa tai käsityöläistoimintaa mutta ei julkista valtaa käytettäessä tarjottavia palveluja tai harjoitettua toimintaa;

e) ”yrityksellä” tarkoitetaan oikeushenkilöä, sivuliikettä tai edustustoa, joka on perustettu sijoittautumisen kautta;

f) ”sijoittautumisella” tarkoitetaan oikeushenkilön perustamista tai hankkimista, mukaan lukien osakkuuden kautta, tai sivuliikkeen tai edustuston perustamista Euroopan unionissa tai Kirgisian tasavallassa pysyvien taloudellisten yhteyksien luomiseksi tai ylläpitämiseksi;

g) ”yrityksen sisäisesti siirretyllä työntekijällä” tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka on ollut osapuolen jonkin oikeushenkilön palveluksessa tai osakkaana vähintään yhden vuoden ajan välittömästi ennen saapumista ja tilapäistä oleskelua toisessa osapuolella koskevan hakemuksen päivämäärää ja joka on tilapäisesti siirretty toisen osapuolen alueelle sijoittautuneeseen yritykseen, joka kuuluu ensiksi mainitun oikeushenkilön kanssa samaan konserniin, mukaan lukien edustusto, tytäryhtiö, sivuliike tai emoyritys, sillä edellytyksellä, että

i) asianomainen luonnollinen henkilö kuuluu johonkin seuraavista ryhmistä:

A) johtajat: johtavassa asemassa olevat henkilöt, jotka ensisijaisesti vastaavat yrityksen johtamisesta ja joita valvovat tai neuvovat pääasiassa yrityksen hallitus tai osakkeenomistajat taikka näitä vastaavat tahot, ja joiden tehtäviin kuuluvat vähintään seuraavat:

1) yrityksen tai sen osaston johtaminen;

2) muun valvonta-, asiantuntija- tai johtotehtävissä toimivan henkilöstön työskentelyn ohjaus ja valvonta; ja

3) henkilökohtainen toimivalta palkata ja irtisanoa työntekijöitä taikka suositella palkkaamista, irtisanomista tai muita henkilöstöön liittyviä toimia;

B) asiantuntijat: henkilöt, joilla on yrityksen tuotannon, tutkimuslaitteiden, tekniikan, prosessien, menetelmien tai hallinnon kannalta olennaista erityisosaamista; tai

C) harjoittelijat: henkilöt, joilla on korkeakoulututkinto ja jotka siirretään tilapäisesti urakehitystä varten tai liiketoiminnan tekniikoita tai menetelmiä koskevan koulutuksen saamiseksi; ⁽⁸⁾

ii) Euroopan unionin osalta i alakohdan B alakohdassa tarkoitettua osaamista arvioitaessa otetaan huomioon paitsi yrityskohtainen osaaminen myös luonnollisen henkilön huomattava pätevyys erityistä teknistä osaamista vaativassa työssä tai ammatissa, mukaan lukien henkilön kuuluminen luvanvaraisten ammattien harjoittajiin;

h) osapuolen ”sijoittajalla” tarkoitetaan kyseisen osapuolen luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka aikoo harjoittaa tai harjoittaa taloudellista toimintaa sijoittautumalla toiseen osapuoleen;

i) ”oikeushenkilöllä” tarkoitetaan mitä tahansa sovellettavan oikeuden mukaan joko voiton tuottamiseksi tai muuta tarkoitusta varten asianmukaisesti perustettua tai muulla tavoin järjestettyä, yksityisessä tai julkisessa omistuksessa olevaa oikeussubjektia, kuten yrityksiä, säätiöitä, henkilöyhtiöitä, yhteisyrityksiä, yksityisiä elinkeinonharjoittajia tai yhdistyksiä;

j) ”osapuolen oikeushenkilöllä” tarkoitetaan Euroopan unionin tai sen jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaisesti perustettua oikeushenkilöä, jolla on sääntömääräinen kotipaikka, keskushallinto tai päätoimipaikka Euroopan unionin alueella, tai Kirgisian tasavallan lainsäädännön mukaisesti perustettua oikeushenkilöä, jolla on sääntömääräinen kotipaikka, keskushallinto tai päätoimipaikka Kirgisian tasavallan alueella; jos Euroopan unionin tai sen jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaisesti perustetulla oikeushenkilöllä on Euroopan unionin alueella tai Kirgisian tasavallan lainsäädännön mukaisesti perustetulla oikeushenkilöllä Kirgisian tasavallan alueella ainoastaan sääntömääräinen kotipaikka tai keskushallinto, sitä ei katsota osapuolen oikeushenkilöksi, ellei se harjoita merkittävää liiketoimintaa kyseisen osapuolen alueella; myös Euroopan unionin tai Kirgisian tasavallan ulkopuolelle sijoittautuneet meriliikenneyhtiöt, jotka ovat Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion tai Kirgisian tasavallan kansalaisten määräysvallassa, hyötyvät tästä luvusta, jos niiden alukset on rekisteröity kyseisen jäsenvaltion tai Kirgisian tasavallan lainsäädännön mukaisesti Euroopan unionin jäsenvaltioon tai Kirgisian tasavaltaan ja ne purjehtivat Euroopan unionin jäsenvaltion tai Kirgisian tasavallan lipun alla;

---

⁸ Vastaanottavalta yritykseltä voidaan edellyttää oleskeluajan kattavan koulutusohjelman esittämistä ennakkoehvöksyntää varten; koulutusohjelmasta on käytävä ilmi, että oleskelun tarkoituksena on koulutus. Espanjan, Itävallan, Liettuan, Ranskan, Saksan, Tšekin ja Unkarin osalta koulutuksen tulee liittyä suoritettuun korkeakoulututkintoon.

k) ”Euroopan unionin luonnollisella henkilöllä” ⁽⁹⁾ tarkoitetaan Euroopan unionin jonkin jäsenvaltion kansalaista kyseisen Euroopan unionin jäsenvaltion kansallisten säädösten ja määräysten mukaisesti ja ”Kirgisian tasavallan luonnollisella henkilöllä” tarkoitetaan Kirgisian tasavallan kansalaista Kirgisian tasavallan kansallisten säädösten ja määräysten mukaisesti;

l) ”toiminnalla” tarkoitetaan yrityksen johtamista, hallintoa, ylläpitoa, käyttöä, hyödyntämistä sekä sen myyntiä tai muunlaista lopettamista;

m) ”palveluilla” ⁽¹⁰⁾ tarkoitetaan kaikkien alojen kaikkia palveluja lukuun ottamatta julkista valtaa käytettäessä tarjottavia palveluja;

n) ”palveluntarjoajalla” tarkoitetaan luonnollista tai oikeushenkilöä, joka aikoo tarjota tai tarjoaa palvelua;

o) ”osapuolen oikeushenkilön tytäryhtiöllä” tarkoitetaan kyseisen osapuolen toisen oikeushenkilön määräysvallassa olevaa oikeushenkilöä;

p) ”palvelun tarjoamisella” tarkoitetaan palvelun tuottamista, jakelua, markkinointia, myyntiä ja toimittamista.

72 ARTIKLA

Suosituimmuuskohtelu ja kansallinen kohtelu

1. Kun on kyse yrityksen sijoittautumisesta Euroopan unionin alueelle taloudellisen toiminnan harjoittamista varten, Euroopan unioni myöntää Kirgisian tasavallan sijoittajille ja niiden yrityksille vähintään yhtä suotuisan kohtelun kuin minkä tahansa kolmannen maan sijoittajille ja niiden yrityksille.

2. Kun on kyse yrityksen sijoittautumisesta Kirgisian tasavallan alueelle taloudellisen toiminnan harjoittamista varten, Kirgisian tasavalta myöntää Euroopan unionin sijoittajille ja niiden yrityksille vähintään yhtä suotuisan kohtelun kuin sen omille sijoittajille ja niiden yrityksille tai minkä tahansa kolmannen maan sijoittajille ja niiden yrityksille, sen mukaan, kumpi näistä kohteluista on suotuisampi.

3. Selvyyden vuoksi todetaan, että 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuun kohteluun eivät sisälly muissa kansainvälisissä sopimuksissa määrätyt sijoittajien ja valtion väliset riitojenratkaisumenettelyt. Osapuolen kolmannen osapuolen kanssa tekemien muiden kansainvälisten sopimusten aineelliset määräykset eivät itsessään ole tämän artiklan mukaista kohtelua. Tällaisiin

---

⁹ ”Euroopan unionin luonnollisen henkilön” määritelmään sisältyvät myös Latvian tasavallassa pysyvästi asuvat luonnolliset henkilöt, jotka eivät ole Latvian tasavallan tai minkään muun valtion kansalaisia mutta joilla on Latvian tasavallan säädösten ja määräysten nojalla oikeus saada kansalaisuudettoman henkilön passi (muukalaispassi).

¹⁰ Selvyyden vuoksi todetaan, että tässä luvussa palveluna pidetään palvelua, joka luetellaan WTO:n asiakirjan MTN.GNS/W/120 ajantasaisimmassa versiossa.

määräyksiin perustuvat osapuolen toimenpiteet ⁽¹¹⁾ voivat olla 1 ja 2 kohdassa tarkoitettua kohtelua, ja ne voivat näin ollen merkitä tämän artiklan rikkomista.

4. Tämän artiklan 1, 2 ja 3 kohtaa ei sovelleta lentoliikenteeseen, sisävesiliikenteeseen eikä meriliikenteeseen.

73 ARTIKLA

Palveluja koskeva horisontaalinen rajoitus

1. Sen estämättä, mitä tämän luvun muissa määräyksissä määrätään, osapuolta ei saisi velvoittaa myöntämään GATS-sopimuksen kattamille aloille tai toimenpiteille suotuisampaa kohtelua kuin se, joka kyseisen osapuolen on GATS-sopimuksen nojalla myönnettävä kunkin palvelualan, alasektorin ja toimitusmuodon osalta.

2. Selvyyden vuoksi palvelujen osalta todetaan, että osapuolten GATS-erityissitoumusluettelot, mukaan lukien varaumat ja Euroopan unionin osalta sen II artiklan poikkeuksia koskeva liite (luettelo suosituimmuuskohtelua koskevista poikkeuksista), liitetään tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi, ja niitä sovelletaan.

74 ARTIKLA

Vakauden ja luotettavuuden turvaamista koskeva poikkeus

1. Tämä sopimus ei estä osapuolta ottamasta käyttöön tai pitämästä voimassa toimenpiteitä toiminnan vakauteen liittyvistä syistä esimerkiksi suojellakseen sijoittajia, tallettajia, vakuutusnottajia tai henkilöitä, joita kohtaan rahoituspalvelujen tarjoajalla on luottamusvelvollisuus, tai varmistaa rahoitusjärjestelmänsä luotettavuuden ja vakauden. Jos tällaiset toimenpiteet eivät ole tämän sopimuksen mukaisia, niitä ei saa käyttää keinona välttää osapuolelle tämän sopimuksen mukaisesti kuuluvia sitoumuksia tai velvoitteita.

2. Tätä sopimusta ei saa tulkita siten, että osapuoli olisi velvoitettu paljastamaan yksittäisten asiakkaiden liiketoimiin ja tileihin liittyviä tietoja tai julkisten elinten hallussa olevia luottamuksellisia tai yksityisiä tietoja.

75 ARTIKLA

Etujen kieltäminen

---

¹¹ Selvyyden vuoksi todetaan, että pelkästään se, että osapuoli saattaa tällaiset määräykset osaksi lainsäädäntöään siinä määrin kuin on tarpeen niiden saattamiseksi osaksi osapuolen oikeusjärjestystä, ei itsessään ole toimenpide.

Osapuoli voi kieltää tämän luvun mukaiset edut toisen osapuolen oikeushenkilöltä tai kyseisen oikeushenkilön sen alueelle perustamalta yritykseltä, jos edut kieltävä osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa toimenpiteitä, jotka liittyvät kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitoon, mukaan lukien ihmisoikeuksien suojeleminen, ja

a) joilla kielletään liiketoimet kyseisen oikeushenkilön tai sen yrityksen kanssa; tai

b) joita rikottaisiin tai kierrettäisiin, jos tämän luvun mukaiset edut myönnettäisiin kyseiselle oikeushenkilölle tai sen yritykselle, myös silloin, kun toimenpiteillä kielletään liiketoimet sellaisen luonnollisen henkilön kanssa, jonka omistuksessa tai määräysvallassa kyseinen oikeushenkilö tai sen yritys on.

76 ARTIKLA

Yrityksen sisäisesti siirretyt työntekijät

1. Kumpikin osapuoli sallii toisen osapuolen sijoittajien palkata yrityksiinsä kyseisen toisen osapuolen luonnollisia henkilöitä edellyttäen, että tällaiset työntekijät ovat yrityksen sisäisesti siirrettyjä työntekijöitä.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen luonnollisten henkilöiden maahantulon ja tilapäisen oleskelun sallittu kesto on seuraava:

a) johtajien osalta enintään kolme vuotta;

b) asiantuntijoiden osalta enintään kolme vuotta; ja

c) harjoittelijoiden osalta enintään yksi vuosi.

3. Kaikkia osapuolten säädösten ja määräysten mukaisia maahantuloa, oleskelua, työskentelyä ja sosiaaliturvaa koskevia vaatimuksia, mukaan lukien oleskelun kesto, vähimmäispalkkoja ja työehtosopimuksia koskevat määräykset, sovelletaan edelleen.

4. Tätä artiklaa ei sovelleta tapauksiin, joissa yrityksen sisäisesti siirretyn työntekijän tilapäisen oleskelun tarkoituksena tai vaikutuksena on osallistuminen tai muunlainen vaikuttaminen työriidan tai johdon riidan tai näitä koskevien neuvotteluiden tulokseen.

77 ARTIKLA

Investointien asteittainen vapauttaminen

Osapuolet tunnustavat olevan tärkeää, että ne myöntävät toistensa sijoittajille kansallisen kohtelun yritysten sijoittautumisen ja toiminnan osalta alueellaan, sekä tarkastelevat mahdollisuutta edetä kohti tätä tavoitetta molempia osapuolia tyydyttävällä tavalla ottaen huomioon kaikki yhteistyökomitean suositukset.

78 ARTIKLA

Vallitsevan tilan säilyttäminen

1. Kumpikin osapuoli pyrkii parhaansa mukaan välttämään sellaisten toimenpiteiden tai toimien toteuttamista, jotka muuttavat toistensa sijoittajien sijoittautumista ja toimintaa alueellaan koskevat edellytykset rajoittavammiksi kuin ne olivat tämän sopimuksen allekirjoittamispäivää edeltävänä päivänä.

2. Kirgisian tasavalta ilmoittaa kumppanuuden ja yhteistyön hengessä ja 13 luvun mukaisesti Euroopan unionille aikomuksestaan antaa uusia säädöksiä tai määräyksiä, jotka voivat muuttaa Euroopan unionin sijoittajien yritysten sijoittautumista tai toimintaa Kirgisian tasavallassa koskevat edellytykset rajoittavammiksi kuin ne olivat tämän sopimuksen allekirjoittamispäivää edeltävänä päivänä.

3. Euroopan unioni voi pyytää Kirgisian tasavaltaa toimittamaan 2 kohdassa tarkoitettujen uusien säädösten tai määräysten luonnokset ja aloittamaan tällaisia luonnoksia koskevat neuvottelut.

4. Jos Kirgisian tasavallassa käyttöön otetut uudet säädökset tai määräykset johtaisivat Euroopan unionin sijoittajien yritysten toimintaa koskevien edellytysten muuttumiseen rajoittavammiksi kuin ne olivat tämän sopimuksen allekirjoittamispäivänä, tällaisia säädöksiä ja määräyksiä ei sovelleta kolmeen vuoteen niiden voimaantulon jälkeen sellaisiin yrityksiin, jotka olivat jo sijoittautuneet Kirgisian tasavaltaan tällaisten säädösten tai määräysten tullessa voimaan.

5. Selvyyden vuoksi todetaan, että Kirgisian tasavallan syrjimättömällä tavalla soveltamia verotoimenpiteitä ei katsota 4 kohdassa tarkoitetuiksi rajoittavammiksi edellytyksiksi.

79 ARTIKLA

Rajat ylittävä palvelujen tarjonta

1. Osapuolet sitoutuvat tämän luvun määräysten mukaisesti toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet rajat ylittävän palvelujen tarjonnan mahdollistamiseksi asteittain osapuolten välillä ottaen huomioon osapuolten palvelualueiden kehityksen.

2. Yhteistyöneuvosto antaa suosituksia tämän artiklan soveltamisesta.

80 ARTIKLA

Yhteistyö markkinasuuntautuneen palvelualan luomiseksi Kirgisian tasavallassa

Osapuolet toimivat yhteistyössä tavoitteenaan markkinasuuntautuneen palvelualan luominen Kirgisian tasavallassa.

81 ARTIKLA

Meriliikennepalvelut

1. Osapuolet soveltavat periaatetta, jonka mukaan kansainvälisille meriliikennemarkkinoille ja meriliikenteeseen on rajoittamaton pääsy kaupallisin ehdoin ja syrjimättömästi.

2. Soveltaessaan 1 kohdassa tarkoitettua periaatetta osapuolet

a) eivät ota käyttöön tulevaisuudessa, kolmansien maiden kanssa meriliikennepalveluista tehtävissä kahdensivuisissa sopimuksissa lastinjakojärjestelyjä, kuivan ja nestemäisen irtolastin kuljetukset ja linjaliikenne mukaan luettuina, ja lopettavat kohtuullisen ajan kuluessa aiempiin sopimuksiin sisältyvät lastinjakojärjestelyt; ja

b) poistavat tämän sopimuksen voimaan tullessa kaikki yksipuoliset toimenpiteet sekä hallinnolliset, tekniset tai muut esteet, jotka voisivat rajoittaa peitellysti kansainvälisten meriliikennepalvelujen vapaata tarjoamista tai vaikuttaa niihin syrjivästi, ja pidättäytyvät ottamasta sellaisia käyttöön.

82 ARTIKLA

Muut liikennepalvelut

Osapuolten välisen liikenteen koordinoitun kehittämisen varmistamiseksi osapuolten kaupalliset tarpeet huomioon ottaen osapuolten tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen neuvottelemisissa erityisissä sopimuksissa voidaan käsitellä vastavuoroisen markkinoillepääsyn ja palvelujen tarjoamisen edellytyksiä maantie-, rautatie- ja sisävesiliikenteessä sekä tarvittaessa lentoliikenteessä.

7 LUKU

PÄÄOMANLIIKKEET, MAKSUT JA SIIRROT SEKÄ TILAPÄISET SUOJATOIMENPITEET

83 ARTIKLA

Vaihtotase

Osapuolet sallivat YK:n valuutta- ja rahoituskonferenssissa 22 päivänä heinäkuuta 1944 hyväksytyin Kansainvälistä valuuttarahastoa koskevan sopimuksen sovellettavien artiklojen mukaisesti kaikki vapaasti vaihdettavassa valuutassa suoritettavat vaihtotaseeseen liittyvät maksut osapuolten välillä sanotun kuitenkin rajoittamatta tämän sopimuksen muiden määräysten soveltamista.

84 ARTIKLA

Pääomanliikkeet

1. Kumpikin osapuoli varmistaa tämän sopimuksen voimaantulopäivästä alkaen maksutaseen pääoma- ja rahoitustasetta koskevien suoritusten osalta pääomien vapaan liikkuvuuden suorissa sijoituksissa, jotka on tehty osapuolen alueella sovellettavan lainsäädännön ja 6 luvun mukaisesti, sekä tällaisen sijoitetun pääoman ja siitä saatujen voittojen rahaksi muuttamisen ja kotiuttamisen.

2. Kumpikaan osapuoli ei ota käyttöön Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Kirgisian tasavallan asukkaiden välisiin pääomanliikkeisiin ja juokseviin maksuihin liittyviä uusia rajoituksia eivätkä tiukenna voimassa olevia määräyksiä, sanotun kuitenkin rajoittamatta tämän sopimuksen muiden määräysten soveltamista.

3. Osapuolet kuulevat toisiaan helpottaakseen pääoman liikkuvuutta niiden välillä ja edistääkseen kauppaa ja investointeja.

85 ARTIKLA

Pääomanliikkeitä, maksuja ja siirtoja koskevien säädösten ja määräysten soveltaminen

1. Mitä 83 ja 84 artiklassa määrätään, ei estä osapuolta soveltamasta säädöksiään ja määräyksiään, jotka koskevat

- a) konkurssia, maksukyvyttömyyttä tai velkojien oikeuksien suojelua;
- b) rahoitusvälineiden liikkeeseenlaskua, niillä käytävää kauppaa tai niiden välittämistä;
- c) pääomanliikkeitä, maksuja tai siirtoja koskevia rahoitustietoja tai kirjanpitoa, kun se on tarpeen lain täytäntöönpanon valvonnan tai rahoitusalan sääntelyviranomaisten avustamiseksi;
- d) rikoksia tai harhaanjohtavia tai vilpillisiä toimintatapoja;
- e) sen varmistamista, että oikeudenkäyttöasioissa annettuja määräyksiä tai päätöksiä noudatetaan; tai
- f) sosiaaliturvaa, julkisia eläkejärjestelmiä tai pakollisia säästöohjelmia.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuja säädöksiä ja määräyksiä ei saa soveltaa mielivaltaisella tai syrjivällä tavalla taikka tavalla, joka muulla tavoin merkitsisi pääomanliikkeiden, maksujen tai siirtojen peiteltyä rajoittamista.

86 ARTIKLA

Tilapäiset suojatoimenpiteet

1. Poikkeuksellisissa olosuhteissa, joissa Kirgisian tasavallan tai sellaisen Euroopan unionin jäsenvaltion, jonka rahayksikkö ei ole euro, raha- ja valuuttakurssipolitiikan toimintaan taikka Euroopan unionin osalta talous- ja rahaliiton toimintaan liittyy vakavia vaikeuksia tai sellaisten uhka on olemassa, asianomainen osapuoli voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa pääomanliikkeitä, maksuja tai siirtoja koskevia suojatoimenpiteitä enintään kuuden kuukauden ajan.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden on rajattava siihen, mikä on ehdottoman välttämätöntä.

87 ARTIKLA

Maksutaseeseen ja ulkoiseen rahoitukseen liittyvien vaikeuksien ilmetessä sovellettavat rajoitukset

1. Jos osapuolella on vakavia maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyviä vaikeuksia tai sellaisten uhka on olemassa, se voi ottaa käyttöön tai pitää voimassa pääomanliikkeitä, maksuja tai siirtoja koskevia rajoittavia toimenpiteitä. ⁽¹²⁾

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä koskevat seuraavat vaatimukset:

a) niiden on oltava soveltuvin osin Kansainvälistä valuuttarahastoa koskevan sopimuksen mukaisia;

b) niissä ei saa mennä pidemmälle kuin on tarpeen vakavien maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyviin vaikeuksiin tai sellaisten uhkaan puuttumiseksi;

c) niiden on oltava tilapäisiä, ja ne on poistettava vähitellen 1 kohdassa tarkoitettujen olosuhteiden parantuessa;

d) niissä on vältettävä tarpeettoman vahingon aiheuttamista toisen osapuolen kaupallisille, taloudellisille ja rahoitukseen liittyville eduille;

---

¹² Euroopan unionin osalta Euroopan unionin jäsenvaltio voi toteuttaa tällaisia toimenpiteitä sellaisissa muissa kuin 86 artiklassa tarkoitetuissa tilanteissa, jotka vaikuttavat kyseisen Euroopan unionin jäsenvaltion talouteen.

e) niissä ei saa kohdella toista osapuolta vähemmän suotuisasti kuin kolmansiä osapuolia vastaavissa tilanteissa.

3. Tavarakaupan osalta osapuoli voi ottaa käyttöön rajoittavia toimenpiteitä suojatakseen ulkoista rahoitusasemaansa tai maksutasettaan. Tällaisten toimenpiteiden on oltava GATT 1994 -sopimuksen sekä tullitariffeja ja kauppaa koskevan yleissopimuksen 1994 maksutasetta koskevistä määräyksistä tehdyn sopimuksen mukaisia.

4. Palvelukaupan osalta osapuoli voi ottaa käyttöön rajoittavia toimenpiteitä suojatakseen ulkoista rahoitusasemaansa tai maksutasettaan. Tällaisten toimenpiteiden on oltava GATS-sopimuksen XII artiklan mukaisia.

5. Osapuolen, joka pitää voimassa tai ottaa käyttöön 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä, on viipymättä ilmoitettava niistä toiselle osapuolelle.

6. Jos tämän artiklan nojalla otetaan käyttöön tai pidetään voimassa rajoituksia, asiasta on viipymättä neuvoteltava yhteistyökomiteassa, ellei neuvotteluja käydä muilla foorumeilla. Neuvotteluissa käsitellään kyseisiin toimenpiteisiin johtanutta, maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyvää vaikeutta ottaen huomioon muun muassa seuraavat tekijät:

- a) maksutaseeseen tai ulkoiseen rahoitukseen liittyvien vaikeuksien luonne ja laajuus;
- b) ulkoiset taloudelliset ja kaupankäyntiin liittyvät olosuhteet; ja
- c) mahdollisesti käytettävissä olevat vaihtoehtoiset korjaavat toimenpiteet.

7. Edellä olevassa 6 kohdassa tarkoitetuissa neuvotteluissa käsitellään sitä, ovatko mahdolliset rajoittavat toimenpiteet 1 ja 2 kohdan mukaisia. Kaikki saatavilla olevat Kansainvälisen valuuttarahaston esittämät tilastolliset ja tosiseikkoihin perustuvat asiaankuuluvat tiedot on hyväksyttävä, ja päätelmissä on otettava huomioon Kansainvälisen valuuttarahaston arvio asianomaisen osapuolen maksutaseesta ja ulkoisesta rahoitusasemasta.

8 LUKU

TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUDET

A JAKSO

YLEISET MÄÄRÄYKSET

88 ARTIKLA

Tavoitteet

Tämän luvun tavoitteena on

- a) helpottaa innovatiivisten ja luovien tuotteiden ja palvelujen tuotantoa ja kaupallistamista osapuolten välillä kestävyiden ja osallistavuuden lisäämiseksi osapuolten taloudessa;
- b) helpottaa ja säännellä osapuolten välistä kauppaa sekä vähentää tällaisen kaupan vääristymiä ja esteitä; ja
- c) saavuttaa riittävä ja tehokas teollis- ja tekijänoikeuksien suojan ja täytäntöönpanon taso.

89 ARTIKLA

Velvoitteiden luonne ja soveltamisala

1. Osapuolet panevat täytäntöön teollis- ja tekijänoikeuksia koskevat kansainväliset sopimukset, joiden sopimuspuolia ne ovat, mukaan lukien TRIPS-sopimus. Tällä luvulla täydennetään ja täsmennetään kummankin osapuolen oikeuksia ja velvoitteita, jotka on vahvistettu TRIPS-sopimuksessa ja muissa teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa kansainvälisissä sopimuksissa, joiden sopimuspuolia osapuolet ovat.

2. Tässä luvussa ”teollis- ja tekijänoikeuksilla” tarkoitetaan kaikkia tämän sopimuksen 92–136 artiklassa ja TRIPS-sopimuksen II osan 1–7 jaksossa tarkoitettuja teollis- ja tekijänoikeuksien luokkia.

3. Teollis- ja tekijänoikeuksien suoja sisältää suojan vilpillistä kilpailua vastaan Pariisissa 20 päivänä maaliskuuta 1883 tehdyn teollisoikeuden suojelemista koskevan yleissopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna 28 päivänä syyskuuta 1979, jäljempänä ”Pariisin yleissopimus”, 10 bis artiklan mukaisesti.

4. Tämä luku ei estä osapuolta soveltamasta lainsäädäntöään, jolla otetaan käyttöön tiukempia teollis- ja tekijänoikeuksien suoja ja täytäntöönpanoa koskevia vaatimuksia, jos ne ovat tämän luvun mukaisia.

90 ARTIKLA

Sammuminen

1. Kumpikin osapuoli säätää teollis- ja tekijänoikeuksien kansallista tai alueellista sammumista koskevasta järjestelmästä tekijänoikeutta ja lähioikeuksia sekä tavaramerkkejä koskevan lainsäädäntönsä mukaisesti.

2. Oikeuksien sammumista tekijänoikeuden ja lähioikeuksien alalla sovelletaan ainoastaan teosten tai muun suojatun aineiston alkuperäiskappaleiden tai niiden kopioiden levittämiseen yleisölle myymällä tai muulla tavoin.

91 ARTIKLA

Kansallinen kohtelu

1. Kumpikin osapuoli myöntää tämän luvun soveltamisalaan kuuluvien teollis- ja tekijänoikeuksien osalta toisen osapuolen kansalaisille vähintään yhtä suotuisan kohtelun kuin omille kansalaisilleen teollis- ja tekijänoikeuksien suojelun⁽¹³⁾ osalta, ellei seuraavissa sopimuksissa sallituista poikkeuksista muuta johdu:

a) Pariisin yleissopimus;

b) Bernissä 9 päivänä syyskuuta 1886 hyväksytty yleissopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta, jäljempänä ”Bernin yleissopimus”;

c) Roomassa 26 päivänä lokakuuta 1961 tehty kansainvälinen yleissopimus esittävien taiteilijoiden, äänitteiden valmistajien sekä radioyhteyksien suojaamisesta, jäljempänä ”Rooman yleissopimus”; tai

d) Washingtonissa 26 päivänä toukokuuta 1989 hyväksytty sopimus integroituihin piireihin liittyvästä henkisestä omaisuudesta.

Esittäjien, äänitteiden tuottajien ja yleisradio-organisaatioiden osalta ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu velvoite koskee ainoastaan oikeuksia, joista määrätään tässä sopimuksessa.

2. Osapuoli voi hyödyntää 1 kohdassa tarkoitetuissa kansainvälisissä sopimuksissa jo määrättyjä poikkeuksia oikeudellisten ja hallinnollisten menettelyjensä yhteydessä, mukaan lukien toisen osapuolen kansalaisen velvoittaminen ilmoittamaan prosessiosoite sen alueella tai nimittämään edustaja sen alueella, edellyttäen että

a) tällaiset poikkeukset ovat tarpeen sellaisten osapuolen säädösten tai määräysten noudattamisen varmistamiseksi, jotka eivät ole ristiriidassa tämän luvun kanssa; ja

b) tällaisia poikkeuksia ei sovelleta tavalla, joka merkitsisi peiteltyä kaupan rajoittamista.

3. Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta menettelyihin, joista määrätään Maailman henkisen omaisuuden järjestön, jäljempänä ”WIPO”, alaisuudessa tehdyissä teollis- ja tekijänoikeuksien hankintaa tai voimassapitoa koskevista monenvälisissä sopimuksissa.

B JAKSO

TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUKSIA KOSKEVAT NORMIT

---

¹³ Tässä kohdassa ”suojaus” käsittää seikat, jotka vaikuttavat teollis- ja tekijänoikeuksien saatavuuteen, hankintaan, laajuuteen, voimassapitoon ja täytäntöönpanoon, samoin kuin seikat, jotka vaikuttavat tässä luvussa erityisesti mainittujen teollis- ja tekijänoikeuksien käyttöön. Lisäksi tässä kohdassa ”suojaus” käsittää toimenpiteet, joilla estetään tehokkaiden teknisten suojakeinojen kiertäminen, sekä oikeuksien hallinnointitietoja koskevat toimenpiteet.

1 ALAJAKSO

TEKIJÄNOIKEUS JA LÄHIOIKEUDET

92 ARTIKLA

Kansainväliset sopimukset

1. Kumpikin osapuoli vahvistaa sitoutumisensa seuraaviin sopimuksiin ja noudattaa niitä:
  - a) Bernin yleissopimus;
  - b) Rooman yleissopimus;
  - c) Genevessä 20 päivänä joulukuuta 1996 hyväksytty WIPO:n tekijänoikeussopimus (WCT);
  - d) Genevessä 20 päivänä joulukuuta 1996 hyväksytty WIPO:n esitys- ja äänitesopimus; ja
  - e) Marrakechissa 28 päivänä kesäkuuta 2013 tehty Marrakechin sopimus julkaistujen teosten saatavuuden helpottamisesta sokeiden, heikkonäköisten tai muulla tavoin lukemisesteisten hyväksi.
2. Kumpikin osapuoli noudattaa ja pyrkii kaikin kohtuullisin keinoin ratifioimaan Pekingissä 24 päivänä kesäkuuta 2012 hyväksytyn audiovisuaalisia esityksiä koskevan Pekingin sopimuksen tai liittymään siihen.

93 ARTIKLA

Tekijät

- Kumpikin osapuoli antaa tekijöille yksinoikeuden sallia tai kieltää
- a) teostensa toisintaminen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain;
  - b) teostensa alkuperäiskappaleen tai sen kopion levitys yleisölle myymällä tai millä tahansa muulla tavalla;
  - c) teostensa langallinen tai langaton välittäminen yleisölle, mukaan lukien teosten saattaminen yleisön saataviin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teokset käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana; ja
  - d) teostensa alkuperäisversioiden tai kopioiden kaupallinen vuokraus yleisölle.

94 ARTIKLA

Esittäjät

Kumpikin osapuoli antaa esittäjille yksinoikeuden sallia tai kieltää

- a) esitystensä tallentaminen ⁽¹⁴⁾;
- b) esitystensä tallentaminen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain;
- c) esitystensä tallenteiden saattaminen yleisön saataville joko myymällä tai muulla tavalla;
- d) esitystensä tallenteiden saattaminen yleisön saataville langallisesti tai langattomasti siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada esitysten tallenteet käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;
- e) esitystensä yleisradiointi langattomasti ja niiden välittäminen yleisölle, paitsi jos esitys jo sinänsä on yleisradioitu esitys tai on peräisin tallenteelta; ja
- f) esitystensä tallenteiden kaupallinen vuokraus yleisölle.

95 ARTIKLA

Äänitteiden tuottajat

Kumpikin osapuoli myöntää äänitteiden tuottajille yksinoikeuden sallia tai kieltää

- a) äänitteidensä toisintaminen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain;
- b) äänitteidensä, mukaan lukien niiden kopiot, saattaminen yleisön saataville joko myymällä tai muulla tavalla;
- c) äänitteidensä saattaminen yleisön saataville langallisesti tai langattomasti siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada äänitteet käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana; ja
- d) äänitteidensä kaupallinen vuokraus yleisölle.

---

¹⁴ Ilmaisulla ”tallentaminen” tarkoitetaan äänien tai niitä edustavien merkkien sisällyttämistä taikka liikkuvan kuvan audiovisuaalista sisällyttämistä, riippumatta siitä, liittyykö siihen ääniä tai niitä edustavia merkkejä, materiaaliseen alustaan, josta ne laitteen avulla voidaan havaita, kopioida tai tuoda julki.

96 ARTIKLA

Yleisradio-organisaatiot

Kumpikin osapuoli myöntää yleisradio-organisaatioille yksinoikeuden sallia tai kieltää

a) lähetyksensä tallentaminen, riippumatta siitä, tapahtuuko lähetyksen langallisesti vai langattomasti, mukaan luettuina lähetykset kaapelin tai satelliitin välityksellä;

b) lähetyksensä tallentaminen suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi, millä keinolla ja missä muodossa tahansa, kokonaan tai osittain riippumatta siitä, tapahtuvatko kyseiset lähetykset johtoja pitkin vai vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, mukaan luettuina lähetykset kaapelin tai satelliitin välityksellä;

c) lähetyksensä tallenteiden saattaminen yleisön saataville langallisesti tai langattomasti riippumatta siitä, tapahtuvatko kyseiset lähetykset johtoja pitkin vai vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, mukaan luettuina lähetykset kaapelin tai satelliitin välityksellä, siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada tallenteet käyttöönsä itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;

d) lähetyksensä tallenteiden tai niiden kopioiden saattaminen yleisön saataville joko myymällä tai muulla tavalla riippumatta siitä, tapahtuvatko kyseiset lähetykset johtoja pitkin vai vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, mukaan luettuina lähetykset kaapelin tai satelliitin välityksellä; ja

e) lähetyksensä uudelleen tapahtuva yleisradiointi langattomasti sekä lähetyksensä välittäminen yleisölle, jos tällainen välittäminen tapahtuu paikoissa, joihin yleisöllä on pääsy pääsymaksua vastaan.

97 ARTIKLA

Kaupallisessa tarkoituksessa julkaistujen äänitteiden yleisradiointi ja välittäminen yleisölle ⁽¹⁵⁾

1. Kumpikin osapuoli säätää, että esittäjillä ja äänitteiden tuottajilla on oikeus kohtuulliseen korvaukseen, jos kaupallisessa tarkoituksessa julkaistua äänitettä tai tällaisen äänitteen kopiota käytetään yleisradiointiin tai välittämiseen yleisölle.

2. Kumpikin osapuoli varmistaa, että 1 kohdassa tarkoitettu korvaus jaetaan asiaankuuluvien esittäjien ja äänitteiden tuottajien kesken. Jos esittäjien ja äänitteiden tuottajien välillä ei ole

---

¹⁵ Kumpikin osapuoli voi myöntää esittäjille ja äänitteiden tuottajille laajempia oikeuksia, jotka koskevat kaupallisessa tarkoituksessa julkaistujen äänitteiden yleisradiointia ja välittämistä yleisölle.

sopimusta, kumpikin osapuoli voi vahvistaa ehdot, joiden mukaisesti korvaus jaetaan esittäjien ja äänitteiden tuottajien kesken.

98 ARTIKLA

Suoja-aika

1. Teoksen tekijän oikeudet ovat voimassa tekijän koko elinajan ja 70 vuotta tämän kuolemasta riippumatta päivästä, jona teos on laillisesti saatettu yleisön saataville.

2. Sanoitetun sävellyksen suojan voimassaoloaika päättyy 70 vuoden kuluttua seuraavista henkilöistä viimeisenä elossa olleen kuolemasta, riippumatta siitä, onko kyseiset henkilöt nimetty tekijäkumppaneiksi: sanoittaja ja säveltäjä, mikäli sekä sanoitus että sävellys luotiin erityisesti kyseistä sanoitettua sävellystä varten.

3. Jos tekijänoikeus kuuluu yhteisesti teoksen tekijäkumppaneille, 1 kohdassa tarkoitettu voimassaoloaika lasketaan viimeisenä elossa olleen tekijäkumppanin kuolemasta.

4. Nimettömänä tai salanimellä julkaistujen teosten suojan voimassaoloaika on 70 vuotta teoksen saattamisesta laillisesti yleisön saataville. Jos tekijän käyttämä salanimi ei aiheuta epäilyä tämän henkilöllisyydestä tai jos tekijä ilmaisee henkilöllisyytensä tämän kohdan ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettuna aikana, sovelletaan 1 kohdassa tarkoitettua suojan voimassaoloaikaa.

5. Elokuvateoksen tai audiovisuaalisen teoksen suojan voimassaoloaika päättyy 70 vuoden kuluttua seuraavista henkilöistä viimeisenä elossa olleen kuolemasta, riippumatta siitä, onko kyseiset henkilöt nimetty tekijäkumppaneiksi:

a) pääohjaaja;

b) käsikirjoittaja;

c) vuoropuhelun kirjoittaja; ja

d) nimenomaisesti kyseistä elokuvateosta tai audiovisuaalista teosta varten luodun musiikin säveltäjä.

Kirgisian tasavalta voi lainsäädännössään poistaa tästä luettelosta tai lisätä siihen yhden tai useamman henkilön.

6. Yleisradio-organisaatioiden oikeudet lakkaavat 50 vuoden kuluttua lähetyksen ensimmäisestä yleisradioinnista riippumatta siitä, tapahtuuko kyseinen lähetys johtaja pitkin vai vapaasti etenevien radioaaltojen välityksellä, mukaan luettuina lähetykset kaapelin tai satelliitin välityksellä.

7. Esittäjien oikeudet lakkaavat 50 vuoden kuluttua esityksen tallentamispäivästä. Jos esityksen tallenne julkaistaan laillisesti tai saatetaan laillisesti yleisön saataville kyseisenä aikana, suoja-aika lasketaan kuitenkin ensimmäisen tällaisen julkaisemisen tai yleisön saataville asettamisen päivämäärästä sen mukaan, kumpi ajankohta on aikaisempi.

Äänitteinä tallennettujen esitysten osalta suoja-aika on 70 vuotta tällaisen ensimmäisen julkaisemisen tai yleisön saataville asettamisen päivämäärästä.

8. Äänitteiden tuottajien oikeudet lakkaavat 50 vuoden kuluttua tallennuksesta. Jos äänite kuitenkin julkaistaan laillisesti tänä aikana, kyseiset oikeudet lakkaavat 70 vuoden kuluttua ensimmäisen tällaisen julkaisemisen päivämäärästä. Jos äänitettä ei ole laillisesti julkaistu ensimmäisessä virkkeessä mainittuna aikana mutta jos se on saatettu laillisesti yleisön saataville tänä aikana, mainitut oikeudet lakkaavat 70 vuoden kuluttua ensimmäisen laillisen yleisön saataville asettamisen päivämäärästä. Kumpikin osapuoli voi toteuttaa toimenpiteitä varmistaakseen, että suoja-ajan ensimmäisten 50 vuoden jälkeisellä 20 vuoden ajanjaksolla saatu voitto jaetaan tasapuolisesti esittäjien ja äänitteiden tuottajien kesken.

9. Tässä artiklassa määrätyt suoja-ajat lasketaan suoja-ajan aloittavan tapahtuman vuotta seuraavan vuoden tammikuun 1 päivästä.

10. Kumpikin osapuoli voi määrätä tässä artiklassa määrättyjä suoja-aikoja pidemmistä suoja-ajoista.

11. Kirgisian tasavalta määrää tässä artiklassa tarkoitetuista suoja-ajoista viimeistään kahden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulopäivästä.

99 ARTIKLA

Jälleenmyyntioikeus

1. Kumpikin osapuoli säätää, että alkuperäisen kuvataideteoksen tekijällä on luovuttamaton oikeus, josta ei voida luopua edes etukäteen, saada rojalti teoksen sellaisesta jälleenmyynnistä saadusta hinnasta, joka tapahtuu sen jälkeen, kun tekijä on luovuttanut teoksensa ensimmäisen kerran.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettua oikeutta sovelletaan kaikkeen jälleenmyyntiin, johon osallistuu myyjinä, ostajina tai välittäjinä taidekaupan ammattilaisia, kuten huutokauppakamareita, taidegallerioita sekä taidekauppiaita yleensä.

3. Kumpikin osapuoli voi säätää, että 1 kohdassa tarkoitettua oikeutta ei sovelleta jälleenmyyntiin, jossa myyjä on hankkinut teoksen suoraan tekijältä vähemmän kuin kolme vuotta ennen kyseistä jälleenmyyntiä ja jossa jälleenmyyntihinta ei ylitä tiettyä vähimmäismäärää.

4. Korvauksen perimismenettelystä ja määrästä säädetään kansallisessa lainsäädännössä.

100 ARTIKLA

Oikeuksien kollektiivinen hallinnointi

1. Osapuolet pyrkivät lisäämään yhteistyötä yhteisvalvontajärjestöjensä välillä edistääkseen teosten ja muun suojatun aineiston saatavuutta osapuolten alueilla sekä tällaisten teosten tai muun suojatun aineiston käytöstä saatavien tekijänoikeustulojen siirtoa yhteisvalvontajärjestöjensä välillä.

2. Kumpikin osapuoli lisää yhteisvalvontajärjestöjensä avoimuutta etenkin niiden keräämien tekijänoikeustulojen, niiden keräämiensä tekijänoikeustuloihin soveltamien vähennysten, kerättyjen tekijänoikeustulojen käytön, levityspolitiikan ja niiden kokoelmien osalta.

3. Kumpikin osapuoli sitoutuu varmistamaan, että jos osapuolen alueelle sijoittautunut yhteisvalvontajärjestö edustaa toisen osapuolen alueelle sijoittautunutta toista yhteisvalvontajärjestöä edustus sopimuksen nojalla, se ei kohtele syrjivästi edustamansa yhteisvalvontajärjestön oikeudenhaltijoita.

4. Kumpikin osapuoli pyrkii säätämään, että jos osapuolen alueelle sijoittautunut yhteisvalvontajärjestö edustaa toisen osapuolen alueelle sijoittautunutta toista yhteisvalvontajärjestöä edustus sopimuksen nojalla, edustavan yhteisvalvontajärjestön on maksettava tarkasti, säännöllisesti ja huolellisesti rahamäärät, jotka se on velkaa edustamalleen yhteisvalvontajärjestölle, ja annettava edustamalleen yhteisvalvontajärjestölle tiedot sen puolesta kerättyjen tekijänoikeustulojen määrästä sekä tekijänoikeustuloista tehdyistä vähennyksistä.

101 ARTIKLA

Poikkeukset ja rajoitukset

Kumpikin osapuoli voi asettaa rajoituksia tai poikkeuksia 93–96 artiklassa määrättyihin oikeuksiin vain tietyissä erityistapauksissa, jotka eivät ole ristiriidassa teoksen tai muun aineiston tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä kohtuuttomasti haittaa oikeudenhaltijoiden oikeutettuja etuja.

102 ARTIKLA

Teknisten toimenpiteiden suojaaminen

1. Kumpikin osapuoli säätää oikeudellisesta suojasta, jolla torjutaan sellaista tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämistä, jota asianomainen henkilö harjoittaa tietoisena siitä, että hän kiertää tehokasta teknistä toimenpidettä, tai niin, että hänellä on riittävät perusteet tietää tämä.

2. Kumpikin osapuoli säätää oikeudellisesta suojasta, jolla torjutaan sellaista laitteiden, tuotteiden tai komponenttien valmistamista, maahantuontia, jakelua, myyntiä, vuokrausta, myytäväksi tai vuokrattavaksi ilmoittelua taikka kaupallisiin tarkoituksiin omistamista tai sellaisten palvelujen tarjoamista,

a) joita markkinoidaan, mainostetaan tai pidetään kaupan tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämiseksi;

b) joiden tarkoituksella tai käytöllä on tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämisen lisäksi vain vähän muuta kaupallista merkitystä; tai

c) jotka on pääasiallisesti suunniteltu, tuotettu, mukautettu tai toteutettu siten, että niiden tarkoituksena on mahdollistaa tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertäminen tai helpottaa sitä.

3. Tässä alajaksossa ”teknisillä toimenpiteillä” tarkoitetaan tekniikkaa, laitetta tai komponenttia, joka on suunniteltu normaalissa käyttötarkoituksessa estämään tai rajoittamaan teoksiin tai muuhun aineistoon kohdistuvia tekoja, joihin ei ole saatu lupaa tekijänoikeuden tai lähioikeuksien haltijalta kansallisessa lainsäädännössä tarkoitetulla tavalla. Teknisiä toimenpiteitä pidetään ”tehokkaina”, jos oikeudenhaltijat valvovat suojatun teoksen tai muun aineiston käyttöä jonkin sellaisen pääsynvalvonta- tai suojauskeinon avulla, jolla tavoiteltu suoja saavutetaan ja joita ovat esimerkiksi teoksen tai muun aineiston salaus tai muunlainen muuttaminen taikka kopioinnin valvontajärjestelmä.

4. Jos oikeudenhaltijat eivät toteuta vapaaehtoisia toimenpiteitä, kumpikin osapuoli voi sen estämättä, mitä tämän artiklan 1 kohdassa määrätään oikeudellisesta suojasta, tarvittaessa toteuttaa asianmukaisia toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että riittävä oikeudellinen suoja, jolla torjutaan tämän artiklan mukaisesti määrättyjen tehokkaiden teknisten toimenpiteiden kiertämistä, ei estä 101 artiklan mukaisista poikkeuksista tai rajoituksista hyötyviä hyödyntämästä tällaisia poikkeuksia tai rajoituksia.

103 ARTIKLA

Oikeuksien hallinnointitietoja koskevat velvoitteet

1. Kumpikin osapuoli säättää oikeudellisesta suojasta sellaista henkilöä vastaan, joka tietoisesti suorittaa luvatta jonkin seuraavista teoista, jos tällainen henkilö tietää tai hänen voidaan kohtuudella olettaa tietävän, että näin tehdessään hän aiheuttaa, mahdollistaa tai salaa kansallisessa lainsäädännössä säädetyn tekijänoikeuden tai lähioikeuksien loukkaamisen tai helpottaa sitä:

a) oikeuksien sähköisten hallinnointitietojen poistaminen tai muuttaminen; ja

b) tämän alajakson nojalla suojattujen teosten tai muun aineiston levittäminen, maahantuonti levitystä varten, yleisradiointi, yleisölle välittäminen tai yleisön saataville saattaminen niin, että sähköiset oikeuksien hallinnointitiedot on poistettu tai niitä on muutettu luvatta.

2. Tässä artiklassa ”oikeuksien hallinnointitiedoilla” tarkoitetaan kaikkia oikeudenhaltijoiden toimittamia tietoja, joilla tunnistetaan tässä artiklassa tarkoitettu teos tai muu aineisto, tekijä tai muu oikeudenhaltija, tai tietoja teoksen tai muun aineiston käyttöehdoista ja -edellytyksistä sekä numeroita tai koodeja, jotka tarkoittavat tällaista tietoa.

3. Edellä olevaa 2 kohtaa sovelletaan, jos oikeuksien hallinnointitietoja on liitetty tässä artiklassa tarkoitetun teoksen tai muun aineiston kappaleeseen tai niitä ilmenee mainittua teosta tai aineistoa yleisölle välitettäessä.

2 ALAJAKSO

TAVARAMERKIT

104 ARTIKLA

Kansainväliset sopimukset

Kumpikin osapuoli

a) liittyy Madridissa 27 päivänä kesäkuuta 1989 hyväksytyyn tavaramerkkien kansainvälistä rekisteröintiä koskevaan Madridin sopimukseen liittyvään pöytäkirjaan, sellaisena kuin se on muutettuna 3 päivänä lokakuuta 2006 ja 12 päivänä marraskuuta 2007;

b) noudattaa Genevessä 27 päivänä lokakuuta 1994 tehtyä tavaramerkkilakisopimusta ja 15 päivänä kesäkuuta 1957 tehtyä Nizzan sopimusta, joka koskee tavaroiden ja palvelujen kansainvälistä luokitusta tavaramerkkien rekisteröimistä varten; ja

c) pyrkii kaikkiin kohtuullisiin keinoihin liittymään Singaporessa 27 päivänä maaliskuuta 2006 tehtyyn Singaporen sopimukseen tavaramerkkilaista.

105 ARTIKLA

Merkit, jotka voivat muodostaa tavaramerkin

1. Tavaramerkin voi muodostaa mikä tahansa merkki, erityisesti sanat, mukaan lukien henkilönnimet, tai kuviot, kirjaimet, numerot, värit, tavaroiden tai niiden päällyksen muoto, tai äänet, jos

a) tällaisilla merkeillä voidaan erottaa yrityksen tavarat tai palvelut muiden yritysten tavaroista tai palveluista; ja

b) tällaiset merkit voidaan esittää kummankin osapuolen tavaramerkkirekisterissä tavalla, joka mahdollistaa sen, että toimivaltaiset viranomaiset ja yleisö voivat määrittää sen haltijan saaman suojan selkeän ja täsmällisen kohteen.

2. Kirgisian tasavalta pyrkii mahdollistamaan äänen rekisteröinnin tavaramerkkinä viimeistään viiden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulopäivästä.

106 ARTIKLA

Tavaramerkillä myönnetty oikeudet, myös kauttakuljetetuille tavaroille

1. Rekisteröidyn tavaramerkin haltijalla on yksinoikeus tavaramerkkiin. Tavaramerkin haltijalla on oikeus estää kaikkia kolmansia osapuolia, joilla ei ole tavaramerkin haltijan suostumusta, käyttämästä elinkeinotoiminnassa merkkiä,

a) joka on sama kuin rekisteröity tavaramerkki, sellaisia tavaroita tai palveluja varten, jotka ovat samoja kuin ne tavarat tai palvelut, joita varten tavaramerkki on rekisteröity;

b) joka sen vuoksi, että se on sama tai samankaltainen kuin rekisteröity tavaramerkki ja sen vuoksi, että tämän tavaramerkin kattamat tavarat tai palvelut ovat samoja tai samankaltaisia kuin merkin kattamat tavarat ja palvelut, aiheuttaa yleisön keskuudessa sekaannusvaaran, kuten vaaran merkin ja rekisteröidyn tavaramerkin välisestä miellelyhtymästä.

2. Rekisteröidyn tavaramerkin haltijalla on oikeus estää kaikkia kolmansia osapuolia tuomasta tavaroista elinkeinotoiminnassa sen osapuolen alueelle, jossa tavaramerkki on rekisteröity, vaikka niitä ei luovuteta siellä vapaaseen liikkeeseen, jos tällaiset tavarat, mukaan lukien päällykset, tulevat kolmansista maista ja niissä on ilman lupaa tavaramerkki, joka on sama kuin tavaramerkki, joka on rekisteröity tällaisia tavaroita varten, tai jota ei voida erottaa olennaisilta ominaisuuksiltaan kyseisestä tavaramerkistä. ⁽¹⁶⁾

3. Edellä olevassa 2 kohdassa tarkoitettujen tavaramerkin haltijan oikeudet lakkaavat, jos menettelyissä sen määrittämiseksi, onko rekisteröityä tavaramerkkiä loukattu, tavaroiden ilmoittaja tai tavaroiden haltija esittää näyttöä siitä, että rekisteröidyn tavaramerkin haltijalla ei ole oikeutta kieltää saattamista tavaroita markkinoille lopullisessa määrämässä.

107 ARTIKLA

Rekisteröintimenettely

1. Kumpikin osapuoli säättää tavaramerkkien rekisteröintijärjestelmästä, jossa jokainen asiaankuuluvan tavaramerkkien hallintoelimen lopullinen kielteinen päätös, myös osittainen hylkääminen, ilmoitetaan asiaankuuluvalla osapuolella kirjallisesti ja asianmukaisesti perusteltuna, ja tähän päätökseen on voitava hakea muutosta.

2. Kumpikin osapuoli säättää kolmansien osapuolten mahdollisuudesta vastustaa tavaramerkkihakemuksia tai tarvittaessa tavaramerkkien rekisteröintejä. Tällaisten vastustusmenettelyjen on oltava kontradiktoria.

3. Kumpikin osapuoli tarjoaa yleisesti saataville sähköisen tietokannan tavaramerkkihakemuksista ja tavaramerkkien rekisteröinneistä. Kirgisian tasavalta perustaa

---

¹⁶ Osapuolet voivat toteuttaa asianmukaisia lisätoimenpiteitä lääkkeiden rinnakkaisvalmisteiden sujuvan kauttakuljetuksen varmistamiseksi.

viimeistään kahden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulopäivästä tämän kohdan ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetun tavaramerkkihakemusten sähköisen tietokannan edellyttäen, että Euroopan unioni on antanut riittävää teknistä apua Euroopan unionin oikeuden mukaisesti.

108 ARTIKLA

Tunnetut tavaramerkit

Pariisin yleissopimuksen 6 bis artiklassa ja TRIPS-sopimuksen 16 artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen tunnettujen tavaramerkkien suojelun täytäntöönpanemiseksi kumpikin osapuoli soveltaa teollis- ja tekijänoikeuksien suojelua käsittelevän Pariisin liiton konferenssin ja WIPO:n yleiskokouksen tunnettujen tavaramerkkien suojelua koskevaa yhteistä suositusta, joka annettiin kolmannessakymmenen neljännessä WIPO:n jäsenvaltioiden konferenssien kokoussarjassa 20–29 päivänä syyskuuta 1999.

109 ARTIKLA

Poikkeukset tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin

Kumpikin osapuoli

a) säätää tavaramerkillä myönnettyjä oikeuksia koskevista rajoitetuista poikkeuksista, kuten kuvaavien termien, myös maantieteellisten merkintöjen, oikeudenmukaisesta käytöstä; ja

b) voi säätää muista rajoitetuista poikkeuksista tavaramerkillä myönnettyihin oikeuksiin.

Säätäessään ensimmäisen kohdan a ja b alakohdassa tarkoitetuista rajoitetuista poikkeuksista kumpikin osapuoli ottaa huomioon tavaramerkin haltijan ja kolmansien osapuolten oikeudet.

2. Tavaramerkki ei oikeuta haltijaa kieltämään kolmatta osapuolta käyttämästä elinkeinotoiminnassa seuraavia edellyttäen, että tämä käyttää niitä hyvää liiketapaa noudattaen:

a) kolmannen osapuolen nimi tai osoite, jos kolmas osapuoli on luonnollinen henkilö;

b) merkit tai merkinnät, jotka osoittavat tavaroiden tai palvelujen lajia, laatua, määrää, käyttötarkoitusta, arvoa tai maantieteellistä alkuperää, tavaroiden valmistusajankohtaa tai palvelujen suoritusajankohtaa taikka muita tavaroiden tai palvelujen ominaisuuksia; ja

c) tavaramerkkiä, jos sen käyttäminen on tarpeen tavaroiden tai palvelun, erityisesti lisätarvikkeiden tai varaosien, käyttötarkoituksen osoittamiseksi.

3. Tavaramerkki ei oikeuta haltijaa kieltämään kolmatta osapuolta käyttämästä elinkeinotoiminnassa ainoastaan paikallisesti vaikuttavaa aikaisempaa oikeutta, jos kyseinen

oikeus on tunnustettu kyseessä olevan osapuolen lainsäädännössä ja sitä käytetään vain alueella, jolla se on tunnustettu.

110 ARTIKLA

Menettämisperusteet

1. Kumpikin osapuoli säättää, että tavaramerkki on julistettava menetetyksi, jollei sitä vähintään kolmen vuoden yhtäjaksoisen ajan kuluessa ole otettu tosiasialliseen käyttöön asiaankuuluvalla alueella tavaroille tai palveluille, joita varten se on rekisteröity, eikä käyttämättä jättämiselle ole pätevää syytä.

2. Tavaramerkin haltijan oikeuksia tavaramerkkiin ei saa vaatia menetettäväksi, jos tavaramerkkiä on ryhdytty tosiasiallisesti käyttämään tai alettu uudestaan käyttää kolmen vuoden vähimmäisajan päättymisen jälkeen mutta ennen menettämiskaavimuksen tekemistä.

3. Käytön aloittamista tai uudelleen aloittamista menettämiskaavimuksen tekemistä edeltäneen, aikaisintaan viiden vuoden yhtäjaksoisen käyttämättä jättämisen määräajan päätyessä alkaneen kolmen kuukauden määräajan kuluessa ei oteta huomioon, jos käytön aloittamista tai uudelleen aloittamista koskeviin valmisteluihin on ryhdytty vasta haltijan saatua tiedon siitä, että menettämiskaavimus voidaan tehdä.

4. Tavaramerkki on julistettava menetetyksi myös, jos sen rekisteröintipäivän jälkeen

a) siitä on tavaramerkin haltijan toiminnan tai toimimatta jättämisen vuoksi tullut elinkeinotoiminnassa sellaisesta tavarasta tai palvelusta yleisesti käytetty nimitys, jota varten se on rekisteröity;

b) se on tavaramerkin haltijan tai tämän suostumuksella jonkun muun käytettyä tavaramerkkiä niissä tavaroissa tai palveluissa, joita varten se on rekisteröity, tullut harhaanjohtavaksi erityisesti kyseisten tavaroiden tai palvelujen luonteen, laadun tai maantieteellisen alkuperän osalta.

111 ARTIKLA

Vilpillisessä mielessä tehdyt hakemukset

Tavaramerkki on julistettava mitättömäksi, jos hakija on tehnyt tavaramerkin rekisteröintihakemuksen vilpillisessä mielessä. Kumpikin osapuoli voi myös säättää, että tällaista tavaramerkkiä ei saa rekisteröidä.

3 ALAJAKSO

MALLIT

112 ARTIKLA

Kansainväliset sopimukset

Euroopan unioni vahvistaa 2 päivänä heinäkuuta 1999 hyväksytyt teollismallien kansainvälistä rekisteröintiä koskevaan Haagin sopimukseen liittyvän Geneven asiakirjan mukaisen sitoumuksensa ja Kirgisian tasavalta sitoutuu noudattamaan kyseistä asiakirjaa.

113 ARTIKLA

Rekisteröityjen mallien suoja

1. Kumpikin osapuoli säätää sellaisten itsenäisesti luotujen mallien suojasta, jotka ovat uusia ja omaperäisiä. Tällainen suoja on tarjottava rekisteröinnillä, ja sillä on myönnettävä rekisteröidyn mallin haltijalle yksinoikeus tämän alajakson mukaisesti.

2. Rekisteröidyn mallin haltijalla on oikeus estää kolmansia osapuolia, joilla ei ole rekisteröidyn mallin haltijan suostumusta, vähintään valmistamasta, tarjoamasta myytäväksi, myymästä, tuomasta maahan, viemästä maasta ja varastoimasta tuotetta, jossa on suojattu malli tai joka muodostaa suojatun mallin, tai käyttämästä esineitä, joissa on suojattu malli tai jotka muodostavat suojatun mallin, jos tällaisiin toimiin ryhdytään kaupallisessa tarkoituksessa.

3. Sellaista mallia, jota sovelletaan tai joka sisältyy moniosaisen tuotteen osana olevaan tuotteeseen, pidetään uutena ja omaperäisenä vain,

a) jos osa, sen jälkeen, kun se on sisällytetty moniosaiseen tuotteeseen, pysyy näkyvässä tuotteen tavanomaisen käytön aikana; ja

b) siltä osin kuin kyseiset osan näkyvät piirteet itsessään täyttävät uutuuden ja omaperäisyyden vaatimukset.

4. Edellä olevan 3 kohdan a alakohdassa ”tavanomaisella käytöllä” tarkoitetaan loppukäyttäjän toimesta tapahtuvaa käyttöä, lukuun ottamatta kunnossapito-, huolto- tai korjaustöitä.

5. Tätä artiklaa sovellettaessa osapuoli voi pitää omaperäisenä mallia, jonka luonne on yksilöllinen.

114 ARTIKLA

Suoja-ajan pituus

Kumpikin osapuoli varmistaa, että malli on suojattu viiden vuoden ajan hakemuksen jättämispäivästä ja että oikeudenhaltijalla on oikeus uusia suoja-aika yhdeksi tai useammaksi viisivuotiskaudeksi siten, että suoja-aika on yhteensä vähintään 15 vuotta hakemispäivästä.

115 ARTIKLA

Rekisteröimättömien mallien suoja

1. Kumpikin osapuoli säätää oikeudellisista keinoista, joilla voidaan estää rekisteröimättömien mallien käyttö ainoastaan, jos riitautettu käyttö on seurausta rekisteröimättömän mallin kopioimisesta sen alueella. Tällaiseen käyttöön sisältyy ainakin myyntiin tarjoaminen, markkinoille saattaminen ja tuotteen maahantuonti tai vienti.

2. Kirgisian tasavalta antaa tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetuille rekisteröimättömille malleille tarjottavan suojan viimeistään kymmenen vuoden kuluttua tämän osaston soveltamisen alkamispäivästä edellyttäen, että Euroopan unioni on antanut pyynnöstä Kirgisian tasavallan tarpeiden mukaista teknistä apua Euroopan unionin oikeuden mukaisesti.

3. Edellä 1 kohdassa tarkoitetuille rekisteröimättömille malleille saatavilla olevan suojan kesto on vähintään kolme vuotta siitä päivästä, jona malli on saatettu yleisön saataville osapuolen alueella.

116 ARTIKLA

Poikkeukset ja rajoitukset

1. Kumpikin osapuoli voi säätää rajoitetuista poikkeuksista mallien, myös rekisteröimättömien mallien, suojaan edellyttäen, että tällaiset poikkeukset eivät ole kohtuuttomasti ristiriidassa suojattujen mallien tavanomaisen hyödyntämisen kanssa eivätkä kohtuuttomasti vahingoita suojatun mallin haltijan oikeutettuja etuja, ottaen huomioon kolmansien osapuolten oikeutetut edut.

2. Mallisuoja ei ulotu malliin, joka määräytyy yksinomaan sen teknisten tai toiminnallisten seikkojen perusteella. Mallioikeutta ei myönnetä tuotteen ulkoasun niille piirteille, jotka on välttämättä toisinnettava tarkalleen saman muotoisina ja kokoisina, jotta tuote, johon malli sisältyy tai johon sitä sovelletaan, voitaisiin mekaanisesti liittää toiseen tuotteeseen tai asentaa siihen, sen ympärille tai sitä vasten siten, että kumpikin tuote voi toimia tarkoitettulla tavalla.

3. Mallioikeuksia ei myönnetä mallille, joka on yleisen järjestyksen tai hyvän tavan vastainen.

4. Tämän artiklan 2 kohdasta poiketen malli antaa 113 artiklan 1 kohdassa määrätyin edellytyksin suojan mallille, joka sallii keskenään vaihdettavissa olevien tuotteiden monenlaisen kokoamisen tai liittämisen moduulijärjestelmäksi.

117 ARTIKLA

Suhde tekijänoikeuteen

Kumpikin osapuoli varmistaa, että malli, myös rekisteröimätön malli, voi saada osapuolen tekijänoikeuslainsäädännön mukaista suojaa siitä päivästä lähtien, jona malli on luotu tai saatettu johonkin muotoon. Kumpikin osapuoli määrittää missä laajuudessa ja millä edellytyksillä tällainen suoja myönnetään, mukaan lukien vaadittavan omaperäisyyden taso.

4 ALAJAKSO

MAANTIETEELLISET MERKINNÄT

118 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tässä alajaksossa ”maantieteellisillä merkinnöillä” tarkoitetaan TRIPS-sopimuksen 22 artiklan 1 kohdassa määriteltyjä maantieteellisiä merkintöjä. ⁽¹⁷⁾

2. Tätä alajaksoa sovelletaan osapuolten alueilta peräisin olevien maantieteellisten merkintöjen tunnustamiseen ja suojaan.

3. Osapuolen maantieteellisiin merkintöihin, joita toinen osapuoli suojelee, sovelletaan tätä alajaksoa ainoastaan, jos ne kuuluvat 119 artiklassa tarkoitetun lainsäädännön soveltamisalaan.

119 ARTIKLA

Menettelyt

1. Tarkasteltuaan liitteessä 8-A olevassa A jaksossa lueteltua Kirgisian tasavallan lainsäädäntöä Euroopan unioni toteaa, että kyseinen lainsäädäntö sisältää liitteessä 8-A olevassa B jaksossa esitetyt maantieteellisten merkintöjen rekisteröintiä ja valvontaa koskevat osatekijät.

2. Tarkasteltuaan liitteessä 8-A olevassa A jaksossa lueteltua Euroopan unionin lainsäädäntöä Kirgisian tasavalta toteaa, että kyseinen lainsäädäntö sisältää liitteessä 8-A olevassa B jaksossa esitetyt maantieteellisten merkintöjen rekisteröintiä ja valvontaa koskevat osatekijät.

---

¹⁷ Selvyyden vuoksi todetaan, että Kirgisian tasavalta vahvistaa TRIPS-sopimuksen puitteissa tekemänsä sitoumukset ja erityisesti että sen lainsäädännössä vahvistettu tavaroiden alkuperänimityksen määritelmä on TRIPS-sopimuksen 22 artiklan 1 kohdan mukainen.

3. Saatuaan väitemenettelyn päätökseen liitteessä 8-B vahvistettujen perusteiden mukaisesti ja tarkasteltuaan liitteessä 8-C olevassa A jaksossa lueteltujen Kirgisian tasavallassa suojattavien Euroopan unionin tuotteiden maantieteellisiä merkintöjä, jotka Euroopan unioni on rekisteröinyt tämän artiklan 2 kohdassa tarkoitetun lainsäädännön nojalla, Kirgisian tasavalta suojaa kyseiset maantieteelliset merkinnät tässä alajaksossa vahvistetun suojan tason mukaisesti.

4. Saatuaan väitemenettelyn päätökseen liitteessä 8-B vahvistettujen perusteiden mukaisesti ja tarkasteltuaan liitteessä 8-C olevassa B jaksossa lueteltujen Euroopan unionissa suojattavien Kirgisian tasavallan tuotteiden maantieteellisiä merkintöjä, jotka Kirgisian tasavalta on rekisteröinyt tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetun lainsäädännön nojalla, Euroopan unioni suojaa kyseiset maantieteelliset merkinnät tässä alajaksossa vahvistetun suojan tason mukaisesti.

120 ARTIKLA

Maantieteellisten merkintöjen luetteloiden muuttaminen

Osapuolet voivat muuttaa liitteessä 8-C olevaa suojattujen maantieteellisten merkintöjen luetteloa 27 artiklan mukaisesti. Uudet maantieteelliset merkinnät lisätään luetteloon, kun väitemenettely ja maantieteellisten merkintöjen tarkastelu on saatu päätökseen 119 artiklan 3 tai 4 kohdan mukaisesti.

121 ARTIKLA

Maantieteellisten merkintöjen suoja

1. Liitteessä 8-C luetellut maantieteelliset merkinnät, mukaan lukien 120 artiklan mukaisesti lisätyt maantieteelliset merkinnät, suojataan

a) suojatun nimen suoralta tai välilliseltä kaupalliselta käytöltä

i) vastaavissa tuotteissa, jotka eivät ole suojattua nimeä koskevan tuote-eritelmän mukaisia; tai

ii) jos tällaisella käytöllä hyödynnetään maantieteellisen merkinnän mainetta, myös silloin, kun kyseistä tuotetta käytetään ainesosana;

b) väärinkäytöltä, jäljittelyltä tai miellelyhtymiltä, vaikka tuotteen oikea alkuperä on merkitty tai vaikka suojattu nimi on käännetty, litteroitu tai translitteroitu tai siihen on liitetty esimerkiksi ilmaisu ”laatu”, ”tyyppi”, ”menetelmä”, ”tuotettu kuten”, ”jäljitelmä”, ”makuinen”, ”kaltainen” tai muu samankaltainen ilmaisu, myös silloin, kun kyseisiä tuotteita käytetään ainesosina;

c) muilta vääriltä tai harhaanjohtavilta merkinnöiltä, jotka liittyvät tuotteen alkuperään, luonteeseen tai olennaisiin ominaisuuksiin, jotka on merkitty sisä- tai ulkopakkaukseen, mainoksiin tai asianomaista tuotetta koskeviin asiakirjoihin sekä tuotteen pakkaamiseen tavalla,

joka on omiaan antamaan väärän kuvan sen alkuperästä, myös silloin, kun kyseisiä tuotteita käytetään ainesosina; ja

d) muilta käytännöiltä, jotka saattaisivat johtaa kuluttajaa harhaan tuotteen todellisen alkuperän suhteen.

2. Liitteessä 8-C luetelluista maantieteellisistä merkinnöistä, mukaan lukien 120 artiklan mukaisesti lisätyt maantieteelliset merkinnät, ei saa tulla yleisnimiä osapuolten alueilla.

3. Tämä sopimus ei velvoita osapuolta suojaamaan toisen osapuolen maantieteellistä merkintää, joka ei ole suojattu tai jonka suoja lakkaa sen alkuperäalueella. Osapuolet ilmoittavat toisilleen, jos maantieteellinen merkintä ei ole enää suojattu kyseisen alkuperäosapuolen alueella. Tällainen ilmoitus tehdään tämän 154 artiklan mukaisesti.

4. Tämä sopimus ei rajoita kenenkään oikeutta käyttää kaupallisiin tarkoituksiin omaa ja/tai edeltäjänsä nimeä, paitsi jos kyseistä nimeä käytetään tavalla, joka johtaa yleisöä harhaan.

122 ARTIKLA

Maantieteellisten merkintöjen käyttöoikeus

1. Tämän sopimuksen mukaisesti suojattua nimeä saa käyttää kuka tahansa luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka pitää kaupan vastaavan eritelmän mukaista tuotetta.

2. Kun maantieteellinen merkintä on tämän alajakson mukaisesti suojattu, tällaisen suojatun nimen käyttö ei edellytä käyttäjiltä minkäänlaista rekisteröintiä tai siihen liittyviä maksuja.

123 ARTIKLA

Suhde tavaramerkkeihin

1. Jos maantieteellinen merkintä on suojattu tämän sopimuksen nojalla, osapuolet kieltäytyvät rekisteröimästä tavaramerkkiä, jonka käyttö olisi 121 artiklan 1 kohdan vastaista, jos kyseistä tavaramerkkiä koskeva rekisteröintihakemus on jätetty sen päivän jälkeen, jona maantieteellisen merkinnän suoja asianomaisen osapuolen alueella koskeva hakemus on jätetty.

2. Edellä 119 artiklassa tarkoitettujen maantieteellisten merkintöjen osalta tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettu suoja koskevan hakemuksen jättämispäivä on tämän sopimuksen voimaantulopäivä.

3. Edellä olevan 1 kohdan vastaisesti rekisteröidyt tavaramerkit on mitätöitävä.

4. Edellä 120 artiklassa tarkoitettujen maantieteellisten merkintöjen osalta tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettu suoja koskevan hakemuksen jättämispäivä on päivä, jona pyyntö maantieteellisen merkinnän suojaamisesta toimitetaan toiselle osapuolelle.

5. Kumpikin osapuoli suojaa maantieteelliset merkinnät myös silloin, kun aiempi tavaramerkki on olemassa, sanotun kuitenkin rajoittamatta tämän artiklan 7 kohdan soveltamista. ”Aiemmalla tavaramerkillä” tarkoitetaan tavaramerkkiä, jonka käyttö on 121 artiklan 1 kohdan vastaista ja jota koskeva rekisteröintihakemus on tehty tai joka on rekisteröity tai, jos asianomaisessa lainsäädännössä säädetään kyseisestä mahdollisuudesta, jota koskeva oikeus on saatu toisen osapuolen alueella vilpittömässä mielessä tapahtuneella käytöllä ennen päivää, jona toinen osapuoli on jättänyt maantieteellisen merkinnän suojaa koskevan hakemuksen tämän sopimuksen mukaisesti.

6. Aiemman tavaramerkin käyttöä voidaan jatkaa ja se voidaan uusia maantieteellisen merkinnän suojaamisesta huolimatta, jos kummankaan osapuolen tavaramerkkilainsäädännössä säädettyjä tavaramerkin mitättömyys- tai menettämisperusteita ei ole olemassa. Tällaisissa tapauksissa sallitaan suojatun maantieteellisen merkinnän käyttö ja asiaankuuluvien tavaramerkkien käyttö.

7. Osapuolta ei vaadita suojaamaan nimeä maantieteellisenä merkintänä tämän sopimuksen mukaisesti, jos tavaramerkin maineen ja tunnettuuden sekä sen käytössäoloajan pituuden vuoksi kyseinen nimi saattaisi johtaa kuluttajaa harhaan tuotteen tunnistamisessa.

124 ARTIKLA

Suojan täytäntöönpanon valvonta

Kumpikin osapuoli panee 119–123 artiklan mukaisen suojan täytäntöön asianmukaisilla hallinnollisilla ja oikeudellisilla toimenpiteillä taikka asianosaisen pyynnöstä suojatun maantieteellisen merkinnän laittoman käytön estämiseksi tai lopettamiseksi.

125 ARTIKLA

Yleiset säännöt

1. Tätä sopimusta sovelletaan rajoittamatta osapuolille WTO:n perustamissopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien soveltamista.

2. Osapuolta ei vaadita suojaamaan nimeä maantieteellisenä merkintänä tämän sopimuksen mukaisesti, jos kyseinen nimi on ristiriidassa kasvilajikkeen tai eläinrodun nimen kanssa ja sen vuoksi todennäköisesti johtaa kuluttajaa harhaan tuotteen todellisen alkuperän osalta.

3. Samannimistä nimitystä, joka saa kuluttajat virheellisesti uskomaan, että tuotteet ovat peräisin joltain muulta alueelta, ei saa suojata, vaikka nimi olisikin oikea sen alueen tai paikan osalta, mistä kyseinen tuote on peräisin. Osapuolten on yhdessä päätettävä niistä käytännön edellytyksistä, joilla osittain tai kokonaan samannimiset maantieteelliset merkinnät erotetaan toisistaan, ottaen huomioon tarve varmistaa asianomaisten tuottajien tasapuolinen kohtelu ja se, että kuluttajia ei johdeta harhaan, sanotun kuitenkin rajoittamatta TRIPS-sopimuksen 23 artiklan soveltamista.

4. Jos osapuoli kolmannen maan kanssa käymiensä kahdenvälisen neuvottelujen yhteydessä ehdottaa sellaisen kyseisen kolmannen maan maantieteellisen merkinnän suojaamista, joka on kokonaan tai osittain samanniminen toisen osapuolen sellaisen maantieteellisen merkinnän kanssa, joka on suojattu tämän sopimuksen mukaisesti, se voi ilmoittaa asiasta toiselle osapuolelle ja antaa sille tilaisuuden esittää huomautuksia ennen kuin kolmannen osapuolen maantieteellinen merkintä suojataan.

5. Kaikkia suojattujen maantieteellisten merkintöjen tuote-eritelmiä koskevia kysymyksiä käsitellään 154 artiklassa tarkoitetussa teollis- ja tekijänoikeuksien alakomiteassa.

6. Tämän sopimuksen mukaisesti suojattujen maantieteellisten merkintöjen suojan voi peruuttaa ainoastaan se osapuoli, josta tuote on peräisin.

7. Sen osapuolen viranomaiset, josta tuote on peräisin, hyväksyvät tässä sopimuksessa tarkoitetun tuote-eritelmän ja sen muutokset.

126 ARTIKLA

Siirtymämääräykset

1. Tämän luvun määräykset eivät velvoita osapuolta panemaan täytäntöön 118–125 artiklan mukaista liitteessä 8-C luetelluille maantieteellisille merkinnöille myönnettyä suojaa tämän sopimuksen voimaantulosta alkavan enintään seitsemän vuoden siirtymäkauden aikana.

2. Osapuoli kieltäytyy rekisteröimästä tavaramerkkiä, joka vastaa jotakin 121 artiklassa tarkoitettua tilannetta samankaltaisen tuotteen suojatun maantieteellisen merkinnän osalta, jos kyseisen tavaramerkin suojaa koskeva hakemus on jätetty asianomaisella alueella tämän osaston voimaantulon jälkeen.

3. Edellä olevan 2 kohdan vastaisesti rekisteröity tavaramerkki mitätöidään.

4. Seuraavien Euroopan unionin tuotteita koskevien maantieteellisten merkintöjen tämän sopimuksen mukainen suoja ei estä sitä, että kyseisiä maantieteellisiä merkintöjä käytetään kuvaamaan ja esittämään tiettyjä vastaavia tuotteita, jotka ovat peräisin Kirgisian tasavallasta, 1 kohdassa vahvistetun siirtymäkauden jälkeen kolmen vuoden siirtymäkauden ajan:

- a) Φέτα (Feta);
- b) Calvados;
- c) Asti;
- d) České pivo.

5. Seuraavien Euroopan unionin tuotteita koskevien maantieteellisten merkintöjen tämän sopimuksen mukainen suoja ei estä sitä, että kyseisiä maantieteellisiä merkintöjä käytetään kuvaamaan ja esittämään tiettyjä vastaavia tuotteita, jotka ovat peräisin Kirgisian tasavallasta 1 kohdassa vahvistetun siirtymäkauden jälkeen kahdeksan vuoden siirtymäkauden ajan:

a) Champagne;

b) Cognac.

6. Tuotteita, jotka on valmistettu ja merkitty osapuolen lainsäädännön mukaisesti ennen tämän sopimuksen voimaantuloa mutta jotka eivät täytä tämän sopimuksen vaatimuksia, voidaan pitää kaupan kunnes varastot tyhjenevät.

7. Tuotteita, jotka on valmistettu ja merkitty osapuolen lainsäädännön mukaisesti 4 ja 5 kohdassa luetelluilla maantieteellisillä merkinnöillä tämän sopimuksen voimaantulon jälkeen ja ennen 4 ja 5 kohdassa tarkoitettujen siirtymäkausien päättymistä mutta jotka eivät täytä tämän alajakson vaatimuksia, voidaan pitää kaupan kunnes varastot tyhjenevät.

127 ARTIKLA

Tekninen apu

Helpottaakseen tämän alajakson täytäntöönpanoa Kirgisian tasavallassa ja avustaakseen Kirgisian tasavallan teollisuutta Euroopan unioni antaa Kirgisian tasavallalle tämän pyynnöstä ja sen tarpeiden mukaisesti asianmukaista teknistä apua Euroopan unionin oikeuden mukaisesti.

5 ALAJAKSO

PATENTIT

128 ARTIKLA

Kansainväliset sopimukset

Kumpikin osapuoli varmistaa, että Washingtonissa 19 päivänä kesäkuuta 1970 tehdyn patenttilyhteistyösopimuksen mukaiset menettelyt ovat käytettävissä sen alueella, ja pyrkii kaikkiin kohtuullisiin keinoihin noudattamaan Genevessä 1 päivänä kesäkuuta 2000 hyväksyttyä patenttilakisopimusta.

129 ARTIKLA

Patentit ja kansanterveys

1. Osapuolet tunnustavat 14 päivänä marraskuuta 2001 WTO:n ministerikokouksessa Dohassa TRIPS-sopimuksesta ja kansanterveydestä annetun julistuksen, jäljempänä ”Dohan julistus”, merkityksen. Tämän alajakson mukaisia oikeuksia ja velvoitteita tulkittaessa ja

täytäntöön pantaessa kummankin osapuolen on varmistettava, että Dohan julistusta noudatetaan.

2. Kumpikin osapuoli panee täytäntöön TRIPS-sopimuksen 31 bis artiklan sekä TRIPS-sopimuksen liitteen ja TRIPS-sopimuksen liitteen lisäyksen, jotka tulivat voimaan 23 päivänä tammikuuta 2017.

130 ARTIKLA

Lääkkeiden ⁽¹⁸⁾ lisäsuoja

1. Osapuolet tunnustavat, että niiden alueilla patentilla suojattuihin lääkkeisiin voidaan soveltaa hallinnollista lupamenettelyä ennen niiden markkinoille saattamista, jäljempänä ”myyntilupamenettely”. Osapuolet tunnustavat, että aika, joka kuluu patenttihakemuksen tekemisen ja tuotteen markkinoille saattamista koskevan ensimmäisen myyntiluvan myöntämisen välillä niiden omassa lainsäädännössä määritellyn mukaisesti, saattaa lyhentää patentin antamaa todellista suojaa.

2. Kumpikin osapuoli säätää riittävästä ja tehokkaasta järjestelmästä, jolla patentinomistajalle korvataan tosiasiallisen patenttisuojan supistuminen, jos ensimmäisen myyntiluvan myöntäminen sen omalla alueella sen lainsäädännön mukaisesti on viivästynyt kohtuuttomasti ⁽¹⁹⁾.

3. Vaihtoehtona 2 kohdalle osapuoli voi säätää lisäsuojasta patentin suojaamalle lääkkeelle, johon on sovellettu myyntilupamenettelyä, ajaksi, joka vastaa patenttihakemuksen jättöpäivän ja osapuolen markkinoille saattamista koskevan ensimmäisen myyntiluvan myöntämispäivän välillä kulunutta aikaa vähennettynä viidellä vuodella. Tällaisen lisäsuojan kesto saa olla enintään viisi vuotta. Kyseistä aikaa voidaan jatkaa kuudella kuukaudella sellaisten lääkkeiden osalta, joista on tehty pediatria tutkimuksia, jos niiden tulokset sisältyvät tuotetietoihin.

131 ARTIKLA

Kasvinsuojelutuotteille myönnetyn patenttisuojan pidentäminen

---

¹⁸ Tässä luvussa ”lääkkeellä” tarkoitetaan ainakin aineita tai aineiden yhdistelmiä, a) jotka on tarkoitettu ihmisten tai eläinten sairauden hoitoon tai ehkäisyyn tai b) joita voidaan käyttää ihmisiin tai eläimiin tai antaa ihmisille tai eläimille joko elintoimintojen palauttamiseksi, korjaamiseksi tai muuttamiseksi farmakologisen, immunologisen tai metabolisen vaikutuksen avulla taikka sairauden syyn selvittämiseksi.

¹⁹ Tätä artiklaa sovellettaessa ”kohtuuttomaan viivästykseen” kuuluu vähintään kahden vuoden viive myyntilupahakemuksen toimittamisen ja ensimmäisen hakijalle annetun vastauksen välillä. Myyntiluvan myöntämisessä tapahtuvia viivästysjaksoja, jotka johtuvat hakijasta tai eivät ole myyntiluvan antaneen viranomaisen valvonnassa, ei tarvitse ottaa huomioon tällaisen viivästyksen määrittämisessä.

1. Kumpikin osapuoli määrittää turvallisuutta ja tehokkuutta koskevat vaatimukset ennen kasvinsuojelutuotteiden saattamista markkinoille.

2. Osapuolet tunnustavat, että niiden alueilla patentilla suojattuihin kasvinsuojelutuotteisiin saatetaan soveltaa hallinnollista lupamenettelyä ennen markkinoille saattamista. Osapuolet tunnustavat, että aika, joka kuluu patenttihakemuksen tekemisen ja tuotteen markkinoille saattamista koskevan ensimmäisen myyntiluvan myöntämisen välillä asiaankuuluvassa lainsäädännössä määritellyn mukaisesti, saattaa lyhentää patentin antamaa todellista suojaa.

3. Kumpikin osapuoli säätää patentin suojaamalle kasvinsuojelutuotteelle, johon on sovellettu hallinnollista lupamenettelyä, lisäsuojan, joka on sama kuin 2 kohdan toisessa virkkeessä tarkoitettu aika vähennettynä viidellä vuodella.

4. Sen estämättä, mitä 3 kohdassa määrätään, lisäsuojan kesto voi olla enintään viisi vuotta.

6 ALAJAKSO

JULKISTAMATTOMAN TIEDON SUOJA

132 ARTIKLA

Liikesalaisuuksien suojan laajuus

1. Täyttäessään veloitettaan noudattaa TRIPS-sopimusta ja erityisesti TRIPS-sopimuksen 39 artiklan 1 ja 2 kohtaa kumpikin osapuoli säätää asianmukaisista yksityisoikeudellisista menettelyistä ja oikeussuojakeinoista, joilla liikesalaisuuden haltija voi estää liikesalaisuuden hankinnan, käytön tai ilmaisemisen tai saada oikeussuojan tällaista hankintaa, käyttöä tai ilmaisemista vastaan tilanteissa, joissa on toimittu vastoin rehellisiä kaupallisia käytäntöjä.

2. Tässä alajaksossa

a) ”liikesalaisuudella” tarkoitetaan tietoa,

i) joka on salaista siinä mielessä, että se ei ole kokonaisuudessaan tai osiensa täsmällisenä kokoonpanona ja yhdistelmänä sellaisten henkilöiden yleisessä tiedossa tai helposti saatavissa, jotka yleensä käsittelevät tällaista tietoa;

ii) jolla on kaupallista arvoa, koska se on salaista; ja

iii) jonka osalta sitä laillisesti hallussaan pitävä henkilö on ryhtynyt vallitsevissa olosuhteissa kohtuullisiksi katsottaviin toimenpiteisiin pitääkseen tiedon salaisena;

b) ”liikesalaisuuden haltijalla” tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka käyttää laillista määräysvaltaa liikesalaisuuteen nähden.

3. Tässä alajaksossa ainakin seuraavat toimintatavat katsotaan rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastaisiksi:

a) liikesalaisuuden hankinta ilman liikesalaisuuden haltijan suostumusta aina, kun se tapahtuu seuraavin keinoin: luvaton pääsy sellaisiin liikesalaisuuden haltijan laillisessa määräysvallassa oleviin asiakirjoihin, esineisiin, materiaaleihin, aineisiin tai sähköisiin tiedostoihin, jotka sisältävät liikesalaisuuden tai joista liikesalaisuus voidaan johtaa, taikka niiden anastus tai kopioiminen;

b) liikesalaisuuden käyttö tai ilmaiseminen aina, kun sen ilman liikesalaisuuden haltijan suostumusta suorittaa henkilö, joka täyttää jonkin seuraavista edellytyksistä:

i) kyseinen henkilö on hankkinut liikesalaisuuden a alakohdassa tarkoitetulla tavalla;

ii) kyseinen henkilö rikkoo luottamuksellisuutta koskevaa sopimusta tai muuta velvollisuutta olla ilmaisematta liikesalaisuutta; tai

iii) kyseinen henkilö rikkoo sopimusvelvoitetta tai muuta velvoitetta, joka koskee liikesalaisuuden käytön rajoittamista;

c) liikesalaisuuden hankinta, käyttö tai ilmaiseminen aina, kun henkilö hankinnan, käytön tai ilmaisemisen aikana tiesi tai hänen olisi vallitsevissa olosuhteissa pitänyt tietää, että liikesalaisuus oli saatu suoraan tai välillisesti toiselta henkilöltä, joka käytti liikesalaisuutta laittomasti tai oli ilmaissut sen laittomasti b alakohdassa tarkoitetulla tavalla.

4. Tämän alajakson määräyksiä ei saa tulkita siten, että osapuoli olisi velvoitettu pitämään seuraavia toimintatapoja rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastaisina:

a) itsenäinen keksiminen tai luominen;

b) tuotteen käänteismallinnus, jonka on tehnyt tuotetta laillisesti hallussaan pitävä henkilö, jota ei koske mikään oikeudellisesti pätevä velvoite rajoittaa asiaankuuluvien tietojen hankintaa;

c) tietojen hankinta, käyttö tai julkistaminen aina, kun sitä edellytetään tai se sallitaan osapuolen lainsäädännössä;

d) työntekijöiden sellaisen kokemuksen ja sellaisten taitojen käyttö, jotka he ovat rehellisesti hankkineet osana tavanomaista työskentelyä.

5. Tämän alajakson määräyksiä ei saa tulkita siten, että ne rajoittaisivat sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta, mukaan lukien kummankin osapuolen lainsäädännön mukainen tiedotusvälineiden vapaus.

133 ARTIKLA

Liikesalaisuuden haltijoita koskevat yksityisoikeudelliset menettelyt ja oikeussuojakeinot

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että henkilöt, jotka osallistuvat 132 artiklassa tarkoitettuihin yksityisoikeudellisiin menettelyihin tai joilla on oikeus tutustua kyseisiin menettelyihin liittyviin asiakirjoihin, eivät saa käyttää tai ilmaista liikesalaisuuksia tai väitettyjä

liikesalaisuuksia, jotka oikeusviranomaiset ovat asianosaisen asianmukaisesti perustellun pyynnön nojalla katsoneet luottamuksellisiksi ja joista he ovat saaneet tiedon tällaisen osallistumisen tai asiakirjoihin tutustumisen seurauksena.

2. Kumpikin osapuoli säätää, että edellä 132 artiklassa tarkoitetuissa yksityisoikeudellisissa menettelyissä kyseisen osapuolen oikeusviranomaisilla on ainakin valtuudet

a) määrätä väliaikaisia toimia estääkseen liikesalaisuuden hankinnan, käytön tai ilmaisemisen vastoin rehellisiä kaupallisia käytäntöjä;

b) määrätä kielto estääkseen liikesalaisuuden hankinnan, käytön tai ilmaisemisen vastoin rehellisiä kaupallisia käytäntöjä;

c) määrätä henkilö, joka tiesi tai jonka olisi pitänyt tietää hankkineensa liikesalaisuuden, käyttäneensä sitä tai ilmaisseensa sen rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastaisesti, maksamaan liikesalaisuuden haltijalle riittävä vahingonkorvaus, joka vastaa liikesalaisuuden tällaisen hankinnan, käytön tai ilmaisemisen johdosta koitunutta tosiasiallista vahinkoa;

d) määrätä erityisiä toimenpiteitä väitettyyn rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastaiseen liikesalaisuuden hankintaan, käyttöön tai ilmaisemiseen liittyvän yksityisoikeudellisen menettelyn aikana esille tuodun liikesalaisuuden tai väitetyn liikesalaisuuden luottamuksellisuuden säilyttämiseksi; Tällaisiin erityisiin toimenpiteisiin voi asiaankuuluvan osapuolen lainsäädännön mukaisesti sisältyä mahdollisuus

i) rajoittaa kokonaan tai osittain oikeutta tutustua tiettyihin asiakirjoihin;

ii) rajoittaa pääsyä suulliseen käsittelyyn ja näiden käsittelyjen pöytäkirjoihin tai litteroituun tekstiin; ja

iii) asettaa saataville oikeudellisista päätöksistä toisinto, joka ei ole luottamuksellinen ja josta on poistettu liikesalaisuuksia sisältävät kohdat tai jossa tällaisia kohtia on muutettu; ja

e) määrätä seuraamuksia oikeudellisiin menettelyihin osallistuville henkilöille, jotka eivät noudata tai kieltäytyvät noudattamasta liikesalaisuuden tai väitetyn liikesalaisuuden suojaa koskevia tuomioistuimen määräyksiä.

3. Kummankaan osapuolen ei edellytetä määräävän 132 artiklassa tarkoitettuja yksityisoikeudellisia menettelyjä ja oikeussuojakeinoja, kun rehellisten kaupallisten käytäntöjen vastainen toiminta toteutetaan osapuolen asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti väärinkäytöksen, tuomittavan toiminnan tai laittoman toiminnan paljastamiseksi tai osapuolen lainsäädännössä tunnustettujen oikeutettujen etujen suojaamiseksi.

134 ARTIKLA

Lääkkeitä koskeva tietosuoja (20)

---

²⁰ Tässä artiklassa ”yleisellä edulla” tarkoitetaan kansanterveyttä Dohan julistuksen ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

1. TRIPS-sopimuksen 39 artiklan täytäntöönpanemiseksi ja Pariisin yleissopimuksen 10 bis artiklassa määrätyn tehokkaan suojan varmistamiseksi vilpillistä kilpailua vastaan kumpikin osapuoli suojaa kaupallisesti luottamuksellisia tietoja, jotka on toimitettu lääkkeen markkinoille saattamista koskevan luvan, jäljempänä ”myyntilupa”, saamiseksi, jotta tietoja ei ilmaistaisi kolmansille osapuolille, paitsi jos on ryhdytty toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että tiedot suojataan sopimattomalta kaupalliselta käytöltä, ja paitsi jos ilmaiseminen on välttämätöntä ylivoimaisen yleisen edun kannalta.

2. Jos osapuoli vaatii lääkkeen myyntiluvan hyväksymisen edellytyksenä julkistamattomien testitietojen tai muiden sellaisten tietojen toimittamista, joiden laatimiseen liittyy huomattavia ponnistuksia, osapuolen on suojattava tällaiset tiedot sopimattomalta kaupalliselta käytöltä. Lisäksi kummankin osapuolen on suojattava tällaiset tiedot niiden ilmaisemiselta, paitsi jos se on tarpeen yleisen edun suojaamiseksi.

3. Kumpikin osapuoli varmistaa, että myyntiluvan myöntämisestä vastaava viranomais ei hyväksy vähintään viiden vuoden aikana myöhempiä myyntilupahakemuksia, joissa viitataan sellaisiin 2 kohdassa tarkoitettuihin tietoihin, jotka on toimitettu ensimmäistä myyntilupaa koskevassa hakemuksessa, ilman ensimmäisen myyntiluvan haltijan nimenomaista suostumusta, paitsi jos se on tarpeen yleisen edun suojaamiseksi.

135 ARTIKLA

Kasvinsuojelutuotteita koskeva tietosuoja

1. Kumpikin osapuoli myöntää kasvinsuojelutuotteen myyntiluvan saamiseksi ensimmäisen kerran esitetyn testi- tai tutkimusraportin omistajalle tilapäisen oikeuden, jäljempänä ”tietosuoja”. Tällaisen ajanjakson aikana testi- tai tutkimusraporttia ei saa käyttää minkään muun sellaisen henkilön eduksi, joka pyrkii saamaan myyntiluvan kasvinsuojelutuotteelle, paitsi jos osoitetaan, että ensimmäinen omistaja on antanut siihen nimenomaisen suostumuksensa.

2. Testi- tai tutkimusraportin on

a) oltava välttämätön sellaisen luvan tai luvan muuttamisen kannalta, jolla mahdollistetaan käyttö muilla viljelykasveilla; ja

b) oltava todistetusti hyvän laboratoriokäytännön tai hyvän koekäytännön periaatteiden mukainen.

3. Tietosuojan keston on oltava vähintään kymmenen vuotta asianomaisen viranomaisen asianomaisen osapuolen alueella myöntämästä ensimmäisestä luvasta. Vähäriskisten kasvinsuojelutuotteiden osalta määräaikaa voidaan pidentää 13 vuoteen.

4. Tietosuojan kesto pidennetään kolmella kuukaudella kunkin vähäisiä käyttötarkoituksia koskevan luvan pidennyksen osalta, jos luvan haltija tekee tällaisia lupia koskevat hakemukset viimeistään viiden vuoden kuluessa ensimmäisen luvan saamisesta. Tietosuoja voi joka tapauksessa olla voimassa enintään 13 vuotta. Vähäriskisten kasvinsuojelutuotteiden tietosuoja voi olla voimassa enintään 15 vuotta.

5. Testi- tai tutkimusraportti on tietosuojaan alainen myös, jos se on ollut välttämätön luvan uusimisen tai uudelleentarkastelun vuoksi. Kyseisissä tapauksissa tietosuoja on voimassa 30 kuukautta.

6. Sen estämättä, mitä 3, 4 ja 5 kohdassa määrätään, myyntiluvan myöntämisestä vastaava julkinen elin ei saa ottaa huomioon 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja tietoja mahdollisia myöhempiä myyntilupia varten riippumatta siitä, onko ne asetettu yleisön saataville.

7. Kumpikin osapuoli vahvistaa toimenpiteet, joilla hakija ja kunkin osapuolen alueelle sijoittautuneet aiempien lupien haltijat veloitetaan jakamaan yksinoikeudellisia tietoja, jotta voidaan välttää selkärankaisilla eläimillä suoritettavien kokeiden toistaminen.

7 ALAJAKSO

KASVILAJIKKEET

136 ARTIKLA

Yleiset määräykset

Kumpikin osapuoli suojaa kasvinjalostajanoikeuksia uusien kasvilajikkeiden suojaamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen, jäljempänä ”UPOV-yleissopimus”, mukaisesti ottaen huomioon myös UPOV-yleissopimuksen 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja jalostajanoikeuksia koskevat valinnaiset poikkeukset, ja tekevät yhteistyötä edistääkseen ja kyseisiä oikeuksia ja pannaan ne täytäntöön.

C JAKSO

TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUKSIEN TÄYTÄNTÖÖNPANO

1 ALAJAKSO

YKSITYISOIKEUDELLINEN JA HALLINNOLLINEN TÄYTÄNTÖÖNPANO

137 ARTIKLA

Yleiset veloitteet

1. Osapuolet vahvistavat TRIPS-sopimuksen ja varsinkin sen III osan mukaiset sitoumuksensa ja säätävät toimenpiteistä, menettelyistä ja oikeussuojakeinoista, jotka ovat tarpeen teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi. Tällaisten toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on oltava oikeudenmukaisia ja tasapuolisia, ne eivät saa olla liian monimutkaisia tai kalliita eivätkä ne saa sisältää kohtuuttomia määräaikoja tai johtaa aiheettomiin viivytyksiin. Tämän luvun C jaksossa ”teollis- ja tekijänoikeuksilla” ei tarkoiteta tämän luvun B jakson 6 alajakson soveltamisalaan kuuluvia oikeuksia.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia, ja niitä on sovellettava siten, että vältetään luomasta esteitä kaupankäynnille, ja osapuolet säätävät suojatoimista niiden väärinkäytön estämiseksi.

138 ARTIKLA

Henkilöt, joilla on oikeus pyytää toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista

Kumpikin osapuoli myöntää seuraaville oikeuden pyytää tässä alajaksossa ja TRIPS-sopimuksen III osassa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista:

a) teollis- ja tekijänoikeuksien haltijat osapuolen sovellettavan lainsäädännön mukaisesti;

b) kaikki muut henkilöt, joilla on oikeus käyttää kyseisiä oikeuksia, erityisesti käyttöluvan haltijat, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti;

c) teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoivat elimet, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu olevan oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti;

d) alan edunvalvonnasta vastaavat elimet, joilla on säännönmukaisesti tunnustettu olevan oikeus edustaa teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoita, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii ja mainitun lainsäädännön mukaisesti.

139 ARTIKLA

Todistusaineisto

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että oikeusviranomaiset voivat jo ennen asiaa käsittelevän oikeudenkäynnin alkamista sellaisen henkilön hakemuksesta, joka on esittänyt kohtuullisesti saatavissa olevaa todistusaineistoa tukeakseen väitteitään teollis- tai tekijänoikeutensa loukkaamisesta tai tällaisen loukkaamisen uhasta, määrätä nopeita ja tehokkaita väliaikaisia toimia väitettyyn loukkaamiseen liittyvän merkityksellisen todistusaineiston suojaamiseksi edellyttäen, että luottamukselliset tiedot suojataan. Määrätessään väliaikaisia toimenpiteitä oikeusviranomaisten on otettava huomioon väitetyt oikeudenloukkaajan oikeudet edut.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitetut väliaikaiset toimenpiteet voivat sisältää riidanalaisten tavaroiden yksityiskohtaisen kuvaamisen ja mahdollisen näytteiden oton tai riidanalaisten tavaroiden ja soveltuvissa tapauksissa tällaisten tavaroiden valmistuksessa tai jakelussa käytettyjen materiaalien ja välineiden sekä tavaroihin liittyvien asiakirjojen haltuunottamisen.

3. Jos teollis- ja tekijänoikeuksien loukkaus on toteutettu kaupallisessa laajuudessa, kumpikin osapuoli toteuttaa tarpeelliset toimenpiteet sen mahdollistamiseksi, että oikeusviranomaiset voivat henkilön pyynnöstä antaa tarvittaessa määräyksen esittää pankki-, rahoitus- tai kaupallisia asiakirjoja, jotka ovat vastapuolen hallussa, edellyttäen, että luottamukselliset tiedot suojataan.

140 ARTIKLA

Tiedonsaantioikeus

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että oikeusviranomaiset voivat teollis- tai tekijänoikeuden loukkausta koskevan yksityisoikeudellisen menettelyn yhteydessä kantajan perustellusta ja oikeasuhteisesta pyynnöstä määrätä teollis- tai tekijänoikeuksia loukanneen tai kenen tahansa muun henkilön, joka on riidan osapuoli tai todistaja, antamaan tietoja sellaisten tavaroiden tai palvelujen alkuperästä ja jakeluverkosta, jotka loukkaavat teollis- tai tekijänoikeutta.

2. Edellä olevassa 1 kohdassa ”kuka tahansa muu henkilö” tarkoittaa henkilöä,

a) jonka on todettu pitävän hallussaan riidanalaisia tavaroita kaupallisessa laajuudessa;

b) joka on tavattu käyttämästä riidanalaisia palveluja kaupallisessa laajuudessa;

c) jonka on todettu tarjoavan riidanalaisessa toiminnassa käytettäviä palveluja kaupallisessa laajuudessa; tai

d) jonka a, b tai c alakohdassa tarkoitettua toimintaa harjoittava henkilö on osoittanut osallistuneen kyseisten tavaroiden tuottamiseen, valmistukseen tai jakeluun tai kyseisten palvelujen tarjoamiseen.

3. Edellä olevassa 1 kohdassa tarkoitettuihin tietoihin sisältyvät tapauksen mukaan

a) tavaroiden tai palvelujen tuottajien, valmistajien, jakelijoiden, toimittajien ja muiden aikaisempien haltijoiden sekä aiottujen tukku- ja vähittäiskauppioiden nimet ja osoitteet; ja

b) tiedot tuotettujen, valmistettujen, toimitettujen, vastaanotettujen tai tilattujen tavaroiden tai palvelujen määrästä sekä kyseisistä tavaroista tai palveluista saaduista hinnoista.

4. Edellä olevaa 1 ja 2 kohtaa sovelletaan rajoittamatta osapuolen lainsäädäntöä, joka

a) antaa oikeudenhaltijalle oikeudet saada lisätietoja;

b) koskee tämän artiklan nojalla ilmoitettujen tietojen käyttöä yksityisoikeudellisissa menettelyissä;

c) koskee vastuuta tiedonsaantioikeuden väärinkäytöstä;

d) antaa mahdollisuuden kieltäytyä sellaisten tietojen antamisesta, jotka pakottaisivat 1 kohdassa tarkoitetun henkilön myöntämään oman tai lähisukulaisensa osallisuuden teollis- tai tekijänoikeuden loukkaukseen; tai

e) koskee tietolähteiden luottamuksellisuuden suojaa tai henkilötietojen käsittelyä.

141 ARTIKLA

Väliaikaiset ja turvaamistoimenpiteet

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen oikeusviranomaiset voivat hakijan pyynnöstä määrätä väitettyä oikeudenloukkaajaa koskevan väliaikaisen kiellon, jonka tarkoituksena on estää teollis- tai tekijänoikeuden välittömät loukkaukset, tai kieltää väliaikaisesti tai, jos sen lainsäädäntö sen mahdollistaa, tarvittaessa uhkasakon uhalla kyseisen oikeuden väitettyjen loukkausten jatkaminen tai asettaa tällaisen jatkamisen ehdoksi oikeudenhaltijalle kuuluvan korvauksen takaamiseen tarkoitetut vakuudet. Väliaikainen kieltäminen voidaan määrätä samoin edellytyksin myös välittäjälle, jonka palveluja, internetpalvelut mukaan lukien, kolmas osapuoli käyttää loukatakseen teollis- tai tekijänoikeutta.

2. Väliaikaisella kiellolla voidaan myös määrätä takavarikoitaviksi tai luovutettaviksi sellaiset tavarat, joiden epäillään loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, jotta voidaan estää niiden saattaminen jakelukanavien piiriin tai levittäminen jakelukanavia pitkin.

3. Väitetyt kaupallisissa laajuudessa tehdyn loukkauksen tapauksessa kumpikin osapuoli varmistaa, jos hakija osoittaa olosuhteet, jotka saattavat uhata vahingonkorvauksen maksamista, että oikeusviranomaiset voivat sisäisen lainsäädännön mukaisesti määrätä väitetyt oikeudenloukkaajan irtainta ja kiinteää omaisuutta asetettavaksi hukkaamiskieltoon tai takavarikoitavaksi, mukaan lukien väitetyt oikeudenloukkaajan pankkitilien ja muiden varojen jäädyttäminen. Tässä tarkoituksessa toimivaltaiset viranomaiset voivat määrätä esitettäväksi pankki-, rahoitus- tai kaupallisia asiakirjoja tai järjestettäväksi asianmukaisen pääsyn asiaankuuluviin tietoihin.

142 ARTIKLA

Korjaavat toimenpiteet

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että oikeusviranomaiset voivat hakijan pyynnöstä, oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta kuuluvia vahingonkorvauksia rajoittamatta, määrätä sellaiset tavarat, joiden ne ovat todenneet loukkaavan teollis- tai tekijänoikeutta, hävitettäväksi tai vähintään poistettaviksi lopullisesti jakelukanavista ilman minkäänlaista korvausta. Kumpikin osapuoli varmistaa myös, että oikeusviranomaiset voivat tarvittaessa määrätä hävitettäväksi myös kyseisten tavaroiden luomisessa tai valmistuksessa pääasiassa käytetyt materiaalit ja välineet.

2. Kummankin osapuolen oikeusviranomaisilla on valtuudet määrätä, että 1 kohdassa tarkoitetut toimenpiteet toteutetaan oikeudenloukkaajan kustannuksella, jollei tämän esteeksi vedota erityisiin syihin.

3. Korjaavia toimenpiteitä koskevaa pyyntöä harkittaessa on otettava huomioon oikeasuhteisuus loukkauksen vakavuuden ja määrättyjen toimenpiteiden välillä sekä kolmansien osapuolten edut.

143 ARTIKLA

Kieltotuomiot

Kumpikin osapuoli varmistaa, että kun teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksen toteava oikeudellinen päätös on tehty, oikeusviranomaiset voivat antaa oikeudenloukkaajaa vastaan sekä sellaista välittäjää vastaan, jonka palveluja kolmas osapuoli käyttää loukatakseen teollis- tai tekijänoikeutta, kieltotuomion, jonka tarkoituksena on kieltää loukkauksen jatkaminen.

144 ARTIKLA

Vaihtoehtoiset toimenpiteet

Kumpikin osapuoli voi säätää, että oikeusviranomaiset voivat määrätä soveltuviissa tapauksissa ja sen henkilön pyynnöstä, johon 142 tai 143 artiklassa vahvistetut korjaavat toimenpiteet voivat kohdistua, että vahingon kärsineelle osapuolelle maksetaan kyseisissä artikloissa vahvistettujen korjaavien toimenpiteiden soveltamisen sijasta rahallinen hyvitys, jos kyseinen henkilö on toiminut ilman tuottamusta ja laiminlyöntiä, jos kyseisten korjaavien toimenpiteiden täytäntöönpano aiheuttaisi kyseiselle henkilölle kohtuutonta vahinkoa ja jos vahingon kärsineelle osapuolelle maksettavaa rahallista hyvitystä voidaan kohtuudella pitää tyydyttävänä.

145 ARTIKLA

Vahingonkorvaukset

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että oikeusviranomaisilla on toimivalta määrätä vahingon kärsineen osapuolen hakemuksesta oikeudenloukkaajan, joka tiesi tai jolla oli riittävät perusteet tietää ryhtyneensä loukkaavaan tekoon, maksamaan oikeudenhaltijalle riittävän vahingonkorvauksen, joka vastaa oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta koitunutta tosiasiallista vahinkoa. Kun oikeusviranomaiset määräävät vahingonkorvauksesta,

a) ne ottavat huomioon kaikki asianmukaiset tekijät, kuten vahingon kärsineelle osapuolelle aiheutuneet kielteiset taloudelliset seuraukset, saamatta jäänyt voitto mukaan lukien,

oikeudenloukkaajan saaman perusteettoman voiton ja soveltuviissa tapauksissa muita kuin taloudellisia tekijöitä, kuten oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta aiheutuneen aineettoman vahingon; tai

b) ne voivat vaihtoehtona a kohdan määräyksille soveltuviissa tapauksissa määrittää vahingonkorvaukset kertakorvauksena esimerkiksi vähintään niiden rojaltien tai maksujen määrän perusteella, jotka oikeudenloukkaaja olisi joutunut suorittamaan, jos se olisi pyytänyt lupaa käyttää kyseistä teollis- ja tekijänoikeutta.

2. Jos oikeudenloukkaaja ei ole tietoisesti ryhtynyt loukkaavaan tekoon tai ryhtyi loukkaavaan tekoon ilman, että sillä oli riittävät perusteet tietää ryhtyvänsä siihen, osapuolet voivat säätää, että oikeusviranomaiset voivat määrätä, että voitot peritään takaisin tai että vahinkoa kärsineelle osapuolelle maksetaan vahingonkorvaus, joka voi olla ennalta määrätty.

146 ARTIKLA

Oikeudenkäyntikulut

Kumpikin osapuoli varmistaa, että kohtuulliset ja oikeasuhteiset oikeudenkäyntikulut ja muut oikeudenkäynnin voittaneelle osapuolelle aiheutuneet kulut kuuluvat yleensä oikeudenkäynnin hävinneen maksettaviksi, jollei se ole kohtuutonta.

147 ARTIKLA

Oikeudellisten päätösten julkaiseminen

Kumpikin osapuoli varmistaa, että oikeusviranomaiset voivat teollis- tai tekijänoikeuden loukkauksen johdosta nostetun kanteen yhteydessä kantajan pyynnöstä ja oikeudenloukkaajan kustannuksella määrätä toteutettaviksi soveltuvia toimenpiteitä päätöstä koskevien tietojen levittämiseksi, mukaan lukien päätöksen julkistaminen ja sen julkaiseminen kokonaan tai osittain.

148 ARTIKLA

Tekijänoikeusolettama

Osapuolet tunnustavat, että tässä jaksossa määrättyjä toimenpiteitä, menettelyjä ja korjaavia toimenpiteitä sovellettaessa riittää, että kirjallisen tai taiteellisen teoksen tekijän nimi on ilmoitettu teoksessa kyseisen teoksen tekijälle tavanomaisella tavalla, jotta häntä voidaan pitää kyseisen teoksen tekijänä, jollei toisin osoiteta, ja sen johdosta oikeutettuna nostamaan tekijänoikeuden loukkaamista koskeva kanne. Tätä artiklaa sovelletaan soveltuvin osin myös tekijänoikeuden lähioikeuksien haltijoihin heidän suojatun aineistonsa osalta.

149 ARTIKLA

Hallinnolliset menettelyt

Mikäli pääasiaa koskevien hallinnollisten menettelyjen tuloksena voidaan määrätä yksityisoikeudellisia seuraamuksia, tällaisissa menettelyissä on noudatettava periaatteita, jotka vastaavat sisällöltään tämän jakson asiaa koskevissa määräyksissä vahvistettuja periaatteita.

2 ALAJAKSO

RAJAVALVONTA

150 ARTIKLA

Rajatoimenpiteet

1. Tullivalvonnassa olevien tavaroiden osalta kumpikin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa menettelyjä, joissa oikeudenhaltija voi hakemuksella pyytää tulliviranomaisia ottamaan haltuunsa sellaiset tavarat tai keskeyttämään sellaisten tavaroiden luovutus, joiden epäillään loukkaavan teollis- ja tekijänoikeuksia, erityisesti tavaramerkkejä, tekijänoikeuksia ja lähioikeuksia, maantieteellisiä merkintöjä, patenteja, hyödyllisyysmalleja, teollismalleja, integroitujen piirien piirimalleja tai kasvinjalostajanoikeuksia, jäljempänä ”epäilyksenalaiset tavarat”.

2. Kummallakin osapuolella on oltava käytössä sähköisiä järjestelmiä, joilla tulliviranomaiset hallinnoivat hyväksytyjä ja tallennettuja hakemuksia. Kirgisian tasavalta säätää tällaisista sähköisistä järjestelmistä viimeistään viiden vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulopäivästä.

3. Kun osapuoli perii maksun hakemuksesta tai hakemuksen tallentamisesta aiheutuvien hallinnollisten kustannusten kattamiseksi, kyseisen maksun on oltava oikeassa suhteessa tarjottuun palveluun ja aiheutuneisiin kustannuksiin.

4. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen tulliviranomaiset päättävät hakemuksen hyväksymisestä tai tallentamisesta kohtuullisessa ajassa lainsäädäntönsä mukaisesti.

5. Kumpikin osapuoli säätää, että 1 kohdassa tarkoitetut hakemukset voivat koskea useita lähetyksiä.

6. Kumpikin osapuoli varmistaa tullivalvonnassa olevien tavaroiden osalta, että sen tulliviranomaiset voivat omasta aloitteestaan ottaa epäilyksenalaiset tavarat haltuun tai keskeyttää niiden luovutuksen.

7. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen tulliviranomaiset hyödyntävät riskianalyysejä epäilyksenalaiden tavaroiden tunnistamiseksi.

8. Kummallakin osapuolella on oltava käytössä menettelyjä, joilla sallitaan epäilyksenalaiden tavaroiden hävittäminen ilman, että loukkaukset on todettava muodollisesti etukäteen hallinnollisessa tai oikeudellisessa menettelyssä, erityisesti jos asianomaiset henkilöt tähän suostuvat tai eivät vastusta hävittämistä. Jos loukkaaviksi todettuja tavaroita ei hävitetä, kukin osapuoli varmistaa, että elleivät olosuhteet ole poikkeukselliset, tällaiset tavarat poistetaan kaupallisista jakelukanavista siten, ettei oikeudenhaltijalle aiheudu vahinkoa.

9. Jos myöhemmin todetaan, että tavarat, jotka on otettu haltuun tai joiden luovuttaminen on keskeytetty, eivät loukkaa teollis- tai tekijänoikeutta, oikeudenhaltijan on kunkin osapuolen sovellettavan lainsäädännön mukaisesti korvattava tavaroiden haltijalle tai ilmoittajalle tältä osin aiheutuneet vahingot.

10. Kummallakin osapuolella voi olla käytössään menettelyjä, joilla sallitaan postitse tai pikakuriiritoimituksena lähetettyjen ja väärennetyllä tavaramerkillä varustettujen tai laittomasti valmistettujen tavaroiden nopea hävittäminen.

11. Kumpikin osapuoli voi päättää olla soveltamatta tätä artiklaa sellaisten tavaroiden tuontiin, jotka saatetaan markkinoille toisessa maassa oikeudenhaltijoiden toimesta tai suostumuksella. Osapuoli voi jättää tämän artiklan soveltamisalan ulkopuolelle luonteeltaan ei-kaupalliset, matkustajien henkilökohtaisiin matkatavaroihin sisältyvät tavarat.

12. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen tulliviranomaiset käyvät säännöllistä vuoropuhelua ja edistävät yhteistyötä asiaankuuluvien sidosryhmien ja muiden teollis- ja tekijänoikeuden täytäntöönpanoon osallistuvien viranomaisten kanssa.

13. Osapuolet tekevät yhteistyötä epäilyksenalaiden tavaroiden kansainvälistä kauppaa koskevissa asioissa. Osapuolet sopivat erityisesti vaihtavansa tietoja toista osapuolta koskevasta epäilyksenalaiden tavaroiden kaupasta, sanotun kuitenkaan rajoittamatta kummankin osapuolen henkilötietojen suojaa koskevan lainsäädännön soveltamista.

14. Muita yhteistyön muotoja rajoittamatta keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta tulliasioissa tehtyä pöytäkirjaa sovelletaan sellaisen teollis- tai tekijänoikeuslainsäädännön rikkomiseen, jonka täytäntöönpanoa koskeva toimivalta kuuluu tämän artiklan mukaisesti tulliviranomaisille.

15. Jäljempänä 154 artiklassa tarkoitettu teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitea vastaa tämän artiklan moitteettoman toiminnan ja täytäntöönpanon varmistamisesta erityisesti osapuolten välisen yhteistyön osalta.

151 ARTIKLA

Yhdenmukaisuus GATT 1994 -sopimuksen ja TRIPS-sopimuksen kanssa

Kun tulliviranomaiset toteuttavat rajatoimenpiteitä teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanemiseksi, riippumatta siitä, kuuluvatko ne tämän alajakson soveltamisalaan, osapuolet varmistavat yhdenmukaisuuden GATT 1994 -sopimuksen ja TRIPS-sopimuksen ja

erityisesti GATT 1994 -sopimuksen V artiklan ja TRIPS-sopimuksen 41 artiklan ja III osan 4 jakson mukaisten velvoitteidensa kanssa.

D JAKSO

LOPPUMÄÄRÄYKSET

152 ARTIKLA

Yhteistyö

1. Osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä tukeakseen tämän luvun mukaisten sitoumusten ja velvoitteiden täytäntöönpanoa.

2. Osapuolten välinen yhteistyö koskee muun muassa seuraavia toimintoja:

a) tietojen vaihto teollis- ja tekijänoikeuksia sekä asiaankuuluvia suojele- ja täytäntöönpanosääntöjä koskevasta oikeudellisesta kehyksestä;

b) osapuolten välinen kokemusten vaihto lainsäädäntötyön etenemisestä;

c) osapuolten välinen kokemusten vaihto teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanosta keskushallinnon tasolla tai sitä alemmilla hallintotasoilla;

d) koordinointi väärennettyjen tavaroiden viennin estämiseksi, myös muiden maiden kanssa;

e) tekninen tuki, valmiuksien kehittäminen, henkilövaihto ja henkilöstön kouluttaminen;

f) teollis- ja tekijänoikeuksien suojaaminen ja puolustaminen ja siihen liittyvän tiedon levittäminen muun muassa liike-elämän piireissä ja kansalaisille;

g) kuluttajien ja oikeudenhaltijoiden yleisen tietämyksen lisääminen; institutionaalisen yhteistyön kehittäminen erityisesti teollis- ja tekijänoikeuksista vastaavien virastojen välillä;

h) teollis- ja tekijänoikeuksien suojaamis- ja täytäntöönpanokäytäntöjä koskeva yleisen tietämyksen parantaminen ja valistustyö;

i) teollis- ja tekijänoikeuksien suojaamisen ja täytäntöönpanon edistäminen julkisten ja yksityisten toimijoiden välisessä yhteistyössä, johon osallistuu pieniä ja keskisuuria yrityksiä;

j) tehokkaiden strategioiden laatiminen kohderyhmien tunnistamiseksi ja tiedotusohjelmien luominen kuluttajien ja tiedotusvälineiden tietoisuuden parantamiseksi teollis- ja tekijänoikeuksien rikkomisen vaikutuksista, mukaan lukien terveys- ja turvallisuusriskit ja yhteydet järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

3. Kumpikin osapuoli voi julkistaa tuote-eritelvät tai niiden tiivistelmän sekä 4 alajakson nojalla suojattujen toisen osapuolen maantieteellisten merkintöjen valvonnan tai hallinnon kannalta merkitykselliset yhteispisteet.

4. Osapuolet pitävät suoraan tai 154 artiklassa tarkoitetun teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitean välityksellä yhteyttä kaikissa tämän luvun täytäntöönpanoon ja toimintaan liittyvissä asioissa.

153 ARTIKLA

Vapaaehtoiset sidosryhmäaloitteet

Kumpikin osapuoli pyrkii parhaansa mukaan helpottamaan teollis- ja tekijänoikeusloukkauksia vähentäviä vapaaehtoisia sidosryhmäaloitteita, myös internetissä ja muualla toimivilla markkinapaikoilla, keskittyen konkreettisiin ongelmiin ja toteutettavissa olevien, tasapuolisten, oikeasuhteisten ja kaikille asianomaisille reilujen käytännön ratkaisujen löytämiseen esimerkiksi seuraavasti:

a) kumpikin osapuoli pyrkii kutsumaan alueensa sidosryhmät koolle yhteisymmärryksessä helpottaakseen vapaaehtoisia aloitteita ratkaisujen löytämiseksi sekä teollis- ja tekijänoikeuksien suojelemista ja täytäntöönpanoa koskevien erimielisyyksien ratkaisemiseksi ja rikkomusten vähentämiseksi;

b) osapuolet pyrkivät vaihtamaan keskenään tietoja vapaaehtoisten sidosryhmäaloitteiden helpottamiseksi osapuolten alueilla tehdyistä toimenpiteistä; ja

c) osapuolet pyrkivät edistämään avointa vuoropuhelua ja yhteistyötä osapuolten sidosryhmien välillä sekä rohkaisemaan kyseisiä sidosryhmiä yhdessä etsimään ratkaisuja ja ratkaisemaan teollis- ja tekijänoikeuksien suojelemista ja täytäntöönpanoa koskevia erimielisyyksiä ja vähentämään rikkomuksia.

154 ARTIKLA

Institutionaaliset määräykset

1. Osapuolet perustavat teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitean, joka koostuu Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan edustajista ja jonka tehtävänä on seurata tämän luvun täytäntöönpanoa ja tehostaa osapuolten välistä teollis- ja tekijänoikeuksia koskevaa yhteistyötä ja vuoropuhelua.

2. Teollis- ja tekijänoikeuksien alakomitea kokoontuu jommankumman osapuolen pyynnöstä vuorotellen Euroopan unionissa ja Kirgisian tasavallassa osapuolten sopimana ajankohtana ja sopimassa paikassa ja niiden sopimalla tavalla, joka voi olla myös videoyhteyksin, viimeistään 90 päivän kuluttua pyynnön esittämisestä.

9 LUKU

JULKISET HANKINNAT

155 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa

a) ”kaupallisilla tavaroilla tai palveluilla” tarkoitetaan sellaisia tavaroita tai palveluja, joita yleensä myydään tai tarjotaan myytäväksi kaupallisilla markkinoilla julkishallinnon ulkopuolisille ostajille julkishallinnon ulkopuolisiin tarkoituksiin ja joita tavanomaisesti ostavat tällaiset asiakkaat;

b) ”rakennusalan palveluilla” tarkoitetaan palveluja, joiden kohteena on jokin YK:n yhteisen tavaraluokituksen (CPC-luokitus) alajaksoissa 51 tarkoitettu ja millä tahansa tavalla suoritettava maa- ja vesirakentamiseen tai rakennusten rakentamiseen liittyvä työsuorite;

c) ”sähköisellä huutokaupalla” tarkoitetaan iteraatioprosessia, jossa toimittajat käyttävät sähköisiä välineitä uusien hintojen tai tarjouksen määrällisesti esitettävien, arviointiperusteisiin liittyvien muiden tekijöiden kuin hinnan tai molempien esittämiseen, minkä perusteella tarjoukset asetetaan järjestykseen tai niiden järjestystä muutetaan;

d) ilmaisuilla ”kirjallisesti” tai ”kirjallisena/kirjallisina” tarkoitetaan mitä tahansa sanallista tai numeroilmaisua, joka voidaan lukea, toistaa ja tuoda julki myöhemmin, mukaan lukien sähköisesti toimitetut ja tallennetut tiedot;

e) ”suljetulla tarjouspyyntömenettelyllä” tarkoitetaan hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö ottaa yhteyttä yhteen tai useampaan valitsemaansa toimittajaan;

f) ”toimenpiteellä” tarkoitetaan mitä tahansa lakia, määräystä, menettelyä, hallinnollista ohjetta tai käytäntöä tai hankintayksikön toimintaa, joka liittyy tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan hankintaan;

g) ”kestoluettelolla” tarkoitetaan luetteloa vaatimukset täyttävistä toimittajista, joita hankintayksikkö aikoo käyttää useammin kuin kerran;

h) ”aiottua hankintaa koskevalla ilmoituksella” tarkoitetaan ilmoitusta, jonka hankintayksikkö julkaisee ja jossa kiinnostuneita toimittajia pyydetään jättämään osallistumishakemus tai tarjous tai molemmat;

i) ”vastikkeilla” tarkoitetaan kaikkia ehtoja tai sitoumuksia, joilla pyritään edistämään paikallista kehitystä tai parannetaan osapuolen maksutasetta esimerkiksi kotimaisuusasteen, teknologian lisensoinnin, sijoitusten, vastakauppojen tai muiden vastaavanlaisten toimien tai vaatimusten avulla;

j) ”avoimella tarjouspyyntömenettelyllä” tarkoitetaan hankintamenettelyä, jossa kaikki kiinnostuneet toimittajat voivat jättää tarjouksen;

k) ”hankintayksiköllä” tarkoitetaan yksikköä, joka sisältyy liitteessä 9 olevan 1, 2 tai 3 jakson jompaakumpaa osapuolta koskevaan alajaksoon;

l) ”edellytykset täyttävällä toimittajalla” tarkoitetaan toimittajaa, joka hankintayksikön mukaan täyttää osallistumisedellytykset;

m) ”valikoivalla tarjouspyyntömenettelyllä” tarkoitetaan hankintamenettelyä, jossa hankintayksikkö pyytää ainoastaan edellytykset täyttäviä toimittajia jättämään tarjouksen;

n) ”palveluihin” luetaan mukaan rakennusalan palvelut, ellei toisin täsmennetä;

o) ”standardilla” tarkoitetaan virallisen elimen hyväksymää asiakirjaa, joka sisältää yleistä ja toistuvaa käyttöä varten tavaroita tai palveluja tai niihin liittyviä prosesseja ja tuotantomenetelmiä koskevia sääntöjä tai ohjeita tai niiden ominaisuuksien kuvauksen, joiden noudattaminen ei ole pakollista; siihen voi myös sisältyä tai se voi yksinomaan käsitellä termistöön, tunnuksiin, pakkaukseen tai merkintöihin liittyviä vaatimuksia, jotka koskevat tavaraa, palvelua, prosessia tai tuotantomenetelmää;

p) ”toimittajalla” tarkoitetaan henkilöä tai henkilöryhmää, joka tarjoaa tai voisi tarjota tavaroita tai palveluja;

q) ”teknisellä eritelmällä” tarkoitetaan tarjouspyyntömenettelyn vaatimusta, jossa

i) esitetään hankittavien tavaroiden tai palvelujen ominaisuudet, mukaan lukien laatu, käyttöominaisuudet, turvallisuus ja mitat, tai prosessit ja menetelmät niiden valmistamiseksi tai tarjoamiseksi; tai

ii) käsitellään termistöön, tunnuksiin, pakkaukseen tai merkintöihin liittyviä vaatimuksia, jotka koskevat tavaraa tai palvelua;

r) ”CPC-luokituksella” tarkoitetaan YK:n yhteistä tavaraluokitusta (Statistical Papers Series M No. 77, taloudellisten ja sosiaalisten asiain osasto, Yhdistyneiden kansakuntien tilastokomissio, New York, 1991).

156 ARTIKLA

Soveltamisala

1. Tätä lukua sovelletaan kaikkiin tämän sopimuksen soveltamisalaan liittyviin julkisiin hankintoihin riippumatta siitä, tehdäänkö ne täysin tai osittain sähköisin keinoin.

2. Tässä luvussa ”tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla hankinnalla” tarkoitetaan hankintaa julkishallinnon tarkoituksiin seuraavasti:

a) kyseessä on tavarain, palvelun tai niiden yhdistelmän hankinta,

i) joka on liitteessä 9 kuvatun mukainen; ja

ii) jossa tavaraa, palvelua tai niiden yhdistelmää ei hankita kaupalliseen myyntiin tai jälleenmyyntiin tai käytettäväksi tavaran tuotannossa tai palvelun tarjoamisessa kaupalliseen myyntiin tai jälleenmyyntiin;

b) hankinta tapahtuu sopimusperusteisesti esimerkiksi ostamalla, leasingmenettelyllä, vuokraamalla tai osamaksulla osto-optioin tai ilman niitä;

c) tämän artiklan 6, 7 ja 8 kohdan mukaisesti arvioitu hankinnan arvo on vähintään liitteessä 9 olevassa 1, 2 ja 3 jaksossa vahvistetun asiaa koskevan kynnysarvon suuruinen sillä hetkellä, kun ilmoitus julkaistaan 160 artiklan mukaisesti;

d) kyseessä on hankintayksikön suorittama hankinta; ja

e) hankintaa ei ole muutoin jätetty soveltamisalan ulkopuolelle tämän artiklan 3 kohdassa tai liitteessä 9 olevan 1, 2, 3 tai 5 jakson asiaankuuluvaa osapuolta koskevassa alajaksossa.

3. Ellei liitteessä 9 toisin määrätä, tätä lukua ei sovelleta seuraaviin:

a) maan, olemassa olevien rakennusten tai muun kiinteän omaisuuden tai niitä koskevien oikeuksien hankinta tai vuokraus;

b) muut kuin sopimusoikeudelliset sopimukset tai osapuolen antama mikä tahansa tuki, mukaan lukien yhteistyösopimukset, avustukset, lainat, pääomanlisäykset, takuut ja verokannustimet;

c) finanssihallinto- tai talletuspalvelujen, säänneltyjen rahoituslaitosten selvitys- ja hallintopalvelujen tai julkisen velan, myös lainojen, valtionobligaatioiden, velkasitoumusten ja muiden arvopapereiden, myyntiin, lunastukseen ja jakeluun liittyvien palvelujen hankinta tai ostaminen;

d) julkiset työsopimukset;

e) hankinnat, jotka tehdään

i) kansainvälisen avun, kehitysapu mukaan luettuna, antamista varten;

ii) jonkin sellaiseen kansainväliseen sopimukseen kuuluvan menettelyn tai edellytyksen mukaisesti, joka liittyy joukkojen sijoittamiseen tai hankkeeseen, joka hankkeen allekirjoittaneiden valtioiden on tarkoitus toteuttaa yhdessä; tai

iii) kansainväliseen järjestöön liittyvän tietyn menettelyn tai edellytyksen mukaisesti tai kansainvälisillä avustuksilla, lainoilla tai muulla tuella rahoitettuna, jos sovellettava menettely tai edellytys olisi ristiriidassa tämän luvun kanssa.

4. Liitteessä 9 esitetään tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia hankintoja ja niihin liittyvää tiedonsaantia koskevat kummankin osapuolen sitoumukset jaoteltuna seuraavasti:

a) 1 jaksossa keskushallinnon yksiköt, joiden hankinnat kuuluvat tämän luvun soveltamisalaan, mukaan lukien soveltamisalaan kuuluviin tavaroihin ja palveluihin sovellettavat kynnysarvot;

b) 2 jaksossa keskushallintoa alemman tason yksiköt, joiden hankinnat kuuluvat tämän luvun soveltamisalaan, mukaan lukien soveltamisalaan kuuluviin tavaroihin ja palveluihin sovellettavat kynnsarvot;

c) 3 jaksossa kaikki muut yksiköt, joiden hankinnat kuuluvat tämän luvun soveltamisalaan, mukaan lukien soveltamisalaan kuuluviin tavaroihin ja palveluihin sovellettavat kynnsarvot;

d) 4 jaksossa tämän luvun soveltamisalaan kuuluvat muut palvelut kuin rakennusalan palvelut;

e) 5 jaksossa yleiset huomautukset ja poikkeukset; ja

f) 6 jaksossa tiedotuskanavat, joissa osapuoli julkaisee hankintailmoituksensa, jälkilmoituksensa ja muut julkisten hankintojen järjestelmänsä liittyvät tiedot tämän luvun mukaisesti.

5. Jos hankintayksikkö pyytää tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan yhteydessä henkilöä, joka ei kuulu liitteessä 9 olevan 1, 2 tai 3 jakson asiaankuuluvaa osapuolta koskevan alajakson soveltamisalaan, tekemään hankinnan tiettyjen vaatimusten mukaisesti, tällaisiin vaatimuksiin sovelletaan tämän artiklan 4 kohtaa soveltuvin osin.

Arvonmääritys

6. Arvioidessaan hankinnan arvoa sen varmistamiseksi, onko kyseessä tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva hankinta, hankintayksikkö

a) ei saa jakaa hankintaa erillisiin hankintoihin eikä valita tai käyttää tiettyä arvonmääritysmenetelmää hankinnan arvon arvioimiseksi jättääkseen sen kokonaan tai osittain tämän luvun soveltamisalan ulkopuolelle; ja

b) ilmoittaa hankinnan kokonaisarvon arvioidun enimmäismäärän hankinnan koko keston ajalta, riippumatta siitä, onko se myönnetty yhdelle vai usealle toimittajalle, ottaen huomioon kaikenlaiset hyvitykset, kuten seuraavat:

i) palkkiot, maksut, provisiot ja korot; ja

ii) jos hankintaan on mahdollista sisällyttää optioita, tällaisten optioiden kokonaisarvo.

7. Jos yksi hankintakokonaisuus johtaa useamman kuin yhden sopimuksen tekemiseen tai sopimuksen osittamiseen, jäljempänä ”jaksotetut sopimukset”, kokonaisarvon arvioidun enimmäismäärän laskentaperusteena on

a) viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana tai hankintayksikön edellisen verovuoden aikana tehtyjen saman tavara- tai palvelulajin jaksotettujen sopimusten arvo oikaistuna, jos mahdollista, seuraavien 12 kuukauden aikana tehtävien tavara- tai palveluhankintojen laatua tai arvoa koskevien ennakoitujen muutosten huomioon ottamiseksi; tai

b) alkuperäisen sopimuksen tekemistä seuraavien 12 kuukauden aikana tai hankintayksikön verovuoden aikana tehtävien saman tavara- tai palvelulajin jaksotettujen sopimusten arvioitu arvo.

8. Jos kyseessä on tavaran tai palvelun hankkiminen leasingmenettelyllä, vuokraamalla tai osamaksulla tai jos hankinnan kokonaishintaa ei määritellä, arvonmäärittämisperusteena

a) on määräaikaisten,

i) enintään 12 kuukauden pituisten sopimusten osalta kestonaikainen kokonaisarvon arvioitu enimmäismäärä; tai

ii) yli 12 kuukauden pituisten sopimusten osalta kokonaisarvon arvioitu enimmäismäärä, johon sisältyy mahdollinen arvioitu jäännösarvo;

b) on määräämättömäksi ajaksi tehtyjen sopimusten kuukautta kohti erääntyvien maksuerien arvioitu arvo 48-kertaisena; ja

c) sovelletaan b alakohtaa, kun on epävarmaa, onko sopimus määräaikainen.

157 ARTIKLA

Turvallisuus ja yleiset poikkeukset

1. Minkään tähän lukuun sisältyvän ei voida tulkita estävän osapuolta toteuttamasta toimea tai pitämästä salassa tietoa, jota se pitää keskeisten turvallisuusetujensa suojelemisen kannalta välttämättöminä ja joka liittyy

a) aseiden, ampumatarvikkeiden tai sotatarvikkeiden hankkimiseen;

b) kansallisen turvallisuuden kannalta välttämättömiin hankintoihin; tai

c) hankintoihin kansallista puolustusta varten.

2. Edellyttäen, ettei tällaisia toimenpiteitä sovelleta tavalla, joka merkitsisi mielivaltaista tai perusteetonta syrjintää osapuolten kesken samanlaisten olosuhteiden vallitessa tai osapuolten välisen kaupan peiteltyä rajoittamista, minkään tässä luvussa ei saa tulkita estävän osapuolta ottamasta käyttöön tai soveltamasta toimenpiteitä, jotka

a) ovat tarpeen julkisen moraalien, yleisen järjestyksen tai turvallisuuden suojelemiseksi;

b) ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi;

c) ovat tarpeen teollis- ja tekijänoikeuksien suojelemiseksi; tai

d) liittyvät vammaisten henkilöiden, hyväntekeväisyysjärjestöjen tai vankityövoiman valmistamiin tavaroihin tai näiden tarjoamiin palveluihin.

158 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

Syrjimättömyys

1. Osapuoli ja sen hankintayksiköt myöntävät kaikkien tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia hankintoja koskevien toimenpiteiden osalta välittömästi ja ehdoitta toisen osapuolen tavaroille ja palveluille sekä tällaisia tavaroita ja palveluja tarjoaville toisen osapuolen toimittajille vähintään yhtä suotuisan kohtelun kuin osapuoli ja sen hankintayksiköt myöntävät omille tavaroilleen, palveluilleen ja toimittajilleen.

2. Osapuoli ja sen hankintayksiköt eivät saa minkään tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaa hankintaa koskevan toimenpiteen osalta

a) kohdella alueelleen sijoittautunutta toimittajaa epäedullisemmin kuin toista alueelleen sijoittautunutta toimittajaa sen ulkomaisten sidosten tai ulkomaisen omistuksen perusteella; tai

b) kohdella alueelleen sijoittautunutta toimittajaa syrjivästi sillä perusteella, että kyseisen toimittajan tiettyä hankintaa varten tarjoamat tavarat tai palvelut ovat toisen osapuolen tavaroita tai palveluja.

Paikallisesti sijoittautuneiden toimittajien kansallinen kohtelu

3. Kumpikin osapuoli varmistaa, että toisen osapuolen toimittajille, jotka ovat perustaneet kaupallisen läsnäolon sen alueelle oikeushenkilön perustamisen, hankinnan tai ylläpitämisen kautta, myönnetään osapuolen alueella tehtyjen julkisten hankintojen osalta vähintään yhtä suotuisa kohtelu kuin osapuolen kotimaisille toimittajille kansallisten säädösten ja määräysten mukaisesti.

Tällöin sovelletaan 157 artiklassa säädettyjä yleisiä poikkeuksia.

Sähköisten välineiden käyttö

4. Kun tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva hankinta toteutetaan sähköisiä välineitä käyttäen, hankintayksikkö

a) varmistaa, että hankinta toteutetaan käyttäen yleisesti saatavilla olevia ja muiden yleisesti saatavilla olevien tietoteknisten järjestelmien ja ohjelmistojen kanssa yhteentoimivia tietoteknisiä järjestelmiä ja ohjelmistoja, tietojen todentamiseen ja salaamiseen käytettävät järjestelmät ja ohjelmistot mukaan luettuina;

b) pitää voimassa mekanismeja, joilla varmistetaan osallistumishakemusten ja tarjousten koskemattomuus, vahvistetaan niiden saapumisaika ja estetään asiaton pääsy niihin; ja

c) käyttää sähköisiä tiedotus- ja viestintävälineitä hankintailmoitusten ja hankintamenettelyyn liittyvien tarjouspyyntöasiakirjojen julkaisemiseksi ja, siinä määrin kuin se on käytännössä mahdollista, tarjousten jättämisessä.

Sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien hankintojen toteuttaminen

5. Hankintayksikkö toteuttaa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan avoimella ja puolueettomalla tavalla siten, että

a) noudatetaan tätä lukua ja käytetään esimerkiksi avointa, valikoivaa tai suljettua tarjouspyyntömenettelyä;

b) vältetään eturistiriidat; ja

c) estetään korruptio.

Alkuperäsäännöt

6. Osapuoli ei saa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan yhteydessä soveltaa toisesta osapuolesta tuotaviin tavaroihin tai palveluihin tai toisen osapuolen luovuttamiin tavaroihin ja suoritamiin palveluihin alkuperäsääntöjä, jotka eroavat niistä alkuperäsäännöistä, joita kyseinen osapuoli soveltaa samaan aikaan tavanomaisessa kaupankäynnissä samojen tavaroiden tai palvelujen tuontiin taikka samojen tavaroiden luovutukseen tai samojen palveluiden suorituksiin.

Vastikkeet

7. Tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan osalta osapuoli ja sen hankintayksiköt eivät saa tavoitella, ottaa huomioon, määrätä tai panna täytäntöön mitään vastiketta.

Toimenpiteet, jotka eivät koske hankintaa

8. Edellä olevaa 1 ja 2 kohtaa ei sovelleta

a) tulleihin eikä mihinkään tuonnin yhteydessä kannettaviin tai tuontiin liittyviin maksuihin;

b) tällaisten tullien ja maksujen kantamismenettelyyn; tai

c) muihin tuontisäännöksiin ja -muodollisuuksiin tai palvelujen kauppaa koskeviin toimenpiteisiin lukuun ottamatta tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia hankintoja koskevia toimenpiteitä.

Korruption vastaiset toimet

9. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sillä on käytössään asianmukaiset toimenpiteet korruptioon puuttumiseksi julkisissa hankinnoissaan. Kyseisiin toimenpiteisiin voi sisältyä menettelyjä, joilla estetään osapuolen julkisiin hankintoihin osallistuminen joko toistaiseksi tai määräajaksi sellaisilta toimittajilta, joiden osapuolen oikeusviranomaiset tai toimivaltaiset viranomaiset ovat lainvoimaisella päätöksellä todenneet osallistuneen kyseisen osapuolen alueella julkisiin hankintoihin liittyviin petoksiin tai muihin laittomiin toimiin. Kumpikin osapuoli varmistaa myös, että sillä on käytössä toimintaperiaatteet ja menettelyt, joilla eliminoidaan mahdollisuuksien mukaan hankintoihin osallistuvien tai niihin vaikuttavien henkilöiden mahdolliset eturistiriidat tai hallitaan niitä.

159 ARTIKLA

Hankintajärjestelmästä tiedottaminen

1. Kumpikin osapuoli

a) julkaisee viipymättä kaikki tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvia hankintoja koskevat säädökset, määräykset, oikeudelliset päätökset, yleisesti sovellettavaksi tarkoitetut hallinnolliset päätökset, sopimusten vakioehdot, joista säädetään laissa tai asetuksessa ja jotka on otettu viitteeksi ilmoituksiin ja tarjouspyyntöasiakirjoihin, ja menettelyt sekä kaikkien näiden mahdolliset muutokset virallisessa sähköisessä julkaisussa tai paperijulkaisussa, jota levitetään laajasti ja joka on helposti yleisön saatavilla; ja

b) antaa näistä pyydettyä selvityksen toiselle osapuolelle.

2. Kumpikin osapuoli luettelee liitteessä 9 olevassa 6 jaksossa seuraavat:

a) sähköiset julkaisut tai paperijulkaisut, joissa osapuoli julkaisee tämän artiklan 1 kohdan a alakohdassa kuvatut tiedot;

b) sähköiset julkaisut tai paperijulkaisut, joissa osapuoli julkaisee 160 artiklassa, 162 artiklan 7 kohdassa ja 169 artiklan 2 kohdassa tarkoitetut ilmoitukset; ja

c) niiden verkkosivujen osoitteet, joilla osapuoli julkaisee tehtyjä sopimuksia koskevat ilmoituksensa 169 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

3. Osapuoli ilmoittaa viipymättä yhteistyökomitealle kaikista muutoksista liitteessä 9 olevassa 6 jaksossa tämän artiklan 2 kohdan mukaisesti luettuihin tietoihin.

160 ARTIKLA

Ilmoitukset

1. Kaikkien tässä artiklassa tarkoitettujen ilmoitusten (aiottua hankintaa koskeva ilmoitus, ilmoituksen tiivistelmä ja ilmoitus hankintasuunnitelmasta) on oltava suoraan saatavilla sähköisesti ja maksutta verkossa olevan keskitetyn palvelupisteen kautta. Lisäksi ilmoitukset voidaan myös julkaista soveltuvassa paperijulkaisussa, jota levitetään laajasti, ja ilmoitusten on oltava helposti yleisön saatavilla ainakin ilmoituksessa ilmoitetun ajanjakson päättymiseen saakka.

Aiottua hankintaa koskeva ilmoitus

2. Hankintayksikkö julkaisee kunkin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan osalta aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen, paitsi 166 artiklassa tarkoitetuissa olosuhteissa.

3. Jollei tässä luvussa muuta määrätä, kunkin aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen on sisällettävä seuraavat tiedot:

a) hankintayksikön nimi ja osoite ja muut tiedot, joita tarvitaan yhteyden ottamiseen hankintayksikköön ja kaikkien asiaankuuluvien hankintaan liittyvien asiakirjojen hankkimiseen, tarvittaessa myös niiden hintatiedot ja maksuehdot;

b) hankinnan kuvaus, joka sisältää muun muassa hankittavien tavaroiden tai palvelujen luonteen ja määrän tai, jos määrä ei ole tiedossa, arvioidun määrän;

c) jaksotettujen sopimusten osalta arvio aiottuja hankintoja koskevien ilmoitusten julkaisuajankohdasta, jos mahdollista;

d) mahdollisten vaihtoehtojen kuvaus;

e) aikataulu tavaroiden tai palvelujen toimittamiselle tai sopimuksen kesto;

f) käytettävä hankintamenetelmä ja tieto siitä, liittyykö menetelmään neuvotteluja tai sähköinen huutokauppa;

g) tarvittaessa osoite ja hankintaan osallistumista koskevien hakemusten viimeinen jättöpäivä;

h) tarjousten toimitusosoite ja viimeinen jättöpäivä;

i) kieli tai kielet, jolla tai joilla tarjoukset tai osallistumishakemukset voidaan jättää, jos ne voidaan jättää kielellä, joka ei ole hankintayksikön osapuolen virallinen kieli;

j) luettelo ja lyhyt kuvaus kaikista osallistumisedellytyksistä, mukaan luettuina toimittajilta tällaisen osallistumisen yhteydessä edellytettäviä erityisiä asiakirjoja tai todistuksia koskevat vaatimukset, jollei tällaisia vaatimuksia ole ilmoitettu tarjouspyyntöasiakirjoissa, jotka on asetettu kaikkien kiinnostuneiden toimittajien saataville samanaikaisesti aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen kanssa;

k) jos hankintayksikkö aikoo 162 artiklan mukaisesti valita rajallisen määrän edellytykset täyttäviä toimittajia jättämään tarjouksen, toimittajien valinnassa käytettävät perusteet ja tapauksen mukaan mahdolliset rajoitukset niiden edellytykset täyttävien toimittajien määrään, jotka voivat jättää tarjouksen; ja

l) maininta siitä, että hankinta on tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva hankinta.

Ilmoituksen tiivistelmä

4. Hankintayksikkö julkaisee jokaisesta aiotusta hankinnasta helposti saatavilla olevan ilmoituksen tiivistelmän jollakin WTO:n kielistä samanaikaisesti, kun se julkaisee aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen. Ilmoituksen tiivistelmän on sisällettävä ainakin seuraavat tiedot:

a) hankinnan kohde;

b) tarjousten viimeinen jättöpäivä tai, tapauksen mukaan, osallistumista tai kestoluetteloon sisällyttämistä koskevan hakemuksen viimeinen jättöpäivä; ja

c) osoite, josta hankintaan liittyviä asiakirjoja voi pyytää.

Ilmoitus hankintasuunnitelmasta

5. Hankintayksiköitä kannustetaan julkaisemaan liitteessä 9 olevassa 6 jaksossa luetellussa sähköisessä julkaisussa tai paperijulkaisussa, jos se on käytössä, mahdollisimman aikaisin kunakin verovuonna ilmoitus tulevista hankintasuunnitelmista, jäljempänä ”ilmoitus

hankintasuunnitelmasta”. Ilmoitus hankintasuunnitelmasta on julkaistava myös liitteessä 9 olevassa 6 jaksossa luetellun keskitetyn palvelupisteen verkkosivustolla, jollei tämän artiklan 3 kohdasta muuta johdu. Ilmoituksessa hankintasuunnitelmasta olisi mainittava hankinnan kohde ja aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen suunniteltu julkaisupäivä.

6. B tai C jakson soveltamisalaan kuuluva hankintayksikkö voi käyttää ilmoitusta hankintasuunnitelmasta aiottua hankintaa koskevana ilmoituksena, jos ilmoitus hankintasuunnitelmasta sisältää kaikki hankintayksikön saatavilla olevat tämän artiklan 4 kohdassa tarkoitettut tiedot ja jos siinä pyydetään kiinnostuneita toimittajia ilmoittamaan hankintayksikölle kiinnostuksensa kyseistä hankintaa kohtaan.

161 ARTIKLA

Osallistumisedellytykset

1. Hankintayksikkö rajaa hankintaan osallistumisen edellytykset niihin, jotka ovat välttämättömiä sen varmistamiseksi, että toimittajalla on oikeudelliset ja taloudelliset valmiudet sekä kaupalliset ja tekniset kyvyt toteuttaa asiaankuuluva hankinta.

2. Vahvistaessaan osallistumisedellytykset hankintayksikkö

a) ei saa asettaa toimittajan hankintaan osallistumisen edellytykseksi sitä, että osapuolen hankintayksikkö on aiemmin myöntänyt kyseiselle toimittajalle yhden tai useamman sopimuksen; ja

b) voi edellyttää asiaankuuluvaa aiempaa kokemusta, jos se on oleellista hankinnan vaatimusten täyttämiseksi. ⁽²¹⁾

3. Arvioidessaan sitä, täyttääkö toimittaja osallistumisedellytykset, hankintayksikkö

a) arvioi toimittajan taloudellisia valmiuksia sekä kaupallisia ja teknisiä kykyjä toimittajan liiketoiminnan perusteella sekä hankintayksikön osapuolen alueella että sen ulkopuolella; ja

b) perustaa arvionsa edellytyksiin, jotka hankintayksikkö on etukäteen määrittänyt ilmoituksissa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa.

4. Jos on olemassa asiaa tukevia todisteita, osapuoli ja sen hankintayksiköt voivat hylätä toimittajan osallistumisen hankintaan muun muassa seuraavin perustein:

a) konkurssi;

b) väärät ilmoitukset;

c) aiemmasta sopimuksesta johtuvien oleellisten vaatimusten tai velvoitteiden täyttämisen merkittävä tai jatkuva laiminlyönti;

---

²¹ Selvyyden vuoksi todetaan, että jos hankintayksikkö edellyttää aiemman kokemuksen osoittamista, riittää, että toimittaja osoittaa millä tahansa maantieteellisellä alueella hankitun aiemman kokemuksen.

- d) vakavista rikoksista tai muista vakavista rikkomuksista saadut lopulliset tuomiot;
- e) ammatillinen laiminlyönti tai toiminta tai toiminnan puute, joka vaikuttaa haitallisesti toimittajan kaupalliseen luotettavuuteen; tai
- f) verojen maksun laiminlyönti.

162 ARTIKLA

Toimittajien kelpoisuuden vahvistaminen

Rekisteröintijärjestelmät ja kelpuuttamismenettelyt

1. Osapuoli ja sen hankintayksiköt voivat ylläpitää toimittajien rekisteröintijärjestelmää, johon kiinnostuneita toimittajia vaaditaan rekisteröitymään ja antamaan tiettyjä tietoja. Tässä tapauksessa osapuoli varmistaa, että kiinnostuneet toimittajat saavat rekisteröintijärjestelmää koskevat tiedot mahdollisuuksien mukaan sähköisesti ja että ne voivat pyytää rekisteröintiä milloin tahansa. Hankintayksikön on ilmoitettava kiinnostuneille toimittajille kohtuullisen ajan kuluessa tämän pyynnön hyväksymistä tai hylkäämistä koskevasta päätöksestä. Jos pyyntö hylätään, päätös on perusteltava asianmukaisesti.

2. Kumpikin osapuoli varmistaa, että

- a) sen hankintayksiköt pyrkivät yhtenäistämään kelpoisuusmenettelyjään; ja
- b) sen hankintayksiköt pyrkivät yhtenäistämään rekisteröintijärjestelmiään, jos ne ylläpitävät tällaisia järjestelmiä.

3. Osapuoli ja sen hankintayksiköt eivät ota käyttöön tai sovelle mitään rekisteröintijärjestelmää tai kelpuuttamismenettelyä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti aiheutetaan tarpeettomia esteitä toisen osapuolen toimittajien osallistumiselle sen hankintamenettelyyn.

Valikoiva tarjouspyyntömenettely

4. Jos hankintayksikkö aikoo järjestää valikoivan tarjouspyyntömenettelyn, sen on

a) sisällytettävä aiottua hankintaa koskevaan ilmoitukseen ainakin 160 artiklan 3 kohdan a, b, f, g, j, k ja l alakohdan mukaiset tiedot ja pyydettyä toimittajia jättämään osallistumishakemus; ja

b) annettava tarjouskilpailun alkuun mennessä ainakin 160 artiklan 3 kohdan c, d, e, h ja i alakohdassa määritetyt tiedot edellytykset täyttävillä toimittajille, joille se antaa ilmoituksen 164 artiklan 3 kohdan b alakohdan mukaisesti.

5. Hankintayksikön on sallittava kaikkien edellytykset täyttävien toimittajien osallistua tiettyyn hankintaan, ellei se ilmoita aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa rajoituksista niiden edellytykset täyttävien toimittajien määrään, jotka saavat jättää tarjouksen, ja perusteet

rajoitetun toimittajamäärän valitsemiselle. Tarjouspyyntö on osoitettava sellaiselle määrälle edellytykset täyttäviä toimittajia, joka on tarpeen tehokkaan kilpailun varmistamiseksi.

6. Jos tarjouspyyntöasiakirjat eivät ole julkisesti saatavilla 4 kohdan a alakohdassa tarkoitetun ilmoituksen julkaisupäivästä alkaen, hankintayksikön on varmistettava, että kyseiset asiakirjat asetetaan samanaikaisesti kaikkien 5 kohdan mukaisesti valittujen edellytykset täyttävien toimittajien saataville.

Kestoluettelot

7. Hankintayksikkö voi ylläpitää kestoluetteloa sillä edellytyksellä, että ilmoitus, jolla kiinnostuneita toimittajia pyydetään hakemaan sisällyttämistä luetteloon,

a) julkaistaan vuosittain liitteessä 9 olevassa 6 jaksossa luetellussa asianmukaisessa julkaisussa; ja

b) on jatkuvasti saatavilla liitteessä 9 olevassa 6 jaksossa luetellussa asianmukaisessa julkaisussa, mikäli se julkaistaan sähköisesti.

8. Edellä olevassa 7 kohdassa määrättyyn ilmoitukseen on sisällytettävä

a) kuvaus tavaroista tai palveluista tai niiden luokista, joita varten luetteloa voidaan käyttää;

b) osallistumisedellytykset, jotka toimittajien on täytettävä luetteloon sisällyttämiseksi, sekä menetelmät, joita hankintayksikkö käyttää varmentaaakseen, että toimittaja täyttää edellytykset;

c) hankintayksikön nimi ja osoite ja muut tiedot, joita tarvitaan yhteydenottoon hankintayksikköön ja kaikkien luetteloon liittyvien merkityksellisten asiakirjojen hankkimiseen;

d) luettelon voimassaoloaika ja sen voimassaolon uudistamis- tai päättämistapa tai, jos voimassaoloaika ei mainita, ilmoitus siitä, miten luettelon käytön päättämisestä ilmoitetaan; ja

e) maininta siitä, että luetteloa voidaan käyttää tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvassa hankinnassa.

9. Sen estämättä, mitä 7 kohdassa määrätään, hankintayksikkö voi, jos kestoluettelo on voimassa enintään kolme vuotta, julkaista 7 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen ainoastaan kerran luettelon voimassaoloajan alkaessa sillä edellytyksellä, että

a) ilmoituksessa mainitaan luettelon voimassaoloaika ja se, ettei muita ilmoituksia julkaista; ja

b) ilmoitus julkaistaan sähköisesti ja asetetaan jatkuvasti saataville sen voimassaolon ajan liitteessä 9 olevassa 6 jaksossa luetellussa asianmukaisessa julkaisussa.

10. Hankintayksikön on annettava toimittajien hakea milloin tahansa sisällyttämistä kestoluetteloon, ja sen on sisällytettävä luetteloon kaikki edellytykset täyttävät toimittajat kohtuullisessa ajassa.

11. Jos toimittaja, joka ei sisälly kestoluetteloon, jättää kestoluetteloon perustuvaan hankintaan liittyvän osallistumishakemuksen ja kaikki vaadittavat asiakirjat 164 artiklan 2

kohdassa vahvistettujen määräaikojen puitteissa, hankintayksikön on käsiteltävä hakemus. Hankintayksikkö ei saa hylätä toimittajaa hankintaa koskevasta käsittelystä sillä perusteella, että hankintayksiköllä ei ole riittävästi aikaa käsitellä hakemusta, jollei ole kyse poikkeustapauksesta, jossa hankintayksikkö ei hankinnan monitahoisuuden vuoksi kykene käsittelemään hakemusta tarjousten jättämiseksi asetetussa määräajassa.

Liitteessä 9 olevan 2 ja 3 jakson soveltamisalaan kuuluvat hankintayksiköt

12. Liitteessä 9 olevan 2 ja 3 jakson soveltamisalaan kuuluva hankintayksikkö voi käyttää aiottua hankintaa koskevana ilmoituksena ilmoitusta, jossa kiinnostuneita toimittajia pyydetään hakemaan kestoluetteloon sisällyttämistä, edellyttäen, että

a) ilmoitus julkaistaan tämän artiklan 7 kohdan mukaisesti ja se sisältää tämän artiklan 8 kohdassa vaaditut tiedot, kaikki saatavilla olevat 160 artiklan 2 kohdassa vaaditut tiedot sekä maininnan siitä, että kyseinen ilmoitus on aiottua hankintaa koskeva ilmoitus tai että ainoastaan kestoluettelossa olevat toimittajat saavat tulevaisuudessa kestoluettelon piiriin kuuluvaa hankintaa koskevia ilmoituksia; ja

b) hankintayksikkö toimittaa viipymättä riittävästi tietoja toimittajille, jotka ovat ilmaisseet kiinnostuksensa tiettyä hankintaa kohtaan, jotta nämä voivat arvioida, ovatko ne kiinnostuneita hankinnasta, mukaan luettuina kaikki saatavilla olevat lisätiedot, joita edellytetään 160 artiklan 2 kohdassa.

13. Liitteessä 9 olevan 2 tai 3 jakson soveltamisalaan kuuluva hankintayksikkö voi antaa toimittajan, joka on hakenut sisällyttämistä kestoluetteloon, tehdä tarjouksen tietyissä hankinnassa, jos hankintayksiköllä on riittävästi aikaa tutkia, täyttääkö toimittaja osallistumisedellytykset.

14. Hankintayksikön on ilmoitettava viipymättä hankintaan liittyvän osallistumishakemuksen tai kestoluetteloon sisällyttämistä koskevan hakemuksen jättäneelle toimittajalle hakemuksen perusteella tekemästään päätöksestä.

15. Jos hankintayksikkö hylkää toimittajan hankintaa koskevan osallistumishakemuksen tai kestoluetteloon sisällyttämistä koskevan hakemuksen, ei katso toimittajan enää olevan edellytykset täyttävä toimittaja tai poistaa toimittajan kestoluettelosta, sen on ilmoitettava viipymättä asiasta toimittajalle ja toimitettava toimittajalle tämän pyynnöstä viipymättä kirjallinen selvitys päätöksensä perusteluista.

163 ARTIKLA

Tekniset eritelmät ja tarjouspyyntöasiakirjat

Tekniset eritelmät

1. Osapuoli ja sen hankintayksiköt eivät laadi, ota käyttöön tai sovelle teknisiä eritelmiä tai vahvista vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä, joilla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti aiheutetaan tarpeettomia esteitä osapuolten väliselle kaupalle.

2. Hankittavien tavaroiden tai palvelujen teknisiä eritelmiä laatiessaan hankintayksikön on tarvittaessa

a) laadittava tekniset eritelmiä tietoina käyttöominaisuuksista ja toimintavaatimuksista eikä niinkään mallina tai kuvailevina ominaisuuksina; ja

b) käytettävä teknisten eritelmien perustana kansainvälisiä standardeja, jos niitä on, ja muussa tapauksessa perustana on käytettävä kansallisia teknisiä määräyksiä, tunnustettuja kansallisia standardeja tai rakennusmääräyksiä.

3. Jos teknisissä eritelmissä käytetään mallia tai kuvailevia ominaisuuksia, hankintayksikön olisi tarvittaessa ilmoitettava, että se ottaa huomioon vastaavia tavaroita tai palveluja koskevat tarjoukset, jotka osoitetusti täyttävät hankintaa koskevat vaatimukset, sisällyttämällä tarjouspyyntöasiakirjoihin esimerkiksi maininta ”tai vastaava”.

4. Hankintayksikkö ei saa laatia teknisiä eritelmiä, joissa edellytetään tiettyä tavaramerkkiä tai kaupanimeä, patenttia, tekijänoikeutta, mallia, tyyppiä, tiettyä alkuperää, valmistajaa tai toimittajaa taikka viitataan niihin, paitsi jos hankintavaatimuksia ei voida muulla tavoin kuvata riittävän tarkasti tai selvästi ja edellyttäen, että hankintayksikkö sisällyttää tarjouspyyntöasiakirjoihin esimerkiksi maininnan ”tai vastaava”.

5. Hankintayksikkö ei saa pyytää eikä ottaa vastaan kilpailua rajoittavalla tavalla vaikuttavaa neuvontaa, jota voidaan käyttää tietyssä hankinnassa käytettävien teknisten eritelmien valmistelussa tai käyttöönnotossa, henkilöltä, jolla voi olla kaupallista mielenkiintoa hankintaa kohtaan.

6. Osapuoli, mukaan lukien sen hankintayksiköt, saavat valmistella, ottaa käyttöön tai soveltaa teknisiä eritelmiä luonnonvarojen säilyttämisen tai ympäristönsuojelun edistämiseksi sillä edellytyksellä, että se näin tehdessään toimii tämän artiklan mukaisesti.

Osapuoli voi

a) sallia hankintayksiköiden ottaa ympäristönäkökohdat ja sosiaaliset näkökohdat huomioon kaikissa hankintamenettelyn vaiheissa edellyttäen, että tällaiset näkökohdat ovat syrjimättömiä ja liittyvät asianomaisen sopimuksen kohteeseen; ja

b) toteuttaa asianmukaisia toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että sen ympäristö-, sosiaali- ja työlainsäädäntöä koskevia velvoitteita noudatetaan, mukaan lukien 10 luvun mukaiset velvoitteet.

Tarjouspyyntöasiakirjat

7. Hankintayksikkö asettaa toimittajien saataville tarjouspyyntöasiakirjat, joissa ilmoitetaan kaikki tiedot, jotka toimittajat tarvitsevat asianmukaisten tarjousten laatimista ja jättämistä varten. Tällaisten asiakirjojen on sisällettävä täydellinen kuvaus seuraavista seikoista, jollei niitä ole esitetty jo aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa:

a) hankinta, mukaan luettuina hankittavien tavaroiden tai palvelujen luonne ja määrä tai, jos määrä ei ole tiedossa, arvioitu määrä ja kaikki täytettävät vaatimukset, mukaan lukien tekniset eritelmiä, vaatimustenmukaisuuden arviointitodistus, suunnitelmat, piirustukset tai ohjeaineistot;

b) kaikki osallistumisedellytykset sekä luettelo tiedoista ja asiakirjoista, jotka toimittajien on esitettävä tällaisen osallistumisen yhteydessä;

c) kaikki arviointiperusteet, joita hankintayksikkö soveltaa hankintasopimusta tehdessään, ja, ellei hinta ole ainoa arviointiperuste, arviointiperusteiden suhteellinen painoarvo;

d) todentamiseen ja salaamiseen liittyvät vaatimukset tai tietojen ja asiakirjojen sähköiseen toimittamiseen liittyvät muut vaatimukset, jos hankintayksikkö toteuttaa hankinnan sähköisesti;

e) huutokaupan säännöt, myös arviointiperusteisiin liittyvien tarjouksen osatekijöiden yksilöinnistä, jos hankintayksikkö järjestää sähköisen huutokaupan;

f) tarjousten avaamistilaisuuden päivämäärä, kellonaika ja paikka sekä tarvittaessa tiedot henkilöistä, joilla on oikeus olla läsnä, jos tarjoukset avataan julkisesti;

g) kaikki muut ehdot, mukaan lukien maksuehdot ja rajoitukset, jotka koskevat tarjousten jättämistapaa kuten sitä, onko ne jätettävä paperilla vai sähköisesti; ja

h) tavaroiden toimittamiselle tai palvelujen tarjoamiselle mahdollisesti 8 kohdan mukaisesti asetetut määräajat.

8. Asettaessaan mahdollisia määräaikoja hankittavien tavaroiden toimittamiselle tai palvelujen tarjoamiselle hankintayksikkö ottaa huomioon muun muassa hankinnan monitahoisuuden, odotettavissa olevan alihankinnan osuuden sekä realistisen ajan, jonka tuotanto, varastosta otto ja tavaroiden kuljetus lähtöpaikasta taikka palvelun tarjoaminen vaatii.

9. Tarjouspyyntöasiakirjoissa vahvistettuihin arviointiperusteisiin voi sisältyä muun muassa hinta ja muita kustannustekijöitä, laatu, tekniset ansiot, ympäristöön liittyvät ominaisuudet ja toimitusehdot.

10. Hankintayksikön on viipymättä

a) asetettava tarjouspyyntöasiakirjat saataville sen varmistamiseksi, että kiinnostuneilla toimittajilla on riittävästi aikaa asianmukaisten tarjousten jättämistä varten;

b) toimitettava pyynnöstä tarjouspyyntöasiakirjat kaikille kiinnostuneille toimittajille; ja

c) vastattava kaikkien kiinnostuneiden tai hankintaan osallistuvien toimittajien kaikkiin asiaankuuluvien tietojen saantia koskeviin kohtuullisiin pyyntöihin edellyttäen, ettei kyseinen toimittaja saa tällaisten tietojen avulla etua muihin toimittajiin nähden.

Muutokset

11. Jos hankintayksikkö ennen sopimuksen tekemistä muuttaa aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai hankintaan osallistuvien toimittajien saataville asetetuissa tarjouspyyntöasiakirjoissa vahvistettuja perusteita tai vaatimuksia tai muuttaa ilmoitusta tai tarjouspyyntöasiakirjoja taikka julkaisee ne uudelleen, sen on lähetettävä kirjallisesti kaikki tällaiset muutokset tai muutettu tai uudelleen julkaistu ilmoitus tai muutetut tai uudelleen julkaistut tarjouspyyntöasiakirjat

a) kaikille toimittajille, jotka ovat osallisina menettelyssä muutoksen tai uudelleenjulkaisun ajankohtana, jos kyseiset toimittajat ovat hankintayksikön tiedossa, ja kaikissa muissa tapauksissa samalla tavalla kuin alkuperäiset tiedot asetettiin saataville; ja

b) riittävän aikaisin, jotta kyseisille toimittajille jää aikaa tarvittaessa muuttaa tarjouksiaan ja jättää muutetut tarjoukset.

164 ARTIKLA

Määräajat

1. Hankintayksikkö antaa omien kohtuullisten tarpeidensa mukaisesti toimittajille riittävästi aikaa laatia ja toimittaa osallistumishakemukset ja asianmukaiset tarjoukset ottaen huomioon muun muassa

a) hankinnan luonteen ja monitahoisuuden;

b) odotettavissa olevan alihankinnan laajuuden; ja

c) vaadittavan ajan tarjousten toimittamiseen muilla kuin sähköisillä välineillä ulkomailla sijaitsevista ja kansallisista paikoista, jos ei käytetä sähköisiä välineitä.

Näiden määräaikojen, mukaan luettuina niiden mahdolliset pidennykset, on oltava samat kaikille hankinnasta kiinnostuneille tai hankintaan osallistuville toimittajille.

2. Valikoivaa tarjouspyyntömenettelyä käyttävä hankintayksikkö vahvistaa osallistumishakemusten viimeisen jättöpäivän siten, että se on periaatteessa vähintään 25 päivän kuluttua aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisemispäivästä. Jos hankintayksikön asianmukaisesti osoittama tilanteen kiireellisyys vaikeuttaa tämän määräajan noudattamista, määräaika voidaan lyhentää vähintään 10 päivään.

3. Jollei 4, 5, 7 ja 8 kohdan määräyksistä muuta johdu, hankintayksikkö vahvistaa tarjousten viimeisen jättöpäivän siten, että se on vähintään 40 päivää siitä, kun

a) aiottua hankintaa koskeva ilmoitus on julkaistu, kun kyseessä on avoin tarjouspyyntömenettely; tai

b) hankintayksikkö ilmoittaa toimittajille, että niitä pyydetään jättämään tarjous, kun kyseessä on valikoiva tarjouspyyntömenettely, riippumatta siitä, käyttääkö hankintayksikkö kestoluetteloa.

4. Hankintayksikkö voi lyhentää tarjousten jättämiselle 3 kohdan mukaisesti vahvistetun määräajan vähintään 10 päivään, jos

a) hankintayksikkö on julkaissut 160 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen hankintasuunnitelmasta vähintään 40 päivää ja enintään 12 kuukautta ennen aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisemista ja ilmoitus hankintasuunnitelmasta sisältää seuraavat:

i) hankinnan kuvaus;

ii) arvioitu päivämäärä, jolloin tarjoukset tai osallistumishakemukset on viimeistään jätettävä;

iii) maininta siitä, että kiinnostuneiden toimittajien on ilmaistava hankintayksikölle kiinnostuksensa hankintaan;

iv) osoite, josta hankintaan liittyviä asiakirjoja voi pyytää; ja

v) kaikki saatavilla olevat tiedot, joita 160 artiklan 2 kohdassa edellytetään aiottua hankintaa koskevalta ilmoitukselta;

b) hankintayksikkö ilmoittaa jaksotettujen sopimusten osalta ensimmäisessä aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa, että seuraavissa ilmoituksissa esitetään tämän kohdan mukaiset määräajat tarjousten jättämiselle; tai

c) hankintayksikön asianmukaisesti osoittama tilanteen kiireellisyys vaikeuttaa tarjousten jättämiselle 3 kohdan mukaisesti asetetun määräajan noudattamista.

5. Hankintayksikkö voi lyhentää tarjousten jättämiselle 3 kohdan mukaisesti asetettua määräaika viidellä päivällä kaikissa seuraavissa tilanteissa:

a) aiottua hankintaa koskeva ilmoitus julkaistaan sähköisesti;

b) tarjouspyyntöasiakirjat asetetaan saatavilla sähköisesti aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisupäivästä alkaen; ja

c) hankintayksikkö hyväksyy tarjousten jättämisen sähköisesti.

6. Edellä olevan 5 kohdan soveltaminen yhdessä 4 kohdan kanssa ei saa missään tapauksessa johtaa siihen, että 3 kohdan mukaisesti tarjousten jättämiselle asetettua määräaika lyhennetään alle kymmeneen päivään aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisupäivästä.

7. Jos hankintayksikkö ostaa kaupallisia tavaroita tai palveluja tai niiden yhdistelmän, se voi lyhentää tarjousten jättämiselle 3 kohdan mukaisesti asetetun määräajan vähintään 13 päivään sillä edellytyksellä, että se julkaisee samaan aikaan sähköisesti sekä aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen että tarjouspyyntöasiakirjat, sanotun kuitenkaan rajoittamatta muita tämän artiklan määräyksiä. Jos hankintayksikkö hyväksyy kaupallisia tavaroita tai palveluja koskevien tarjousten jättämisen sähköisesti, se voi lisäksi lyhentää 3 kohdan mukaisesti asetetun määräajan vähintään kymmeneen päivään.

8. Jos liitteessä 9 olevan 2 tai 3 jakson soveltamisalaan kuuluva hankintayksikkö on valinnut kaikki edellytykset täyttävät toimittajat tai rajoitetun määrän niistä, hankintayksikkö ja valitut toimittajat voivat määrittää määräajan tarjousten jättämiselle yhteisestä sopimuksesta. Jos sopimusta ei ole, määräaika on vähintään kymmenen päivää.

165 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Osapuoli voi edellyttää, että sen hankintayksiköt käyvät tarjoajien kanssa neuvotteluja, jos
- a) hankintayksikkö on ilmaissut 160 artiklan 3 kohdan f alakohdassa tarkoitetussa aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa aikomuksensa käydä neuvotteluja; tai
  - b) tarjousten arvioinnissa ilmenee, ettei yksikään tarjouksista ole aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa esitetyillä arviointiperusteilla selvästi edullisin.
2. Hankintayksikkö
- a) varmistaa, että neuvotteluihin osallistuvien toimittajien mahdollinen poissulkeminen tehdään aiottua hankintaa koskevassa ilmoituksessa tai tarjouspyyntöasiakirjoissa esitettyjen arviointiperusteiden mukaisesti; ja
  - b) jos neuvottelut on saatettu päätökseen, ilmoittaa yleisen määräajan, johon mennessä jäljelle jääneiden hankintaan osallistuvien toimittajien on jätettävä uusi tai tarkistettu tarjous.

166 ARTIKLA

Suljettu tarjouspyyntömenettely

1. Edellyttäen, että hankintayksikkö ei käytä tätä määräystä toimittajien välisen kilpailun välttämiseksi tai tavalla, jolla syrjitään toisen osapuolen toimittajia tai suojellaan kotimaisia toimittajia, hankintayksikkö voi käyttää suljettua tarjouspyyntömenettelyä ja olla soveltamatta 160, 161 ja 162 artiklaa, 163 artiklan 7–11 kohtaa ja 164–167 artiklaa seuraavin edellytyksin:
- a) jos tarjouspyyntöasiakirjoissa esitettyjä vaatimuksia ei ole muutettu oleellisesti ja
    - i) yhtään tarjousta ei ole jätetty tai yksikään toimittaja ei ole pyytänyt osallistumista;
    - ii) yhtään tarjouspyyntöasiakirjojen olennaiset vaatimukset täyttävää tarjousta ei ole jätetty;
    - iii) yksikään toimittaja ei ole täyttänyt osallistumisedellytyksiä; tai
    - iv) jätetyt tarjoukset ovat olleet vilpillisiä;
  - b) jos ainoastaan tietty toimittaja voi toimittaa tavarat tai palvelut ja varteenotettavia vaihtoehtoisia tai korvaavia tavaroita tai palveluja ei ole mistä tahansa seuraavasta syystä:
    - i) vaatimuksena on taideteos;
    - ii) kyse on patenttisuojasta, tekijänoikeuksista tai muista yksinoikeuksista; tai
    - iii) kilpailua ei ole teknisistä syistä;
  - c) jos kyseessä ovat tavaroiden tai palvelujen alkuperäisen toimittajan suorittamat, alkuperäiseen hankintaan sisältyvät lisätoimitukset ja jos toimittajan vaihtaminen tällaisten lisätavaroiden tai -palvelujen osalta

i) ei ole mahdollista taloudellisista tai teknisistä syistä, joita ovat muun muassa vaatimukset korvattavuudesta tai yhteentoimivuudesta sellaisten olemassa olevien laitteiden, ohjelmistojen, palvelujen tai laitteistojen kanssa, jotka on hankittu osana alkuperäistä hankintaa; ja

ii) aiheuttaisi merkittävää haittaa tai kustannusten olennaista päällekkäisyyttä hankintayksikölle;

d) jos ja vain siinä määrin kuin se on ehdottoman välttämätöntä, koska tavaroita tai palveluja ei hankintayksikölle ennalta arvaamattomista syistä aiheutuneen äärimmäisen kiireen vuoksi ole voitu hankkia tarpeeksi ajoissa avointa tai valikoivaa tarjouspyyntömenettelyä noudattaen;

e) jos tavarat hankitaan perushyödykemarkkinoilta;

f) jos hankintayksikkö hankkii prototyypin tai uuden tavaran tai palvelun, joka on kehitetty sen pyynnöstä tietyn tutkimus- tai koetoimintaa, selvitystyötä tai alkuperäiskehittelyä koskevan sopimuksen osana ja sitä varten; uuden tavaran tai palvelun alkuperäiskehittelyyn voi kuulua rajoitettua tuotantoa tai toimituksia kenttäkokeiden tulosten saamiseksi ja sen osoittamiseksi, että tavara tai palvelu soveltuu joukkotuotantoon tai -toimituksiin hyväksyttävien laatustandardien mukaisesti, mutta siihen ei kuulu joukkotuotantoa tai -toimituksia kaupallisen kannattavuuden saavuttamiseksi tai tutkimus- ja kehittäykulujen kattamiseksi;

g) jos kyse on hankinnasta poikkeuksellisen edullisissa olosuhteissa, jotka liittyvät vain erittäin lyhytaikaisesti ilmenevään epätavalliseen tilanteeseen, kuten selvitystilaan, konkurssipesän hallintoon tai konkurssiin, mutta ei tavanomaisesta hankinnasta vakituisilta toimittajilta; tai

h) jos sopimus tehdään suunnittelukilpailun voittajan kanssa sillä edellytyksellä, että

i) kilpailu on järjestetty tämän luvun periaatteita noudattaen, erityisesti aiottua hankintaa koskevan ilmoituksen julkaisemisen osalta; ja

ii) riippumaton tuomaristo arvioi osallistujat suunnittelusopimuksen tekemiseksi voittajan kanssa.

2. Hankintayksikkö laatii kirjallisen kertomuksen jokaisesta 1 kohdan mukaisesti tehdystä sopimuksesta. Kertomus sisältää hankintayksikön nimen, hankittujen tavaroiden tai palvelujen arvon ja laadun sekä selvityksen 1 kohdassa tarkoitetuista olosuhteista ja edellytyksistä, jotka oikeuttavat suljetun tarjouspyyntömenettelyn käytön.

167 ARTIKLA

Sähköiset huutokaupat

Hankintayksikön, joka aikoo toteuttaa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan sähköistä huutokauppaa käyttäen, on toimitettava jokaiselle osallistujalle ennen sähköisen huutokaupan aloittamista

a) tiedot automaattisesta arviointimenettelystä, mukaan lukien matemaattiset kaavat, joka perustuu tarjouspyyntöasiakirjoissa esitettyihin arviointiperusteisiin ja jota käytetään huutokaupassa tarjousten automaattisessa järjestykseen asettamisessa tai niiden järjestyksen muuttamisessa;

b) osallistujan tarjouksen alustavan arvioinnin tulokset, jos sopimus tehdään edullisimman tarjouksen perusteella; ja

c) kaikki muut sähköisen huutokaupan toteuttamisen kannalta oleelliset tiedot.

168 ARTIKLA

Tarjousten käsittely ja sopimusten tekeminen

Tarjousten käsittely

1. Hankintayksikön on otettava kaikki tarjoukset vastaan, avattava ne ja käsiteltävä niitä sellaisia menettelyjä noudattaen, joilla taataan hankintamenettelyn oikeudenmukaisuus ja puolueettomuus sekä tarjousten luottamuksellisuus.

2. Hankintayksikkö ei saa rangaista toimittajaa, jonka tarjous vastaanotetaan tarjousten vastaanottamiselle vahvistetun määräajan jälkeen, jos viive johtuu pelkästään hankintayksikön käsittelyvirheestä.

3. Hankintayksikön, joka antaa toimittajalle mahdollisuuden korjata tahattomat muotovirheet tarjousten avaamisen ja sopimuksen tekemisen välisenä aikana, on annettava sama mahdollisuus kaikille tarjousmenettelyyn osallistuville toimittajille.

Sopimusten tekeminen

4. Jotta tarjous voidaan ottaa huomioon sopimusta tehtäessä, se on jätettävä kirjallisesti ja sen on tarjouksia avattaessa oltava ilmoitusten ja tarjouspyyntöasiakirjojen oleellisten vaatimusten mukainen ja edellytykset täyttävän toimittajan jättämä.

5. Jollei hankintayksikkö päätä, että sopimuksen myöntäminen ei ole yleisen edun mukaista, sen on myönnettävä sopimus sellaiselle edellytykset täyttävälle toimittajalle, jonka se on todennut kykenevän täyttämään sopimuksen ehdot ja jonka tarjous on ainoastaan ilmoituksissa ja tarjouspyyntöasiakirjoissa esitettyjen arviointiperusteiden perusteella

a) edullisin; tai

b) hinnaltaan alhaisin, jos hinta on yksinomaisen arviointiperuste.

6. Jos hankintayksikkö saa tarjouksen, jonka hinta on epätavallisen alhainen muiden jätettyjen tarjousten hintaan verrattuna, se voi varmistaa toimittajalta, että tämä täyttää osallistumisehdot ja pystyy täyttämään sopimusehdot. Hankintayksikkö voi myös tarkistaa, onko toimittaja saanut tukia. Kyseisessä tapauksessa tarjous voidaan hylätä pelkästään kyseisellä perusteella ellei toimittaja pysty osoittamaan hankintayksikön asettamassa riittävässä määräajassa, että tukia on myönnetty 11 luvussa olevassa B jaksossa vahvistettujen tukien koskevien sääntöjen mukaisesti.

7. Hankintayksikkö ei saa käyttää vaihtoehtoja, peruuttaa hankintaa tai muuttaa tehtyjä sopimuksia kiertääkseen tämän luvun mukaisia velvoitteita.

8. Kumpikin osapuoli säätää pääsääntöisesti odotusajasta sopimuksen myöntämisen ja tekemisen välillä, jotta hylätyillä tarjoajilla on riittävästi aikaa tarkastella sopimuksen myöntämistä koskevaa päätöstä ja riitauttaa se.

169 ARTIKLA

Hankintatietojen avoimuus

Tiedotus toimittajille

1. Hankintayksikön on viipymättä ilmoitettava menettelyyn osallistuville toimittajille sopimuksen myöntämistä koskevista päätöksistään ja toimittajan pyynnöstä annettava tällainen ilmoitus kirjallisesti. Jollei 170 artiklan 2 ja 3 kohdasta muuta johdu, hankintayksikön on pyynnöstä toimitettava menettelyn hävinneelle toimittajalle selvitys syistä, joiden vuoksi hankintayksikkö ei valinnut sen tarjousta, ja esitettävä valitun toimittajan tarjouksen suhteelliset edut.

Sopimuksen myöntämistä koskevien tietojen julkaiseminen

2. Hankintayksikön on viimeistään 72 päivän kuluttua jokaisen tämän luvun soveltamisalaan kuuluvan sopimuksen tekemisestä julkaistava ilmoitus liitteessä 9 olevassa 6 jaksossa luetellussa soveltuvassa sähköisessä julkaisussa tai paperijulkaisussa. Jos hankintayksikkö julkaisee ilmoituksen ainoastaan sähköisessä julkaisussa, tietojen on oltava helposti saatavilla kohtuullisen ajan. Ilmoituksen on sisällettävä ainakin seuraavat tiedot:

- a) hankittavien tavaroiden tai palvelujen kuvaus;
- b) hankintayksikön nimi ja osoite;
- c) valitun toimittajan nimi ja osoite;
- d) valitun tarjouksen arvo tai sopimuksen myöntämisessä huomioon otettujen tarjousten korkein ja alhaisin arvo;
- e) sopimuksen tekopäivä; ja
- f) käytetty hankintamenetelmä ja, jos käytettiin 166 artiklan mukaista suljettua tarjouspyyntömenettelyä, kuvaus kyseisen artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista olosuhteista ja edellytyksistä, jotka oikeuttivat suljetun tarjouspyyntömenettelyn käytön.

Asiakirjojen säilyttäminen, kertomukset ja sähköinen jäljitettävyyys

3. Jokainen hankintayksikkö säilyttää vähintään kolmen vuoden ajan sopimuksen tekopäivästä lähtien

a) tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin hankintoihin liittyviä tarjouspyyntömenettelyjä ja sopimusten tekemistä koskevat asiakirjat ja kertomukset, mukaan luettuina 166 artiklassa vaaditut kertomukset; ja

b) tiedot, joilla varmistetaan sähköisesti toteutetun, tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan asianmukainen jäljitettävyys.

170 ARTIKLA

Tietojen julkistaminen

1. Osapuolen on toisen osapuolen pyynnöstä toimitettava viipymättä kaikki tiedot, joita tarvitaan sen selvittämiseksi, onko tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluva hankinta toteutettu oikeudenmukaisesti, puolueettomasti ja tämän luvun mukaisesti, mukaan luettuina tiedot valitun tarjouksen erityispiirteistä ja suhteellisista eduista. Jos tietojen antaminen saattaisi vaarantaa kilpailun tulevien tarjouspyyntömenettelyjen yhteydessä, tiedot vastaanottava osapuoli ei saa luovuttaa niitä millekään toimittajalle, paitsi saatuaan tiedot antaneen osapuolen suostumuksen.

2. Sen estämättä, mitä muualla tässä luvussa määrätään, osapuoli ja sen hankintayksiköt eivät saa antaa millekään toimittajalle tietoja, jotka saattaisivat vaarantaa toimittajien välisen tasapuolisen kilpailun.

3. Tätä lukua ei saa tulkita siten, että osapuolen, sen hankintayksiköt, viranomaiset ja muutoksenhakuelimet mukaan luettuina, edellyttäisiin luovuttavan luottamuksellisia tietoja, jos tällainen luovuttaminen

a) haittaisi lainvalvontaa;

b) saattaisi vaarantaa toimittajien välisen tasapuolisen kilpailun;

c) vaarantaisi tiettyjen henkilöiden perustellut kaupalliset edut, teollis- ja tekijänoikeuksien suoja mukaan luettuna; tai

d) olisi muutoin yleisen edun vastaista.

171 ARTIKLA

Kansalliset muutoksenhakumenettelyt

1. Kumpikin osapuoli tarjoaa nopean, tehokkaan, avoimen ja syrjimättömän hallinnollisen tai oikeudellisen muutoksenhakumenettelyn, jonka avulla toimittaja, jolla on tai on ollut tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan hankintaan liittyvä etu, voi valittaa

a) tämän luvun rikkomisesta; tai

b) siitä, että tämän luvun täytäntöönpanoa koskevia osapuolen toimenpiteitä ei ole noudatettu, jos toimittajalla ei ole oikeutta valittaa tämän luvun rikkomisesta suoraan osapuolen lainsäädännön nojalla.

Kaikkia valituksia koskevat menettelysäännöt on esitettävä kirjallisesti ja asetettava julkisesti saataville.

2. Jos toimittaja on tehnyt valituksen tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan sellaisen hankinnan yhteydessä, johon liittyvä etu hänellä on tai on ollut, 1 kohdassa tarkoitetusta rikkomisesta tai laiminlyönnistä, tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvan hankinnan toteuttavan hankintayksikön osapuoli kannustaa hankintayksikköä ja toimittajaa ratkaisemaan valituksen neuvottelemalla. Hankintayksikön on käsiteltävä jokainen tällainen valitus puolueettomasti ja kohtuullisessa ajassa tavalla, joka ei vaikuta toimittajan osallistumiseen meneillään oleviin tai tuleviin tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluviin hankintoihin tai tämän oikeuteen pyytää hallinnollisen tai oikeudellisen muutoksenhakumenettelyn mukaisia korjaavia toimenpiteitä.

3. Kullekin toimittajalle on annettava riittävästi aikaa valituksen valmistelua ja jättämistä varten. Kyseisen määräajan on joka tapauksessa oltava vähintään kymmenen päivää siitä ajankohdasta, jona valituksen peruste tuli toimittajan tietoon tai sen olisi kohtuudella pitänyt tulla tämän tietoon.

4. Kumpikin osapuoli perustaa tai nimeää vähintään yhden puolueettoman hallinto- tai oikeusviranomaisen, joka on riippumaton sen hankintayksiköistä ja ottaa vastaan ja tutkii valitukset, joita toimittajat tekevät tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien hankintojen yhteydessä.

5. Jos muu elin kuin 4 kohdassa tarkoitettu viranomainen tutkii valituksen ensin, asiaankuuluva osapuoli varmistaa, että toimittaja voi valittaa alkuperäisestä päätöksestä puolueettomalle hallinto- tai oikeusviranomaiselle, joka on riippumaton siitä hankintayksiköstä, jonka tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaa hankintaa valitus koskee.

6. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sellaisen 5 kohdassa tarkoitetun muutoksenhakuelimen ratkaisuihin, joka ei ole tuomioistuin, voidaan kohdistaa oikeudellinen uudelleentarkastelu, tai että se noudattaa menettelyjä, joiden mukaan

a) hankintayksikkö vastaa valitukseen kirjallisesti ja luovuttaa muutoksenhakuelimelle kaikki asiaankuuluvat asiakirjat;

b) menettelyn osapuolilla on oikeus tulla kuulluksi ennen kuin muutoksenhakuelin tekee valituksesta päätöksen;

c) menettelyn osapuolilla on oikeus edustajaan ja avustajaan;

d) kaikki käsitellyt ovat menettelyn osapuolille avoimia;

e) menettelyn osapuolilla on oikeus pyytää, että käsittely järjestetään julkisesti ja että läsnä voi olla todistajia; ja

muutoksenhakuelin antaa [päätöksensä tai suosituksensa kohtuullisessa ajassa kirjallisina ja liittää niihin] selostuksen kunkin päätöksen tai suosituksen perusteluista.

7. Kumpikin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa menettelyjä, joilla mahdollistetaan pikaiset väliaikaiset toimenpiteet, jotta toimittaja voi säilyttää mahdollisuutensa osallistua tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan hankintaan. Tällaiset väliaikaiset toimenpiteet voivat johtaa hankintamenettelyyn keskeyttämiseen. Menettelyissä voidaan sallia se, että asianomaisten etujen, myös yleisen edun, kannalta merkittävät kielteiset seuraukset voidaan ottaa huomioon päätettäessä siitä, olisiko tällaisia toimenpiteitä sovellettava. Jos asiassa ei ryhdytä toimenpiteisiin, päätöstä koskevat perustelut on ilmoitettava kirjallisesti.

Kumpikin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa myös menettelyjä korjaavien toimien toteuttamiseksi tai kärsityn menetyksen tai vahingon korvaamiseksi tapauksissa, joissa muutoksenhakuelin on todennut, että on tapahtunut 1 kohdassa tarkoitettu rikkominen tai laiminlyönti. Kärsitystä menetyksestä tai vahingosta maksettava korvaus voidaan rajoittaa joko tarjouksen laatimisesta aiheutuviin kustannuksiin tai valitukseen liittyviin kustannuksiin tai molempiin.

172 ARTIKLA

Soveltamisalan muutokset ja oikaisut

1. Osapuoli voi ehdottaa liitteessä 9 esitettyjen tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien hankintojensa muuttamista tai liitteessä 9 olevan 1, 2 tai 3 jakson asiaankuuluvan alajakson oikaisemista.

Muutokset

2. Osapuolen, joka aikoo ehdottaa muutosta liitteeseen 9, on

a) annettava toiselle osapuolelle kirjallinen ilmoitus; ja

b) sisällytettävä ilmoitukseen ehdotus toista osapuolta koskevista asianmukaisista korvaavista muutoksista, jotta säilytetään muutosta edeltänyttä tilannetta vastaava soveltamisalan taso.

3. Sen estämättä, mitä 2 kohdan b alakohdassa määrätään, osapuolen ei tarvitse esittää korvaavia muutoksia, jos muutos koskee hankintayksikköä, jonka osalta osapuoli on luopunut määräys- tai vaikutusvallastaan, tai jos hankintayksikkö toimii vastedes kaupallisena yrityksenä kilpailuilla markkinoilla, joille pääsyä ei ole rajoitettu.

Osapuolen katsotaan käyttävän määräys- tai vaikutusvaltaa hankintayksikössä, jos kyseisen yksikön

a) rahoituksesta suurin osa on peräisin valtiolta tai valtion määräysvallassa olevalta elimeltä;

b) johto on valtion tai valtion määräysvallassa olevan elimen valvonnan alainen; tai

c) hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenistä yli puolet on valtion tai valtion määräysvallassa olevan elimen nimittämiä.

4. Toisen osapuolen on kirjallisesti vastustettava tämän artiklan 2 kohdan mukaisesti ilmoitettua liitteeseen 9 ehdotettua muutosta, jos se kiistää, että

a) 2 kohdan b alakohdan mukaisesti ehdotettu muutos on riittävä, jotta säilytetään yhteisesti sovittua soveltamisalaa vastaava taso;

b) muutos koskee hankintayksikköä, jonka osalta osapuoli on luopunut määräys- tai vaikutusvallastaan 3 kohdan mukaisesti; tai

c) asianomainen hankintayksikkö toimii kaupallisena yrityksenä kilpailluilla markkinoilla, joille pääsyä ei ole rajoitettu.

Jos vastalauseetta ei esitetä kirjallisesti 45 päivän kuluessa 2 kohdan a alakohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamisesta, toisen osapuolen katsotaan hyväksyneen mukautuksen tai muutoksen.

Oikaisut

5. Seuraavia liitteessä 9 olevan 1, 2 tai 3 jakson osapuolta koskevaan alajaksoon tehtäviä muutoksia pidetään puhtaasti muodollisina oikaisuina edellyttäen, että ne eivät vaikuta tässä luvussa määrättyyn yhteisesti sovittuun soveltamisalaan:

a) hankintayksikön nimen muutos;

b) kahden tai useamman hankintayksikön sulautuminen; ja

c) hankintayksikön jakautuminen kahdeksi tai useammaksi yksiköksi, jotka kaikki lisätään liitteen 9 saman jakson soveltamisalaan kuuluviin hankintayksiköihin.

Tällaisen puhtaasti muodollisen oikaisun tekävä osapuoli ei ole velvollinen ehdottamaan korvaavia mukautuksia.

6. Jos liitteessä 9 olevassa 1, 2 tai 3 jaksossa olevaan osapuolta koskevaan alajaksoon ehdotetaan oikaisuja, osapuoli ilmoittaa näistä toiselle osapuolelle kahden vuoden välein tämän luvun voimaantulosta alkaen.

7. Osapuoli voi 45 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta ilmoittaa kirjallisesti toiselle osapuolelle vastustavansa ehdotettua oikaisua. Vastalauseen toimittavan osapuolen on selitettävä, miksi se katsoo, että ehdotettu oikaisu ei kuulu 5 kohdan soveltamisalaan, ja kuvattava ehdotetun oikaisun vaikutusta tässä luvussa määrättyyn yhteisesti sovittuun soveltamisalaan. Jos kirjallista vastalauseetta ei esitetä 45 päivän kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta, toisen osapuolen katsotaan hyväksyneen ehdotetun oikaisun.

Neuvottelut ja riitojen ratkaiseminen

8. Jos toinen osapuoli vastustaa ehdotettua muutosta tai oikaisua, osapuolet pyrkivät ratkaisemaan asian neuvottelemalla. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä 60 päivän kuluessa vastalauseen vastaanottamisesta, osapuoli, joka haluaa muuttaa tai oikaista liitteessä 9 olevan 1, 2 tai 3 jakson itseään koskevaa alajaksoa, voi saattaa asian 14 luvun mukaiseen riitojenratkaisumenettelyyn sen määrittämiseksi, onko vastalause perusteltu.

Muutokset liitteeseen 9

9. Kun osapuolet ovat sopineet ehdotetusta muutoksesta tai oikaisusta, mukaan lukien tapaukset, joissa osapuoli ei ole esittänyt vastalauseita 45 päivän kuluessa 4 tai 7 kohdan mukaisesti tai jos asia on ratkaistu 8 kohdassa tarkoitetulla riitojenratkaisumenettelyllä, kauppakokoonpanossa toimiva yhteistyöneuvosto muuttaa liitettä 9 sen mukaisesti.

173 ARTIKLA

Institutionaaliset määräykset

Yhteistyökomitea kokoontuu osapuolen pyynnöstä käsittelemään tämän luvun ja liitteen 9 täytäntöönpanoon ja toimintaan liittyviä kysymyksiä, joita ovat esimerkiksi

- a) tarve muuttaa liitettä 9;
- b) sellaiset julkisiin hankintoihin liittyvät kysymykset, jotka osapuoli on antanut yhteistyökomitean käsiteltäväksi;
- c) kaikki muut tämän luvun toimintaan liittyvät seikat.

174 ARTIKLA

Siirtymäkausi

Tätä lukua aletaan soveltaa kolmen vuoden kuluttua tämän sopimuksen voimaantulosta.

10 LUKU

KAUPPA JA KESTÄVÄ KEHITYS

175 ARTIKLA

Taustaa ja tavoitteet

1. Osapuolet palauttavat mieleen YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin Agenda 21 -asiakirjan vuodelta 1992, Kansainvälisen työjärjestön (ILO) julistuksen työelämän perusperiaatteista ja -oikeuksista vuodelta 1998, YK:n talous- ja sosiaalineuvoston ministerikokouksen antaman julistuksen täystyöllisyydestä ja ihmisarvoisesta työstä vuodelta 2006, ILO:n julistuksen sosiaalisesti oikeudenmukaisesta globalisaatiosta vuodelta 2008 sekä YK:n kestävän kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelman vuodelta 2015 ja sen kestävän kehityksen tavoitteet.

2. Osapuolet vahvistavat sitoutuneensa edistämään kansainvälisen kaupan ja investointien kehittämistä siten, että se edistää kestäväen kehityksen tavoitteen saavuttamista ja ilmastonmuutoksen torjuntaa. Tässä yhteydessä osapuolet tunnustavat, että taloudellinen kehitys, sosiaalinen kehitys ja ympäristönsuojelu ovat toisistaan riippuvaisia ja toinen toistaan vahvistavia kestäväen kehityksen osatekijöitä.

176 ARTIKLA

Oikeus sääntelyyn ja suojelun tasot

1. Osapuolet tunnustavat kummankin osapuolen oikeuden vahvistaa omat sisäiset ympäristönsuojelun ja työsuojelun tasonsa ja antaa tai muuttaa asiaa koskevaa lainsäädäntöään ja politiikkaansa sen mukaisesti kansainvälisesti tunnustettuja normeja ja sopimuksia noudattaen ja ympäristönsuojelun ja työsuojelun korkean tason saavuttamiseksi.

2. Osapuolet tunnustavat, että ei ole asianmukaista edistää kauppaa tai investointeja heikentämällä tai alentamalla niiden ympäristö- tai työlainsäädännön ja -normien tarjoamaa suojaa.

3. Osapuoli ei saa kauppaa tai investointeja edistääkseen poiketa ympäristö- ja työlainsäädännöstään taikka jatkuvalla tai toistuvalla toiminnalla tai toimimatta jättämisellä lyödä laimin sen tosiasiallista täytäntöönpanoa.

177 ARTIKLA

Monenväliset ympäristösopimukset ja työtä koskevat yleissopimukset

1. Osapuolet tunnustavat kansainvälisen ympäristöhallinnon ja -sopimusten merkityksen kansainvälisen yhteisön vastauksena maailmanlaajuisiin tai alueellisiin ympäristöongelmiin sekä täyden ja tuottavan työllisyyden, mukaan lukien osaamisen kehittäminen ja ihmisarvoisten työolojen aikaansaaminen kaikille, merkityksen yhtenä kestäväen kehityksen tärkeimpänä osatekijänä kaikissa maissa ja yhtenä kansainvälisen yhteistyön ensisijaisena tavoitteena.

2. Tässä yhteydessä ja ottaen huomioon tämän sopimuksen 259–265 artiklan osapuolet vahvistavat sitoutuneensa panemaan tehokkaasti täytäntöön monenväliset ympäristösopimukset, Pariisin ilmastopimus mukaan lukien, jotka ne ovat ratifioineet.

3. Osapuolet ottavat huomioon tämän sopimuksen 285–288 artiklan ja vahvistavat sitoutuneensa panemaan tehokkaasti täytäntöön ILO:n keskeiset yleissopimukset ja muut ratifioimansa ILO:n yleissopimukset sekä ylläpitämään tehokasta työsuojelutarkastusjärjestelmää, joka vastaa osapuolten ILO:n jäseninä antamia sitoumuksia.

178 ARTIKLA

Kestävää kehitystä edistävä kauppa ja kestävä kehitys edistävät investoinnit

1. Osapuolet vahvistavat sitoutuneensa tehostamaan kaupan myötävaikutusta kestävä kehityksen tavoitteeseen. Tämän mukaisesti ne sopivat edistävänsä kestävyuden takaavien järjestelmien, joita ovat esimerkiksi reilun ja eettisen kaupan järjestelmät ja ympäristömerkit, käyttöä, yritysten yhteiskuntavastuuta ja vastuullisia liiketoimintakäytäntöjä sekä kauppaa ja investointeja ympäristöhyödykkeiden ja -palvelujen sekä ilmastoystävällisten tuotteiden ja teknologioiden alalla.

2. Osapuolet vaihtavat tietoja ja jakavat kokemuksia toimistaan, joilla edistetään kauppa-, sosiaali- ja ympäristöpolitiikkojen johdonmukaisuutta ja keskinäistä tukea, ja ne vahvistavat vuoropuhelua ja yhteistyötä kestäväan kehitykseen liittyvissä kysymyksissä, joita saattaa esiintyä kauppasuhteiden yhteydessä.

3. Tällaiseen osapuolten väliseen vuoropuheluun ja yhteistyöhön olisi tarvittaessa otettava mukaan asiaankuuluvia sidosryhmiä, erityisesti työmarkkinaosapuolet, sekä muita kansalaisyhteiskunnan organisaatioita hyödyntäen muun muassa 314 artiklan mukaista kansalaisyhteiskunnan kanssa tehtävää yhteistyötä.

179 ARTIKLA

Riitojen ratkaiseminen

Tämän luvun soveltamisalaan kuuluviin riitoihin ei sovelleta 223, 224 ja 225 artiklaa. Tällaisissa riidoissa osapuolet keskustelevat toteutettavista asianmukaisista toimenpiteistä välimiespaneelin annettua 219 ja 220 artiklan mukaisesti loppuraporttinsa, jonka ne ottavat huomioon. Yhteistyökomitea seuraa tällaisten toimenpiteiden toteuttamista ja tarkastelee asian edistymistä muun muassa 178 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun mekanismin avulla.

11 LUKU

KILPAILUNVASTAINEN TOIMINTA, YRITYSKESKITTYYMIEN VALVONTA JA TUET

180 ARTIKLA

Periaatteet

Osapuolet tunnustavat vapaan ja vääristymättömän kilpailun merkityksen kauppa- ja investointisuhteissaan. Osapuolet tunnustavat, että kilpailunvastaiset liiketoimintakäytännöt ja valtiolliset toimet voivat vääristää markkinoiden asianmukaista toimintaa ja vaarantaa kaupan ja investointien vapauttamisesta saatavat edut.

181 ARTIKLA

Kilpailuneutraliteetti

Osapuolet soveltavat tätä lukua kaikkiin julkisiin ja yksityisiin yrityksiin.

182 ARTIKLA

Taloudellinen toiminta

Tätä lukua sovelletaan taloudelliseen toimintaan.

Tätä lukua sovellettaessa ”taloudellisella toiminnalla” tarkoitetaan toimintoja, jotka liittyvät tavaroiden ja palvelujen tarjontaan markkinoilla.

A JAKSO

KILPAILUNVASTAINEN TOIMINTA JA YRITYSKESKITTYYMIEN VALVONTA

183 ARTIKLA

Lainsäädäntökehys

Kumpikin osapuoli ottaa käyttöön tai pitää voimassa kilpailulainsäädännön, jota sovelletaan kaikkiin yrityksiin kaikilla talouden aloilla ⁽²²⁾ ja jolla puututaan tehokkaasti seuraaviin käytäntöihin:

a) yritysten väliset horisontaaliset ja vertikaaliset sopimukset, yritysten muodostamien yhdistysten tekemät päätökset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena tai seurauksena on kilpailun estäminen, rajoittaminen tai vääristäminen;

b) yhden tai useamman yrityksen määräävän aseman väärinkäyttö; ja

---

²² Selvyyden vuoksi todetaan, että Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 42 artiklan mukaisesti Euroopan unionin kilpailulainsäädäntöä sovelletaan maataloussektorilla noudattaen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 1308/2013 maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (ETY) N:o 992/72, (ETY) N:o 234/79, (EY) N:o 1037/2001 ja (EY) N:o 1234/2007 kumoamisesta (EUVL L 347, 20.12.2013, s. 671).

c) yrityskeskittymät, jotka olennaisesti estäisivät tehokasta kilpailua erityisesti määräävän aseman syntymisen tai vahvistumisen seurauksena.

184 ARTIKLA

Yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvät palvelut

Osapuolet varmistavat, että yrityksiin, jotka tuottavat yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja, sovelletaan tässä jaksossa vahvistettuja sääntöjä siltä osin kuin kyseisten sääntöjen soveltaminen ei oikeudellisesti tai tosiasiallisesti estä tällaisille yrityksille annettujen tehtävien hoitamista. Annettujen tehtävien on oltava läpinäkyviä, eivätkä tässä jaksossa vahvistettujen sääntöjen soveltamista koskevat rajoitukset tai poikkeukset saa ylittää sitä, mikä on ehdottoman välttämätöntä kyseisten tehtävien suorittamiseksi.

185 ARTIKLA

Täytäntöönpano

1. Kumpikin osapuoli perustaa toiminnallisesti riippumattoman kilpailuviranomaisen, joka vastaa 183 artiklassa tarkoitetun kilpailulainsäädännön soveltamisesta kaikilta osin ja tosiasiallisesta täytäntöönpanosta ja jolla on tämän varmistamiseen tarvittavat asianmukaiset valtuudet ja resurssit, tai pitää tällaista viranomaista yllä.

2. Kumpikin osapuoli soveltaa 183 artiklassa tarkoitettua kilpailulainsäädäntöään läpinäkyvällä tavalla noudattaen oikeudenmukaisen menettelyn periaatteita, mukaan lukien asianomaisten yritysten puolustautumisoikeudet, erityisesti oikeus tulla kuulluksi ja oikeus muutoksenhakuun.

186 ARTIKLA

Yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat, että on niiden yhteisen edun mukaista edistää yhteistyötä kilpailupolitiikan ja täytäntöönpanon alalla.

2.

Tällaisen yhteistyön helpottamiseksi osapuolten kilpailuviranomaiset voivat vaihtaa tietoja, ellei osapuolten lainsäädännössä vahvistetuista luottamuksellisuutta koskevista säännöistä muuta johdu.

3. Osapuolten kilpailuviranomaisten on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan ja tarvittaessa koordinoimaan täytäntöönpanotoimiaan, jotka liittyvät samaan käytäntöön tai tapaukseen tai toisiinsa liittyviin käytäntöihin tai tapauksiin.

187 ARTIKLA

Riitojen ratkaisemismenettelyn soveltamatta jättäminen

Tähän jaksoon ei sovelleta 14 lukua.

B JAKSO

TUET

188 ARTIKLA

Määritelmä ja soveltamisala

1. Tässä jaksossa ”tuella” tarkoitetaan toimenpidettä, joka täyttää tukisopimuksen 1 artiklan 1.1 kohdassa vahvistetut edellytykset, riippumatta siitä, onko tuki myönnetty tavaroita vai palveluja tarjoavalle yritykselle. ⁽²³⁾

2. Tätä jaksoa sovelletaan tukisopimuksen 2 artiklassa tarkoitettuihin erityisiin tukiin ja tukiin, jotka kuuluvat tämän sopimuksen 192 artiklan soveltamisalaan.

3. Osapuolet varmistavat, että yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja tuottaville yrityksille myönnettäviin tukiin sovelletaan tässä jaksossa vahvistettuja sääntöjä siltä osin kuin kyseisten sääntöjen soveltaminen ei oikeudellisesti tai tosiasiallisesti estä näille yrityksille annettujen tehtävien hoitamista. Annettujen tehtävien on oltava läpinäkyviä, eivätkä tässä jaksossa vahvistettujen sääntöjen soveltamista koskevat rajoitukset tai poikkeukset saa ylittää sitä, mikä on ehdottoman välttämätöntä kyseisten tehtävien suorittamiseksi.

4. Tämän sopimuksen 191 artiklaa ei sovelleta maataloussopimuksen liitteeseen 1 sisältyvien tuotteiden kauppaa koskeviin tukiin.

5. Tämän sopimuksen 191 ja 192 artiklaa ei sovelleta audiovisuaalialalla.

6. Tämän sopimuksen 192 artiklaa ei sovelleta tukiin, jotka on virallisesti hyväksytty tai myönnetty ennen tämän sopimuksen voimaantuloa tai viiden vuoden kuluessa sen voimaantulosta.

---

²³ Tällä määritelmällä ei rajoiteta WTO:ssa tulevaisuudessa käytävien palveluille myönnettävien tukien määritelmää koskevien keskustelujen tuloksia. WTO:n tasolla käytävien keskustelujen edistymisestä riippuen osapuolet voivat päivittää tätä sopimusta tältä osin.

189 ARTIKLA

Suhde WTO:hon

Tämän jakson määräykset eivät vaikuta kummankaan osapuolen tukisopimuksen, maataloussopimuksen, GATT 1994 -sopimuksen XVI artiklan tai GATS-sopimuksen XV artiklan mukaisiin oikeuksiin tai velvollisuuksiin.

190 ARTIKLA

Avoimuus

1. Kumpikin osapuoli julkistaa seuraavat tiedot sen alueella myönnetystä tai voimassa pidetystä tuesta:

- a) tuen oikeusperusta ja tarkoitus;
- b) tuen muoto;
- c) tuen määrä tai tukeen osoitettujen määrärahojen määrä; ja
- d) mahdollisuuksien mukaan tuensaajan nimi.

2. Edellä olevan 1 kohdan noudattamiseksi osapuolen on

- a) tehtävä tukisopimuksen 25 artiklan mukainen ilmoitus vähintään joka toinen vuosi;
- b) tehtävä maataloussopimuksen 18 artiklan mukainen ilmoitus; tai

c) varmistettava, että osapuoli julkistaa 1 kohdassa tarkoitettut tiedot itse tai tiedot julkistetaan sen puolesta julkisella verkkosivustolla viimeistään tuen myöntämis- tai voimassapitovuotta seuraavan kalenterivuoden 31 päivänä joulukuuta.

191 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Jos osapuoli katsoo, että tuki vaikuttaa kielteisesti tai todennäköisesti vaikuttaa kielteisesti sen kaupan tai investointien vapauttamiseen liittyviin etuihin, se voi ilmaista huolensa kirjallisesti toiselle osapuolelle ja pyytää lisätietoja asiasta.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuun pyyntöön on sisällyttävä selvitys siitä, miten tuki vaikuttaa kielteisesti tai todennäköisesti vaikuttaa kielteisesti pyynnön esittäneen osapuolen etuihin. Pyyntöä esittänyt osapuoli voi pyytää tuesta seuraavia tietoja:

- a) tuen oikeusperusta ja politiikkatavoite tai tarkoitus;
- b) tuen muoto;
- c) tuen päivämäärät ja kesto ja muut siihen liittyvät aikarajoitukset,
- d) tukikelpoisuutta koskevat vaatimukset;
- e) tukea varten budjetoitu kokonaismäärä tai vuotuinen määrä;
- f) mahdollisuuksien mukaan tuensaajan nimi; ja
- g) kaikki muut tiedot, joiden perusteella voidaan arvioida tuen kielteisiä vaikutuksia.

3. Pyynnön vastaanottaneen osapuolen on toimitettava pyydetyt tiedot kirjallisesti kohtuullisen ajan kuluessa, periaatteessa viimeistään 60 päivän kuluttua pyynnön toimittamisesta. Jos pyynnön vastaanottanut osapuoli ei toimita pyydettyjä tietoja, kyseisen osapuolen on selitettävä tällaisten tietojen puuttuminen kirjallisessa vastauksessaan saman määräajan kuluessa.

4. Saatuaan pyydetyt tiedot pyynnön esittänyt osapuoli voi pyytää neuvotteluja asiasta. Osapuolten on neuvoteltava esiin tuoduista huolenaiheista kohtuullisen ajan kuluessa, periaatteessa viimeistään 60 päivän kuluttua neuvottelupyynnön toimittamisesta.

5. Osapuolet pyrkivät kaikin tavoin pääsemään asiassa molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun.

192 ARTIKLA

Ehdolliset tuet

1. Sovellettaessa tätä jaksoa seuraavat tuet ovat sallittuja seuraavin edellytyksin:

a) tuet, joilla valtio takaa tiettyjen yritysten velkoja tai vastuita edellyttäen, että kyseisten velkojen ja vastuiden määrää tai tällaisen takauksen kesto on rajoitettu; ja

b) erilaiset maksukyvyttömille tai vaikeuksissa oleville yrityksille annetut tuet edellyttäen, että

i) on laadittu realistisiin oletuksiin perustuva uskottava rakenneuudistussuunnitelma, jolla pyritään varmistamaan maksukyvyttömän tai vaikeuksissa olevan yrityksen pitkän aikavälin elinkelpoisuus kohtuullisessa ajassa; ja

ii) yritys osallistuu rakenneuudistuksen kustannuksiin; pienten ja keskisuurten yritysten ei tarvitse osallistua rakenneuudistuksen kustannuksiin.

2. Edellä olevaa 1 kohdan b alakohtaa ei sovelleta tukiin, joita yrityksille myönnetään tilapäisenä maksuvalmiustukena lainatakausten tai lainojen muodossa

rakenneuudistussuunnitelman valmistelun edellyttämänä ajanjaksona. Tällainen tilapäinen maksuvalmiustuki on rajoitettava määrään, joka on tarpeen pelkästään yrityksen liiketoiminnan jatkamiseksi.

3. Tuet, joilla varmistetaan yrityksen hallittu poistuminen markkinoilta, ovat sallittuja.

4. Tätä artiklaa ei sovelleta tukiin, joiden kumulatiiviset määrät tai talousarviot ovat alle 200 000 euroa yritystä kohden kolmen peräkkäisen vuoden aikana.

5. Edellä olevaa 1 kohtaa ei sovelleta tukiin, jotka on myönnetty osapuolen taloudessa esiintyvän vakavan häiriön poistamiseksi. Osapuolen taloudessa esiintyvää häiriötä pidetään vakavana, jos se on poikkeuksellinen, väliaikainen ja merkittävä.

6. Tuet, jotka on tarkoitettu ohjelmien täytäntöönpanoon erityisesti sosiaalisen asuntotuotannon ja perushyödykkeiden rautatiekuljetusten aloilla, vapautetaan tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen edellytysten noudattamisesta siltä osin kuin ne eivät kuulu 188 artiklan 3 kohdan soveltamisalaan, edellyttäen että ne on suunnattu sosiaalisesti.

193 ARTIKLA

Tukien käyttö

Kumpikin osapuoli varmistaa, että yritykset käyttävät tuet yksinomaan siihen toimintapoliittiseen tavoitteeseen, johon ne on myönnetty. ⁽²⁴⁾

12 LUKU

VALTION OMISTAMAT YRITYKSET, YRITYKSET, JOILLE ON MYÖNNETTY ERITYISOIKEUKSIA TAI ERIOIKEUKSIA, JA NIMETYT MONOPOLIT

194 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa

a) ”järjestelyllä” tarkoitetaan sellaista Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön, jäljempänä ”OECD”, julkisesti tuettuja vientiluottoja koskevaa järjestelyä tai sitä seurannutta sitoumusta, riippumatta siitä, onko se laadittu OECD:n puitteissa vai sen ulkopuolella, jonka on

---

²⁴ Selvyyden vuoksi todetaan, että velvoitteen katsotaan täyttyvän, kun osapuoli on ottanut käyttöön tätä koskevan asiaankuuluvan oikeudellisen kehyksen ja hallinnolliset menettelyt.

hyväksynyt vähintään 12 alkuperäistä WTO:n jäsentä, jotka olivat järjestelyn osallistujia 1 päivänä tammikuuta 1979;

b) ”kaupallisella toiminnalla” tarkoitetaan voittoa tavoittelevaa toimintaa, jonka lopputuloksena on sellaisen tavaran tuotanto tai sellaisen palvelun tarjoaminen, jota myydään yrityksen määrittämien määrinä ja sen määrittämällä hinnoilla; ⁽²⁵⁾

c) ”kaupallisilla näkökohdilla” tarkoitetaan hintaa, laatua, saatavuutta, markkinoitavuutta ja kuljetusta sekä muita oston tai myynnin ehtoja tai muita tekijöitä, jotka markkinatalouden periaatteiden mukaisesti kyseessä olevalla liiketoiminta- tai toimialalla toimiva yksityisessä omistuksessa oleva yritys ottaa tavanomaisesti huomioon kaupallisissa päätöksissään;

d) ”nimetyllä monopolilla” tarkoitetaan yksikköä, mukaan lukien yritysryhmittymää tai valtion virastoa, joka on nimetty osapuolen alueen asiaankuuluvilla markkinoilla jonkin tavaran tai palvelun ainoaksi tarjoajaksi tai ostajaksi, mutta siihen ei kuulu yksikkö, jolle on myönnetty yksinomainen teollis- tai tekijänoikeus, pelkästään tällaisen oikeuden myöntämisen perusteella;

e) ”nimeämisellä” tarkoitetaan monopolin perustamista tai sallimista tai monopolin alan laajentamista uuteen tavaraan tai palveluun;

f) ”yrityksellä, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia” tarkoitetaan julkista tai yksityistä yritystä, jolle osapuoli on oikeudellisesti tai tosiasiallisesti myöntänyt erityisoikeuksia tai erioikeuksia, joiden nojalla osapuoli nimeää tietyt yritykset tavaran tai palvelun tarjoajiksi tai rajaa tällaisen valtuutuksen saavien yritysten lukumäärän kahteen taikka useampaan yritykseen ilman, että asiassa sovellettaisiin objektiivisuuteen, oikeasuhteisuuteen ja syrjimättömyyteen perustuvia kriteereitä, tavalla, joka vaikuttaa olennaisesti muiden yritysten mahdollisuuteen tarjota samaa tavaraa tai palvelua samalla maantieteellisellä alueella olennaisilta osiltaan vastaavilla ehdoilla;

g) ”julkista valtaa käytettäessä tarjottavilla palveluilla” tarkoitetaan palveluja, joita tarjotaan käytettäessä julkista valtaa, siten kuin se on määritelty GATS-sopimuksessa ja, tapauksen mukaan, GATS-sopimuksen rahoituspalveluliitteessä;

h) valtion omistamalla yrityksellä” tarkoitetaan yritystä, jossa osapuolella

i) on suorassa omistuksessaan yli 50 prosenttia osakepääomasta;

ii) on suorassa tai välillisessä määräysvallassaan yli 50 prosenttia äänioikeuksista;

iii) on valta nimittää enemmistö yrityksen hallituksen tai vastaavan hallinnollisen elimen jäsenistä; tai

iv) on määräysvalta.

195 ARTIKLA

---

²⁵ Selvyyden vuoksi todetaan, että seuraavien yritysten harjoittama toiminta on suljettu määritelmän ulkopuolelle: a) voittoa tavoittelemattomat yritykset ja b) kustannusvastaavuusperiaatteella toimivat yritykset.

Soveltamisala

1. Osapuolet vahvistavat oikeutensa ja velvoitteensa, jotka perustuvat GATT 1994 -sopimuksen XVII artiklan 1, 2 ja 3 kohtaan, GATT 1994 -sopimuksen XVII artiklan tulkinnasta tehtyyn sopimukseen sekä GATS-sopimuksen VIII artiklan 1, 2 ja 5 kohtaan.

2. Tätä lukua sovelletaan kaupallista toimintaa harjoittaviin valtion omistamiin yrityksiin, yrityksiin, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, ja nimettyihin monopoleihin. Jos tällaiset yritykset tai monopolit harjoittavat sekä kaupallista että muuta kuin kaupallista toimintaa, ainoastaan kaupallinen toiminta kuuluu tämän luvun soveltamisalaan.

3. Tätä lukua sovelletaan valtion omistamiin yrityksiin, yrityksiin, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, ja nimettyihin monopoleihin kaikilla hallintotasoilla.

4. Tätä lukua ei sovelleta valtion omistamiin yrityksiin, yrityksiin, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimettyihin monopoleihin, jos ne toimivat WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 4 sisältyvän, Marrakechissa 15 päivänä huhtikuuta 1994 tehdyn julkisia hankintoja koskevan sopimuksen lisäyksen I kutakin osapuolta koskevien liitteiden soveltamisalaan kuuluvina hankintayksikköinä tai tämän sopimuksen liitteen 9 soveltamisalaan kuuluvina hankintayksikköinä valtion tarpeisiin eivätkä ne toimi hankittujen tavaroiden tai palvelujen jälleenmyymiseksi kaupallisesti tai hankittujen tavaroiden tai palvelujen käyttämiseksi tavaroiden tuotannossa tai palvelujen tarjonnassa kaupallista myyntiä varten.

5. Tätä lukua ei sovelleta julkista valtaa käytettäessä tarjottaviin palveluihin.

6. Tätä lukua ei sovelleta valtion omistamiin yrityksiin, yrityksiin, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, eikä nimettyihin monopoleihin, jotka harjoittavat yksinomaan sotilas- ja puolustustoimintaan liittyvien tuotteiden tuotantoa. ⁽²⁶⁾

7. Tätä lukua ei sovelleta valtion omistamaan yritykseen, yritykseen, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimettyyn monopoliin, jos kyseisen yrityksen tai monopolin kaupallisesta toiminnasta saama vuositulo oli jonakin kolmesta edellisestä peräkkäisestä verovuodesta vähemmän kuin 50 miljoonaa erityisnosto-oikeutta.

8. Jäljempänä olevaa 197 artiklaa ei sovelleta valtion omistaman yrityksen valtion toimeksiannosta toteuttamaan rahoituspalvelujen tarjontaan, jos kyseisellä rahoituspalvelujen tarjonnalla

a) tuetaan vientiä tai tuontia edellyttäen, että

i) kyseisillä palveluilla ei ole tarkoitus korvata kaupallista rahoitusta; tai

ii) kyseisiä palveluja ei tarjota suotuisammin ehdoin kuin ne, jotka olisivat saatavilla vastaaville rahoituspalveluille kaupallisilla markkinoilla;

---

²⁶ Selvyyden vuoksi todetaan, että tällaisten yritysten ja monopolien harjoittama muuhun kuin sotilas- ja puolustustoimintaan liittyvä kaupallinen toiminta kuuluu tämän luvun soveltamisalaan.

b) tuetaan yksityisiä sijoituksia osapuolen alueen ulkopuolella edellyttäen, että

i) kyseisillä palveluilla ei ole tarkoitus korvata kaupallista rahoitusta; tai

ii) kyseisiä palveluja ei tarjota suotuisammin ehdoin kuin ne, jotka olisivat saatavilla vastaaville rahoituspalveluille kaupallisilla markkinoilla; tai

c) kyseisiä palveluja tarjotaan järjestelyn kanssa yhteensopivin ehdoin edellyttäen, että kyseisten palvelujen tarjonta kuuluu järjestelyn soveltamisalaan. ⁽²⁷⁾

9. Jäljempänä olevaa 197 artiklaa ei sovelleta palvelualoihin, jotka eivät kuulu tämän sopimuksen soveltamisalaan 6 luvun mukaisesti.

196 ARTIKLA

Yleiset määräykset

1. Rajoittamatta kummankaan osapuolen tämän luvun mukaisia oikeuksia ja velvollisuuksia mikään tässä luvussa ei estä osapuolta perustamasta tai ylläpitämästä valtion omistamia yrityksiä, myöntämästä yrityksille erityisoikeuksia tai erioikeuksia tai nimeämästä tai ylläpitämästä monopoleja.

2. Kumpikaan osapuoli ei vaadi tai kannusta valtion omistamaa yritystä, yritystä, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimettyä monopolia toimimaan tavalla, joka on ristiriidassa tämän luvun kanssa.

197 ARTIKLA

Syrjimätön kohtelu ja kaupalliset näkökohdat

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että kaupallista toimintaa harjoittaessaan kaikki sen valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, ja nimetyt monopolit

a) toimivat tavarain tai palvelun ostossa tai myynnissä kaupallisten näkökohtien mukaisesti, paitsi silloin, kun ne täyttävät niille annetulle julkisen palvelun tehtävälle asetettuja ehtoja ⁽²⁸⁾, jotka koskevat esimerkiksi sosiaalisesti suunnattuja ohjelmia ja hankkeita ja jotka eivät ole ristiriidassa b tai c alakohdan kanssa;

---

²⁷ Selvyyden vuoksi todetaan, että osapuolet tunnustavat, että Kirgisian tasavalta ei osallistu järjestelyyn, mutta osapuolet kuitenkin ymmärtävät, että tämä määräys antaa tämän sopimuksen osapuolille yhtäläiset oikeudet.

²⁸ Selvyyden vuoksi todetaan, että valtion omistamille pankeille saatetaan antaa julkisen palvelun tehtävä myöntää edullisia lainoja maatalousalalle. Tällaisia lainoja on pidettävä maatalouden kotimaisena tukena.

b) ostaessaan tavarahan tai palvelun

i) myöntävät toisen osapuolen yrityksen tarjoamalle tavaralle tai palvelulle yhtä suotuisan kohtelun kuin ne myöntävät omien yritysten tarjoamalle vastaavalle tavaralle tai vastaavalle palvelulle; ja

ii) myöntävät toisen osapuolen yrityksen tarjoamalle tavaralle tai palvelulle, joka katsotaan tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaksi investoinniksi osapuolen alueella, yhtä suotuisan kohtelun kuin ne myöntävät vastaavalle tavaralle tai vastaavalle palvelulle, jota yritykset tarjoavat osapuolen alueella merkityksellisillä markkinoilla ja joka katsotaan osapuolen sijoittajien investoinneiksi; ja

c) myydessään tavarahan tai palvelun

i) myöntävät toisen osapuolen yritykselle yhtä suotuisan kohtelun kuin ne myöntävät omille yrityksilleen; ja

ii) myöntävät toisen osapuolen yritykselle, joka katsotaan tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaksi investoinniksi osapuolen alueella, yhtä suotuisan kohtelun kuin ne myöntävät osapuolen alueella merkityksellisillä markkinoilla yrityksille, jotka katsotaan osapuolen sijoittajien investoinneiksi.

2. Edellä oleva 1 kohta ei estä valtion omistamia yrityksiä, yrityksiä, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimettyjä monopoleja

a) ostamasta tai tarjoamasta tavaroita tai palveluja eri ehdoilla, hintaan liittyvät ehdot mukaan lukien, edellyttäen, että ostamisessa tai tarjoamisessa noudatetaan kaupallisia näkökohtia; tai

b) kieltäytymästä tavaroiden tai palvelujen ostosta tai tarjoamisesta edellyttäen, että kieltäytymisessä noudatetaan kaupallisia näkökohtia.

198 ARTIKLA

Säätelykehys

1. Osapuolet pyrkivät noudattamaan ja hyödyntämään mahdollisimman hyvin asiaankuuluvia kansainvälisiä standardeja, muun muassa valtionihtiöiden omistajaohjauksesta annettuja OECD:n suuntaviivoja.

2. Kumpikin osapuoli varmistaa, että osapuolen perustama tai ylläpitämä säätelyelin tai muu elin, jolle se antaa tehtäväksi säätelytehtävän,

a) on riippumaton kaikista sen säätelyn alaan kuuluvista yrityksistä eikä vastaa toiminnastaan niille, jotta voidaan varmistaa säätelytehtävän tehokkuus; ja

b) toimii puolueettomasti ⁽²⁹⁾ suhteessa kaikkiin sen sääntelyn alaan kuuluviin yrityksiin, mukaan lukien valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, ja nimetyt monopolit. ⁽³⁰⁾

3. Kumpikin osapuoli soveltaa valtion omistamiin yrityksiin, yrityksiin, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimettyihin monopoleihin säännöksiään ja määräyksiään johdonmukaisella ja syrjimättömällä tavalla.

199 ARTIKLA

Avoimuus

1. Osapuoli, jolla on syytä uskoa, että toisen osapuolen valtion omistaman yrityksen, yrityksen, jolle on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetyn monopolin kaupallinen toiminta vaikuttaa kielteisesti sen tämän luvun mukaisiin etuihin, voi pyytää kirjallisesti toiselta osapuolelta kyseisen yrityksen tai monopolin toiminnasta tietoja, jotka liittyvät tämän luvun täytäntöönpanoon.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettussa tietopyynnössä on mainittava seuraavat seikat:

a) asianomainen yritys tai monopoli;

b) tavarat tai palvelut ja markkinat, joita asia koskee;

c) tämän luvun mukaiset edut, joihin pyynnön esittänyt osapuoli katsoo kohdistuvan kielteisiä vaikutuksia;

d) yrityksen tai monopolin harjoittamat käytännöt, jotka vaikeuttavat osapuolten välistä kauppaa tai investointeja tavalla, joka on ristiriidassa tämän luvun kanssa; ja

e) mitä seuraavista tiedoista pyydetään:

i) yrityksen tai monopolin omistusrakenne ja äänestysjärjestelmä, joiden osalta ilmoitetaan, minkä osuuden osakkeista pyynnön vastaanottanut osapuoli tai sen valtion omistamat yritykset, yritykset, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimetyt monopolit kumulatiivisesti omistavat tai mikä osuus äänioikeuksista niillä kumulatiivisesti on yrityksessä tai monopolissa;

ii) kuvaus mahdollisista erityisosakkeista tai erityisistä ääni- tai muista oikeuksista, jotka ovat pyynnön vastaanottaneen osapuolen tai sen valtion omistamien yritysten, yritysten, joille on myönnetty erityisoikeuksia tai erioikeuksia, tai nimettyjen monopolien hallussa, jos

---

²⁹ Selvyyden vuoksi todetaan, että puolueettomuutta, jolla sääntelyelin hoitaa sääntelytehtäviään, arvioidaan vertaamalla sitä sääntelyelimen yleiseen toimintamalliin tai menettelytapaan.

³⁰ Selvyyden vuoksi todetaan, että toimialoilla, joilla osapuolet ovat muissa luvuissa sopineet noudattavansa sääntelyelimeen liittyviä erityisvelvoitteita, sovelletaan asiaa koskevia kyseisen muun luvun määräyksiä.

tällaiset oikeudet eroavat niistä oikeuksista, jotka liittyvät kyseisen yrityksen tai monopolin tavallisiin osakkeisiin;

iii) kuvaus yrityksen tai monopolin organisaatorakenteesta ja sen hallituksen tai muun vastaavan elimen kokoonpanosta;

iv) kuvaus julkishallinnon yksiköistä tai julkisista elimistä, jotka säätelevät tai valvovat yritystä tai monopolia, kuvaus kyseisten yksiköiden tai elinten yritykselle tai monopolille asettamista raportointivaatimuksista sekä oikeudet ja käytännöt, joita julkishallinnon yksiköt tai julkiset elimet käyttävät yrityksen tai monopolin ylempien johtajien sekä sen hallituksen tai vastaavan elimen jäsenten nimityksissä, irtisanomisissa ja palkitsemisessa;

v) yrityksen tai monopolin vuositulot ja kokonaisvarat viimeisimmältä kolmen vuoden jaksolta, jolta tiedot ovat saatavilla;

vi) mahdolliset poikkeukset, erioikeudet ja niihin liittyvät toimenpiteet, joista yritys tai monopoli hyötyy pyynnön vastaanottaneen osapuolen säännösten ja määräysten mukaisesti; ja

vii) yritystä tai monopolia koskevat mahdolliset lisätiedot, jotka ovat yleisesti saatavilla, myös vuositilinpäätökset ja kolmansien osapuolten suorittamat tilintarkastukset.

3. Jos pyydetyt tiedot eivät ole pyynnön vastaanottaneen osapuolen saatavilla, kyseinen osapuoli ilmoittaa syyt tähän kirjallisesti pyynnön esittäneelle osapuolelle.

13 LUKU

AVOIMUUS

200 ARTIKLA

Määritelmät

Tässä luvussa

a) ”hallinnollisella päätöksellä” tarkoitetaan päätöstä, jolla on oikeusvaikutuksia, joka vaikuttaa yksittäisen henkilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin yksittäisessä tapauksessa ja joka kattaa hallinnollisen toimen toteuttamisen tai hallinnollisen toimen tai päätöksen toteuttamatta jättämisen osapuolen lainsäädännön mukaisesti;

b) ”asianomaisella henkilöllä” tarkoitetaan ketä tahansa henkilöä, johon yleisesti sovellettava toimenpide vaikuttaa tai saattaa vaikuttaa;

c) ”yleisesti sovellettavalla toimenpiteellä” tarkoitetaan yleisesti sovellettavia lakeja, asetuksia, menettelyjä ja hallinnollisia päätöksiä, jotka voivat vaikuttaa johonkin tämän osaston soveltamisalaan kuuluvaan asiaan.

201 ARTIKLA

Tavoite

Tietoisina sääntely-ympäristönsä mahdollisesta vaikutuksesta niiden väliseen kauppaan ja investointeihin osapuolet pyrkivät tämän luvun määräysten mukaisesti edistämään ennakoitavissa olevaa sääntely-ympäristöä ja tarjoamaan talouden toimijoille, erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille, tehokkaat menettelyt.

202 ARTIKLA

Julkaiseminen

1. Kumpikin osapuoli varmistaa, että kun kyseessä on yleisesti sovellettava toimenpide, joka koskee mitä tahansa tämän osaston soveltamisalaan kuuluvaa asiaa, osapuoli

a) julkaisee toimenpiteen viipymättä virallisesti nimetyn julkaisun kautta ja mahdollisuuksien mukaan sähköisessä muodossa tai asettaa sen muulla tavoin saataville siten, että kuka tahansa voi tutustua siihen;

b) antaa selvityksen toimenpiteen tavoitteesta ja sen perusteluista; ja

c) varaa tällaisen toimenpiteen julkaisemisen ja sen voimaantulon välille riittävästi aikaa, paitsi jos tämä ei ole mahdollista asian kiireellisyyden vuoksi.

2. Hyväksyessään tai muuttaessaan tämän osaston soveltamisalaan kuuluvia asioita koskevia yleisesti sovellettavia lakeja tai asetuksia kumpikin osapuoli omien sääntöjensä ja menettelyjensä mukaisesti

a) julkaisee sopivan varhaisessa vaiheessa laki- tai asetusluonnokset tai kuulemisasiakirjat, joissa esitetään yksityiskohtaisesti ehdotetun lain tai asetuksen tavoite ja perustelut;

b) tarjoaa asianomaisille henkilöille kohtuulliset mahdollisuudet ja riittävästi aikaa huomautusten esittämiseen; ja

c) pyrkii ottamaan esitetyt huomautukset huomioon.

203 ARTIKLA

Tiedustelut

1. Kumpikin osapuoli perustaa tai pitää voimassa asianmukaisia mekanismeja, joilla vastataan henkilöiden esittämiin tiedusteluihin, jotka koskevat mitä tahansa tämän osaston

soveltamisalaan kuuluvaa asiaa koskevaa ehdotettua tai voimassa olevaa yleisesti sovellettavaa toimenpidettä.

2. Toisen osapuolen on osapuolen pyynnöstä viipymättä annettava tietoja ja vastattava kysymyksiin, jotka liittyvät yleisesti sovellettaviin toimenpiteisiin tai ehdotuksiin hyväksyä, muuttaa tai kumota yleisesti sovellettavia toimenpiteitä tämän osaston soveltamisalaan kuuluvien asioiden osalta ja jotka pyynnön esittäneen osapuolen mukaan saattavat vaikuttaa tämän sopimuksen toimintaan.

204 ARTIKLA

Yleisesti sovellettavien toimenpiteiden hallinnointi

1. Kumpikin osapuoli hallinnoi kaikkia tämän osaston soveltamisalaan kuuluviin asioihin liittyviä yleisesti sovellettavia toimenpiteitä objektiivisella, puolueettomalla ja kohtuullisella tavalla.

2. Soveltaessaan 1 kohdassa tarkoitettuja toimenpiteitä toisen osapuolen yksittäisiin henkilöihin, tavaroihin tai palveluihin yksittäisissä tapauksissa kumpikin osapuoli

a) pyrkii tarjoamaan menettelyn alkaessa asianomaisille henkilöille, joita hallinnollinen menettely välittömästi koskee, kohtuullisessa määräajassa sekä säädöstensä ja määräystensä mukaisesti menettelyn luonteen kuvauksen sisältävän selvityksen siitä oikeusviranomaisesta, jossa menettely on aloitettu, ja, jos aiheellista, yleisen kuvauksen riidan aiheista; ja

b) antaa kyseisille asianomaisille henkilöille kohtuullisen mahdollisuuden esittää tosiseikkoja ja perusteluja kantansa tueksi ennen lopullista hallinnollista päätöstä, jos siihen on aikaa ja jos menettelyjen luonne ja yleinen etu sen sallivat.

205 ARTIKLA

Uudelleentarkastelu

1. Kumpikin osapuoli perustaa tai pitää voimassa oikeudellisia, välitys- tai hallinnollisia tuomioistuimia tai menettelyjä tämän osaston soveltamisalaan kuuluvaa asiaa koskevien hallinnollisten päätösten pikaista uudelleentarkastelua ja tarvittaessa oikaisua varten. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen uudelleentarkastelumenettelyt toteutetaan syrjimättömällä ja puolueettomalla tavalla. Kumpikin osapuoli varmistaa, että sen tällaisia uudelleentarkasteluja suorittavat tuomioistuimet ovat puolueettomia ja riippumattomia hallinnollisesta toimeenpanosta vastaavasta viranomaisesta eikä niille koidu merkittävää etua asian lopputuloksesta.

2. Kumpikin osapuoli varmistaa, että 1 kohdassa tarkoitettujen menettelyjen osapuolilla on oikeus

a) kohtuulliseen mahdollisuuteen tukea tai puolustaa kantojaan; ja

b) ratkaisuun, joka perustuu näyttöön ja esitettyihin asiakirjoihin tai, jos sen lainsäädäntö niin edellyttää, hallintoviranomaisen kokoamiin asiakirjoihin.

3. Hallinnollisesta toimeenpanosta vastaava viranomainen panee täytäntöön 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetun päätöksen, jollei kunkin osapuolen lainsäädännössä säädetystä muutoksenhausta tai uudelleentarkastelusta muuta johdu.

206 ARTIKLA

Sääntelyn laatu ja tuloksellisuus ja hyvä sääntelykäytäntö

1. Osapuolet tunnustavat hyvän sääntelykäytännön periaatteet ja edistävät sääntelyn laatua ja tuloksellisuutta muun muassa

a) kannustamalla sääntelyn vaikutustenarviointien käyttöön merkittävimpiä aloitteita kehitettäessä; ja

b) ottamalla käyttöön tai pitämällä voimassa menettelyjä, joilla edistetään osapuolten yleisesti sovellettavien toimenpiteiden säännöllistä jälkiarviointia.

2. Osapuolet pyrkivät tekemään yhteistyötä alueellisilla ja monenvälisillä foorumeilla sekä edistämään hyvää sääntelykäytäntöä ja avoimuutta kansainvälisessä kaupassa ja investoinnissa tämän osaston soveltamisalaan kuuluvilla aloilla.

207 ARTIKLA

Erityismääräykset

Tämän luvun soveltaminen ei rajoita tämän osaston muissa luvuissa vahvistettujen erityisten avoimuussääntöjen soveltamista.

14 LUKU

RIIHOJEN RATKAISEMINEN

A JAKSO

KOHDE JA SOVELTAMISALA

208 ARTIKLA

Tavoite

Tämän luvun tavoitteena on luoda tehokas ja toimiva mekanismi osapuolten välisten, tämän osaston tulkintaan ja soveltamiseen liittyvien riitojen välttämiseksi ja ratkaisemiseksi, jotta voidaan mahdollisuuksien mukaan saavuttaa yhteisesti sovittu ratkaisu.

209 ARTIKLA

Soveltamisala

Tätä lukua sovelletaan kaikkiin osapuolten välisiin riitoihin, jotka koskevat tämän osaston, jäljempänä ”soveltamisalaan kuuluvat määräykset”, tulkintaa tai soveltamista, jollei tässä osastossa toisin määrätä.

210 ARTIKLA

Määritelmät

1. Sovellettaessa 14 lukua ja liitteitä 14-A- ja 14-B

- a) ”hallintohenkilöstöllä” tarkoitetaan sellaisia muita henkilöitä kuin avustajia, jotka toimivat paneelin jäsenen ohjauksessa ja valvonnassa;
- b) ”neuvonantajalla” tarkoitetaan henkilöä, jonka osapuoli on palkannut neuvomaan tai avustamaan itseään paneelin menettelyjen yhteydessä;
- c) ”avustajalla” tarkoitetaan henkilöä, joka paneelin jäsenen toimeksiannon mukaisesti ja tämän ohjauksessa ja valvonnassa suorittaa tutkimuksia tai avustaa kyseistä paneelin jäsentä;
- d) ”ehdokkaalla” tarkoitetaan henkilöä, jonka nimi on 214 artiklassa tarkoitettussa luettelossa paneelin jäsenistä ja jonka valintaa paneelin jäseneksi harkitaan 213 artiklan mukaisesti;
- e) ”kantajaosapuolella” tarkoitetaan osapuolta, joka pyytää paneelin asettamista 212 artiklan mukaisesti;
- f) ”sovittelijalla” tarkoitetaan henkilöä, joka on valittu sovittelijaksi 236 artiklan mukaisesti;
- g) ”paneelilla” tarkoitetaan 213 artiklan mukaisesti asetettua paneelia;
- h) ”paneelin jäsenellä” tarkoitetaan paneelin jäseneksi nimettyä henkilöä;
- i) ”vastaajaosapuolella” tarkoitetaan osapuolta, jonka väitetään rikkovan soveltamisalaan kuuluvia määräyksiä;

j) ”edustajalla” tarkoitetaan osapuolen ministeriön, viraston tai muun julkisen elimen nimeämää työntekijää tai henkilöä, joka edustaa osapuolta tähän osastoon liittyvässä riidassa.

B JAKSO

NEUVOTTELUT

211 ARTIKLA

Neuvottelut

1. Osapuolet pyrkivät ratkaisemaan kaikki 209 artiklassa tarkoitetut riidat käymällä neuvotteluja vilpittömässä mielessä tavoitteenaan saavuttaa yhteisesti sovittu ratkaisu.

2. Osapuoli pyytää neuvottelujen aloittamista esittämällä toiselle osapuolelle kirjallisen pyynnön, jossa yksilöidään kyseessä oleva toimenpide sekä ne soveltamisalaan kuuluvat määräykset, joiden se katsoo soveltuvan tapaukseen.

3. Osapuoli, jolle neuvottelupyyntö on esitetty, vastaa pyyntöön viipymättä ja joka tapauksessa viimeistään kymmenen päivän kuluttua pyynnön esittämisestä. Neuvottelut on pidettävä viimeistään 30 päivän kuluttua pyynnön esittämisestä, ja ne on käytävä, jolleivät osapuolet muuta sovi, pyynnön kohteena olevan osapuolen alueella. Neuvottelut katsotaan saatetuiksi päätökseen 30 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä, jolleivät osapuolet sovi jatkavansa neuvotteluja.

4. Kiireellisiä asioita koskevat neuvottelut, mukaan lukien pilaantuvia tavaroita taikka kausitavaroita tai -palveluja koskevat neuvottelut, on pidettävä 15 päivän kuluttua pyynnön esittämisestä. Neuvottelut katsotaan saatetuiksi päätökseen kyseisten 15 päivän kuluessa, jolleivät osapuolet sovi jatkavansa neuvotteluja.

5. Neuvottelujen aikana kumpikin osapuoli esittää toiselle osapuolelle riittävät tosiasioita koskevat tiedot, jotta voidaan arvioida kattavasti tapaa, jolla kyseessä oleva toimenpide saattaa vaikuttaa soveltamisalaan kuuluvien määräysten soveltamiseen. Kumpikin osapuoli pyrkii varmistamaan, että neuvotteluihin osallistuu sellaisia toimivaltaisten valtion viranomaisten työntekijöitä, joilla on asiantuntemusta neuvotteluissa käsiteltävästä asiasta.

6. Neuvottelut ja erityisesti kaikki luottamuksellisiksi ilmoitetut tiedot ja osapuolten neuvottelujen aikana esittämät kannat ovat luottamuksellisia eivätkä vaikuta kummankaan osapuolen oikeuksiin mahdollisessa myöhemmässä menettelyssä.

C JAKSO

PANEELIMENETTELYT

212 ARTIKLA

Paneelimenettelyjen aloittaminen

1. Osapuoli, joka on pyytänyt neuvotteluja 211 artiklan mukaisesti, voi pyytää paneelin asettamista, jos

a) osapuoli, jolle neuvottelupyynnöksi esitetään 211 artiklan mukaisesti, ei vastaa kyseiseen pyyntöön kymmenen päivän kuluessa pyynnön esittämisestä;

b) neuvotteluja ei järjestetä 211 artiklan 3 tai 4 kohdassa vahvistetussa määräajassa;

c) osapuolet sopivat, että neuvotteluja ei järjestetä; tai

d) neuvottelut ovat päättyneet eikä yhteisesti sovittua ratkaisua ole saavutettu.

2. Osapuolen, joka pyytää paneelin asettamista, jäljempänä ”kantajaosapuoli”, on esitettävä paneelin asettamista koskeva pyyntö kirjallisesti sille osapuolelle, jonka väitetään rikkovan soveltamisalaan kuuluvia määräyksiä, jäljempänä ”vastaajaosapuoli”. Kantajaosapuolen on pyynnössään yksilöitävä kyseessä oleva toimenpide ja selitettävä, millä tavoin kyseinen toimenpide on ristiriidassa soveltamisalaan kuuluvien määräysten kanssa, siten, että valituksen oikeudelliset perusteet esitetään selkeästi.

213 ARTIKLA

Paneelin asettaminen

1. Paneeli koostuu kolmesta paneelin jäsenestä.

2. Osapuolet kuulevat toisiaan sopiakseen paneelin kokoonpanosta 14 päivän kuluessa paneelin asettamista koskevan kirjallisen pyynnön esittämisestä.

3. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen paneelin kokoonpanosta tämän artiklan 2 kohdassa vahvistetussa määräajassa, kumpikin osapuoli nimeää paneelin jäsenen 214 artiklan mukaisesti laaditusta alaluettelostaan viiden päivän kuluessa tämän artiklan 2 kohdassa vahvistetun määräajan päättymisestä. Jos osapuoli ei nimeä paneelin jäsentä alaluettelostaan kyseisen määräajan kuluessa, kantajaosapuolta edustava yhteistyökomitean puheenjohtaja valitsee paneelin jäsenen arvalla viiden päivän kuluessa kyseisen määräajan päättymisestä sen osapuolen alaluettelosta, joka ei ole nimennyt paneelin jäsentä. Kantajaosapuolta edustava yhteistyökomitean puheenjohtaja voi valtuuttaa toisen henkilön valitsemaan paneelin jäsenen arvalla.

4. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen paneelin puheenjohtajasta tämän artiklan 2 kohdassa vahvistetussa määräajassa, kantajaosapuolta edustava yhteistyökomitean puheenjohtaja valitsee paneelin puheenjohtajan arvalla 214 artiklan mukaisesti laaditusta puheenjohtajien alaluettelosta viiden päivän kuluessa kyseisen määräajan päättymisestä. Kantajaosapuolta

edustava yhteistyökomitean puheenjohtaja voi valtuuttaa toisen henkilön valitsemaan paneelin puheenjohtajan arvalla.

5. Jos jotakin 214 artiklassa tarkoitettua luetteloa ei ole laadittu tai jos se ei sisällä riittävästi nimiä silloin kun 212 artiklan mukainen pyyntö esitetään, paneelin jäsenet valitaan liitteessä 14-A vahvistetun työjärjestyksen mukaisesti.

6. Paneelin asettamispäivä on päivä, jona kaikki kolme valittua paneelin jäsentä ovat ilmoittaneet hyväksyvänsä nimityksen liitteessä 14-A vahvistetun työjärjestyksen mukaisesti.

214 ARTIKLA

Luettelot paneelin jäsenistä

1. Yhteistyökomitea laatii kuuden kuukauden kuluessa tämän sopimuksen voimaantulosta luettelon vähintään 15 henkilöstä, jotka ovat halukkaita ja kykeneviä toimimaan paneelin jäseninä. Luetteloon sisältyy kolme alaluetteloa:

- a) yksi alaluettelo henkilöistä, jotka on valittu Euroopan unionin ehdotusten perusteella;
- b) yksi alaluettelo henkilöistä, jotka on valittu Kirgisian tasavallan ehdotusten perusteella; ja
- c) yksi alaluettelo henkilöistä, jotka eivät ole kummankaan osapuolen kansalaisia ja jotka ovat halukkaita ja kykeneviä toimimaan paneelin puheenjohtajana.

2. Kussakin alaluettelossa on oltava vähintään viisi henkilöä. Yhteistyökomitea varmistaa, että kussakin alaluettelossa on aina vähintään tämän verran henkilöitä.

3. Yhteistyökomitea voi laatia lisäluetteloita henkilöistä, joilla on tämän osaston soveltamisalaan kuuluviin erityisaloihin liittyvää asiantuntemusta. Tällaisia lisäluetteloja käytetään muodostettaessa paneelia 213 artiklassa määrätyn menettelyn mukaisesti, jos osapuolet niin sopivat.

215 ARTIKLA

Paneelin jäseniä koskevat vaatimukset

1. Kunkin paneelin jäsenen on täytettävä seuraavat vaatimukset:

- a) hänellä on osoitettua asiantuntemusta lakialalta, kansainvälisestä kaupasta tai muista tämän osaston soveltamisalaan kuuluvista asioista;
- b) hänen on oltava riippumaton eikä hänellä saa olla sidoksia kumpaankaan osapuoleen eikä hän saa ottaa näiltä ohjeita;

c) hänen on toimittava yksilönä eikä hän saa ottaa ohjeita miltään organisaatiolta tai hallitukselta riitaan liittyvissä kysymyksissä; ja

d) hänen on noudatettava liitteessä 14-B esitettyjä paneelin jäseniä ja sovittelijoita koskevia käytännesääntöjä.

2. Puheenjohtajalla on oltava asiantuntemusta myös riitojenratkaisumenettelyistä.

3. Tietyn riidan kohteena olevan kysymyksen vuoksi osapuolet voivat sopia poikkeavansa 1 kohdan a alakohdassa luetelluista vaatimuksista.

216 ARTIKLA

Paneelin toiminta

Paneelin

a) on arvioitava sen käsiteltäväksi saatettua asiaa objektiivisesti, mukaan lukien asian tosiseikkojen objektiivinen arviointi sekä soveltamisalaan kuuluvien määräysten sovellettavuus ja yhdenmukaisuus niiden kanssa;

b) on esitettävä päätöksissään ja raporteissaan selvitettyt tosiseikat, soveltamisalaan kuuluvien määräysten sovellettavuus sekä sen mahdollisesti tekemien havaintojen ja päätelmien perustelut; ja

c) olisi kuultava osapuolia säännöllisesti ja tarjottava riittävät mahdollisuudet yhteisesti sovittun ratkaisun saavuttamiseen.

217 ARTIKLA

Tehtävät

1. Jolleivät osapuolet toisin sovi viiden päivän kuluessa paneelin asettamisesta, paneelin tehtävänä on

”tarkastella paneelin perustamista koskevassa pyynnössä tarkoitettua asiaa osapuolten mainitsemien tämän osaston asiaa koskevien määräysten pohjalta, tehdä päätelmiä siitä, onko kyseessä oleva toimenpide kyseisten määräysten mukainen, sekä antaa raportti 219 ja 220 artiklan mukaisesti”.

2. Jos osapuolet sopivat muista tehtävistä, niiden on ilmoitettava sovituista tehtävistä paneelille 1 kohdassa vahvistetussa määräajassa.

218 ARTIKLA

Päätös asian kiireellisyydestä

1. Jos osapuoli sitä pyytää, paneelin on päätettävä kymmenen päivän kuluessa asettamisestaan, katsotaanko asia kiireelliseksi.
2. Kiireellisissä tapauksissa tässä jaksossa vahvistetut sovellettavat määräajat ovat puolet tässä jaksossa määrätystä määräajoista lukuun ottamatta 213 ja 217 artiklassa tarkoitettuja määräaikoja.

219 ARTIKLA

Väliraportti

1. Paneelin on annettava osapuolille väliraportti 90 päivän kuluessa paneelin asettamisesta. Jos paneeli katsoo, että tätä määräaika ei voida noudattaa, paneelin puheenjohtajan on ilmoitettava asiasta kirjallisesti osapuolille ja mainittava syyt viivästykseen sekä päivä, jona paneeli aikoo antaa väliraporttinsa. Paneelin olisi annettava väliraporttinsa joka tapauksessa viimeistään 120 päivän kuluttua paneelin asettamisesta.
2. Kumpikin osapuoli voi toimittaa paneelille kymmenen päivän kuluessa väliraportin antamisesta kirjallisen pyynnön tarkistaa tiettyjä väliraportin kohtia. Osapuoli voi tehdä toisen osapuolen pyyntöä koskevia huomautuksia kuuden päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.

220 ARTIKLA

Loppuraportti

1. Paneelin on annettava osapuolille loppuraportti 120 päivän kuluessa paneelin asettamisesta. Jos paneeli katsoo, että tätä määräaika ei pystytä noudattamaan, paneelin puheenjohtajan on ilmoitettava asiasta kirjallisesti osapuolille ja mainittava syyt viivästykseen sekä päivä, jona paneeli aikoo antaa loppuraporttinsa. Paneelin on annettava loppuraporttinsa joka tapauksessa viimeistään 150 päivän kuluttua paneelin asettamisesta.
2. Loppuraportissa on tarkasteltava osapuolten mahdollisia kirjallisia pyyntöjä, jotka koskevat väliraporttia, ja siinä on selkeästi käsiteltävä osapuolten tekemiä huomautuksia.

221 ARTIKLA

Toimenpiteet raportin noudattamiseksi

1. Vastaajaosapuolen on toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet mukautukseen viipymättä loppuraportissa esitettyihin havaintoihin ja päätelmiin ja alkaakseen noudattaa siinä käsiteltyjä määräyksiä.

2. Vastaajaosapuolen on 30 päivän kuluessa loppuraportin antamisesta ilmoitettava kantajaosapuolelle kirjallisesti toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut tai jotka se aikoo toteuttaa loppuraportin noudattamiseksi.

222 ARTIKLA

Kohtuullinen määräaika

1. Jos loppuraportin välitön noudattaminen 221 artiklan 1 kohdan mukaisesti ei ole mahdollista, vastaajaosapuolen on 30 päivän kuluessa loppuraportin antamisesta ilmoitettava kantajaosapuolelle kirjallisesti tarvitsemansa kohtuullisen määräajan pituus. Osapuolet pyrkivät sopimaan loppuraportin noudattamiseksi tarvittavan kohtuullisen määräajan pituudesta.

2. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen 1 kohdassa tarkoitetun kohtuullisen määräajan pituudesta, kantajaosapuoli voi aikaisintaan 20 päivän kuluttua 1 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen toimituksesta pyytää kirjallisesti alkuperäistä paneelia määrittämään kohtuullisen määräajan pituuden. Paneeli antaa päätöksensä osapuolille 20 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.

3. Vastaajaosapuolen on ilmoitettava kantajaosapuolelle kirjallisesti edistymisestään loppuraportin noudattamisessa vähintään kuukautta ennen 2 kohdan mukaisesti vahvistetun kohtuullisen määräajan päättymistä.

4. Osapuolet voivat sopia 2 kohdan mukaisesti vahvistetun kohtuullisen määräajan pidentämisestä.

223 ARTIKLA

Noudattamisen tarkastelu

1. Vastaajaosapuoli ilmoittaa kirjallisesti kantajaosapuolelle viimeistään sinä päivänä, jona 222 artiklassa tarkoitettu kohtuullinen määräaika päättyy, kaikista loppuraportin noudattamiseksi toteuttamistaan toimenpiteistä.

2. Jos osapuolet ovat eri mieltä loppuraportin noudattamiseksi toteutetuista toimenpiteistä tai tällaisten toimenpiteiden yhdenmukaisuudesta soveltamisalaan kuuluvien määräysten kanssa, kantajaosapuoli voi pyytää kirjallisesti alkuperäistä paneelia ratkaisemaan asian. Pyyntö on yksilöitävä kyseessä oleva toimenpide ja selitettävä, miten kyseinen toimenpide rikkoo soveltamisalaan kuuluvia määräyksiä, niin, että valituksen oikeusperusta käy selvästi ilmi. Paneeli antaa päätöksensä osapuolille 46 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.

224 ARTIKLA

Väliaikaiset korjaavat toimenpiteet

1. Vastaajaosapuoli esittää kantajaosapuolen pyynnöstä ja sen kanssa neuvoteltuaan tarjouksen väliaikaisesta korvauksesta, jos

a) vastaajaosapuoli ilmoittaa kantajaosapuolelle kirjallisesti, että loppuraportin noudattaminen ei ole mahdollista;

b) vastaajaosapuoli ei toimita kirjallista ilmoitusta loppuraportin noudattamiseksi toteutetuista toimenpiteistä 221 artiklan 2 kohdassa tarkoitetussa määräajassa tai ennen kohtuullisen määräajan päättymistä; tai

c) paneeli toteaa, että toimenpiteitä loppuraportin noudattamiseksi ei ole toteutettu lainkaan tai että loppuraportin noudattamiseksi toteutetut toimenpiteet ovat ristiriidassa soveltamisalaan kuuluvien määräysten kanssa.

2. Kantajaosapuoli voi kaikissa 1 kohdan a, b ja c alakohdassa tarkoitetuissa tilanteissa ilmoittaa vastaajaosapuolelle kirjallisesti aikomuksestaan keskeyttää soveltamisalaan kuuluvien määräysten mukaisten velvoitteidensa täyttämisen, jos

a) kantajaosapuoli päättää olla esittämättä 1 kohdan mukaisen pyynnön; tai

b) kun kantajaosapuoli on esittänyt tämän artiklan 1 kohdan mukaisen pyynnön, osapuolet eivät pääse sopimukseen väliaikaisesta korvauksesta 20 päivän kuluessa 222 artiklassa tarkoitetun kohtuullisen määräajan päättymisestä tai 223 artiklan 2 kohdan mukaisen paneelin päätöksen toimittamisesta.

Ilmoituksessa on tarkennettava aiottu velvoitteiden keskeyttämisen taso.

3. Kantajaosapuoli voi keskeyttää soveltamisalaan kuuluvien määräysten mukaisten velvoitteidensa täyttämisen kymmenen päivän kuluttua 2 kohdassa tarkoitetun ilmoituksen toimittamisesta, ellei vastaajaosapuoli ole esittänyt 5 kohdan mukaista pyyntöä.

4. Velvoitteiden keskeyttämisen taso ei saa ylittää soveltamisalaan kuuluvien määräysten rikkomisesta johtuvia mitätöiviä tai heikentäviä vaikutuksia vastaavaa tasoa.

5. Jos vastaajaosapuoli katsoo, että ilmoitettu velvoitteiden keskeyttämisen taso ylittää rikkomisesta johtuvia mitätöiviä tai heikentäviä vaikutuksia vastaavan tason, se voi esittää alkuperäiselle paneelille asian ratkaisemista koskevan kirjallisen pyynnön ennen 3 kohdassa vahvistetun kymmenen päivän määräajan päättymistä. Paneeli antaa päätöksensä osapuolille 30 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Velvoitteita ei saa keskeyttää ennen kuin paneeli on antanut päätöksensä. Velvoitteiden keskeyttämisessä on noudatettava kyseistä päätöstä.

6. Tässä artiklassa tarkoitettu korvaus tai velvoitteiden keskeyttäminen on väliaikainen, eikä sitä sovelleta sen jälkeen, kun

a) osapuolet ovat saavuttaneet yhteisesti sovitun ratkaisun 240 artiklan mukaisesti;

b) osapuolet ovat sopineet, että loppuraportin noudattamiseksi toteutettu toimenpide on saattanut vastaajaosapuolen noudattamaan soveltamisalaan kuuluvia määräyksiä; tai

c) kaikki loppuraportin noudattamiseksi toteutetut toimenpiteet, joiden paneeli on todennut olevan ristiriidassa soveltamisalaan kuuluvien määräysten kanssa, on peruutettu tai niitä on muutettu niin, että vastaajaosapuolen toiminta on saatettu kyseisten määräysten mukaiseksi.

225 ARTIKLA

Väliaikaisten korjaavien toimenpiteiden jälkeen loppuraportin noudattamiseksi toteutettujen toimenpiteiden tarkastelu

1. Vastaajaosapuolen on ilmoitettava kantajaosapuolelle kirjallisesti toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut loppuraportin noudattamiseksi tapauksen mukaan velvoitteiden soveltamisen keskeyttämisen tai väliaikaisen korvauksen soveltamisen jälkeen. Lukuun ottamatta tapauksia, joissa sovelletaan 2 kohtaa, kantajaosapuolen on lopetettava velvoitteiden keskeyttäminen 30 päivän kuluessa ilmoituksen antamisesta. Tapauksissa, joissa on sovellettu korvausta, vastaajaosapuoli voi 2 kohdan mukaisia tapauksia lukuun ottamatta lopettaa tällaisen korvauksen soveltamisen 30 päivän kuluessa siitä, kun se on antanut ilmoituksensa loppuraportin noudattamisesta.

2. Jos osapuolet eivät 30 päivän kuluessa ilmoituksen antamisesta pääse sopimukseen siitä, saattaako 1 kohdan mukaisesti ilmoitettu toimenpide vastaajaosapuolen noudattamaan soveltamisalaan kuuluvia määräyksiä, kantajaosapuoli voi pyytää kirjallisesti alkuperäistä paneelia ratkaisemaan asian. Paneeli antaa päätöksensä osapuolille 46 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Jos paneeli toteaa, että loppuraportin noudattamiseksi toteutettu toimenpide on soveltamisalaan kuuluvien määräysten mukainen, tapauksen mukaan velvoitteiden keskeyttäminen tai korvaus lopetetaan. Kantajaosapuolen on tarvittaessa mukautettava velvoitteiden keskeyttämisen tasoa tai korvauksen tasoa paneelin päätöksen mukaisesti.

3. Jos vastaajaosapuoli katsoo, että kantajaosapuolen toteuttama velvoitteiden keskeytyksen taso ylittää rikkomisesta johtuvia mitätöiviä tai heikentäviä vaikutuksia vastaavan tason, se voi pyytää kirjallisesti alkuperäistä paneelia ratkaisemaan asian. Paneeli antaa päätöksensä 46 päivän kuluessa pyynnön toimittamisesta.

226 ARTIKLA

Paneelin jäsenten vaihtaminen

Jos riitojenratkaisumenettelyn aikana paneelin jäsen ei kykene osallistumaan menettelyyn tai eroaa tehtävästään tai hänet joudutaan vaihtamaan siksi, ettei hän noudata liitteessä 14-B vahvistettuja paneelin jäseniä ja sovittelijoita koskevia käytännesääntöjä, sovelletaan 213 artiklan mukaista menettelyä. Tässä jaksossa vahvistettuja paneelin raporttien tai päätösten antamisen määräaikoja pidennetään tarvittaessa sen verran kuin on tarpeen uuden paneelin jäsenen nimittämiseksi.

227 ARTIKLA

Työjärjestys

1. Paneelin menettelyistä määrätään tässä luvussa ja liitteessä 14-A vahvistetussa työjärjestyksessä.

2. Kaikki paneelin kuulemiset ovat avoimia yleisölle, jollei liitteessä 14-A vahvistetussa työjärjestyksessä toisin määrätä.

228 ARTIKLA

Keskeyttäminen ja päättäminen

Paneelin on molempien osapuolten pyynnöstä keskeytettävä työnsä milloin tahansa osapuolten sopimaksi ajanjaksoksi, joka saa olla enintään 12 peräkkäistä kuukautta. Paneelin on jatkettava työtään ennen keskeytysajan päättymistä molempien osapuolten kirjallisesta pyynnöstä tai keskeytysajan päättyessä jommankumman osapuolen kirjallisesta pyynnöstä. Jos viimeksi mainittua sovelletaan, pyynnön esittäneen osapuolen on ilmoitettava pyynnöstä toiselle osapuolelle kirjallisesti. Jos kumpikaan osapuoli ei pyydä paneelin työn jatkamista keskeytysajan päättyessä, paneelin toimivalta raukeaa ja riitojenratkaisumenettely päätetään. Jos paneelin työ keskeytetään, tämän jakson mukaisia asiaankuuluvia määräaikoja pidennetään yhtä pitkäksi aikaa kuin paneelin työ keskeytyy.

229 ARTIKLA

Tietojen vastaanottaminen

1. Paneeli voi osapuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan pyytää osapuolilta asiaankuuluvia tietoja, joita se pitää tarpeellisina ja asianmukaisina. Osapuolten on vastattava tällaisiin paneelin tietopyyntöihin viipymättä ja kaikilta osin.

2. Paneeli voi osapuolen pyynnöstä tai omasta aloitteestaan pyytää miltä tahansa taholta mitä tahansa tietoja, joita se pitää asianmukaisina. Paneeli voi myös tarvittaessa pyytää asiantuntijalausuntoa asianmukaiseksi katsomallaan tavalla, kunhan se noudattaa osapuolten sopimia ehtoja.

3. Osapuolen luonnolliset henkilöt tai osapuolen alueelle sijoittautuneet oikeushenkilöt voivat esittää *amicus curiae* -lausumia liitteessä 14-A vahvistetun työjärjestyksen mukaisesti.

4. Kaikki paneelin tämän artiklan nojalla saamat tiedot on ilmoitettava osapuolille. Osapuolet voivat esittää huomautuksia kyseisistä tiedoista.

230 ARTIKLA

Tulkintasäännöt

Paneeli tulkitsee soveltamisalaan kuuluvia määräyksiä kansainvälisen julkisoikeuden tavanomaisten tulkintasääntöjen mukaisesti, valtiosopimusoikeutta koskevassa Wienin yleissopimuksessa kodifioidut säännöt mukaan luettuina. Paneeli ottaa lisäksi huomioon myös asiaa koskevat WTO-paneelien ja valituselimen raporteissa esitetyt tulkinnat, jotka WTO:n riitojenratkaisuelin on hyväksynyt WTO:n perustamissopimuksen liitteeseen 2 sisältyvän riitojen ratkaisusta annettuja sääntöjä ja menettelyjä koskevan sopimuksen, jäljempänä ”riitojen ratkaisemista koskeva WTO:n sopimus”, mukaisesti. Paneelin raportit ja päätökset eivät saa lisätä tai vähentää osapuolten tämän sopimuksen mukaisia oikeuksia ja velvollisuuksia.

231 ARTIKLA

Paneelin raportit ja päätökset

1. Asioiden käsittely paneelissa on luottamuksellista. Paneelin on kaikin keinoin pyrittävä siihen, että sen raportit ja päätökset ovat yksimielisiä. Jos tämä ei ole mahdollista, paneeli ratkaisee asian enemmistöpäätöksellä. Paneelin jäsenten erillisiä lausuntoja ei julkaista missään tilanteessa.

2. Osapuolet hyväksyvät paneelin raportit ja päätökset ehdoitta. Niillä ei luoda minkäänlaisia oikeuksia tai velvoitteita luonnollisille henkilöille tai oikeushenkilöille.

3. Kumpikin osapuoli asettaa paneelin raportit ja päätökset sekä sen toimittamat tiedot yleisesti saataville siten, että luottamukselliset tiedot suojataan.

4. Paneeli ja osapuolet käsittelevät luottamuksellisia tietoja, jotka osapuoli on toimittanut paneelille liitteessä 14-A vahvistetun työjärjestyksen mukaisesti.

232 ARTIKLA

Foorumin valinta

1. Jos syntyy riita, jossa tietyn toimenpiteen väitetään rikkovan tämän osaston mukaista velvoitetta ja oleellisilta osin vastaavaa sellaiseen toiseen kansainväliseen sopimukseen kuuluvaa velvoitetta, jonka sopimuspuolia kummatkin osapuolet ovat, WTO:n perustamissopimus mukaan luettuna, kantajaosapuoli valitsee foorumin, jossa riita ratkaistaan.

2. Kun kantajaosapuoli on valinnut foorumin ja aloittanut tämän jakson tai toisen kansainvälisen sopimuksen mukaiset riitojenratkaisumenettelyt, kyseinen osapuoli ei saa aloittaa riitojenratkaisumenettelyjä toisen kansainvälisen sopimuksen nojalla 1 kohdassa

tarkoitettuna toimenpiteen osalta, paitsi jos ensin valittu foorumi ei pysty tekemään ratkaisuja menettelyllisten tai oikeudenkäyttöön liittyvien syiden vuoksi.

3. Sovellettaessa tätä artiklaa

a) osapuolen katsotaan aloittaneen tämän jakson mukaiset riitojenratkaisumenettelyt, jos se pyytää paneelin asettamista 212 artiklan mukaisesti;

b) osapuolen katsotaan aloittaneen WTO:n perustamissopimuksen mukaiset riitojenratkaisumenettelyt, jos se pyytää paneelin asettamista riitojen ratkaisemista koskevan WTO:n sopimuksen 6 artiklan mukaisesti;

c) minkä tahansa muun kansainvälisen sopimuksen mukaiset riitojenratkaisumenettelyt katsotaan aloitetuksi kyseisen sopimuksen asiaa koskevien määräysten mukaisesti.

4. Mikään tässä sopimuksessa ei estä osapuolta keskeyttämästä velvoitteita, jotka WTO:n riitojenratkaisuelin on hyväksynyt tai jotka on hyväksytty sellaisen toisen kansainvälisen sopimuksen riitojenratkaisumenettelyissä, jonka sopimuspuolia molemmat riidan osapuolet ovat, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 2 kohdan soveltamista. Osapuolta ei saa estää keskeyttämästä tämän jakson mukaisia velvoitteita vetoamalla WTO:n perustamissopimukseen tai mihinkään muuhun osapuolten väliseen kansainväliseen sopimukseen.

D JAKSO

SOVITTELUMEKANISMI

233 ARTIKLA

Tavoite

Sovittelumekanismin tavoitteena on helpottaa yhteisesti sovitun ratkaisun löytymistä soveltamalla kattavaa ja nopeaa menettelyä sovittelijan avustuksella.

234 ARTIKLA

Tietojen pyytäminen

1. Osapuoli voi milloin tahansa ennen sovittelumenettelyn aloittamista toimittaa toiselle osapuolelle kirjallisen tietopyynnön toimenpiteestä, joka vaikuttaa kielteisesti osapuolten väliseen kauppaan tai niiden välisiin investointeihin. Osapuolen, jolle tällainen pyyntö on esitetty, on toimitettava 20 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä kirjallinen vastaus, jossa se esittää pyydettyjä tietoja koskevat huomautuksensa.

2. Jos pyyntöön vastaava osapuoli katsoo, että se ei pysty antamaan vastausta 20 päivän kuluessa pyynnön esittämisestä, sen on viipymättä ilmoitettava asiasta pyynnön esittäneelle osapuolelle, ilmoitettava syyt viivästykseen ja esitettävä arvio lyhimmästä määräajasta, jonka kuluessa se pystyy toimittamaan vastauksensa.

3. Osapuolen odotetaan yleensä esittävän 1 kohdan mukaisen tietopyynnön ennen sovittelumenettelyn aloittamista.

235 ARTIKLA

Sovittelumenettelyn aloittaminen

1. Osapuoli voi milloin tahansa pyytää sovittelumenettelyn aloittamista sellaisen toimenpiteen osalta, joka vaikuttaa kielteisesti osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettu pyyntö on tehtävä kirjallisesti toiselle osapuolelle. Pyyntö on esitettävä pyynnön esittävän osapuolen huolenaiheet selkeästi ja riittävän yksityiskohtaisesti ja siinä on

a) yksilöitävä kyseessä oleva erityistoimenpide;

b) esitettävä selvitys niistä kielteisistä vaikutuksista, joita pyynnön esittävä osapuoli katsoo toimenpiteellä olevan tai tulevan olemaan osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin; ja

c) selostettava, miten kyseiset vaikutukset pyynnön esittävän osapuolen näkemyksen mukaan liittyvät toimenpiteeseen.

3. Sovittelumenettely voidaan aloittaa ainoastaan osapuolten yhteisestä sopimuksesta, jotta voidaan etsiä yhteisesti sovittuja ratkaisuja ja harkita sovittelijan mahdollisesti antamia neuvoja ja ehdottamia ratkaisuja. Osapuolen, jolle sovittelumenettelyn aloittamista koskeva pyyntö on osoitettu, on harkittava pyyntöä myönteisesti ja ilmoitettava kirjallisesti pyynnön esittäneelle osapuolelle pyynnön hyväksymisestä tai hylkäämisestä kymmenen päivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Jos osapuoli, jolle pyyntö on esitetty, ei ilmoita kirjallisesti pyynnön hyväksymisestä tai hylkäämisestä määräajassa, pyyntö katsotaan hylätyksi.

236 ARTIKLA

Sovittelijan valinta

1. Osapuolet pyrkivät sopimaan sovittelijan valinnasta kymmenen päivän kuluessa sovittelumenettelyn aloittamisesta.

2. Jos osapuolet eivät pääse sopimukseen sovittelijasta tämän artiklan 1 kohdassa vahvistetussa määräajassa, kumpi tahansa osapuoli voi pyytää sovittelumenettelyn aloittamista pyytävää osapuolta edustavaa yhteistyökomitean puheenjohtajaa valitsemaan sovittelijan arvalla 214 artiklan mukaisesti laaditusta puheenjohtajien alaluettelosta viiden päivän kuluessa

pyynnön esittämisestä. Sovittelumenettelyn aloittamista pyytävää osapuolta edustava yhteistyökomitean puheenjohtaja voi valtuuttaa toisen henkilön valitsemaan sovittelijan arvalla.

3. Jos 214 artiklan 1 kohdan c alakohdassa vahvistettua puheenjohtajien alaluetteloa ei ole laadittuna silloin, kun 235 artiklan mukainen pyyntö tehdään, sovittelija valitaan arvalla henkilöistä, joita toinen osapuoli tai molemmat osapuolet ovat virallisesti ehdottaneet kyseiseen alaluetteloon.

4. Sovittelija ei saa olla kummankaan osapuolen kansalainen eikä kummankaan osapuolen palveluksessa, elleivät osapuolet toisin sovi.

5. Sovittelijan on noudatettava liitteessä 14-B vahvistettuja paneelin jäseniä ja sovittelijoita koskevia käytäntösääntöjä.

237 ARTIKLA

Sovittelumenettelyä koskevat säännöt

1. Sovittelumenettelyn aloittaneen osapuolen on kymmenen päivän kuluessa päivästä, jona sovittelijan valinnasta on sovittu 236 artiklan 1 kohdan mukaisesti tai jona sovittelija on valittu 236 artiklan 2 tai 3 kohdan mukaisesti, esitettävä sovittelijalle ja toiselle osapuolelle kirjallisesti yksityiskohtainen kuvaus huolenaiheistaan ja erityisesti kyseessä olevan toimenpiteen toiminnasta ja sen mahdollisista kielteisistä vaikutuksista osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin. Toinen osapuoli voi esittää kyseistä kuvausta koskevat kirjalliset huomautuksensa 20 päivän kuluessa kuvauksen esittämisestä. Kumpikin osapuoli voi sisällyttää kuvaukseensa tai huomautuksiinsa kaikki tiedot, joilla se katsoo olevan merkitystä.

2. Sovittelija auttaa osapuolia läpinäkyvällä tavalla tekemään selkoa kyseessä olevasta toimenpiteestä ja sen mahdollisista kielteisistä vaikutuksista osapuolten väliseen kauppaan tai investointeihin. Sovittelija voi erityisesti järjestää osapuolten välisiä tapaamisia, kuulla osapuolia yhdessä tai erikseen, pyytää apua asiaankuuluvilta asiantuntijoilta ja sidosryhmiltä ja kuulla niitä sekä antaa osapuolten pyytämää lisätukea. Sovittelija kuulee osapuolia ennen kuin se pyytää apua asiaankuuluvilta asiantuntijoilta ja sidosryhmiltä tai kuulee näitä.

3. Sovittelija voi antaa neuvoja ja ehdottaa ratkaisua osapuolten tarkasteltavaksi. Osapuolet voivat hyväksyä tai hylätä ehdotetun ratkaisun tai sopia erilaisesta ratkaisusta. Sovittelija ei anna neuvoja tai huomautuksia siitä, onko kyseessä oleva toimenpide tämän osaston mukainen.

4. Sovittelumenettely toteutetaan sen osapuolen alueella, jolle pyyntö osoitettiin, tai yhteisestä sopimuksesta missä tahansa muualla tai millä tahansa muulla tavalla.

5. Osapuolet pyrkivät pääsemään yhteisesti sovittuun ratkaisuun 60 päivän kuluessa päivästä, jona sovittelijan valinnasta on sovittu 236 artiklan 1 kohdan mukaisesti tai jona sovittelija on valittu 236 artiklan 2 tai 3 kohdan mukaisesti. Ennen lopullista sopimusta osapuolet voivat harkita mahdollisia tilapäisiä ratkaisuja, erityisesti jos toimenpide koskee pilaantuvia tavaroita tai kausitavaroita tai -palveluja.

6. Yhteisesti sovittu ratkaisu voidaan hyväksyä yhteistyökomitean päätöksellä. Kumpikin osapuoli voi päättää, että yhteisesti sovittu ratkaisu edellyttää sisäisten menettelyjen päätökseen

saattamista. Yhteisesti sovitut ratkaisut julkistetaan. Julkistettava versio ei saa sisältää mitään osapuolen luottamukselliseksi luokittelemia tietoja.

7. Sovittelija antaa kumman tahansa osapuolen pyynnöstä osapuolille raporttiluonnoksen, jossa esitetään

- a) lyhyt tiivistelmä kyseessä olevasta erityistoimenpiteestä;
- b) noudatetut menettelyt; ja
- c) mahdolliset yhteisesti sovitut ratkaisut, myös mahdolliset tilapäiset ratkaisut.

Sovittelijan on annettava osapuolille 15 päivää aikaa esittää huomautuksensa raporttiluonnoksesta. Osapuolten huomautuksia tarkasteltuaan sovittelija antaa osapuolille 15 päivän kuluessa lopullisen raportin. Lopulliseen raporttiin ei saa sisältyä tämän osaston tulkintoja.

8. Menettely päättyy

- a) osapuolten yhteisesti sopiman ratkaisun hyväksymiseen sen hyväksymispäivänä;
- b) osapuolten yhteisestä sopimuksesta missä tahansa menettelyn vaiheessa päivänä, jona kyseiseen sopimukseen päästään;
- c) sovittelijan osapuolia kuultuaan tekemällä kirjallisella ilmoituksella siitä, että sovittelupyrkimysten jatkaminen ei enää ole hyödyllistä, kyseisen ilmoituksen antamispäivänä; tai
- d) osapuolen kirjallisella ilmoituksella, jonka tämä tekee tarkasteltuaan sovittelumenettelyssä ehdotettuja ratkaisuja ja sovittelijan mahdollisesti antamia neuvoja ja ratkaisuehdotuksia, kyseisen ilmoituksen antamispäivänä.

238 ARTIKLA

Luottamuksellisuus

Kaikki sovittelumenettelyn vaiheet, mukaan lukien mahdolliset neuvot ja ehdotetut ratkaisut, ovat luottamuksellisia, jolleivät osapuolet toisin sovi. Kumpikin osapuoli voi julkistaa sen, että sovittelu on käynnissä.

239 ARTIKLA

Suhde riitojenratkaisumenettelyihin

1. Sovittelumenettelyllä ei rajoiteta tämän luvun B tai C jakson tai minkään muun kansainvälisen sopimuksen riitojenratkaisumenettelyjen mukaisia osapuolten oikeuksia ja velvollisuuksia.

2. Osapuoli ei saa muiden tämän osaston tai minkään muun kansainvälisen sopimuksen mukaisten riitojenratkaisumenettelyjen yhteydessä käyttää tai esittää todisteena eikä paneeli saa ottaa huomioon

a) toisen osapuolen sovittelumenettelyn aikana esittämiä kantoja tai yksinomaan 237 artiklan 2 kohdan mukaisesti kerättyjä tietoja;

b) sitä seikkaa, että toinen osapuoli on ilmoittanut olevansa valmis hyväksymään sovittelun kohteena olevaa toimenpidettä koskevan ratkaisun; tai

c) sovittelijan antamia neuvoja tai tekemiä ehdotuksia.

3. Jolleivät osapuolet toisin sovi, sovittelija ei saa toimia tämän osaston tai minkään muun kansainvälisen sopimuksen riitojenratkaisumenettelyssä paneelin jäsenenä samassa asiassa, jossa hän on ollut sovittelijana.

E JAKSO

YHTEISET MÄÄRÄYKSET

240 ARTIKLA

Yhteisesti sovittu ratkaisu

1. Osapuolet voivat milloin tahansa päästä yhteisesti sovittuun ratkaisuun jossakin 209 artiklan soveltamisalaan kuuluvassa riidassa.

2. Jos yhteisesti sovittuun ratkaisuun päästään paneelimenettelyn tai sovittelumenettelyn aikana, osapuolet ilmoittavat kyseisestä ratkaisusta yhdessä paneelin puheenjohtajalle tai sovittelijalle tapauksen mukaan. Tällaisen ilmoituksen jälkeen paneelimenettely tai sovittelumenettely päätetään.

3. Kumpikin osapuoli ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin yhteisesti sovittuun ratkaisun panemiseksi täytäntöön sovitussa määräajassa.

4. Kummankin osapuolen on ennen sovittuun määräajan päättymistä ilmoitettava toiselle osapuolelle kirjallisesti kaikista toimenpiteistä, jotka se on toteuttanut yhteisesti sovittuun ratkaisuun täytäntöönpanemiseksi.

241 ARTIKLA

Määräajat

1. Kaikki tässä luvussa vahvistetut määräajat lasketaan kalenteripäivinä alkaen sitä toimea seuraavasta päivästä, johon ne viittaavat.
2. Osapuolet voivat yhteisellä sopimuksella muuttaa mitä tahansa tässä luvussa tarkoitettua määräaika.
3. C jakson mukaisesti paneeli voi milloin tahansa ehdottaa osapuolille tässä luvussa tarkoitettujen määräaikojen muuttamista, ja sen on perusteltava ehdotuksensa.

242 ARTIKLA

Kustannukset

1. Kumpikin osapuoli vastaa itse paneelimenettelyyn tai sovittelumenettelyyn osallistumisesta aiheutuvista kustannuksistaan.
2. Osapuolet jakavat yhdessä ja tasapuolisesti järjestelyistä aiheutuvat kustannukset, mukaan lukien paneelin jäsenten ja sovittelijan palkkio ja kulukorvaukset. Paneelin jäsenten ja sovittelijan palkkion on oltava WTO:n käytännön mukainen, ja se määritetään liitteessä 14-A vahvistetun työjärjestyksen mukaisesti.

243 ARTIKLA

Liitteet

Yhteistyöneuvosto voi muuttaa liitteitä 14-A ja 14-B.

15 LUKU

POIKKEUKSET

244 ARTIKLA

Yleiset poikkeukset

1. Tämän sopimuksen 2, 3, 6 ja 12 luvun soveltamiseksi GATT 1994 -sopimuksen XX artikla, mukaan lukien sen huomautukset ja lisämääräykset, liitetään soveltuvin osin tähän sopimukseen ja otetaan sen osaksi.

2. Sillä edellytyksellä, että tällaisia toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään osapuolten välillä samanlaisten olosuhteiden vallitessa taikka investointien vapauttamisen tai palvelukaupan peiteltyyn rajoittamiseen, 6 tai 12 luvun määräysten ei saa tulkita estävän kumpaakaan osapuolta ottamasta käyttöön tai soveltamasta toimenpiteitä, jotka ovat tarpeen

- a) yleisen turvallisuuden tai julkisen moraalin taikka yleisen järjestyksen suojelemiseksi; ⁽³¹⁾
- b) ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi;
- c) sellaisten säännösten ja määräysten noudattamisen turvaamiseksi, jotka eivät ole ristiriidassa tämän sopimuksen määräysten kanssa, mukaan luettuina ne, jotka liittyvät
  - i) harhaanjohtavien ja vilpillisten käytäntöjen estämiseen;
  - ii) sopimusten laiminlyöntien seurauksiin;
  - iii) yksityisyyden suojaamiseen henkilötietojen käsittelyn ja levittämisen yhteydessä ja yksittäisten tietueiden ja tilien luottamuksellisuuden suojaamiseen; ja
  - iv) turvallisuuteen.

3. Selvyyden vuoksi todetaan, että osapuolet ymmärtävät, että siltä osin kuin tämän artiklan 1 ja 2 kohdan soveltamisalaan kuuluvat toimenpiteet ovat muutoin ristiriidassa 6 ja 12 luvun kanssa:

- a) GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan b alakohdassa ja tämän artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetut toimenpiteet sisältävät ympäristötoimenpiteet, jotka ovat tarpeen ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojelemiseksi;
- b) GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan g alakohtaa sovelletaan toimenpiteisiin, jotka koskevat elollisten ja elottomien uusiutumattomien luonnonvarojen säilyttämistä; ja
- c) monenvälisen ympäristösopimusten täytäntöönpanemiseksi toteutetut toimenpiteet voivat kuulua GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan b tai g alakohdan tai tämän artiklan 2 kohdan b alakohdan soveltamisalaan.

4. Ennen kuin osapuoli toteuttaa GATT 1994 -sopimuksen XX artiklan i ja j alakohdan mukaisia toimenpiteitä, kyseinen osapuoli antaa toiselle osapuolelle kaikki asiaankuuluvat tiedot osapuolten kannalta hyväksyttävän ratkaisun löytämiseksi. Jos sopimukseen ei päästä 30 päivän kuluessa tällaisten tietojen antamisesta, tiedot antanut osapuoli voi toteuttaa asiaankuuluvat toimenpiteet. Kun ennakkotietojen antaminen ei ole välitöntä toimintaa edellyttävien poikkeuksellisten ja kriittisten olosuhteiden vuoksi mahdollista, toimenpiteiden toteuttamista suunnitteleva osapuoli voi viipymättä soveltaa tilanteen vaatimia varotoimenpiteitä. Kyseisen osapuolen on ilmoitettava tästä välittömästi toiselle osapuolelle.

---

³¹ Yleiseen turvallisuuteen ja yleiseen järjestykseen liittyviä poikkeuksia voidaan käyttää ainoastaan, kun johonkin yhteiskunnallisesti perustavanlaatuisen etuun kohdistuu aito ja riittävän vakava uhka.

245 ARTIKLA

Verotus

1. Mikään tässä osastossa ei vaikuta verosopimuksista johtuviin Kirgisian tasavallan tai Euroopan unionin tai sen jäsenvaltioiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Jos tämä sopimus ja mikä tahansa verosopimus ovat keskenään ristiriidassa, ristiriidan osalta sovelletaan verosopimusta.

2. Tämän sopimuksen 33 ja 72 artiklaa ei sovelleta osapuolen verosopimuksen nojalla myöntämään etuun.

3. Edellyttäen, että tällaisia toimenpiteitä ei sovelleta tavalla, joka johtaisi mielivaltaiseen tai perusteettomaan syrjintään osapuolten välillä samankaltaisten olosuhteiden vallitessa tai kaupan ja investointien peiteltyyn rajoittamiseen, minkään tässä osastossa ei saa tulkita estävän osapuolta ottamasta käyttöön, pitämästä voimassa tai panemasta täytäntöön toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on turvata välittömien verojen tasapuolinen tai tehokas määrääminen tai kantaminen ja

a) tehdä ero eri tilanteessa olevien veronmaksajien välillä erityisesti näiden kotipaikan osalta tai sen paikan osalta, minne ne ovat investoineet pääomansa; tai

b) estää verosopimusten määräysten tai kansallisen verolainsäädännön mukaisesti verojen välttäminen tai kiertäminen.

4. Sovellettaessa tätä artiklaa

a) ”kotipaikalla” tarkoitetaan verotuksellista kotipaikkaa;

b) ”verosopimuksella” tarkoitetaan sopimusta kaksinkertaisen verotuksen estämiseksi tai muuta kokonaan tai pääosin verotukseen liittyvää kansainvälistä sopimusta tai järjestelyä, jonka sopimuspuoli Kirgisian tasavalta tai Euroopan unioni tai sen jäsenvaltio on.

246 ARTIKLA

Tietojen julkistaminen

1. Tämän osaston ei pidä tulkita velvoittavan osapuolta asettamaan saataville luottamuksellisia tietoja, joiden paljastaminen haittaisi lainvalvontaa tai olisi muutoin yleisen edun vastaista tai joka vaarantaisi yksittäisen julkisen tai yksityisen yrityksen oikeutetut kaupalliset edut, paitsi jos paneeli pyytää tällaisia luottamuksellisia tietoja 14 luvun mukaisessa riitojenratkaisumenettelyssä. Tällaisissa tapauksissa luottamuksellisten tietojen käsittelyyn sovelletaan 14 luvun asiaankuuluvia määräyksiä.

2. Kun osapuoli toimittaa toiselle osapuolelle, myös tämän sopimuksen nojalla perustettujen elinten välityksellä, tietoja, joita sen säännösten ja määräysten mukaan pidetään

luottamuksellisina, toisen osapuolen on käsiteltävä kyseisiä tietoja luottamuksellisina, paitsi jos tiedot toimittaneen osapuolen kanssa toisin sovitaan.

247 ARTIKLA

WTO-poikkeusluvut

Jos jokin tämän osaston velvoite vastaa olennaisilta osin WTO:n perustamissopimukseen sisältyvää velvoitetta, WTO:n perustamissopimuksen IX artiklan nojalla hyväksytyin poikkeusluvan mukaisesti toteutettujen toimenpiteiden katsotaan olevan tämän sopimuksen sisällöltään vastaavan määräyksen mukaisia.

V OSASTO

YHTEISTYÖ TALOUSKEHITYKSEN JA KESTÄVÄN KEHITYKSEN ALALLA

248 ARTIKLA

Yhteistyön yleiset tavoitteet

1. Osapuolet tekevät talousuudistukseen liittyvää yhteistyötä parantamalla yhteistä käsitystä niiden talouksien perusteista sekä talouspolitiikkojen laatimisesta ja toteuttamisesta.

2. Kirgisian tasavalta toteuttaa lisätoimia hyvin toimivan ja kestävä markkinatalouden kehittämiseksi, mukaan lukien investointiympäristön parantaminen ja yksityisen sektorin osallisuuden lisääminen. Osapuolet tekevät yhteistyötä varmistaakseen vakaan makrotalouspolitiikan ja julkisen talouden hoidon, joissa noudatetaan tuloksellisuuden, läpinäkyvyyden ja vastuuvollisuuden peruseriaatteita.

249 ARTIKLA

Yhteistyön yleiset periaatteet

Osapuolet

a) vaihtavat kokemuksia ja parhaita käytäntöjä, jotka liittyvät kestävä kehityksen strategioihin, mukaan lukien taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien edistäminen;

b) vaihtavat tietoja makrotalouden suuntauksista ja politiikoista sekä rakenneuudistuksista;

c) vaihtavat asiantuntemusta ja parhaita käytäntöjä muun muassa julkisen talouden, raha- ja valuuttakurssipolitiikan puitteiden, rahoitusalaan koskevan politiikan ja tilastojen aloilla;

d) vaihtavat tietoja ja kokemuksia alueellisesta taloudellisesta yhdentymisestä, mukaan lukien Euroopan talous- ja rahaliiton toiminta;

e) tarkastelevat kahdenvälisen yhteistyön asemaa talouden, rahoituksen ja tilastoinnin aloilla.

250 ARTIKLA

Julkisen talouden hoito, varainhoidon valvonta ja ulkoinen tarkastus

Osapuolet tekevät yhteistyötä kehittääkseen edelleen Kirgisian tasavallan julkisen talouden hoitoa varten vankkoja järjestelmiä, jotka ovat olennaisen tärkeitä maan julkisen talouden puitteille, joissa Kirgisian tasavallan hallitus toteuttaa talous- ja sosiaalipoliittisia tavoitteitaan kansalaistensa hyväksi, ja jotka perustuvat seuraaviin parhaisiin periaatteisiin ja käytäntöihin:

a) hallitus julkaisee julkisen talouden keskipitkän aikavälin kehyksen, joka perustuu uskottaviin ennusteisiin ja kattaa vähintään kolme vuotta, ja kaikki talousarviota hallinnoivat elimet toimivat kyseisen julkisen talouden kehyksen puitteissa;

b) talousarvio laaditaan kansallisen oikeudellisen kehyksen mukaisesti, ja se sisältää kattavat, julkisen talouden keskipitkän aikavälin kehyksen mukaiset menomäärärahat, joita myös noudatetaan;

c) keskushallinnon budjettivallan käyttäjä tai valtuutettu varainhallintaviranomainen valvoo keskitetysti varojen maksamista yhteen tiliin perustuvasta valtionkassasta ja varmistaa käteisvarojen riittävyyden;

d) käytössä on selkeä velanhoitostrategia, joka pannaan täytäntöön siten, että maan kokonaisvelkatavoitetta noudatetaan ja velanhoitokustannukset pidetään kurissa;

e) talousarvion läpinäkyvyys ja valvonta on varmistettu;

f) sisäisen valvonnan toimintakehyksessä määritellään vastuut ja valtuudet, ja talousarviota hallinnoivat elimet panevat kehyksen täytäntöön yleisen sisäisen valvonnan politiikan mukaisesti;

g) sisäisen tarkastuksen toimintakehys vastaa kansainvälisiä standardeja, ja valtion elimet soveltavat sitä johdonmukaisesti;

h) julkisia hankintoja koskevat säännökset ovat yhdenmukaisia kansainvälisesti tunnustettujen taloudellisuuden, tehokkuuden, läpinäkyvyyden, avoimuuden ja vastuuvollisuuden periaatteiden kanssa, ja hallinnolla on keskeiset institutionaaliset ja hallinnolliset valmiudet kehittää, panna täytäntöön ja seurata hankintapolitiikkaa tuloksellisella ja tehokkaalla tavalla;

i) oikeussuojajärjestelmä on yhdenmukainen sovellettavien sopimusten ja kansainvälisten määräysten sekä kansainvälisesti tunnustettujen riippumattomuutta, rehellisyyttä ja avoimuutta

koskevien hyvien käytäntöjen kanssa ja mahdollistaa valitusten ja seuraamusten nopean ja pätevän käsittelyn;

j) julkisissa hankinnoissa noudatetaan yhdenvertaisen kohtelun, syrjimättömyyden, suhteellisuuden ja avoimuuden peruseriaatteita ja varmistetaan julkisten varojen mahdollisimman tehokas käyttö, ja hankintaviranomaisilla on asianmukaiset valmiudet ja ne käyttävät nykyaikaisia hankintatekniikoita;

k) ylimmän tarkastuselimen riippumattomuus, toimeksianto ja organisaatio perustuvat perustuslaillisiin ja oikeudellisiin kehyksiin, ja niitä suojellaan ja kunnioitetaan käytännössä;

l) ylin tarkastuselin soveltaa standardeja neutraalilla ja objektiivisella tavalla varmistaakseen korkealaatuiset tarkastukset, jotka vaikuttavat myönteisesti julkisen sektorin hallintoon ja toimintaan.

251 ARTIKLA

Yhteistyö verotuksen alalla

Osapuolet tunnustavat verotusalan hyvän hallinnon periaatteet, kuten läpinäkyvyyttä, tietojenvaihtoa ja oikeudenmukaista verotusta koskevat globaalit standardit sekä veropohjan rapautumisen ja voitonsiirtojen (BEPS) torjumista koskevat vähimmäisstandardit, ja panevat ne täytäntöön. Osapuolet edistävät hyvää hallintotapaa veroasioissa, parantavat kansainvälistä yhteistyötä verotuksen alalla ja helpottavat lainmukaisten verotulojen keräämistä.

252 ARTIKLA

Yhteistyö tilastoalalla

1. Osapuolet edistävät tilastollisten menetelmien ja käytäntöjen yhdenmukaistamista, mukaan lukien tilastotietojen kerääminen ja levittäminen kestävän, tehokkaan ja ammattimaisesti riippumattoman kansallisen tilastojärjestelmän avulla.

2. Tilastoyhteistyössä keskitytään tietämyksen vaihtoon ja hyvien käytäntöjen edistämiseen sekä YK:n yleiskokouksen 29 päivänä tammikuuta 2014 antamalla päätöslauselmalla 68/261 hyväksytyyn virallisen tilaston peruseriaatteiden ja tapauksen mukaan Euroopan tilastojärjestelmää käsittelevän komitean 16 päivänä marraskuuta 2017 hyväksymien tarkistettujen Euroopan tilastoja koskevien käytännesääntöjen, mukaan lukien mahdolliset myöhemmät muutokset, noudattamiseen.

3. Osapuolet vaihtavat koulutuksen ja valmiuksien kehittämisen parhaita käytäntöjä kaikilla tilastoaloilla.

253 ARTIKLA

Energiayhteistyön yleiset tavoitteet

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä energia-asioissa edistääkseen uusiutuvien energialähteiden käyttöä, energiatehokkuutta ja energiaturvallisuutta.

2. Tämä yhteistyö perustuu kokonaisvaltaiseen kumppanuuteen, ja sitä ohjaavat keskinäiset edut, vastavuoroisuus, avoimuus ja ennustettavuus markkinatalouden periaatteiden ja Lissabonissa 17 päivänä joulukuuta 1994 energiaperuskirjasta tehdyn sopimuksen mukaisesti.

3. Tämän yhteistyön tavoitteena on myös edistää alueellista energiayhteistyötä kiinnittäen erityistä huomiota Keski-Aasian maiden keskinäiseen yhdentymiseen sekä kansainvälisiin markkinoihin ja energiakäytäviin.

254 ARTIKLA

Yhteistyö energia-alalla

Energia-alan yhteistyö kattaa muun muassa seuraavat alat:

a) uusiutuvien energialähteiden, energiatehokkuuden ja energiaturvallisuuden, erityisesti energiahuollon luotettavuuden, turvallisuuden ja kestävyysparantaminen edistämällä alueellista energiayhteistyötä, mukaan lukien alueellisten energiamarkkinoiden perustaminen, sekä helpottamalla alueiden sisäistä ja välistä energia-alan kauppaa ja vuorovaikutusta;

b) energia-alan strategioiden ja politiikkojen täytäntöönpano, keskustelu tulevaisuudennäkymistä ja skenaarioista, mukaan lukien energiatuotteiden maailmanlaajuiset markkinaolosuhteet, sekä energia-alan tilastojärjestelmän parantaminen;

c) houkuttelevan ja vakaan investointiympäristön luominen ja keskinäisten energia-alan investointien edistäminen syrjimättömästi ja läpinäkyvästi;

d) vuorovaikutus Euroopan investointipankin, Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin ja muiden asiaankuuluvien kansainvälisten rahoituslaitosten ja -välineiden kanssa energia-alalla;

e) tieteellinen ja tekninen vuorovaikutus energiateknologioiden kehittämiseksi kiinnittäen erityistä huomiota energiatehokkaisiin ja ympäristöystävällisiin teknologioihin;

f) yhteistyö monenvälisillä energia-alan foorumeilla, aloitteissa ja instituutioissa;

g) tietojen ja kokemusten vaihtaminen sekä innovointiin liittyvän teknologian siirtäminen, mukaan lukien hallinnoinnin ja energiateknologioiden aloilla.

255 ARTIKLA

Uusiutuvat energialähteet

Yhteistyötä tehdään muun muassa seuraavin keinoin:

- a) uusiutuvien energianlähteiden kehittäminen taloudellisesti ja ympäristön kannalta järkevästi, mukaan lukien sääntelykysymyksiä, sertifiointia ja standardointia sekä teknologian kehittämistä koskeva yhteistyö;
- b) Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan laitosten, laboratorioiden ja yksityisen sektorin yksiköiden vuorovaikutuksen ja tutkimusyhteistyön edistäminen muun muassa yhteisten ohjelmien avulla, jotta voidaan panna täytäntöön parhaita käytäntöjä tulevaisuuden energian tuottamiseksi ja vihreän talouden luomiseksi;
- c) yhteisten seminaarien, konferenssien ja koulutusohjelmien järjestäminen, tietojen ja avoimen tilastotiedon vaihto sekä tiedottaminen uusiutuvia energialähteitä koskevasta kehityksestä.

256 ARTIKLA

Energiatehokkuus ja energiansäästö

Yhteistyötä energiatehokkuuden ja energiansäästön edistämiseksi muun muassa hiilialalla sekä kaasun soihdutuksen (ja siihen liittyvän kaasun käytön), rakennusalan, laitteiden ja liikenteen yhteydessä tehdään muun muassa seuraavasti:

- a) vaihdetaan tietoja energiatehokkuutta edistävästä toimintapolitiikoista sekä lainsäädännöllisistä ja sääntelypuitteista ja toimintasuunnitelmista;
- b) helpotetaan kokemusten ja asiantuntemuksen vaihtoa energiatehokkuuden ja energiansäästön alalla;
- c) pannaan vireille ja täytäntöön hankkeita, mukaan lukien demonstraatiohankkeita, jotka koskevat innovatiivisten teknologioiden ja ratkaisujen käyttöönottoa energiatehokkuuden ja energiansäästön alalla;
- d) järjestetään koulutusohjelmia ja kursseja energiatehokkuuden alalla tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

257 ARTIKLA

Liikenneyhteistyön yleiset tavoitteet

Osapuolet tekevät yhteistyötä liikenteen alalla seuraavien tavoitteiden saavuttamiseksi:

- a) liikenteen alojen keskinäisen täydentävyyden edistäminen;

b) osapuolten liikenneverkkojen kestävien alueellisten ja kansainvälisten yhteyksien parantaminen;

c) tehokkaiden, turvallisten ja varmojen kuljetusten ja järjestelmien edistäminen;

d) kestävien liikennejärjestelmien kehittäminen, mukaan lukien niiden sosiaaliset ja ympäristönäkökohdat, erityisesti ilmastonmuutos huomioon ottaen.

258 ARTIKLA

Yhteistyö liikennealalla

Liikennealan yhteistyö kattaa muun muassa seuraavat:

a) liikennepolitiikkaa koskevien parhaiden käytäntöjen vaihto;

b) matkustajien ja tavaroiden liikkuvuuden parantaminen, liikennevirtojen sujuvoittaminen poistamalla hallinnollisia, teknisiä ja muita esteitä sekä pyrkimys markkinoiden tiiviimpään yhdentymiseen;

c) liikenneinfrastruktuurin parantaminen ja yhteentoimivuuden edistäminen liikennekäytävillä;

d) tietojen vaihto ja yhteiset toimet alueellisella ja kansainvälisellä tasolla sekä sovellettavien kansainvälisten sopimusten ja yleissopimusten täytäntöönpano;

e) liikenneturvallisuuden ja ympäristönsuojelun parantaminen;

f) kokemusten vaihto liikennejärjestelmien vihreistä teknologioista, mukaan lukien ympäristöä säästävien liikenneratkaisujen käyttöönotto;

g) vuorovaikutus lentoliikenteen alalla.

259 ARTIKLA

Ympäristöyhteistyön yleiset tavoitteet

Osapuolet kehittävät ja lujittavat yhteistyötään ympäristökysymyksissä ja edistävät näin kestävästä kehityksestä ja hyvää hallintotapaa ympäristönsuojelussa ja katastrofiriskien vähentämisessä.

260 ARTIKLA

Yhteistyö ympäristöalalla

1. Ympäristöalan yhteistyön tarkoituksena on ympäristön laadun säilyttäminen, suojeleminen, parantaminen ja palauttaminen, ihmisten terveyden suojeleminen, luonnonvarojen kestävä käyttö ja sellaisten toimenpiteiden edistäminen kansainvälisellä tasolla, joilla puututaan alueellisiin tai maailmanlaajuisiin ympäristöongelmiin, muun muassa seuraavilla aloilla:

a) ympäristöhallinto ja monialaiset kysymykset, mukaan lukien strateginen suunnittelu, ympäristövaikutusten arviointi ja strateginen ympäristöarviointi, koulutus, seuranta- ja ympäristötietojärjestelmät, tarkastus ja täytäntöönpano, ympäristövahinkovastuu, ympäristöriskosten torjunta, ympäristötiedon julkinen saatavuus, päätöksentekoprosessit sekä tehokkaat hallinnolliset ja tuomioistuimissa tapahtuvat muutoksenhakumenettelyt;

b) ilman laatu;

c) veden laatu ja vesivarojen hoito, mukaan lukien vesien pilaantumisen seurantajärjestelmän parantaminen;

d) resurssi- ja jätehuolto, mukaan lukien vaaralliset jätteet;

e) resurssitehokkuus, vihreä talous ja kiertotalous;

f) luonnonsuojelu, mukaan lukien metsätalous ja biologisen monimuotoisuuden suojeleminen;

g) teollisuuden päästöt ja teollisuusonnettomuudet;

h) kemikaalien käsittely;

i) katastrofiriskien vähentäminen.

2. Yhteistyöllä pyritään myös ottamaan ympäristönäkökohdat huomioon muilla politiikan aloilla kuin ympäristöpolitiikassa Agenda 2030 -toimintaohjelman täytäntöönpanon edistämiseksi.

261 ARTIKLA

Ympäristönäkökohtien huomioon ottaminen muilla aloilla

Osapuolet vaihtavat kokemuksia siitä, miten ne ovat edistäneet ympäristönäkökohtien sisällyttämistä muihin aloihin, mukaan lukien parhaiden käytäntöjen vaihto, tiedon ja osaamisen lisääminen sekä ympäristökasvatus ja -tiedotus tässä luvussa tarkoitetuilla aloilla.

262 ARTIKLA

Ympäristöyhteistyö alueellisella ja kansainvälisellä tasolla

Osapuolet vaihtavat tietoja ja asiantuntemusta ja tehostavat ympäristöalan yhteistyötä alueellisella ja kansainvälisellä tasolla sekä osapuolten ratifioimien monenvälisen ympäristösopimusten täytäntöönpanossa.

263 ARTIKLA

Ilmastonmuutosta koskevan yhteistyön yleiset tavoitteet

Osapuolet kehittävät ja lujittavat yhteistyötään ilmastonmuutoksen torjumiseksi ja siihen sopeutumiseksi. Yhteistyön toteuttamisessa otetaan huomioon osapuolten edut tasavertaisuuden ja vastavuoroisen hyödyn pohjalta sekä osapuolten kahdenvälisen ja monenvälisen sitoumusten keskinäinen riippuvuus kyseisellä alalla.

264 ARTIKLA

Toimenpiteet sisäisellä, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla

Yhteistyöllä edistetään toimenpiteitä sisäisellä, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla muun muassa seuraavilla aloilla:

- a) ilmastonmuutoksen hillitseminen;
- b) ilmastonmuutokseen sopeutuminen;
- c) markkinamekanismit ja muut kuin markkinamekanismit, joilla puututaan ilmastonmuutokseen;
- d) uusien, innovatiivisten, turvallisten ja kestävien vähähiilisten teknologioiden ja sopeutumisteknologioiden edistäminen;
- e) Pariisin ilmastopöytäkirjan täytäntöönpano, kun osapuolet ovat ratifioineet sen;
- f) ilmastonäkökohtien sisällyttäminen yleisiin ja alakohtaisiin politiikkoihin;
- g) tietoisuuden lisäämiseen tähtäävät toimet ja koulutus.

265 ARTIKLA

Ilmastonmuutosta koskeva yhteistyö

1. Osapuolet muun muassa

- a) vaihtavat tietoja ja kokemuksia;

b) toteuttavat yhteisiä tutkimustoimia ja vaihtavat tietoja puhtaammista ja ympäristön kannalta kestävästä teknologioista;

c) toteuttavat yhteisiä toimia alueellisella ja kansainvälisellä tasolla, myös osapuolten ratifioimien monenvälisen ympäristösopimusten, kuten New Yorkissa 9 päivänä toukokuuta 1992 tehdyn ilmastonmuutosta koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien puitesopimuksen ja Pariisin ilmasopimuksen puitteissa.

2. Ilmastonmuutosta koskeva yhteistyö kattaa muun muassa seuraavat:

a) toimenpiteet, joilla parannetaan valmiuksia ryhtyä tehokkaisiin ilmastotoimiin;

b) ilmastostrategian ja -toimintasuunnitelman täytäntöönpano ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi pitkällä aikavälillä, mukaan lukien kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen;

c) haavoittuvuus- ja sopeutumisarviointien kehittäminen;

d) toimenpiteet teknologian siirron edistämiseksi;

e) otsonikerrosta heikentäviä aineita ja fluorattuja kaasuja koskevat toimenpiteet.

3. Osapuolet edistävät alueellista yhteistyötä ilmastonmuutoksen alalla.

266 ARTIKLA

Teollisuus- ja yrityspolitiikan yleiset yhteistyötavoitteet

Osapuolet pyrkivät kehittämään ja lujittamaan yhteistyötään teollisuus- ja yrityspolitiikan alalla parantaakseen liiketoimintaympäristöä kaikkien talouden toimijoiden ja erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten, jäljempänä ”pk-yritykset”, kannalta.

267 ARTIKLA

Yhteistyö teollisuus- ja yrityspolitiikan alalla

Teollisuus- ja yrityspolitiikkaa koskeva yhteistyö kattaa muun muassa seuraavat:

a) tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihto yrittäjyyden ja pk-yritysten kehittämisselityikan tukemiseksi;

b) tuottavuutta ja resurssien käytön tehokkuutta, mukaan lukien energiankulutuksen vähentäminen ja puhtaampi tuotanto, koskevien tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihto;

c) tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihto yritysten ja teollisuuden roolin vahvistamiseksi kestäväen kehityksen ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen edistämiseksi;

d) teollisuudenalojen julkiset tukitoimenpiteet, jotka perustuvat WTO:n vaatimuksiin ja osapuoliin sovellettaviin muihin kansainvälisiin sääntöihin;

e) innovaatiopolitiikan kehittämisen edistäminen vaihtamalla tietoja ja parhaita käytäntöjä, jotka koskevat tutkimus- ja kehitystoiminnan tulosten kaupallistamista (mukaan lukien teknologiapohjaisten yritysten perustamisen tukivälineet), klusterien kehittämistä ja rahoituksen hankintaa;

f) liiketoiminta-aloitteiden ja teollisen yhteistyön edistäminen Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan yritysten välillä;

g) yritysten kannalta suotuisamman toimintaympäristön luominen kasvupotentiaalin, kaupan ja investointimahdollisuuksien lisäämiseksi.

268 ARTIKLA

Yhtiöoikeutta koskevan yhteistyön yleiset tavoitteet

Osapuolet tunnustavat yhtiöoikeutta ja yritysten hallinnointi- ja ohjausjärjestelmää sekä kirjanpitoa ja tilintarkastusta koskevien tehokkaiden sääntöjen ja käytäntöjen merkityksen moitteettomasti toimivassa markkinataloudessa, jossa liiketoimintaympäristö on ennakoitava ja läpinäkyvä, ja korostavat olevan tärkeää edistää tämän alan sääntelyn lähentämistä.

269 ARTIKLA

Yhteistyö yhtiöoikeuden alalla

Osapuolet tekevät yhteistyötä seuraavissa asioissa:

a) parhaiden käytäntöjen vaihto, jolla edistetään rekisteröityjen yritysten organisaatiota ja edustusta koskevien tietojen saatavuutta avoimella ja helppokäyttöisellä tavalla;

b) yritysten hallinnointi- ja ohjausjärjestelmää koskevan politiikan kehittäminen edelleen kansainvälisten ja erityisesti OECD:n standardien mukaisesti;

c) kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja antavan elimen International Accounting Standards Boardin julkisesti noteerattujen yhtiöiden konsolidoituja tilinpäätöksiä varten kehittämien kansainvälisten tilinpäätösstandardien jatkuvan täytäntöönpanon ja johdonmukaisen soveltamisen edistäminen;

d) kirjanpitosääntöjen ja taloudellisen raportoinnin lähentäminen, myös pk-yritysten osalta;

e) tilintarkastus- ja kirjanpito toiminnan sääntelyä ja valvontaa koskevien kokemusten ja parhaiden käytäntöjen vaihto;

f) kansainvälisten tilintarkastusstandardien ja kansainvälisen tilintarkastajaliiton eettisten sääntöjen soveltaminen tavoitteena parantaa tilintarkastajien ammattipätevyyttä noudattamalla ammatillisten järjestöjen, tilintarkastusjärjestöjen ja tilintarkastajien standardeja ja eettisiä normeja.

270 ARTIKLA

Rahoituspalveluja ja -markkinoita koskevan yhteistyön yleiset tavoitteet

1. Osapuolet ovat yhtä mieltä tehokkaan lainsäädännön ja tehokkaiden käytäntöjen tärkeydestä ja tekevät yhteistyötä rahoituspalvelujen ja -markkinoiden alalla tavoitteenaan

a) parantaa rahoituspalvelujen ja -markkinoiden sääntelyä;

b) varmistaa sijoittajien ja rahoituspalvelujen käyttäjien tehokas ja asianmukainen suojele;

c) edistää rahoitusmarkkinoiden vakautta ja luotettavuutta;

d) edistää yhteistyötä rahoitusmarkkinoiden eri toimijoiden välillä, sääntely- ja valvontaviranomaiset mukaan lukien;

e) edistää riippumatonta ja tehokasta valvontaa.

2. Osapuolet edistävät sääntelyn lähentämistä vakaita rahoitusmarkkinoita koskeviin kansainvälisiin standardeihin.

271 ARTIKLA

Digitaalitaloutta ja -yhteiskuntaa koskevan yhteistyön yleiset tavoitteet

Osapuolet edistävät digitaalitalouden ja -yhteiskunnan kehittämiseen, mukaan lukien siihen liittyvä infrastruktuuri ja hallinto, liittyvää yhteistyötä, jotta kansalaiset ja yritykset hyötyisivät tieto- ja viestintäteknologian laajasta saatavuudesta ja parempilaatuisista, kohtuuhintaisista sähköisistä palveluista erityisesti kaupan, terveydenhuollon ja koulutuksen sekä yleisesti hallinnon aloilla. Tällä yhteistyöllä on pyrittävä edistämään kilpailun kehittämistä tieto- ja viestintäteknologian markkinoilla sekä näiden markkinoiden avoimuutta ja rohkaisemaan investointeja tälle alalle.

272 ARTIKLA

Yhteistyö digitaalitalouden ja -yhteiskunnan alalla

Digitaalitaloutta ja -yhteiskuntaa koskeva yhteistyö kattaa muun muassa seuraavat:

a) kansallisten digitaalisten strategioiden täytäntöönpanoa koskevien tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihto, mukaan lukien aloitteet, joilla pyritään edistämään laajakaistayhteyksiä, parantamaan rajat ylittävää tiedonsiirtoa ja verkkoturvallisuutta koskevia sääntöjä ja kehittämään julkisia verkkopalveluja (sähköinen hallinto);

b) tietojen, parhaiden käytäntöjen ja kokemusten vaihto kattavan sähköisen viestinnän sääntelyjärjestelmän kehittämiseksi, myös kansallisen sääntelyviranomaisen roolin osalta, taajuusresurssien paremman käytön edistämiseksi ja sähköisen viestinnän infrastruktuurin yhteentoimivuuden edistämiseksi Euroopan unionissa ja Kirgisian tasavallassa.

273 ARTIKLA

Sääntelyviranomaisten yhteistyö tieto- ja viestintäteknologian alalla

Osapuolet edistävät tarpeen mukaan yhteistyötä Euroopan unionin sääntelyviranomaisten ja Kirgisian tasavallan valtuutetun valtiollisen elimen välillä tieto- ja viestintäteknologian alalla, sähköinen viestintä mukaan lukien.

274 ARTIKLA

Matkailualan yhteistyön yleiset tavoitteet

Osapuolet tekevät yhteistyötä matkailualalla tavoitteenaan lujittaa kilpailukykyisen ja kestävä matkailuelinkeinon kehittämistä talouskasvun, vaikutusmahdollisuuksien ja työpaikkojen sekä matkailualan vuorovaikutuksen luomiseksi.

275 ARTIKLA

Kestävää matkailua koskevan yhteistyön periaatteet

Kestävää matkailua koskeva yhteistyö perustuu seuraaviin periaatteisiin:

a) paikallisyhteisöjen koskemattomuuden ja etujen kunnioittaminen erityisesti maaseutualueilla;

b) kulttuuriperinnön, historiallisen perinnön ja luonnonperinnön säilyttämisen tärkeys; ja

c) positiivinen vuorovaikutus matkailun ja ympäristönsuojelun välillä.

276 ARTIKLA

Yhteistyö matkailualalla

Matkailualan yhteistyö kattaa muun muassa seuraavat:

- a) tietojen vaihtaminen matkailutilastoista, innovatiivisista teknologioista, liiketoimintakäytännöistä ja markkinoiden uusista tarpeista;
- b) kestäväää ja vastuullista matkailua koskevien kehitysmallien edistäminen ja parhaiden käytäntöjen, kokemusten ja taitotiedon vaihtaminen;
- c) matkailualan koulutusta ja osaamisen kehittämistä koskevien tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihtaminen;
- d) Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Kirgisian tasavallan yksityisen, julkisen ja yhteisötason sidosryhmien välisten yhteyksien edistäminen.

277 ARTIKLA

Maataloutta ja maaseudun kehittämistä koskevan yhteistyön yleiset tavoitteet

Osapuolten yhteistyö maatalouden ja maaseudun kehittämisen alalla kattaa muun muassa seuraavat:

- a) maataloutta ja maaseudun kehittämistä koskeviin politiikkoihin liittyvän keskinäisen ymmärtämyksen helpottaminen;
- b) parhaiden käytäntöjen vaihto keskus- ja paikallistason hallinnollisten valmiuksien parantamiseksi maataloutta ja maaseudun kehittämistä koskevien politiikkojen suunnittelussa, arvioinnissa ja täytäntöönpanossa;
- c) maataloustuotannon nykyaikaistamisen ja kestäväen kehityksen edistäminen;
- d) maaseudun kehittämisspolitiikkoihin liittyvän tietämyksen ja parhaiden käytäntöjen jakaminen maaseutuyhteisöjen taloudellisen hyvinvoinnin edistämiseksi;
- e) maatalousalan kilpailukyvyn kehittäminen, mukaan lukien maatalousosuuskuntien kehittäminen, sekä markkinoiden tehokkuuden ja avoimuuden parantaminen;
- f) laatu- ja ympäristöpolitiikan, mukaan lukien maantieteelliset merkinnät, ja valvontamekanismien täytäntöönpanosta, elintarvikkeiden turvallisuudesta ja luonnonmukaisen maatalouden kehittämisestä saatujen kokemusten vaihto;
- g) tietämyksen levittämisen edistäminen ja maatalousalan toimijoille tarkoitettujen neuvontapalvelujen tarjoaminen;

h) kokemusten vaihto toimintapolitiikoista, jotka koskevat maatalousteollisuuden kestävästä kehittämisestä sekä maataloustuotteiden jalostusta ja jakelua;

i) maatalousteollisuuden investointihankkeita ja innovaatioita koskevan yhteistyön edistäminen, etenkin kotieläintuotannon ja kasvinviljelyn kehittämiseksi.

278 ARTIKLA

Yhteistyö maatalouden ja maaseudun kehittämisen alalla

Osapuolet tekevät yhteistyötä maatalouden ja maaseudun kehittämisen edistämiseksi erityisesti vaihtamalla tietoja ja parhaita käytäntöjä sekä lähentämällä asteittain politiikkoja ja lainsäädäntöä osapuolille tärkeillä aloilla.

279 ARTIKLA

Kaivostoimintaa ja raaka-aineita koskevan yhteistyön yleiset tavoitteet

Osapuolet kehittävät ja lujittavat yhteistyötään kaivostoiminnan ja raaka-aineiden tuotannon alalla pyrkien edistämään molemminpuolista ymmärtämystä, parantamaan liiketoimintaympäristöä sekä vaihtamaan tietoja ja tekemään yhteistyötä muissa kuin energiaa koskevissa kysymyksissä, jotka liittyvät etenkin metallimalmien ja teollisuusmineraalien louhintaan.

280 ARTIKLA

Yhteistyö kaivostoiminnan ja raaka-aineiden alalla

Kaivostoimintaa ja raaka-aineita koskeva yhteistyö kattaa muun muassa seuraavat:

- a) tietojen vaihtaminen osapuolten kaivos- ja raaka-ainealojen kehityksestä;
- b) tietojen vaihtaminen raaka-aineiden kauppaan liittyvistä kysymyksistä kahdenvälisen vuorovaikutuksen edistämiseksi;
- c) kaivosteollisuuden kestävästä kehityksestä koskevien tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihtaminen, mukaan lukien puhtaiden teknologioiden käyttö kaivosprosesseissa;
- d) terveyttä ja turvallisuutta kaivosteollisuudessa koskevien tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihtaminen;

e) tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihtaminen kaivosalaan liittyvästä osaamisen kehittämisestä ja koulutuksesta;

f) yhteisten tieteellisten ja teknologisten aloitteiden kehittäminen.

281 ARTIKLA

Tutkimus- ja innovointiyhteistyön alat ja yleiset tavoitteet

Osapuolet edistävät yhteistyötä

a) kaikilla siviilitarkoituksiin suunnatun tieteellisen tutkimuksen ja teknologisen kehityksen aloilla yhteisen edun mukaisesti ja teollis- ja tekijänoikeudet asianmukaisesti ja tehokkaasti suojaten; ja

b) kannustaakseen innovointia.

282 ARTIKLA

Yhteistyö tutkimuksen ja innovoinnin alalla

Yhteistyö tutkimuksen ja innovoinnin alalla kattaa muun muassa seuraavat:

a) alan politiikkaa koskeva vuoropuhelu sekä tieteellisen ja teknologisen tiedon vaihtaminen;

b) innovointia sekä tutkimus- ja kehitystyön tulosten kaupallistamista koskevien tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihtaminen, mukaan lukien teknologiapohjaisten yritysten perustamisen tukivälineet, klusterien kehittäminen ja rahoituksen hankinta;

c) osapuolten tutkimus- ja innovointiohjelmiin osallistumisen helpottaminen;

d) Kirgisian tasavallan tutkimuslaitosten tutkimusvalmiuksien lisääminen ja helpotukset niiden osallistumiselle Euroopan unionin tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmaan ja muihin mahdollisiin Euroopan unionin rahoittamiin aloitteisiin;

e) yhteisten tutkimus- ja innovointihankkeiden kehittäminen ja edistäminen;

f) yhteisten tutkimus- ja innovointihankkeiden tulosten kaupallistamisen edistäminen;

g) uuden teknologian osapuolten kotimarkkinoille pääsyn helpottaminen;

h) tutkimus- ja innovointitoiminnassa mukana oleville osapuolten tieteilijöille, tutkijoille ja muulle henkilöstölle tarkoitetut koulutustoimet ja vaihto-ohjelmat;

i) tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvaan toimintaan osallistuvien tutkijoiden vapaan liikkuvuuden helpottaminen sovellettavan lainsäädännön puitteissa ja tällaisessa toiminnassa käytettäviksi tarkoitettujen tavaroiden rajat ylittävän liikkumisen helpottaminen;

j) osapuolten keskinäiseen sopimukseen perustuvat muut yhteistyömuodot tutkimuksen ja innovoinnin alalla, myös alueellisten lähestymistapojen ja aloitteiden kautta.

283 ARTIKLA

Yhteisvaikutukset muiden toimien kanssa

Edellä 282 artiklassa vahvistetussa yhteistyötoiminnassa olisi pyrittävä yhteisvaikutuksiin kansainvälisen tiede- ja teknologiakeskuksen rahoittamien toimien ja muiden toimien kanssa, joita toteutetaan 304 artiklan mukaisen Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan välisen rahoitusyhteistyön puitteissa.

VI OSASTO

MUUT YHTEISTYÖALAT

284 ARTIKLA

Yhteistyö kuluttajansuojan alalla

Osapuolet tunnustavat kuluttajansuojan korkean tason varmistamisen tärkeyden ja pyrkivät tätä varten tekemään yhteistyötä kuluttajapolitiikan alalla. Osapuolet sopivat, että tällainen yhteistyö tällä alalla sisältää mahdollisuuksien mukaan seuraavat:

a) tietojen vaihtaminen kuluttajansuojakehyksistä, myös kuluttajalainsäädännöstä, kulutustavaroiden turvallisuudesta, kuluttajien oikeussuojakeinoista, kuluttajalainsäädännön valvonnasta ja täytäntöönpanosta sekä kuluttajavalituksesta;

b) riippumattomien kuluttajajärjestöjen kehittämisen ja kuluttajien edustajien välisten yhteyksien edistäminen.

285 ARTIKLA

Työllisyyttä, sosiaalipolitiikkaa ja yhtäläisiä mahdollisuuksia koskevan yhteistyön yleiset tavoitteet

1. Osapuolet tunnustavat, ottaen huomioon Agenda 2030 -toimintaohjelman ja sen kestävä kehityksen tavoitteen nro 8 (edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja), että täysi ja tuottava työllisyys ja ihmisarvoinen työ kaikille ovat kestävä kehityksen keskeisiä osatekijöitä.

2. Osapuolet vahvistavat vuoropuheluaan ja yhteistyötään edistääkseen ILO:n ihmisarvoista työtä koskevaa ohjelmaa, työllisyyspolitiikkaa, elin- ja työoloja, työterveyttä ja -turvallisuutta, työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua, sosiaalista suojelua, sosiaalista osallisuutta, sukupuolten tasa-arvoa ja syrjinnän estämistä sekä edistävät siten uusien ja parempien työpaikkojen luomista, köyhyyden vähentämistä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta, kestävä kehitystä ja parempaa elämänlaatua.

3. Osapuolet pyrkivät tehostamaan ihmisarvoista työtä, työllisyyttä ja sosiaalipolitiikkaa koskevaa yhteistyötä kaikkien asiaankuuluvien foorumien ja organisaatioiden puitteissa.

286 ARTIKLA

ILO:n yleissopimukset ja sidosryhmien osallistuminen

1. Osapuolet vahvistavat sitoumuksensa panna täytäntöön sovellettavat ratifioimansa ILO:n yleissopimukset ja edistää tällaisten sopimusten ratifiointia.

2. Osapuolet kannustavat työelämän peruseriaatteista ja -oikeuksista vuonna 1998 annetun ILO:n julistuksen ja sosiaalisesti oikeudenmukaisesta globalisaatiosta vuonna 2008 annetun ILO:n julistuksen mukaisesti kaikkia asiaankuuluvia sidosryhmiä, etenkin työmarkkinaosapuolia, osallistumaan osapuolten sisäiseen sosiaalipolitiikan kehittämiseen sekä tämän sopimuksen mukaiseen Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan yhteistyöhön.

287 ARTIKLA

Työllisyyttä, sosiaalipolitiikkaa ja yhtäläisiä mahdollisuuksia koskeva yhteistyö

Työllisyyttä, sosiaalipolitiikkaa ja yhtäläisiä mahdollisuuksia koskeva yhteistyö perustuu tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihtamiseen ja kattaa muun muassa seuraavat:

a) köyhyyden vähentäminen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lisääminen; osallistavat työmarkkinat ja heikommassa asemassa olevien henkilöiden integroiminen;

b) uusien ja parempien työpaikkojen edistäminen kunnollisin työehdoin, erityisesti epävirallisen talouden ja epävirallisen työllisyyden vähentämiseksi ja elinolojen parantamiseksi;

c) työolojen parantaminen, erityisesti työelämäoikeuksien suojelu ja täytäntöönpano sekä työterveyden ja -turvallisuuden suojelutaso;

d) sukupuolten tasa-arvon parantaminen edistämällä naisten osallistumista yhteiskuntaan ja talouselämään ja varmistamalla miehille ja naisille yhtäläiset mahdollisuudet työmarkkinoilla, yleissivistävässä ja ammatillisessa koulutuksessa, taloudessa, yhteiskunnassa ja päätöksenteossa;

e) kaikenlaisen syrjinnän poistaminen työmarkkinoilla ja sosiaaliasioissa kummankin osapuolen kansainvälisistä normeista ja yleissopimuksista johtuvien velvoitteiden mukaisesti;

f) sosiaalisen suojelun tason parantaminen kaikille ja sosiaalisen suojelun järjestelmien nykyaikaistaminen laadun, riittävyyden, saatavuuden ja taloudellisen kestävyuden osalta;

g) työmarkkinaosapuolten osallistumisen lisääminen ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun edistäminen muun muassa vahvistamalla työmarkkinaosapuolten valmiuksia.

288 ARTIKLA

Toimitusketjujen vastuullista hallintaa koskeva yhteistyö

1. Osapuolet tunnustavat, että on tärkeää hallita toimitusketjuja vastuullisesti noudattamalla vastuullisen liiketoiminnan ja yritysten yhteiskuntavastuun käytäntöjä sekä tätä tukevan ympäristön avulla. Osapuolet tukevat asiaa koskevien kansainvälisten välineiden levittämistä ja käyttöä, mukaan lukien 21 päivänä kesäkuuta 1976 osana kansainvälisiä investointeja ja monikansallisia yrityksiä koskevaa julistusta hyväksytyt OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille, Genevessä 16 päivänä marraskuuta 1977 hyväksytyt monikansallisia yrityksiä ja sosiaalipolitiikkaa koskeva ILO:n kolmikantainen periaatejulistus, New Yorkissa 26 päivänä heinäkuuta 2000 käynnistetty YK:n Global Compact -aloite sekä YK:n ihmisoikeusneuvoston 16 päivänä kesäkuuta 2011 antamalla päätöslauselmalla 17/4 hyväksytyt yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet.

2. Osapuolet vaihtavat tietoja ja parhaita käytäntöjä ja tekevät tarvittaessa yhteistyötä keskenään, alueellisesti ja kansainvälisillä foorumeilla tämän artiklan soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

289 ARTIKLA

Terveysalan yhteistyön yleiset tavoitteet

Osapuolet kehittävät yhteistyötään kansanterveyden alalla parantaakseen ihmisten terveyden suojelun tasoa ja vähentääkseen terveyteen liittyvää eriarvoisuutta yhteisten terveyttä koskevien arvojen ja periaatteiden mukaisesti sekä kestäväen kehityksen ja talouskasvun ennakoedellytyksenä.

290 ARTIKLA

Yhteistyö terveysalalla

Terveysalan yhteistyö koskee tartuntatautien ja ei-tarttuvien tautien ehkäisyä ja torjuntaa muun muassa terveyttä koskevan tiedonvaihdon, terveysnäkökohtien huomioon ottamista kaikilla politiikanaloilla koskevan lähestymistavan edistämisen, kansainvälisten järjestöjen ja etenkin Maailman terveysjärjestön, jäljempänä ”WHO”, kanssa tehtävän yhteistyön sekä terveyttä koskevien kansainvälisten sopimusten, kuten Genevessä 21 päivänä toukokuuta 2003 tehdyn tupakoinnin torjuntaa koskevan WHO:n puitesopimuksen ja WHO:n Maailman terveyskokouksen 23 päivänä toukokuuta 2005 hyväksymän kansainvälisen terveys sääntöjen, täytäntöönpanon edistämisen avulla.

291 ARTIKLA

Yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen alan yhteistyön yleiset tavoitteet

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen alalla lähentääkseen Kirgisian tasavallan yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen järjestelmää Euroopan unionin yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen järjestelmiin. Osapuolet tekevät yhteistyötä edistääkseen elinikäistä oppimista sekä rohkaistakseen yhteistyötä ja avoimuutta kaikilla yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen tasoilla.

2. Osapuolten välisen yleissivistävää ja ammatillista koulutusta koskevan yhteistyön tavoitteena on tukea koulutuspolitiikkaa, joka perustuu Agenda 2030 -toimintaohjelmaan ja kestävä kehityksen tavoitteeseen nro 4, jolla pyritään takaamaan kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet.

292 ARTIKLA

Yhteistyö yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen alalla

Yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen alan yhteistyössä keskitytään seuraaviin asioihin:

a) elinikäisen oppimisen, joka on keskeinen tekijä kasvun ja työllisyyden kannalta ja voi antaa kansalaisille mahdollisuuksia osallistua kaikin tavoin yhteiskuntaan, edistäminen;

b) koulutusjärjestelmien, myös virkamiesten ja viranhaltijoiden koulutusjärjestelmien, nykyaikaistaminen sekä laadun, hyödyn ja pääsyn parantaminen kaikilla koulutustasoilla varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen;

c) korkea-asteen koulutuksen lähentymisen ja koordinoitujen uudistusten edistäminen;

d) kansainvälisen akateemisen yhteistyön lujittaminen, Euroopan unionin yhteistyöohjelmiin osallistumisen lisääminen sekä opiskelijoiden, henkilöstön ja tutkijoiden vaihto-ohjelmien parantaminen;

e) kansallisen tutkintojen viitekehyksen kehittäminen edelleen tutkintojen ja pätevyysien läpinäkyvyyden ja tunnustamisen parantamiseksi;

f) ammatillisen koulutuksen kehittäminen edelleen ottaen huomioon Euroopan unionin parhaat käytännöt.

293 ARTIKLA

Yhteistyö nuorisopolitiikan alalla

Nuorisopolitiikan alan yhteistyöllä tuetaan Agenda 2030 -toimintaohjelmaa ja sen kestävän kehityksen tavoitteiden täytäntöönpanoa.

294 ARTIKLA

Nuorisopolitiikan alan yhteistyön tavoitteet

Osapuolet

a) lisäävät yhteistyötä ja vuorovaikutusta nuorisopolitiikan sekä nuorille ja nuorisotyöntekijöille tarkoitetun epävirallisen koulutuksen aloilla;

b) helpottavat kaikkien nuorten aktiivista yhteiskuntaan osallistumista;

c) tukevat nuorten ja nuorisotyöntekijöiden liikkuvuutta keinona edistää kulttuurien välistä vuoropuhelua ja hankkia tietoja, taitoja ja osaamista virallisten koulutusjärjestelmien ulkopuolelta, mukaan lukien vapaaehtoistyön kautta; ja

d) edistävät nuorisojärjestöjen yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan tukemiseksi.

295 ARTIKLA

Yhteistyö kulttuurialalla

1. Osapuolet edistävät yhteistyötä kulttuurin alalla YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön, jäljempänä ”Unesco”, yleiskokouksessa 20 päivänä lokakuuta 2005 hyväksytyssä kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemista ja edistämistä koskevassa yleissopimuksessa vahvistettujen periaatteiden mukaisesti edistääkseen kulttuurien välistä vuoropuhelua, kulttuurien monimuotoisuutta sekä keskinäistä kulttuuriensa ymmärtämystä ja tuntemusta.

2. Osapuolet toteuttavat asianmukaisia toimenpiteitä edistääkseen kulttuurialan vaihtoa ja yhteisiä aloitteita kulttuurin eri aloilla sekä vaihtaakseen parhaita käytäntöjä taiteilijoiden sekä kulttuurialan ammattilaisten ja järjestöjen koulutuksen ja valmiuksien kehittämisen alalla.

3. Osapuolet tekevät yhteistyötä monenvälisten kansainvälisten sopimusten ja kansainvälisten järjestöjen, mukaan lukien Unesco, puitteissa kulttuurisen monimuotoisuuden tukemiseksi sekä kulttuuriperinnön ja historiallisen perinnön säilyttämiseksi ja hyödyntämiseksi.

296 ARTIKLA

Yhteistyö tiedotusvälineitä ja audiovisuaalialaa koskevan politiikan alalla

1. Osapuolet tekevät yhteistyötä tiedotusvälineitä ja audiovisuaalialaa koskevan politiikan alalla erityisesti vaihtamalla tietoja ja parhaita käytäntöjä tiedotusvälineitä ja audiovisuaalialaa koskevista politiikoista sekä kouluttamalla toimittajia ja muita tiedotusvälineiden sekä elokuva- ja audiovisuaalialan ammattilaisia.

2. Osapuolet tekevät tapauksen mukaan yhteistyötä vahvistaakseen tiedotusvälineiden riippumattomuutta ja ammattimaisuutta sovellettavissa kansainvälisissä yleissopimuksissa, mukaan lukien Unescon ja Euroopan neuvoston yleissopimukset, vahvistettujen normien mukaisesti.

3. Osapuolet tekevät yhteistyötä tiedotusvälineitä ja audiovisuaalialaa koskevan politiikan aloilla kansainvälisillä foorumeilla, kuten Unescon ja WTO:n puitteissa.

297 ARTIKLA

Yhteistyö urheilun ja liikunnan alalla

Osapuolet tekevät yhteistyötä urheilun ja liikunnan alalla edistääkseen terveellisiä elämäntapoja ja hyvää hallintotapaa sosiaalisten ja kasvatuksellisten arvojen puitteissa sekä torjuakseen urheiluun kohdistuvia uhkia, kuten dopingia, urheilutulosten manipulointia, rasismia ja väkivaltaa. Urheiluun ja liikuntaan liittyvä yhteistyö käsittää tietojen ja parhaiden käytäntöjen vaihdon, urheilun taitotiedon sekä urheilun hallinnon ja markkinoinnin.

298 ARTIKLA

Yhteistyö aluekehityksen alalla

Osapuolet edistävät keskinäistä ymmärtämystä ja kahdenvälistä yhteistyötä aluekehityspolitiikan, mukaan lukien aluepolitiikkojen muotoilua ja täytäntöönpanoa koskevat menettelyt, monitasoisen hallinnon ja kumppanuuden aloilla kiinnittäen erityistä huomiota epäsuotuisten alueiden kehittämiseen ja alueelliseen yhteistyöhön tavoitteenaan parantaa elinoloja, edistää taloudellista, sosiaalista ja alueellista yhteenkuuluvuutta ja tehostaa tietojen ja kokemusten vaihtoa kansallisten, alue- ja paikallisviranomaisten välillä sekä sosioekonomisten toimijoiden ja kansalaisyhteiskunnan osallistumista.

299 ARTIKLA

Aluepolitiikkaa koskeva ja rajat ylittävä yhteistyö

Osapuolet tukevat ja lujittavat paikallis- ja aluetason viranomaisten osallistumista aluepolitiikkaa koskevaan ja rajat ylittävään yhteistyöhön edistääkseen keskinäistä ymmärtämystä ja tiedonvaihtoa, kehittääkseen valmiuksia parantavia toimenpiteitä, edistääkseen asiaankuuluvien rakenteiden ja lainsäädäntökehityksen luomista sekä vahvistaakseen rajat ylittäviä talouden ja liike-elämän verkostoja.

300 ARTIKLA

Rajat ylittävä yhteistyö muilla aloilla

Osapuolet tehostavat ja edistävät rajat ylittävän yhteistyön kehittämistä tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla, joita ovat muun muassa kauppa, liikenne, energia, vesivarat, ympäristö, ilmastonmuutos, viestintäverkot, kulttuuri, koulutus, tutkimus, matkailu ja rajaturvallisuus.

301 ARTIKLA

Kestävät yhteydet

Osapuolet edistävät kestäviä yhteyksiä Keski-Aasian alueella ja sen ulkopuolella. Tätä varten osapuolet tekevät yhteistyötä yhteistä etua koskevissa kysymyksissä edistääkseen yhteysstrategioita ja -aloitteita, jotka ovat taloudellisesti, julkisen talouden ja ympäristön kannalta sekä sosiaalisesti kestäviä pitkällä aikavälillä ja jotka ovat kansainvälisesti sovittujen sääntöjen ja määräysten mukaisia.

302 ARTIKLA

Yhteistyö lainsäädännön lähentämisen alalla

1. Osapuolet katsovat, että Kirgisian tasavallan ja Euroopan unionin välisten yhteyksien vahvistamisen kannalta on tärkeää lähentää Kirgisian tasavallan voimassa olevaa ja tulevaa lainsäädäntöä asteittain Euroopan unionin lainsäädäntöön. Kirgisian tasavalta pyrkii asteittain saattamaan lainsäädäntönsä yhdenmukaiseksi Euroopan unionin lainsäädännön kanssa sovitulla tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla aloilla.

2. Tämän yhteistyön tavoitteena on muun muassa kehittää Kirgisian tasavallan hallinnollisia ja institutionaalisia valmiuksia siinä määrin kuin se on tarpeen tämän sopimuksen täytäntöönpanemiseksi sekä tarvittavien rakenneuudistusten toteuttamiseksi ja lainsäädännön lähentämiseksi tarpeen mukaan.

303 ARTIKLA

Tekninen apu

Euroopan unioni pyrkii antamaan Kirgisian tasavallalle teknistä apua 302 artiklassa tarkoitettujen toimenpiteiden toteuttamiseksi muun muassa seuraavin keinoin:

- a) asiantuntijavaihto;
- b) tietojen toimittaminen varhaisessa vaiheessa, erityisesti asiaankuuluvan lainsäädännön osalta;
- c) seminaarien järjestäminen;
- d) koulutustoiminta, myös verkossa.

304 ARTIKLA

Rahoitustuki ja tekninen apu

1. Tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi Kirgisian tasavalta voi saada Euroopan unionilta rahoitustukea avustusten ja lainojen muodossa, mahdollisesti kumppanuudessa Euroopan investointipankin ja muiden kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa. Kirgisian tasavalta voi myös saada teknistä apua.

2. Rahoitustukea voidaan antaa ulkoista toimintaa koskevien Euroopan unionin asiaankuuluvien rahoitusvälineiden mukaisesti. Euroopan unionin rahoitukseen sovelletaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU, Euratom) 2018/1046 ⁽³²⁾.

3. Rahoitustuki perustuu Euroopan unionin laatimiin vuotuisiin toimintaohjelmiin, joita valmisteltaessa kuullaan Kirgisian tasavaltaa.

---

³² Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU, Euratom) 2018/1046, annettu 18 päivänä heinäkuuta 2018, unionin yleiseen talousarvioon sovellettavista varainhoitosäännöistä, asetusten (EU) N:o 1296/2013, (EU) N:o 1301/2013, (EU) N:o 1303/2013, (EU) N:o 1304/2013, (EU) N:o 1309/2013, (EU) N:o 1316/2013, (EU) N:o 223/2014, (EU) N:o 283/2014 ja päätöksen N:o 541/2014/EU muuttamisesta sekä asetuksen (EU, Euratom) N:o 966/2012 kumoamisesta (EUVL L 193, 30.7.2018, s. 1).

4. Euroopan unioni ja Kirgisian tasavalta voivat rahoittaa ohjelmia ja hankkeita yhteisesti. Osapuolet sovittavat rahoitusyhteistyön ja teknisen yhteistyön ohjelmia ja hankkeita yhteen ja vaihtavat tietoja kaikista tukilähteistä.

5. Euroopan unionin rahoitusavun antamisessa Kirgisian tasavallalle otetaan huomioon avun tuloksellisuutta koskevat periaatteet, jotka on vahvistettu 2 päivänä maaliskuuta 2005 annetussa OECD:n Pariisin julistuksessa avun tuloksellisuudesta, Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden 7 päivänä kesäkuuta 2017 allekirjoittama kehityspolitiikkaa koskeva uusi eurooppalainen konsensus, Euroopan tilintarkastustuomioistuimen kertomukset sekä Kirgisian tasavallassa toteutetuista ja käynnissä olevista Euroopan unionin yhteistyöohjelmista saadut kokemukset.

305 ARTIKLA

Yleiset periaatteet

1. Osapuolet panevat rahoitustuen täytäntöön moitteettoman varainhoidon periaatteiden mukaisesti ja tekevät yhteistyötä varmistaakseen Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan taloudellisten etujen suojaamisen. Osapuolet toteuttavat tehokkaita toimenpiteitä petosten, korruption ja muun Euroopan unionin ja Kirgisian tasavallan taloudellisille eduille haitallisen laittoman toiminnan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi.

2. Osapuolten tämän sopimuksen täytäntöönpanon aikana tekemiin lisäsopimuksiin tai rahoitusvälineisiin sisällytetään erityiset rahoitusyhteistyötä koskevat lausekkeet, jotka koskevat paikalla tehtäviä tarkastuksia, todentamisia, valvontaa ja petostentorjuntatoimenpiteitä, mukaan lukien Euroopan tilintarkastustuomioistuimen ja Euroopan petostentorjuntaviraston, jäljempänä ”OLAF”, suorittamat toimenpiteet, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 308 artiklan suoraa soveltamista.

306 ARTIKLA

Avunantajien välinen koordinaointi

Jotta saatavilla olevia resursseja käytettäisiin tehokkaalla tavalla, osapuolet sitoutuvat varmistamaan, että Euroopan unionin rahoitus sovitetaan huolellisesti yhteen muista lähteistä, kolmansilta mailta ja kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta saatavan rahoituksen kanssa. Tätä varten osapuolet vaihtavat säännöllisesti tietoja kaikista tuen lähteistä. Kirgisian tasavalta voi osallistua Euroopan unionin antaman tuen rahoittamiseen.

307 ARTIKLA

Ennaltaehkäisy ja viestintä

1. Jos Kirgisian tasavallan vastuulle on annettu Euroopan unionin varojen, jäljempänä ”EU-varat”, käyttäminen tai jos se on Euroopan unionin suorassa hallinnassa olevien EU-varojen saaja, Kirgisian tasavallan viranomaisten on toteutettava kaikki asianmukaiset toimenpiteet väärinkäytösten, petosten, lahjonnan ja muun EU-varoille ja tapauksen mukaan Kirgisian tasavallan yhteisrahoitusvaroille haitallisen laittoman toiminnan ehkäisemiseksi. Tätä varten Euroopan komissio ja Kirgisian tasavallan viranomaiset vaihtavat pyynnöstä asiaankuuluvia tietoja.

2. Kirgisian tasavallan viranomaiset toimittavat Euroopan unionille tietoonsa saamiaan tietoja EU-varoihin liittyvistä petoksista, korruptiota, eturistiriitoja tai muita sääntöjenvastaisuuksia koskevista epäillyistä tai toteutuneista tapauksista. Vastaavasti Euroopan unioni toimittaa Kirgisian tasavallan viranomaisille tällaiset tiedot, jotka liittyvät Kirgisian tasavallan yhteisrahoitusvarojen käyttöön.

308 ARTIKLA

Yhteistyö OLAFin kanssa

1. Tämän sopimuksen puitteissa OLAFilla on valtuudet suorittaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU, Euratom) N:o 883/2013⁽³³⁾ sekä neuvoston asetusten (Euratom, EY) N:o 2185/96⁽³⁴⁾ ja (EY, Euratom) N:o 2988/95⁽³⁵⁾ mukaisia paikalla tehtäviä tarkastuksia ja todentamisia sen selvittämiseksi, onko tapahtunut petoksia, korruptiota tai muuta Euroopan unionin taloudellisiin etuihin vaikuttavaa laitonta toimintaa.

2. OLAF valmistelee ja suorittaa paikalla tehtävät tarkastukset ja todentamiset läheisessä yhteistyössä Kirgisian tasavallan toimivaltaisten viranomaisten kanssa. Kirgisian tasavallan toimivaltaisten viranomaisten toimihenkilöt voivat osallistua paikalla tehtäviin tarkastuksiin ja todentamisiin.

3. Jos talouden toimija vastustaa paikalla tehtävää tarkastusta tai todentamista, Kirgisian tasavallan toimivaltaisten viranomaisten on annettava OLAFille tarvittava apu, jotta tämä voi täyttää velvollisuutensa suorittaa paikalla tehtäviä tarkastuksia ja todentamisia.

4. Kirgisian tasavallan toimivaltaiset viranomaiset vaihtavat pyynnöstä OLAFin kanssa tietoja, joilla voi olla merkitystä Euroopan unionin taloudellisten etujen suojaamisessa.

5. Henkilötietojen siirtoon ja käsittelyyn sovelletaan siirtävän osapuolen tietosuojasääntöjä.

---

³³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU, Euratom) N:o 883/2013, annettu 11 päivänä syyskuuta 2013, Euroopan petostentorjuntaviraston (OLAF) tutkimuksista sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1073/1999 ja neuvoston asetuksen (Euratom) N:o 1074/1999 kumoamisesta (EUVL L 248, 18.9.2013, s. 1).

³⁴ Neuvoston asetus (Euratom, EY) N:o 2185/96, annettu 11 päivänä marraskuuta 1996, komission paikan päällä suorittamista tarkastuksista ja todentamisista Euroopan yhteisöjen taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten ja muiden väärinkäytösten estämiseksi (EYVL L 292, 15.11.1996, s. 2).

³⁵ Neuvoston asetus (EY, Euratom) N:o 2988/95, annettu 18 päivänä joulukuuta 1995, Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta (EYVL L 312, 23.12.1995, s. 1).

6. OLAF voi sopia Kirgisian tasavallan toimivaltaisten viranomaisten kanssa yhteistyön lisäämisestä petostentorjunnan alalla, mukaan lukien hallinnollisista järjestelyistä sopiminen.

309 ARTIKLA

Tutkinta ja syytetoimet

Kirgisian tasavallan toimivaltaiset viranomaiset varmistavat petoksia, korruptiota ja muuta EU-varoille haitallista laiton toimintaa koskevien epäiltyjen ja toteutuneiden tapausten tutkinnan ja syytteenpanon. Tarvittaessa OLAF voi avustaa Kirgisian tasavallan toimivaltaisia viranomaisia tässä tehtävässä.

VII OSASTO

INSTITUTIONAALISET, YLEISET JA LOPPUMÄÄRÄYKSET

310 ARTIKLA

Yhteistyöneuvosto

1. Perustetaan yhteistyöneuvosto, joka seuraa tämän sopimuksen tavoitteiden saavuttamista ja valvoo sen täytäntöönpanoa. Se tarkastelee tähän sopimuksen puitteissa ilmeneviä tärkeitä kysymyksiä sekä kaikkia muita kahdenvälisiä tai kansainvälisiä yhteistä etua koskevia kysymyksiä.

2. Yhteistyöneuvosto kokoontuu säännöllisin väliajoin, yleensä vuosittain.

3. Yhteistyöneuvosto koostuu osapuolten ministeritason edustajista. Yhteistyöneuvosto kokoontuu kaikissa tarvittavissa kokoonpanoissa yhteisestä sopimuksesta.

4. Yhteistyöneuvosto vahvistaa oman työjärjestyksensä ja yhteistyökomitean työjärjestyksen.

5. Yhteistyöneuvoston puheenjohtajana toimii vuorotellen Euroopan unionin edustaja ja Kirgisian tasavallan edustaja.

6. Yhteistyöneuvostolla on valtuudet tehdä päätöksiä ja antaa aiheellisia suosituksia tämän sopimuksen mukaisesti. Yhteistyöneuvostolla on I, II, III, V ja VI osaston soveltamisalan osalta myös toimivalta tehdä päätöksiä ja antaa suosituksia osapuolten yhteisesti sopimalla tavalla. Päätökset sitovat osapuolia. Yhteistyöneuvosto tekee päätöksiä ja antaa suosituksia sen jälkeen, kun osapuolten omassa lainsäädännössä säädetyt sisäiset menettelyt on saatettu päätökseen.

7. Yhteistyöneuvosto voi siirtää tehtäviään yhteistyökomitealle.

311 ARTIKLA

Yhteistyökomitea

1. Perustetaan yhteistyökomitea avustamaan yhteistyöneuvostoa sen tehtävien hoitamisessa.
2. Yhteistyökomitean puheenjohtajana toimii vuorotellen Euroopan unionin edustaja ja Kirgisian tasavallan edustaja.
3. Yhteistyökomitea koostuu osapuolten edustajista, jotka ovat johtavia virkamiehiä.
4. Yhteistyökomitea kokoontuu kerran vuodessa tai yhteisesti sovitulla tavalla vuorotellen Brysselissä ja Biškekissä osapuolten ennalta sopimana päivänä ja etukäteen sovittua asialistaa noudattaen. Erityisiä kokouksia voidaan osapuolten niin sopiessa kutsua koolle kumman tahansa osapuolen pyynnöstä.
5. Yhteistyökomitea voi kokoontua erityisessä kokoonpanossa käsittelemään kaikkia IV osastoon liittyviä kysymyksiä. Kun yhteistyökomitea käsittelee IV osastoon liittyviä kysymyksiä, se koostuu kunkin osapuolen edustajista, jotka vastaavat kauppaan liittyvistä asioista.
6. Yhteistyökomitealla on valtuudet tehdä päätöksiä tässä sopimuksessa määrätyissä tapauksissa tai jos yhteistyöneuvosto on siirtänyt sille tällaisen päätäntävällän. Päätökset sitovat osapuolia. Yhteistyökomitea tekee päätöksiä ja antaa suosituksia sen jälkeen, kun osapuolten omassa lainsäädännössä säädetyt sisäiset menettelyt on saatettu päätökseen. Käyttäessään siirrettyä päätäntävaltaa yhteistyökomitea tekee päätöksensä yhteistyöneuvoston työjärjestyksen mukaisesti.

312 ARTIKLA

Alakomiteat ja muut elimet

1. Yhteistyöneuvosto voi perustaa alakomiteoita tai muita elimiä avustamaan sitä tehtäviensä suorittamisessa ja käsittelemään tiettyjä tehtäviä tai aiheita. Se voi muuttaa alakomiteoiden tai muiden elinten tehtäviä ja lakkauttaa alakomiteoita tai elimiä.
2. Yhteistyöneuvosto sopii alakomiteoiden tehtävistä.
3. Alakomiteat ja muut elimet raportoivat toiminnastaan yhteistyökomitealle säännöllisesti tai pyydettyä.
4. Alakomiteat tai muut elimet kokoontuvat jommankumman osapuolen tai yhteistyökomitean pyynnöstä, jolleivät osapuolet toisin sovi.
5. Alakomiteoiden tai muiden elinten perustaminen tai olemassaolo ei estä kumpaakaan osapuolta saattamasta asiaa suoraan yhteistyökomitean käsiteltäväksi.

313 ARTIKLA

Parlamentaarinen yhteistyökomitea

1. Perustetaan parlamentaarinen yhteistyökomitea. Se toimii foorumina kokoontumista ja näkemysten vaihtoa varten, ja sen tarkoituksena on syventää ja lujittaa osapuolten suhteita.
2. Parlamentaarinen yhteistyökomitea koostuu Euroopan parlamentin jäsenistä ja Kirgisian tasavallan parlamentin Joghorku Kenešin jäsenistä.
3. Parlamentaarinen yhteistyökomitea kokoontuu itse määääääääää väliajoin.
4. Parlamentaarinen yhteistyökomitea vahvistaa oman työjärjestyksensä.
5. Parlamentaarisen yhteistyökomitean puheenjohtajana toimii vuorotellen Euroopan parlamentin edustaja ja Kirgisian tasavallan parlamentin Joghorku Kenešin edustaja työjärjestyksen mukaisesti.
6. Parlamentaarille yhteistyökomitealle tiedotetaan yhteistyöneuvoston päätöksistä ja suosituksista.
7. Parlamentaarinen yhteistyökomitea voi antaa suosituksia yhteistyöneuvostolle.

314 ARTIKLA

Kansalaisyhteiskunnan osallistuminen

Jotta osapuolet voisivat tiedottaa kansalaisyhteiskunnalle ja kuulla sitä tämän sopimuksen täytäntöönpanosta 6 artiklan mukaisesti, ne voivat perustaa tätä varten erityisen elimen 312 artiklassa määritellyn menettelyn mukaisesti.

315 ARTIKLA

Alueellinen soveltaminen

1. Tätä sopimusta sovelletaan
  - a) alueisiin, joihin sovelletaan Euroopan unionista tehtyä sopimusta ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyä sopimusta niissä määrättyin edellytyksin; ja
  - b) Kirgisian tasavallan alueeseen.

Tämän sopimuksen viittaukset ”alueeseen” on tulkittava tässä mielessä, ellei nimenomaisesti toisin määrätä.

Tämän sopimuksen viittaukset ”alueeseen” kattavat myös ilmatilan ja aluemerren sellaisina kuin niistä määrätään Montego Bayssa 10 päivänä joulukuuta 1982 tehdystä Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksessa.

2. Tämän sopimuksen tulliyhteistyötä koskevien määräysten osalta tätä sopimusta sovelletaan Euroopan unionin tapauksessa myös niihin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 952/2013 ⁽³⁶⁾ 4 artiklassa tarkoitettuihin unionin tullialueen alueisiin, jotka eivät kuulu tämän artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan a alakohdan soveltamisalaan.

316 ARTIKLA

Velvoitteiden täyttäminen

1. Osapuolet toteuttavat kaikki tarvittavat yleiset tai erityiset toimenpiteet varmistaakseen tästä sopimuksesta johtuvien velvoitteidensa täyttämisen.

2. Jos jompikumpi osapuoli katsoo, että toinen osapuoli on jättänyt täyttämättä jonkin IV osaston mukaisista velvoitteista, sovelletaan kyseisessä osastossa määrättyjä erityismekanismeja.

3. Jos jompikumpi osapuoli katsoo, että toinen osapuoli ei ole täyttänyt jotakin 2 ja 11 artiklassa tämän sopimuksen olennaisiksi osiksi kuvattua velvoitetta, se voi ryhtyä aiheellisiin toimenpiteisiin. Tässä kohdassa tarkoitettuihin ”aiheellisiin toimenpiteisiin” voi sisältyä tämän sopimuksen soveltamisen keskeyttäminen joko osittain tai kokonaan.

4. Jos jompikumpi osapuoli katsoo, että toinen osapuoli ei ole täyttänyt jotakin tämän sopimuksen velvoitteista, lukuun ottamatta niitä, jotka kuuluvat tämän artiklan 2 ja 3 kohdan soveltamisalaan, sen on ilmoitettava asiasta toiselle osapuolelle. Osapuolet neuvottelevat asiasta yhteistyöneuvostossa päästäkseen molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun. Jos yhteistyöneuvosto ei pääse molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun, ilmoituksen tehnyt osapuoli voi toteuttaa aiheelliset toimenpiteet. Tätä kohtaa sovellettaessa ”aiheellisiin toimenpiteisiin” voi sisältyä sopimuksen soveltamisen keskeyttäminen ainoastaan I, II, III, V tai VI osaston tai tämän osaston osalta.

5. Edellä 3 ja 4 kohdassa tarkoitettujen aiheellisten toimenpiteiden toteuttaminen noudattaen kaikilta osin kansainvälistä oikeutta, ja niiden on oltava oikeassa suhteessa tämän sopimuksen mukaisten velvoitteiden noudattamatta jättämiseen. Etusijalle on asetettava toimenpiteet, jotka häiritsevät vähiten tämän sopimuksen toimintaa.

317 ARTIKLA

---

³⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 952/2013, annettu 9 päivänä lokakuuta 2013, unionin tullikoodeksista (EUVL L 269, 10.10.2013, s. 1).

Turvallisuuteen perustuvat poikkeukset

Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita

- a) velvoittavan osapuolta luovuttamaan tai antamaan käyttöön tietoja, joiden ilmaisemisen se katsoo olevan vastoin keskeisiä turvallisuusetujaan; tai
- b) estävän osapuolta toteuttamasta toimenpiteitä, joita se pitää välttämättöminä keskeisten turvallisuusetujensa suojelemiseksi ja jotka
  - i) liittyvät aseiden, ammusten tai muiden sotatarvikkeiden tuotantoon tai kauppaan tai muiden tavaroiden ja materiaalien, palveluiden ja teknologian kauppaan ja niitä koskeviin liiketoimiin, joita toteutetaan suoraan tai välillisesti puolustuslaitosten tarpeita varten;
  - ii) liittyvät fissioituvaan ja fuusioituvaan ydinmateriaaliin tai materiaaleihin, joista edellä mainitut on johdettu; tai
  - iii) toteutetaan sodan tai muun kansainvälisissä suhteissa ilmenevän hätätilanteen aikana; tai
- c) estävän osapuolta toteuttamasta toimia täyttääkseen YK:n peruskirjan mukaiset kansainväliset velvoitteensa kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

318 ARTIKLA

Voimaantulo ja väliaikainen soveltaminen

1. Tämä sopimus tulee voimaan sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen tätä tarkoitusta varten tarvittavien sisäisten menettelyjensä päätökseen saattamisesta.

2. Sen estämättä, mitä 1 kohdassa määrätään, osapuolet voivat soveltaa tätä sopimusta väliaikaisesti kokonaan tai osittain omien sisäisten menettelyjensä mukaisesti. Väliaikainen soveltaminen alkaa sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona Euroopan unioni ja Kirgisian tasavalta antavat toisilleen seuraavat ilmoitukset:

a) Euroopan unionin osalta tätä varten tarvittavien sisäisten menettelyjen päätökseen saattamista koskeva unionin ilmoitus, jossa yksilöidään tämän sopimuksen väliaikaisesti sovellettavat osat; ja

b) Kirgisian tasavallan osalta tätä varten tarvittavien sisäisten menettelyjen päätökseen saattamista koskeva ilmoitus, jossa se hyväksyy tämän sopimuksen väliaikaisesti sovellettavat osat.

3. Kumpikin osapuoli voi ilmoittaa toiselle osapuolelle kirjallisesti aikomuksestaan lopettaa tämän sopimuksen väliaikainen soveltaminen. Lopettaminen tulee voimaan kyseistä ilmoitusta seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä.

4. Tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen osalta ilmaisulla ”tämän sopimuksen voimaantulolla” tarkoitetaan väliaikaisen soveltamisen alkamispäivää. Yhteistyöneuvosto ja muut tämän sopimuksen nojalla perustetut elimet voivat hoitaa tehtäviään tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen aikana siinä määrin kuin nämä tehtävät ovat tarpeen tämän sopimuksen väliaikaisen soveltamisen varmistamiseksi. Niiden tehtävien harjoittamisen yhteydessä tehtyjen päätösten voimassaolo lakkaa, jos tämän sopimuksen väliaikainen soveltaminen lopetetaan 3 kohdan mukaisesti.

5. Jos osapuolet soveltavat 2 kohdan mukaisesti jotakin tämän sopimuksen määräystä ennen tämän sopimuksen voimaantuloa, tällaisessa määräyksessä olevaa viittausta tämän sopimuksen voimaantulopäivään pidetään viittauksena päivään, josta alkaen osapuolet sopivat soveltavansa kyseistä määräystä väliaikaisesti 2 kohdan mukaisesti.

6. Tämän artiklan mukaisesti tehdyt ilmoitukset lähetetään Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden osalta Euroopan unionin neuvoston pääsihteerille ja Kirgisian tasavallan osalta Kirgisian tasavallan ulkoministeriöön.

319 ARTIKLA

Muut sopimukset

1. Brysselissä 9 päivänä helmikuuta 1995 allekirjoitettu ja 1 päivänä heinäkuuta 1999 voimaan tullut kumppanuus- ja yhteistyösopimus kumppanuuden perustamisesta Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Kirgisian tasavallan kesken kumotaan ja korvataan tällä sopimuksella.

2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuja viittauksia sopimukseen kaikissa muissa osapuolten välisissä sopimuksissa pidetään viittauksina tähän sopimukseen.

3. Osapuolet voivat täydentää tätä sopimusta tekemällä erityissopimuksia millä tahansa tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla yhteistyöalalla. Tällaiset erityissopimukset ovat erottamaton osa tämän sopimuksen mukaisia kahdenvälisiä suhteita, ja niihin sovelletaan tässä sopimuksessa vahvistettua yhteistä institutionaalista kehystä.

320 ARTIKLA

Liitteet, pöytäkirjat ja alaviitteet

Tämän sopimuksen liitteet, pöytäkirjat ja alaviitteet ovat sen erottamattomia osia.

321 ARTIKLA

Euroopan unionin uusien jäsenvaltioiden liittyminen

1. Euroopan unioni ilmoittaa Kirgisian tasavallalle kaikista kolmansien maiden pyynnöistä liittyä Euroopan unioniin.

2. Euroopan unioni ilmoittaa Kirgisian tasavallalle kolmannen maan Euroopan unioniin liittymistä koskevan sopimuksen, jäljempänä ”liittymissopimus”, voimaantulosta.

3. Euroopan unionin uusi jäsenvaltio liittyy tähän sopimukseen yhteistyöneuvoston päättämien ehtojen mukaisesti. Jollei 4 kohdassa toisin määrätä, liittyminen tulee voimaan siitä päivästä lukien, jona uusi jäsenvaltio liittyy Euroopan unioniin, minkä seurauksena myös tätä sopimusta muutetaan vastaavasti yhteistyöneuvoston päätöksellä, jossa vahvistetaan liittymisehdot.

4. Tämän sopimuksen IV osastoa sovelletaan Euroopan unionin uuden jäsenvaltion ja Kirgisian tasavallan välillä siitä päivästä lukien, jona kyseinen uusi jäsenvaltio liittyy Euroopan unioniin.

5. Tämän artiklan 4 kohdan täytäntöönpanon helpottamiseksi yhteistyökomitea tarkastelee kauppakokoonpanossaan liittymisen mahdollisia vaikutuksia tähän sopimukseen liittymissopimuksen allekirjoittamispäivästä alkaen. Yhteistyökomitea päättää tämän sopimuksen liitteisiin 8-A, 8-C ja 9 tarvittavista teknisistä muutoksista sekä muista tarvittavista mukautuksista tai siirtymätoimenpiteistä. Yhteistyökomitean päätökset tulevat voimaan päivänä, jona uusi jäsenvaltio liittyy Euroopan unioniin.

322 ARTIKLA

Yksityiset oikeudet

Minkään tässä sopimuksessa ei saa tulkita luovan henkilöille muita oikeuksia tai velvoitteita kuin osapuolten välillä kansainvälisen julkisoikeuden mukaisesti luodut oikeudet ja velvollisuudet eikä sallivan sitä, että tähän sopimukseen vedotaan suoraan osapuolten omissa oikeusjärjestelmissä.

323 ARTIKLA

Yleisön mahdollisuus tutustua virallisiin asiakirjoihin

Tämä sopimus ei rajoita sellaisen osapuolten asiaankuuluvan lainsäädännön soveltamista, joka koskee yleisön mahdollisuutta tutustua asiakirjoihin.

324 ARTIKLA

Kesto

Tämä sopimus on voimassa toistaiseksi.

325 ARTIKLA

Osapuolten määritelmä

Tässä sopimuksessa ”osapuolilla” tarkoitetaan Euroopan unionia tai sen jäsenvaltioita taikka Euroopan unionia ja sen jäsenvaltioita niiden toimivallan mukaisesti, sekä Kirgisia tasavaltaa.

326 ARTIKLA

Irtisanominen

Kumpikin osapuoli voi ilmoittaa toiselle osapuolelle diplomaattikanavien kautta toimitettavalla kirjallisella ilmoituksella aikomuksestaan irtisanoa tämä sopimus. Irtisanominen tulee voimaan kuuden kuukauden kuluttua ilmoituksen vastaanottamisesta.

327 ARTIKLA

Todistusvoimaiset tekstit

Tämä sopimus laaditaan kahtena kappaleena bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, iirin, italian, kreikan, kroaatin, latvian, liettuan, maltan, portugalin, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakian, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin, viron, kirgiisin ja venäjän kielellä, ja kukin teksti on yhtä todistusvoimainen.

TÄMÄN VAKUUDEKSI tätä varten asianmukaisesti valtuutetut täysivaltaiset edustajat ovat allekirjoittaneet tämän sopimuksen.

[allekirjoitukset]